

קובץ גליונות

פרשת ויגש

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

נפלה עטרת ראשנו

מרן ראש הישיבה

רבי אהרן יהודה ליב שטיינמן זצוקל"ה

צלם: אלכסנדר גורב, מארכיון תולדות ישורון

3

5 A4

ניתן לשלם על הקובץ גליונות במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס' בבתי הכנסת

לעילוי נשמת רשכבה"ג מרן ראש הישיבה
רבי אהרן יהודה ליב ב"ר נח עבי זצוקל"ה שטינמן
נודב ע"י כמה מהלומדים החשובים בקובץ לע"נ
יהי רצון שנזכה שיהיה למליץ יושר על כלל ישראל

לע"נ
 מרת ורניקה לאה לי ע"ה
 בת הר"ר משה הירש ז"ל
 נלב"ע א' טבת תשס"ט
 תנעב"ה

ברכת יישר כח גדול לירידנו החשוב
 הרה"ג ר' ישראל גולדברג שליט"א
 עורך העלון החשוב 'כאיל תערוג'
 על סיועו הרב בהוצאת קובץ זה
 לע"נ מרן ראש הישיבה זצוקל"ה
 יהי רצון שזכות זו תעמוד לו שיזכה
 להמשיך הלאה ולזכות את כלל
 ישראל בגליון החשוב 'כאיל תערוג'.

לזכות בנו של ירידנו
 הר"ר בעלאל פרקש שליט"א
 הטורח רבות בהפצת
 הקובץ גליונות ברכסים
 לרגל הכנסת בנו
 הבה"ח מנחם נ"י
 לעול תורה ומצוות

המעונינים לסייע (בשעת הצורך)
 בהעברת הקבצים,
 ירשמו במס' 072-2587402
 יש להקיש 15 אח"כ 4,
 הבקשה תשמע לכל הרשומים,
 ומי שיוכל לסייע יצור קשר
המעונינים לפתוח מוקד הפצה
באיזור מגוריהם
 וכן בכל עניני הקובץ ניתן לפנות
 למס': 053-3145900
 פקס: 077-2092005
 או במייל: k.gilvonot@gmail.com

הודעה חשובה

לקראת סיום שנת המס 2017
 ניתן לקבל על התרומות
 קבלת מס המזכה לפי סעיף 46
 דע! בתרומתך הנך נעשה שותף
 מלא לזיכוי הרבים הגדול
 וללימוד התורה של אלפי
 הלומדים החשובים.

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות
למס' 053-3145900
 ניתן לתרום במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס'
 בבתי הכנסת,
 יש לחזות על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש
 קובץ גליונות,
 וכן בקו הצדקה 073-2757000
 יש להקיש עבור קוד 4311
 ניתן להעביר גם לבנק מרכנתיל סניף 745
 מס' חשבון: 45458
 לקבלת הקובץ במייל
 ניתן לשלוח בקשה
 למערכת 'קובץ גליונות'
kovetz+subscribe@qoalegroups.com

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א
 הקדישו ע"ג הקובץ את יקיריכם באחת משבתות השנה
 ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה

ה' טבת	ויגש	כ"ג אדר	ויקהל פקודי	י"ט סיון	בהעלותך
י"ב טבת	ויחי	א' ניסן	ויקרא	כ"ו סיון	שלח
י"ט טבת	שמות	ח' ניסן	צו - פסח	ג' תמוז	קרח
כ"ו טבת	וארא	כ"ט ניסן	תזריע מצורע	י' תמוז	חוקת
ד' שבט	בא	ו' אייר	אחרי מות קדושים	י"ז תמוז	בלק
י"א שבט	בשלח	י"ג אייר	אמור	כ"ד תמוז	פנחס
י"ח שבט	יתרו	כ' אייר	בהר	ב' אב	מטות מסעי
כ"ה שבט	משפטים	כ"ז אייר	בחוקותי	ט' אב	דברים
ב' אדר	תרומה	ה' סיון	במדבר - שבועות	ז' אלול	שופטים
ט' אדר	תצוה	י"ב סיון	נשא	י"ד אלול	כי תצא
ט"ז אדר	כי תשא			כ"א אב	כי תבא

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטינמן זצוקללה"ה

בס"ד | גליון 236 | שנה ה' | פרשת ויגש | שנת תשע"ח

אוי לנו כי נדמינו הוסרה עמרת תפארת ישראל

ראש גולת אריאל, רבן של כל בני
הגולה, משיורי כנסת הגדולה
אדוננו מורינו ורבנו הגאון הצדיק
רבי

אהרן יהודה לייב זצוקללה"ה

השאייר אותנו לאנחות ללא מנהל
ועומד בפרץ ונתבקש לישיבה של
מעלה אוי לדור שאבד מנהיגו
ושקע שמשו בצהרים

[דברים שכתב רבנו אחר שנסתלק הגרי"ז בערב
יום כיפור, כשנכנסו במוצאי יוה"כ ראשי צא"י
רבי שמעון סירוקה ורבי משה שינפלד ועוד
לרבנו שינסח מודעת אבל בשם צא"י וכך רשם
במודעה. והדברים ראויים למי שכתבם]

הודעה חשובה

בס"ד עקב ירידת הספר
כאיל תערוג - גדולי הדורות
לדפוס שבו הנהגות והליכות
שסיפר רבנו על שבעים מגדולי
הדורות ומה שהתבטאו עליו. וכן
פרק מקיף על הצלתו מבריסק
ועד בני ברק ובית אבותיו
נוכל לקבל הנצחות על רבנו הקדוש
זצ"ל או על אחרים אך ורק עד יום
א' ו' טבת תשע"ח הבעל"ט בטל'
המערכת 0527680034

הודעה ובקשה

לכל מי שיש בידו סיפור או הנהגה
או דברי תורה או מכתבים או שיחות
וכדו' ממרן רבנו זצ"ל
אנא ישלח לנו אותם בהקדם שנוכל
לפרסמם לזיכוי הרבים
0527680034
0527680034@okmail.co.il
פקס 0722164414 או בת.ד. 5397
ירושלים. ולציין עבור כאיל תערוג
כמו"כ ניתן להקליט את הנ"ל בטל'
0772027777 שלוחה 8
וזה יועבר למערכת

תפילה בלב שלם על יראת שמים נענית

שיחת רבנו זצ"ל בישיבת גאון יעקב מוצש"ק ויגש תשמ"ב

מחפשים עצה בכל המאמצים שלא לשוב ולחטוא
א"א שבינו יותר ממשה רבינו.

וע"כ שמשה הבין שלכלל ישראל יש צער גדול
מאד מהחטא, והם מחפשים עצה בכל המאמצים
שלא יחטאו עוד, ואם אעפ"כ הם לא הגיעו להבין
שכשהקב"ה אמר מי יתן והי' לבבם זה ליראה הם
היו צריכים לומר תן בהכרח שיש איזה מעצור
שמונע בעדם מלהבין.

וזה משום מדה רעה של כפיות טובה שזה יכול
לגרום שאע"פ שהצטערו מאד על מה שחטאו,
וביקשו עצה שלא יחטאו עוד מ"מ הם לא יבקשו
יראת שמים כדי שלא יצטרכו להחזיק טובה על
זה ומדה רעה כזו יכולה לעצור בעדם מלהתפלל.
ועוד יש להתבונן דכנראה שאם היו אומרים
תן הקב"ה הי' נותן דאל"כ מה התביעה עליהם,
דאם יבקשו מנ"ל שיקבלו וא"כ כתוב חידוש
בפסוק זה דמי יתן והי' לבבם זה ליראה שאדם
צריך לבקש ואם יבקש יקבל. ובאמת זה תביעה
עלינו שהרי אנחנו מתפללים כל יום ויום לבבנו
לאהבה וליראה, והרי כשמבקשים יראת שמים
נאמרה הבטחה שהקב"ה נותן והתביעה למה לא
מבקשים דהבטחה זו הרי נאמרה לדורות.

ועוד יש להוסיף שגם דור המדבר התפללו על
יראת שמים שהרי תוכן התפילה כבר הי' אצלם,
ואעפ"כ לא נחשב שאמרו תן, והטעם לזה משום
שכשיש מדה של כפיות טובה אז כשמתפללים
תן אין זה תפילה.

ומה שאנחנו צריכים ללמוד מזה, דעל יראת שמים
צריך להתפלל ולומר "תן" וכשמבקשים יש הבטחה
שמקבלים וכשיש יראת שמים זה ראה שהתפלל
על זה. ומשו"ה משה רבינו תבע את ישראל,
דבשלמא קודם שחטאו הם חשבו שיש להם
מספיק יר"ש, אבל לאחר שנכשלו בחטא והרגישו
שחסר להם יר"ש הם היו צריכים לומר תן, אלא
שזה בתנאי כשמבקשים בכל הלב וכמו שרואים
שמתפללים על יר"ש ואעפ"כ נכשלים וע"כ שחסר
לנו בהבנה ובבקשה מעומק הלב ליר"ש.

וכן כשיש מדה רעה והלב לא שלם בתפילה
וכמש"כ שדור המדבר התפללו ואעפ"כ נחשב
שלא אמרו תן דהמדה של כפיות טובה גרמה
שתפילתם לא הי' בכל עמקי הלב, ועל זה אין
את ההבטחה דאם מתפללים בלב שלם על יר"ש
יש הבטחה שמקבלים.

וצריכים לראות להתחזק בזה שהרי אדם יכול
להגיע למעלות עליונות מאד באהבת ויראת ה',
אבל צריך לזה מעט תפילה וזה נפלא לאיזה
אושר יכולים לזכות ע"י תפילה קטנה אבל צריך
להתפלל מכל הלב שיהיו פיו ולבו שוין במצב של
מי יתן והי' לבבם זה ליראה, ואם יש איזה מדה
רעה בלב יש כבר עיכוב בתפילה שלא יהי' כפי
שצריך, וזה נוגע לא רק לאנשי דור המדבר אלא
כל אחד שאומר תן הקב"ה נותן ויראו כל אחד
בשעה שמתפלל על רוחניות ומבקש יר"ש ומעלות
עליונות להתחזק לבקש באמת שאז יש הבטחה
מהקב"ה לקבל ונזכה לוהי' לבבם זה ליראה אותי
כל הימים. (מלא פי תהלתך תפילה עמ' רנז)

זה שאמרו נפשנו קצה בלחם הקלוקל לא הי' מוכח
שמה שלא אמרו תן אתה זה הי' בגלל שהם כפויי
טובה, ובמד"ר ויגש צ"ג י' איתא: אבא כהן ברדלא
אמר אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה וכו'
יוסף קטן של שבטים הי' ולא היו יכולים לעמוד
בתוכחתו וכו', לכשיבא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד
לפי מה שהוא שגא' אוכיחך ואערכה לעיניך עאכו"כ,
והבית הלוי בפ' ויגש מקשה היכן היתה תוכחה
בדברי יוסף, ועוד מהו לשון המדרש לפי מה שהוא
ועוד כמה קושיות עי"ש?

ומבאר דכיון שיהודה טען בדבריו ליוסף על הצער
שיהיה ליעקב מלקיחת בנימין, משו"ה יוסף אמר
לו א"כ קשה עליכם למה לא חששתם לצער
של אביכם כשמכרתם את יוסף, וכמו שהוא חי
בלי יוסף כך הוא יחי' בלי בנימין.

וזה הי' התוכחה שהראה להם שהם סותרים את
עצמן, וכך ביום הדין יהי' משפטנו ותוכחה לכל
אחד שיראו לאדם את הסתירה במעשיו וכגון אם
ישאלו אדם למה לא נתן צדקה כמו שצריך, ויאמר
משום שהי' דחוק בפרנסה והי' לו ריבוי הצטרות
הכרחיות של בני ביתו וזה קצת תירוץ, אבל
כשיראו לו ממעשיו עצמם שבמקום שהי' שייך
לאיזה תאורה או כבוד או מחלוקת שם הוא פיזר
את ממונו הרי נסתרה טענתו ממעשיו עצמו עכ"ל.
הרי למדנו שיש ענין תוכחה ע"י שמראים לאדם
מה היו מעשיו, וכעין זה י"ל כאן דכשמשוה בא
להוכיח את ישראל שהיו כפויי טובה במה שלא
אמרו תן אתה זה הי' חידוש, ומשו"ה הוצרך להוכיח
להם ממעשיהם עצמם דבענין המן הם היו כפויי
טובה וזה הוכחה שגם ענין זה הגיע מתוך כפיות
טובה. ועוד יש לעמוד בזה, דהנה רואים שהי'
תביעה על ישראל למה הם לא התפללו שהקב"ה
יתן להם יראת שמים, והתוס' הקשו וא"ת אמאי
כעס משה על ישראל הלא גם הוא לא נזכר?

ותי' שלפי שהוא לא הי' צריך לתפלה זו לא נתן
לב עד מ' שנה דקם אדעתי דרבי, אבל ישראל
שהיו צריכים לתפלה זו הי' להם להתבונן מאותה
שעה שהרי כבר חטאו בעגל ובמרגלים וכו' עכ"ל.
והנה לומדים כאן דבר נורא שהרי משה הבין
בתורה עד כמה ששייך להבין והשיג מ"ט שערי
בינה, וכל התורה שבידינו נמסרה על ידו והוא
בחר היצורים ואם ישאלו אותנו דבר שהוא לא
יודע וכי תהי' תביעה עלינו שאנחנו לא יודעים?
הרי זה פלא עצום שהי' תביעה על ישראל שהיו
צריכים לומר תן, ומשה לא הי' צריך להבין שיש
תביעה כזו עד אחר מ' שנה, והטעם בזה דכיון
שלמשה רבינו לא הי' נצרך היר"ש לא הי' צריך להבין.
ומבואר שמי שהדבר לא דוחק לו אפשר שלא
יבין עד מ' שנה אבל מי שהדבר דוחק לו צריך
להבין מיד, ומשו"ה אם משה הי' יודע שלא
כ"כ אכפת לישראל מה שנכשלו בחטא העגל
והמרגלים וכמו שידוע לנו כמה אנחנו מתחרטים
על חטא ואיזה תשובה אנחנו עושים והחטא לא
שובר את האדם, ולא נחשב אצלו הרי לא הי'
שייך תביעה, שמשום שחטאו כבר היו צריכים
להבין דאם החטא לא שובר את החוטאים ולא

בע"ז ה' א' איתא: ת"ר מי יתן והי' לבבם זה
להם א"ל משה לישראל כפויי טובה בני כפויי
טובה, בשעה שאמר הקב"ה לישראל מי יתן וגו'
הי' להם לומר תן אתה כפויי טובה דכתיב ונפשנו
קצה בלחם הקלוקל.

פרש"י קל הוא המן ומפני שהי' נבלע בכל
האברים ואינם יוצאים לחוץ קראוהו קלוקל ורגנו
על כך, והיא היתה להם טובה גדולה שלא היו
צריכים לטרוח ולצאת ג' פרסאות לפנות וכו', בני
כפויי טובה דכתיב האשה אשר נתת עמדי היא
נתנה לי מן העץ ואוכל, אף משה רבינו לא רמזה
להם לישראל אלא לאחר מ' שנה וכו'.

אמר רבה ש"מ לא קאי איניש אדעתי דרבי'
עד ארבעין שנין, ופרש"י אף לא לתת על לבו
משה דבר זה עד מ' שנה לא קאי וכו' לדעת
סוף דעתו ותבונתו עד מ' שנה שהרי משה לא
רמזה לישראל עד מ' שנה, והתוס' מפרשים דלכך
קראם כפויי טובה שלא רצו לומר אתה תן לפי
שלא היו רוצים להחזיק לו טובה בכך.

וצ"ב למה הוצרך להוסיף את הכפיות טובה
השני' במה שאמרו ונפשנו קצה בלחם הקלוקל,
דכיון שבא להוכיחם על מה שלא אמרו תן אתה
א"כ הי' מספיק שיאמר שהיו כפויי טובה בזה?
וצ"ל שלא הי' מספיק לומר סתם שזה הי' כפיות
טובה אלא הי' צריך להוכיח שמעשה זה בא בגלל
כפיות טובה אחרת, וכן משמע שבאים להוכיח שהיו
כפויי טובה, דאל"כ הי' צ"ל "ועוד" וכנראה דלולא

לעילוי נשמת

הרה"ג רבי משה נתן בן הר"ר אשר
קרלינסקי זצ"ל

ליום היארציט כ"ח בכסלו

נדבת בני המשפחה

לעילוי נשמת

הרה"ג ר' ישראל יואל ב"ר אפרים מיטלמן
זצ"ל ר"מ ישיבת דרכי שלום

אשר היה מקושר אל מורן שליט"א שנים
רבות ומתייעץ עמו על כל צעד ושעל
גלב"ע ב' טבת תשס"ו

לרפואת א. בת מ.

נודב ע"י הרה"ג ר' שלמה קרויזר שליט"א
לזכות נכדו מנחם מנדל נ"י
בהגיעו לעול תורה ומצוות

טנא מלא ברכה לידידנו הדגול

הרה"ג רבי ברוך דוב הירשוביץ שליט"א
העומד לימננו בכל עת בעצה ותושיה רבה
לרגל הולדת בתו תחי'

יזכה לגלדה לתורה לחופה ולמעשים טובים

טנא מלא ברכה

לידידנו הדגול

הרה"ג ר' יצחק גולדשטון שליט"א מו"ל
קובץ גליונות ומחבר הדברי שיח לרגל
הולדת בנו ישראל צבי נ"י

יזכו לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים

ליקוט הספדים שאמר רבנו במשך השנים להתעורר בדרכי הצדיק

מה נטילה בששים ריבוא

איתא בכתובות (דף י"ז א') רב ששת ואיתימא רבי יוחנן אמר נטילתה כנתינתה, מה נתינתה בששים רבוא אף נטילתה בששים רבוא - ופרש"י - נטילתה של תורה ממנו כנתינתה בסיני, נטילתה היינו, כשמת ותלמודו בטל, וה"מ למאן דקרי ותני, אבל למאן דמתני פרש"י - לאחרים, לית ליה שיעורא. ולכא' מנא לן דלית לי' שיעורא הרי שם במתן תורה לא ה' יותר מששים רבוא ומהיכי תיתי דאין שיעור? ומלבד זה יש להבין, בשלמא אם התורה היתה ניתנת ליהודי א' והיו נוכחים ששים רבוא ה' לימוד שבמתן תורה צריכים להיות ששים רבוא. אבל הרי הששים רבוא היו אלו שניתן להם כולם תורה ומנ"ל למילף. מוכח מזה, דהגמ' למדה כי הא דכלל ישראל קיבלו התורה בס' רבוא, ה' משתי סיבות א' ליתן תורה לכולם, ב' שבמתן תורה צריכים להיות ס' רבוא.

והנה יש כלל שבציבור אין מספר, קרבן ציבור אינו תלוי במספר הציבור, אלא "כלל ישראל" יהי' כמה שיהי', וא"כ מנא לן דנתינת התורה צריכה להיות עם ששים רבוא דילמא הוי דין "כלל ישראל". אלא הפשט מוכח, דאם דנים על היחיד, כמה היו בשעת קבלתו את התורה, באמת הוי ששים רבוא, אבל כשדנים על כלל הציבור, כמה קיבלו את התורה, אין זה מספר אלא "כלל ישראל".

מאן דמתני, למדו חז"ל שאין זה ענין של יחיד שקיבל תורה ונסתלקה ממנו, אלא נסתלקה תורה מן ה"כלל" אשר הוא נתן את מסורת התורה לדורות הבאים, ובהסתלקותו ההעדר הוא לכלל ישראל, ועל כן לית ליה שיעורא.

פטירת הצדיק גורם לתשובה

שונה דורינו מכל הדורות שהיו משופעים מאנשים וצדיקים דורנו זה, שלא ראו את הגאונים של הדור הקודם, בפרט הצעירים יותר, אם רצו לראות דמות של צדיק אמיתי ותלמיד חכם אמיתי, שיפיי מדותיו וטהרת צדקותו נשתקף בו בכל תפארתו, הביטו ברבינו. האחרון היה הרבי (ה' יעזר שיהיה הלאה). הוא היה האחרון, שאפשר לומר עליו "ווי להאי שופרא דבלי בעפרא", לא על יופי הגוף, אלא על מה שמביא לזה, היינו טהרת צדקותו, המידות טובות, לימוד התורה, וכל מה שהיה משתקף מדמותו זו, על הא ודאי קא בכית.

בגמ' (סנהדרין ל"ז ע"א) איתא, הנהו ברינ' דהוה בשייכותיה דר' זירא דהוה מקרב להו כי היכי דניהדרו בהו בתיובתא, כי נח נפשיה דר' זירא אמרו עד האידנא הוה ר' זירא דהוה בעי עלן רחמי השתא מאן בעי עלן רחמי, הרהרו בלבייהו והדרו בתיובתא.

ופלא הוא, שרואים בני אדם מאמינים בתורה ובהקב"ה, שהרי אם הם מאמינים שרבי זירא מגין עליהם, סימן שיש ערך לצדקות בעיניהם, וליראת שמים יש משמעות, ואעפ"כ יכולים הם לעשות עבירות, ולומר ר"ז מגין עלן. אפשר להיות בעל עבירה ולומר ר"ז מגין עלן. ורק כשר"ז נסתלק נעשה אצלם מהפכה וחזרו בתשובה, ממש מבריוני לבעלי תשובה.

לקחת הנהגה טובה

הנה את כל התורה כולה ראינו אצל הרבי, ומכל דבר בפ"ע אפשר ללמוד ממנו. אבל איתא בתשובת הגאונים, שרב היו לו עשר הנהגות מיוחדות בקדושה, וכשנח נפשיה חלקו התלמידים ההנהגות האלו ביניהם. כל אחד לקח לו הנהגה מיוחדת, כי כל אחד בפ"ע, לא היה יכול לנהוג בכל י' ההנהגות שהיה לרב. על רב יוסף כתוב, שנהג את המנהג שלא להסתכל מחוץ לד' אמותיו. ובר"ן קידושין (דף ל"ד) כתב, כי מה שרב יוסף היה סומא, הוא מפני שסימא את עיניו, כדי שלא להסתכל חוץ מד' אמותיו. רואים שיש דבר כזה, שאפי' האמוראים הקדושים, לא היו יכולים להמשיך את כל הנהגותיו של רב, ואפילו רב יוסף היה צריך לסמוך את עיניו, כדי לעמוד בהנהגה אחת שקיבל. אעפ"כ, כל אחד לקח על עצמו אחר פטירתו, הנהגה אחת, שהיה רב נוהג בה.

שמחה בבוא צדיק

במו"ק (כ"ה ב) איתא רוב ערבות שש ושמה בבא אליו נפש נקי וצדיק, והנה בפשטות משמע שהקב"ה שמח בבוא אצלו הצדיק, אמנם בשלמא בעוה"ז נצרכים לצדיקים דעליהם העולם עומד, אבל למעלה בעולם האמת מה השמחה בבוא אליו נפש נקי וצדיק?

והנה בבאור הגר"א (יגה ד ג) מביא מה דאיתא בעירובין (יג, ב) ת"ר שתי שנים ומחצה נחלקו ב"ש וב"ה, הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא, נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא,

עכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו. ומקשה הגר"א האין אפשר לומר שטוב יותר א"כ למה נברא, ומה שיין מחלוקת אם כדאית הבריאה או לא [הרי בודאי אם הקב"ה ברא אדם זה סימן שנוח לו שנברא] ועוד שעכשיו שנברא קשה להולמו, ועוד מאי יפשפש במעשיו הל"ל יעבוד את ה' ויעשה טוב.

ומפרש הגר"א, אלא נראה דנחלקו בשוב אל הגלגול שני [נתקן מה שלא תיקן בגלגול ראשון], שאלו אומרים טוב לו שנברא, כי בכל פעם הוא עושה מצות כמש"כ קצת מפרשים, ואלו אומרים טוב לו יותר אם היה מתקן בגלגול ראשון ולא יצטרך בגלגול שני [שהרי עלול להוסיף לעצמו גם עבירות], וכן נמנו וגמרו כנ"ל שנוח לו שלא נברא [עדיף לאדם לתקן את המוטל עליו בגלגול הראשון שלא יצטרך לבוא בגלגול נוסף], ועכשיו שנברא ע"מ לתקן מעשיו שמקדם ולא בשביל מצוה לעשות כי טוב לו וכו', וע"כ יראה עיקר לתקן במה שפשע קדם וכו' [אשר למענו בא שוב לעולם לתקן], והאין ידע מה שקלקל מקדם, יש על זה ב' סימנים, א' במה שנכשל בה בגלגול הזה הרבה פעמים, ועל זה אמרו יפשפש באיזה נכשל, ב' באיזה עבירה נפשו חשקה לו מאוד לפי שהורגלה מקודם ונעשה טבע, ולכך יש בני אדם שחושקין בעבירה אחת יותר וזה בעבירה אחרת, ועל זה אמרו יפשפש במעשיו שיפשפש את מעשיו עכ"ל, והנה בודאי שצריך לקיים את הכל, אבל בעיקר צריך לראות איך לתקן דברים אלו.

וצ"ב דלכאורה הקושיא עדיין נשארת, דהא הקב"ה ברא את האדם ושלחו לעולם פעם נוספת בכדי לתקן את מה שצריך, ואין אפשר לומר שאינו כדאי, הרי אם הקב"ה שולח ע"כ שזה כדאי, ואין אפשר לומר אחרת. ועוד דבחולין (ס, א) אמרין כל מעשה בראשית בקומתן נבראו בדעתם נבראו בציונם נבראו, ופרש"י לדעתם שהודיעם שיבראם והם נאותו, דכל נברא נשאל אם הוא רוצה להיבראות, וא"כ גם האדם נשאל ואמר שרוצה, ולפ"ז מה ארז"ל נוח לו שלא נברא, הרי הוא נשאל והסכים. ונראה דזה לא הוקשה להגר"א אין אנתנו לא מבינים, דבודאי שכל האנושי אינו מבין כמו שכל אלוך, וכי הנברא יכול להבין את הבנת הבורא ית'. אבל כידוע דכל הבריאה נבראה בשביל האדם, ואפילו מלאכים אינם העיקר, הדוממים, והצמחים, והמלאכים הכל בשביל האדם, וא"כ אם יש דברים ששכל האנושי לא תופס זה לא קשה, אבל שיהא עד כדי כך שהקב"ה ברא את כל העולם בשביל האדם, ושכל האנושי חושב שבריות האדם אינו כדאי, זה היה קשה, אמנם זה שיין שהשכל האנושי לא יתפוס, דלאחר שהקב"ה ברא את האדם ויהא מי שישלחו אותו בחזרה לעוה"ז עם סיכון כזה שאולי יתקן ואולי לא, כי זה כבר לא תכלית כל הבריאה אלא ענין יותר פרטי, וזה שיין ששכל האנושי לא יבין, ועל זה אמר הגר"א דנחלקו ב"ש וב"ה. והנה הרי הקב"ה יודע על כל אדם אם יחטא או לא ולמה נצרך לשלחו לעוה"ז, אלא דהנהגתו ית' כאילו אינו יודע מה יהיה, ויש לאדם אפשרות לחטא, ואם עשה טוב מקבל שכר ואם ח"ו לא אז להיפך, ואע"פ שהקב"ה לא נצרך לזה, דיועד מלכתחילה מה כל אדם יעשה, אבל ההנהגה היא כביכול כאילו אינו יודע.

והנה חז"ל אומרים שהקב"ה אינו מייחד את שמו על הצדיקים בחייהם שמא יתקלקלו, וכדכתיב (איוב טו טו) הן בקדושי לא יאמין, דאע"פ שיועד את הכל, אבל הנהגתו בבריאה כאילו שאינו יודע, וא"כ כל אדם שנברא יש סיכון מה יהי' אותו, דהנהגת הקב"ה כאילו אינו יודע אם הוא יהא צדיק או רשע, יתקן או יקלקל, הן בקדושי לא יאמין. ולאחר שאדם עבר את כל חייו ומת, והקב"ה רואה שבא אליו נפש נקי וצדיק שלא נכשל, הוא שמח, כי זה תכלית הבריאה, דהאדם נברא להתענג על ה', וכשהקב"ה רואה שאדם עבר את חייו בגדר של נפש נקי וצדיק הוא שש ושמת.

אבד מדורו

הפסוק אומר (ישעיהו נ"ז) הצדיק אבד ואין איש שם על לב. וכתב הרד"ק כי אין הפסוק בא לומר שהצדיק אבד במותו כי לעצמו לא אבד, אבל נשמתו בחיים ערבים טובים מחיי הגוף, אלא "אבד מדורו" כי להם היא האבידה, וזה נאמר על יאשיהו! ומה שהיה אז דור לא יכולים לדמות... זה ממש... רק יחידים יחידים כמעט יש מגדולי הדור כמו הצדיק שנפטר. הצדיק אבד!

וממשיך הנביא ואין איש שם על לב, חסר שימת לב. כל אחד צריך לשים לב ולהתעורר. יש הרבה מה שכל אחד יודע שצריך לתקן. הקב"ה יודע. צדיקים מועטים, ולקח מהיחידים... הצדיק אבד ואין איש שם על לב.

חוץ ממה שהיה צדיק, היה ג"כ משפיע כל ימיו תורה ויראת שמים, עניו, כמעט שלא ראו אותו, היה תמיד נחבא, אין, לא נשאר כמוהו. מה נאמר ומה נדבר, אין איש שם על לב מפני מה נאסף הצדיק, א"כ כל אחד צריך רק לחפש מעשיו, ודרכיו לשפר, ויש מה לשפר כל אחד ואחד, ויהיה זכות לו, ותועלת לדור, שלא יהיה אבד.

על מה הצער

והנה כרגיל כשאומרים הספדים יש בזה שני דברים, או משום יקרא דחי, יקרא דמית, וגם כדי שילמדו מדרכיו, וכאן לא שייך לומר שילמדו מדרכיו מצד אחד, כי הוא ה' לגמרי פרוש מעולם הזה, לגמרי! לא היה בו שום דבר של עוה"ז, סיגוף, לא אכל, לא שתה, לא ישן, לא שום דבר, והאיך אפשר לומר לבן אדם שילך בדרכיו, שלא יאכל שלא ישתה, שלא ישן? אי אפשר, אי אפשר לקחת מדרכיו. אולי, קצת אפשר ללמוד, כמו שידוע שלרב היו עשר הנהגות ורצו תלמידיו לקחת קצת מהמדות שלו, ורב יוסף לקח את המדה שלא להסתכל חוץ לד' אמות, וכתוב שלפי שראה שלא יוכל לקיים סימא את עיניו. עכ"פ רואים ששייך גם לקחת קצת, ולכן אצלנו לקחת מדרכיו להיות בדרגה שלו בודאי לא שייך ואין מה לדבר מזה, אבל אולי יכולים לראות מזה האיך שייך בן אדם שהעולם הזה שלו, היה כלום! ולכן לכה"פ אפי' שאי אפשר ללמוד ממנו שהעולם הזה יהיה כלום, לכל הפחות להקטין את העולם הזה, זה אולי אפשר ללמוד ממנו.

עוד הנה אחז"ל בשבת (דף ק"ה ב') דהמתעצל בהספידו של חכם יש עליו עונש נורא, מדה כנגד מדה. ופירש"י מדה כנגד מדה, הוא לא נתאבל על שנתקצרו ימי החכם אף לחייו לא יחוש מן השמים, רואים שקראו חז"ל לפטירת הצדיק "נתקצרו ימיו", ולכא' הרי לא דברו חז"ל דוקא בצדיק שמת בצעירותו, אלא סתם אמרו המתעצל בהספידו של חכם, ומשמע אפי' זקן מאד. וא"כ מה יש לדאוג שנתקצרו ימיו, הרי לא נתקצרו ימיו, דהיה חי הרבה שנים, ומיירי אפי' במי שמת בן מאה שנה, דאם הוא חכם צריכין להספידו, והיכן יש כאן נתקצרו?

ומשמע דבחכם זה לעולם "נתקצרו". כי אם מדברים מה שחסר לו העולם הזה. מה איכפת לו למת בזה, וכי חסר לו שלא היה יכול לאכול עוד כמה שנים לחם! מה יש לו מזה, וכי על זה מצטער החכם, וכי על זה יש לנו להיות בצער בשבילו. אלא בחכם יש תמיד צער, משום שתמיד היה יכול לרכוש עוד מצות ועוד מצות, עוד רוחניות, כמו שאמר הגר"א קודם פטירתו, כמה אושר יש כאן בעולם הזה שבעד כמה אגורות אפשר לרכוש מצוה כזו של ציצית שיש בה כ"כ הרבה שכר שאין לתאר. וזה בעד כמה אגורות!

וזהו הצער של הצדיק, שמצטער על שאינו יכול לקחת עוד מצות, עוד תורה, עוד יראת שמים, ומשמע שמצטער על זה אחרי פטירתו. וזה מה ששייך להצטער, אך אנחנו לא יכולים לדבר מהאיש הזה, כיון שלא היה ידוע לנו, כיון שהיה לגמרי רחוק מהנהגה כמו סתם בן אדם, וחוץ מתורה ויראת שמים לא היה לו שום דבר בעולם, ממש שום דבר! וג"כ סיגופים שלא אכל ולא שתה, ואי אפשר לדבר. ולכן אינני יכול להספידו כיון שאינני ראוי לזה, בפרט אדם כזה "לית דין בר נש". שהיה לגמרי מופשט מעוה"ז. בלא שום שייכות לעוה"ז, ממש לא היה לו עוה"ז בכלל כל החיים שלו, ועל זה יש כן להצטער, דבודאי רצה עוד מצות ועוד מצות עוד תורה, וזה יש לו צער, וצריכין אנו ג"כ להצטער.

אמנם כדי להצטער בצער הזה, צריך להיות רגש שזה צער, שכן אדם כואב לו בגלל מצות! וזה גם מדרגה, שיהא בן אדם מצטער על שאינו יכול לקיים מצות, שאינו יכול ללמוד תורה, זה הצער שלו וכואב לו מאד, ואם אחד לא כואב לו, סימן שחסר! ולדאבונינו איננו בדרגה הזו, דהאם נוכל לומר על עצמינו שיש לנו את הצער הזה, או! הרי רחוקים אנו מזה. וא"כ האיך נוכל להספיד ולדבר על פטירתו של החכם. (ועי' אילת השחר דברים י, ז)

חסר לו ברוחניות

א"כ אפשר להסביר גם את מה שחז"ל אומרים שמיתת צדיקים מכפרת, זה לא סתם שהיא מכפרת. אלא כאשר הצדיק מת, אם בן אדם ה' לו קשר עם הצדיק, הוא מרגיש את הכאב שחסר לו הצדיק, כי הלא באמת, בן אדם שיש לו כאבים, יש לו יסורים, זה מכפר, אבל יסורין כאלה שיש לו מחמת שחסר לו "רוחניות", חסר לו הצדיק, חסר לו התלמיד חכם! זה כזה דבר שמאד מאד יכול לכפר. ולכן זה לא תימה מה שמיתת צדיקים מכפרת. אבל במה דברים

אומרים, באמת רק באופן כזה, שהוא מרגיש את הצער שיש לשכינה. בזה שהקב"ה חסר לו עכשיו את העובד ה'. וגם הצדיק הזה בגלל שהוא כ"כ אהוב לו, אז הוא כ"כ חסר בעולם מי שיעבוד את עבודת ה'. [וראה מה שכתב המשך חכמה בתחילת פרשת אחרי מות שמית צדיקים מכפרת רק במי שמאמין בו ולא במי שמבעט בו עי"ש]

וצונו להתנחם

שח רבנו: שמעתי שהגר"ח מבריסק כתב במכתב תנחומין 'כאשר צונו להתנחם' [א"ה, ונדפס מכתב זה בקובץ צפונות ג', שכתבו הגר"ח על פטירת הגר"ר יוסף זכרי' שטרן משאוול, ח"ל: 'יבואו דברי תנחומין, כאשר כן הוא המצוה לקבל תנחומין']. וכדבריו משמע מדתן בברכות ט"ז ב' וכשמת טבי עבדו קיבל עליו תנחומין, ולכאורה למה כתוב שהוא קיבל תנחומין ולא כתוב שניחמוהו, אלא משמע שיש מצוה לקבל תנחומין על המת. ובעצם הדברים יל"ע, דהא טבי היה עבד, ועי"ש ברשב"א בשם הירושלמי דתלמידו חביב כבנו וכן עבדו המשמשו כרצונו היה עליו כבנו, ועדיין ק"ק דלא מצינו שקבלו תנחומין שלא על קרובים. והנה אם זה מצוה למה יעקב לא התנחם, דרש"י (פר' וישב לו, לה) כתב שלא התנחם כי אין אדם מקבל תנחומין על החי, ולכאורה בפסוק כתוב וימאן ומשמע שסירב להתנחם, ולפרש"י הוא לא סירב אלא דכך המציאות שאדם לא מקבל תנחומין על החי.

ובפי' הטור כתב לפי הפשט לפי שחשב עצמו כפושע במיתתו, ששלחו בדרך יחיד ולמקום ששונאים אותו, וכעין זה פירשו החזקוני והספורנו, ולפי"ז מיושב למה יעקב לא הבין שיוסף חי מזה שאינו מתנחם. ועי' שפ"ח משום שחשב שאינו מתנחם על פשיעתו. וכן מיושבת ההערה על השמועה בשם הגר"ח שיש מצוה להתנחם, משום שהצטער על פשיעתו. וכל זה אם נהג דין אבילות. (אילת השחר וישב לו, לה)

מת סמוך ליו"ט

שח הגר"א דינר: וכשישבנו שבעה על אמי מורתי ע"ה, הגיעו מרן ראש ישיבת פוניב' לצעירים רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל ויבדל לחיים ארוכים מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן [ועכשיו בעוה"ז זצ"ל] ושניהם אמרו שימי השבעה הוא תיקון עבור הנפטר, ואם מת סמוך ליו"ט, שהיו"ט מבטל את השבעה, זהו סימן שהיה לו נשמה טהורה ולא צריך תיקון זה! [א"ה ועי"ז איתא מהחת"ס]

נלב"ע בלי ילדים

עוד כתוב: שמעתי כמה פעמים ממרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן שהיו כמה מגדולי ישראל נפטרו בלי ילדים כגון בעל האור שמח זצ"ל, מרן החזון איש זצ"ל, בעל האחיעזר זצ"ל, והסביר שהילדים הם המשך לחיקון הנשמות, ואילו אצל הגדולים האלו הגיעה הנשמה לתכלית השלימות, ואין צריכים תיקון.

חסד עם המתים

שיחת רבנו במלאות י"ב חודש לפטירתו של הגאון הגדול רבי ברוך רחובנרג זצ"ל ראש ישיבת סלבודקה בהיכל ישיבת סלבודקה הגמ' אומרת בברכות (דף י"ח ע"א) אמר רחבה אמר רב יהודה כל הוראה המת ואינו מלווה עובר משום לעג לרש חרף עשהו, ואם הלווה מה שכרו אמר רב אסי עליו הכתוב אמר מלוה ה' חונן דל. ומפרש רש"י מלוה ה' חונן דל, קרי ביה מלוה את המקום מי שחונן את הדל [כלומר שהקב"ה כאילו חייב לחונן את הדל] ואין לך דל מן המת והמלווה אותו כאלו מלווה את המקום.

הנה רש"י אומר שהמת נקרא "דל" ולכאורה במי מדברים, הרי לא מדברים חלילה וחס באדם שהוא לא בסדר, אדם רשע, אלא באדם כשר, וא"כ למה הוא דל הרי יש לו מצות, ואפילו הרבה מצות? משמע שכמה שיש לבן אדם, הוא תמיד דל, והוא מרגיש את עצמו תמיד שחסר לו. וכמו שכתוב במסלת ישרים שהאדם גברא להתענג על ה', וכשאדם מגיע לעוה"ב וטועם את הטעם של להתענג על ה', שזה תענוג גדול כ"כ שאי אפשר לתאר אותו בעולם הזה, אז הוא תמיד שאף, לכל משהו ורוחניות, על כל מצוה הוא שאף, כי על כל משהו יש שכר כזה שהוא תענוג שאין למעלה ממנו, העידון הגדול שבכל העידונים, וכמו שהמסלת ישרים מתאר, וממילא כל אדם שעזב את העוה"ז מרגיש את עצמו תמיד דל, וזה מה שרש"י אומר שאין לך דל יותר מן המת.

וכל אדם זקוק תמיד לעוה"ב אפי' אם יש לו מצות מה שעשה בימי חייו, אבל כעת כשהוא מת הוא לא יכול לעשות מצות, והוא אומלל! וכל זמן שאדם נמצא בעולם הזה הוא לא מרגיש מה זה מצוה, איזה תענוג יש על זה, איזה דבר גדול, אבל כשנמצא בעולם העליון, אז

הוא כבר רואה מה שקורה, וכל רגע ורגע שהוא לא ניצל בעוה"ז, הוא מצטער על זה כ"כ, מה שאין לתאר איזה צער שיש לו, למה הוא לא עשה, הרי הוא היה יכול לרכוש ולרכוש. ועכשיו הוא מסכן! הוא דל! הוא לא יכול לעשות כלום.

וממילא כל מה שעושים בשבילו זה נחשב לחונן דל. ומי שחונן דל, הקב"ה עושה עד כדי כך, שמחשיבו כאילו הוא הָלֵקָה לו.

ורצינו לומר פשט במאמר חז"ל, הנה הגמ' מביאה בסוטה (דף מ"ו ע"ב) את הפסוק בשופטים (פרק א') ויראו השומרים איש יוצא מן העיר, ויאמרו לו הראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד, [השומרים ראו איש יוצא מהעיר ושאלו אותו האין נכנסים לעיר, והבטיחו לו אם תראה לנו נעשה אתך ג"כ חסד, וכמו שהגמ' אח"כ אומרת שלא ה' אפשר לדעת כ"כ היכן נכנסים לעיר, מפני שה' צריך להיכנס לעיר דרך עץ שה' חלוק לשנים [עץ לוח], והם לא ידעו האין נכנסים לעיר ובקשו מהאיש הזה שיראה להם האין נכנסים לעיר]. וכתוב ויראם את מבוא העיר, [את הכניסה לעיר]. וממשיכה הגמ' ומה חסד עשו עמו, שכל אותה העיר הרגו לפי חרב, ואותו האיש ומשפחתו שלחו, וילך האיש ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לו, היא שמה עד היום הזה. [ומה שהיה מותר להם להשאיר אותו זה כבר ענין אחר, אבל עכ"פ מהפסוק משמע שהיה בסדר].

ומביאה הגמ' תניא היא לוח שצובעין בה תכלת, היא לוח שבא סנחריב ולא בבלה, נבוכדנצר ולא החריבה, ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור בה, אלא זקנים שבה בזמן שדעתן קצה עליהן [אחרי שהיו כבר הרבה שנים ולא רצו יותר לחיות] יוצאין חוץ לחומה והן מתים, [אבל בתוך העיר אי אפשר למות].

ממשיכה הגמ' והלא דברים קל וחומר, ומה כנעני זה שלא דיבר בפיו ולא הלך ברגליו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות, מי שעושה ליה ברגליו על אחת כמה וכמה [הגמ' לומדת מזה עד כמה גדול הענין כשמלחם בן אדם, ולכן יש ללמוד שכשנאחד יוצא חוץ לעיר צריך ללוח איתו]. ובמה הראה להם, מביאה הגמ' מחלוקת, חזקיה אמר בפיו עקם להם, [שעשה סימן בפיו כך שהיו יכולים להבין מזה שבמקום ההוא אפשר להיכנס], רבי יוחנן אמר באצבעו הראה להם, תניא כוותיה דרבי יוחנן בשביל שכנעני זה הראה באצבעו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות. נמצא לפי"ז שכל אחד שמלוה את חברו יש לו כ"כ זכות! מוראדיג! ואפי' שבמשך השנים מהזמן ההוא בודאי ה' הרבה מאד אנשים שעשו כך, ולא ראינו שקבלו כזה שכר, זכות נוראה כזו עד סוף כל הדורות, ולמה לא רואים את זה? משמע שלא תמיד מראים בעולם הזה. עכ"פ רואים שזה דבר גדול מאוד.

והנה הרמב"ם (בפרק י"ד מהל' אבל) כשהוא מדבר על מצות חסד כמה שזה דבר גדול, ומונה שם את כל החסדים, נחום אבלים, בקור חולים וכו', בסוף הוא אומר שכר הלוי מרובה מן הכל, והיינו שהחסד הכי גדול זה לוויה.

ולמה זה באמת כל כך גדול? משמע שהסיבה היא בגלל שלא מדברים על ליווי כמו היום, שאחד מלווה את השני סתם והיוצא לדרך יודע האין ללכת, אלא עיקר המצוה היא בזמן שאדם לא יודע את הדרך, ומראים לו האין ללכת, וכשאדם לא יודע את הדרך הוא אומלל! כי הוא יכול לתעות ויכול להישאר תקוע הרבה זמן, לכן החסד הכי גדול אומר הרמב"ם שזה לוויה.

ולכן זה שהראה להם האין להיכנס לעיר קבל שכר כ"כ גדול, שבזכות זה העיר שבנה אח"כ, בא סנחריב ולא בבלה, נבוכדנצר ולא החריבה, אע"פ שאת כל האומות הם החריבו, כל כך הרבה אומות כ"כ הרבה ארצות הם החריבו, אבל את העיר הזאת הוא לא יכול להחריב! ועד כדי כך שהעיר הזאת אף מלאך המות אין לו רשות לעבור בה, ומי שרצה למות אין לו ברירה רק לצאת מחוץ לעיר. ולמה הוא זכה לזה מחמת מצות חסד! וכמו שהרמב"ם אומר שזה החסד הכי גדול.

ובדרך כלל לא רואים בעולם הזה כ"כ שמשלמים שכר, וכאן האיש הזה שילמו לו שכר לא רק לו אלא לדורי דורות, למה כי עשה דבר של חסד, וחסד הכי גדול אומר הרמב"ם זה לוויה!

וכן רואים במשנה וברייתא של אלו דברים, אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקורן קימת לו לעוה"ב, ורוב המצות המנויות שם הם מצות שבין אדם לחבירו, מצות של חסד.

והרא"ש מביא שם (פאה פ"א) שבמצות אלו הקב"ה משלם גם בעולם הזה, כמבואר בקדושין כי רע לשמים ורע לבריות [היינו מי שעושה רע גם לבני אדם, הקב"ה משלם לו בעולם הזה, וכן מצות שבין אדם

לחבירו אוכלים הפירות בעולם הזה.

והרי יש כלל תמיד שרוחניות גדול יותר מגשמיות, וכמשאחז"ל גדול המחטיאו יותר מן ההורגו, וכן להיפך לצד הטוב ג"כ, אם חסד בגשמיות זה כ"כ גדול, אז אם עושים חסד ברוחניות, אין לשער ואין לתאר כמה זכות יש בזה. ואפילו שבעולם הזה לא רואים את זה, ככה זה בדרך כלל, בפרט בענינים של רוחניות אי אפשר לראות, כי אי אפשר לשלם על רוחניות בעולם הזה, מפני שעל רוחניות צריך לקבל שכר כזה שהוא "העידון הגדול שבכל העידונים" להתענג על ה'! וכל מצוה וכל משהו של רוחניות, מקבלים על זה עולמות שאי אפשר לתאר.

אבל מצד שני האדם אחרי שהוא כבר לא ח"י, אין לו כבר אפשרות לרכוש עוד מצות, עוד רוחניות, ממילא הוא דל! וכמו שאומר רש"י אין לך דל יותר מן המת. אבל כל משהו ומשהו שעושים מה שנגרם ע"י האיש הזה, יש לו שכר שאין לתאר, והוא זקוק לזה, כי הוא רוצה כל משהו ומשהו, וזה "החיות" שלו, כי הוא מרגיש מה העונג והתענוג הגדול הזה, והוא כ"כ רוצה את זה, ולגבי זה הוא דל! ולכן צריך לדעת כי בן אדם אם הוא יכול לעשות חסד, כמו שבלויה, אותו הדבר כל ענין של חסד שעושים עם הדל הזה.

ואם אחד עושה איזה מצוה בקשר להאיש הזה שעזר לו, ועשה אתו חסד, כי בזמן שבחור נכנס לשיבה הרי הוא בבחינת גר, כי הוא נמצא במקום שהוא לא יודע מה קורה אתו, ועדיין הוא צריך רחמי שמים מכל הבחינות כדי שישגי תועלת, וידע להסתדר ברוחניות, שיהי' לו חברותות, וכל הדברים שכן אדם צריך, ממילא חסד גדול עושים כל אלה שנמצאים בשיבה, והחסד שהם עושים הוא חסד רוחני.

והשכר על זה אי אפשר לדמות איזה עונג ואיזה שכר שיש על זה, אם על חסד פשוט של לוויה כתוב שכר כזה שזכה עד סוף כל הדורות, שאף אחד לא יכול לה, נבוכדנצר וסנחריב כל אלה שהחריבו ארצות, שעשו כל כך, הם לא יכולו לנגוע שום דבר בבן אדם שעשה רק חסד, הוא בנה עיר, ובעיר שהוא בנה לא החריבו את העיר, ונשאר עד דורי דורות שאפי' המלאך המות לא יכול לעבור בה, א"כ אנחנו יכולים לתאר איזה שכר יש על חסד רוחני.

וממילא אדם שעשה חסד על ידי זה שהריץ תורה, שלמד תורה והרבה רוחניות, ואנשים נתעלו על ידו, איזה זכות יש לו.

וממילא צריך להכיר לו טובה, ומה הטובה שאפשר להחזיר לו, כל מה שיעשו לשם שמים לעשות נחת רוח להקב"ה, עי"ז לדל הזה יש לו הנאה עד כדי כך שאי אפשר לתאר, כי אם בחסד גשמי זה נורא, הרי בחסד רוחני אי אפשר לשער.

ואם אחד מתחזק בכל הענינים של רוחניות, כמו שאנשים צעירים יש לפעמים שמזלזלים בתפילה, ולפעמים מזלזלים בסדר [והס ושלום בדרך כלל מסתמא הבורים כאן הם בסדר גמור], אבל אעפ"כ בודאי אפשר להתחזק עוד יותר, בין בעניני לימוד התורה, בין בענינים של תפילה, בין בסדרים כאלה שיש בהם זלזול לפעמים, כגון שבת, ערב שבת, מוצאי שבת, סדרים שצריך מאד חיזוק, וכל מה שמתחזקים זה נזקף לזכותו, ואם זה נזקף לזכותו יש לו ריוח, וכזה עונג שאי אפשר לתאר "העידון הגדול מכל העידונים", על כל משהו שעושים בשבילו, הרי הוא דל! וזקוק שיעשו זכויות, ומה שיעשו יותר זכויות, ההנאה שלו אין לשער ואין לתאר.

וכל אחד ואחד יש לו אפשרות, ועל ידי זה שיתחזק יש זכות גדול, והאיש הזה בודאי יהי' גם מליץ יושר, אבל העיקר שיהי' זכות לאיש הזה שקבלו ממנו תועלת ברוחניות, ואם כשקבל תועלת בגשמיות זה שוקל כ"כ, אם קבל תועלת ברוחניות אין לשער ואין לתאר.

וכל אחד שיעשה את זה יהי' מאושר, וכמו שחז"ל אומרים מלוה ה' חונן דל. ואמנם חז"ל אומרים את זה בנוגע ללויה, אבל מסתמא אותו הדבר על כל דבר רוחני שעושים, יש על זה מלוה ה' חונן דל, ואי אפשר לתאר עד כמה זה גדול, כי אם הקב"ה כ"כ מחשיב את זה עד שמחשיב את זה למלוה ה', כאילו כביכול לזה ממנו, כמו שרש"י מסביר שם, בודאי שזה דבר גדול מאוד!

א"כ מה שיש לנו אפשרות לעשות זה שכל אחד יתחזק בתורה, ביראת שמים, בשמירת הסדרים, בתפילה, בכל הדברים ברוחניות, ובהי' מאושר, וגם הוא יהי' מאושר, שמלוה ה' חונן דל.

הלל בחנוכה

נשאל רבנו מאבל אחד בימי השבעה האם לומר הלל בחנוכה דהמשנ"ב כותב שלא לומר ומאידך יש פוסקים שאומרים לומר. ואמר רבנו המשנ"ב הוא פוסק האחרון וצריך לנהוג כמותו בכל דבר, ולא לומר הלל.

ישן על הריצפה

כשרבנו היה אבל על אשתו היה יושן בלילות על מזרון על הריצפה ולא ישן על מיטתו הרגילה.

לבקר בקבר אבי

נשאל רבנו מר"א פרלשטיין: לכבוד הרה"ג מוריניו רב אהרן יהודה ליב שליט"א: שמעתי שאם לא ביקר אחד קבר פלוני י' שנים לא יבקר עוד ואני לא בקרתי קבר אבא מארי זצ"ל עד שהייתי בגיל ט"ז ועכשיו אני בגיל י"ח מהו לחזור ולבקר, ואבא מארי זצ"ל נפטר מן העולם קודם שנוולתי.

והשיב: בתשובה לשאלותיך: אפשר ללכת על קבר אפילו אחרי הרבה שנים.

עד כמה לטרוח כדי להתפלל לפני העמוד

שאל ת"ח א' שהוא בתוך שנה על אמו, אם צריך לבטל תורה כדי להתפלל לפני העמוד, כגון אם ימתין עד שיתאסף מנין חדש יקח הרבה זמן, או עדיף שיתפלל במנין שעומד להתחיל מיד ולא יעבור לפני התיבה.

תשובת מרן שליט"א: אם בזמן הזה ישב וילמד, עדיף שיתפלל מיד ולא יתבטל מלימוד, אבל אם לא ילמד, ימתין עד שיהא מנין ויעבור לפני התיבה, גם אם זה יקח שלשת רבעי שעה!

הוסיף רבינו ואמר "מדרך העולם שבמשך כל י"א חודש שהבן צריך להתפלל לעילוי נשמת הוריו, הוא מרגיש קצת מסכן... ודומה עליו כמשאוי... אך יתבונן בעצמו כמה ההורים טרחו ויגעו בשביל, יומם ולילה לא חסכו מכוונם כדי לגדלו ולהעמידו על רגליו, ופעמים לילות שלמים לא ישנו בשבילו! ועכשיו שיש לו אפשרות לשלם להם קצת, לוקח את זה בקושי?! הרי בשמחה היה צריך לעשות את זה".

תהלים ליד קבר

שח רבנו: החזון איש הקפיד שלא לומר תהלים בד' אמות של הקבר, ושאלו את רבנו א"כ כיצד היום אומרים תהלים בסמוך לד' אמות של החזון איש.

ואמר שאנשים לא באים בתורת תפילה, אלא כדי לבכות על הצרות שלהם וכדמצינו בחז"ל (הובא בר"ק מלכים ב פרק ד) על אשת עובדיה שבכתה על קברו ועוד, וזה מותר.

ורבנו באחד השיעורים, אמר על מה שאומרים תהלים ביארצייט ליד קבר, שכיון שזה לטובת הנפטר ולכבודו - מותר. וצריך להתרחק מהקברים הסמוכים, או לכיון גם עליהם שעי"ז לא יהיה להם לועג לרש.

ורבנו עצמו כשעולה לקבר אשתו הרבנית ביום היארצייט נוהג לעמוד במרחק ד"א מהקבר, ולומר שם תהלים.

בית הקברות בימים שאין תחנון

שח רבנו: בעל הקהלות יעקב אמר לא ללכת לבית קברות בימים שלא אומרים תחנון, שבימים אלו הנשמה אינה נמצאת בבית הקברות. [א"ה אמנם ראה הליכות שלמה מועדים ב עמוד י"ח שכתב שזה דוקא בהשתטחות ע"פ יחודים]

ש"ץ בימים נוראים

בר"ה ויוה"כ הורה רבנו לבנו כשהיה אבל על אמו הרבנית שלא יהיה בשום ואופן ש"ץ ולא יועיל מחילת הציבור כיון דיש על האבל דינים ואי"ז טוב לציבור. ואפי' כד ישתבח אמר לו שלא יעלה לש"ץ

לומר א' קדיש

נשאל מהג"ר אליהו מאיר ק. אם אפשר להנהיג בבית כנסת שיגידו רק קדיש אחד, ואמר רבנו שראוי להנהיג כך.

ואמר לומר בקדיש בעלמא דבי ברא כרעותיה להפסיק ואז לומר וימלך מלכותיה כהמשך של הקטע בחיכוך.

מקצת היום ככולו באבילות

מצות עשה להתאבל על הקרובים, שנאמר ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני

ה', ואין אבילות מן התורה אלא ביום ראשון בלבד, שהוא יום המיתה ויום הקבורה, אבל שאר השבעה אינו דין תורה. (רמב"ם הלכות אבל פרק א' הלכה א').

יש לעיין, להפוסקים דאבילות יום ראשון הוא מן התורה, למה לא יהיה סגי במקצת היום ככולו, וכמו דאמרינן ביום שמועה רחוקה בפסחים דף ד' ע"א. דבשלמא אם כל ז' הימים הם חיוב אחד, לא אמרינן על כל יום מקצת היום ככולו, רק על היום האחרון, אבל אם זה רק יום אחד צריך עיון. ובאמת דצריך עיון לכולי עלמא, מיום מיתה וקבורה דאסור באכילת קדשים ומעשר שני, למה לא אמרינן דמקצת היום ככולו.

והנה ברמב"ם מבואר מקור דין אבילות יום ראשון מן התורה הוא מהפסוק [כאן] ואכלתי חטאת היום, והכא על כרחך לא מהני מקצת היום ככולו, דאם כן היה יכול לאכול החטאת, ועל כרחך דגזירת הכתוב דלא אמרינן בזה מקצת היום ככולו. אלא דאם כן נילף מזה לשאר דוכתי, משמע דיש בזה גדר אחר, דבכזה דבר לא אמרינן מקצת היום ככולו, וצריך ביאור מהו הגדר. ועיין בגליון מהרש"א יורה דעה סימן שצ"ה בשם גינת ורדים דתמיד אמרינן מקצת היום ככולו חוץ ממקום שיש טעם שלא לומר.

[ואפשר לומר טעם למה ב' ימי המשתה בסופם לא אמרינן מקצת היום ככולו, דכיון שהחיוב הוא אליה שישמח אותה, לא נתחדש ענין מקצת היום ככולו לגבי חיוב שמחוייב לאחר, ואפילו אם מוחלת מכל מקום כיון שענין החיוב הוא אליה, לא נאמר בזה דין שמקצת היום ככולו]. (אילת השחר כתובות דף ד' ע"א ד"ה שם יש לעיין)

1. כן דעת הרמב"ם ריש הלכות אבל וטוש"ע יו"ד סימן רצ"ח, ועיין בנו"כ שם ושם.

2. י"ל לפמש"כ הלבוש (יו"ד סימן שצ"ה) והחכמ"א (כלל קס"ח ס"א) דהא דאמרינן מקצת היום ככולו בסוף שבעה ושלושים הוא קולא דרבנן, א"כ גבי יום ראשון דא"ל לא מקילין לומר מקצת היום ככולו, ורק בשמועה רחוקה שכולה דרבנן אמרינן בה מקצת היום ככולו. אבל שו"ר דזה אינו, דמבואר בכל דוכתי דאמרינן מקצת היום ככולו גם במילי דא"ל, (גבי נזירות בניזר ה', וגבי שומרת יום בניזר טו', וגבי השרשה דשביעית בפסחים נה', וגבי ספירת נדה בנדה לג', ובעוד מקומות), וכ"כ להדיא הגינת ורדים דאף בדא"ל אמרינן מקצת היום, ועל כן ד' הלבוש והחכמ"א צ"ע.

3. ביאור כוונת רבינו, דבשלמא אם אבילות יום ראשון נמי דרבנן לק"מ כיון שכל חיוב ז' הימים הוא אחד, לא אמרינן בהו מקצת היום ככולו רק ביום האחרון, אבל כיון שיש ב' חיובים, א' חיוב יום א' מה"ת, וב' חיוב מדרבנן עוד ו' ימים, א"כ נימא בכל חיוב מקצת היום. ואין לומר דאח"כ אמרינן על חיוב יום ראשון מקצת היום ככולו והמשך האבילות שבאותו היום הוא מחיוב דרבנן, דהא זה אינו שהרי דיני אבילות דא"ל ממשיכים עליו עד הלילה ופשוט. וכמדומה שבמקור"א כתבנו אם באבילות יום ראשון דא"ל יש גם לתקנ"ה, או דרבנן תקנו רק ו' ימים, ודוק.

4. משום שהדין הוא "מקצת יום אחרון ככולו", וכמו בניירות ושאר דוכתי דלא אמרינן מקצת היום אלא ביום אחרון. והנה בשו"ע יו"ד סימן שצ"ה ס"ג איתא דלא אמרינן מקצת היום ככולו בסוף השנה רק בשבעה ושלושים, לפי ששנה אינו תלוי בימים רק בחודשים, ועיין בנוב"ל א"ח סימן פ"ד שכתב סברא זו גבי תוספת שביעית, וע"ע במהרי"ט אלגזי בכורות פ"ח סק"ע ובהערות המגיה שם בנדמ"ח כרך ב' עמ' קס"ה בזה.

5. כבר כתב הערוה"ש יו"ד סימן שצ"ה ס"ג דאין כוונת הרמב"ם להוכיח מפסוק זה עצם דין אבילות דא"ל, דהא עיקר הפסוק קאי באונן, וגם דאין ראיא מאיסור אכילת קדשים לכל דיני אבילות, וכן שהרמב"ם בסהמ"צ הביא מקור אחר לאבילות יום ראשון דא"ל, אלא עיקר כוונת הרמב"ם להוכיח מפסוק זה דהאבילות דא"ל הוא רק יום אחד ולא יותר, מדכתיב ואכלתי היום אבל למחר שרי, עכ"ד, וכ"כ בספר בן אריה ח"א סימן י"ב בשם הקנאת סופרים. וכן נראה מבואר להדיא ברמב"ם פ"ג ממע"ש ה"ו וז"ל: איזהו אונן וכו' שנאמר ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה' היום אסור וללילה מותר, עכ"ל. עכ"פ לפ"ז צ"ע בדברי רבינו דהלא מה דלא אמרינן הכא מקצת היום ככולו הוא משום דקרא עסיק באנינות ולא באבילות יום ראשון, וצ"ע.

6. הגינת ורדים בח"א א"ח כלל א' סימן כ"ח, ושם הביא לפרש הא דלא אמרינן מקצת היום ככולו גבי ז' ימי המילואים, ז' דהסגר מצורע, ז' ימי נדה וזבה, ז' ימי חמץ בפסח, ז' ימים יהא עם אמו, וכן גבי ז' ימי המשתה כמו שהבאנו בסמוך הערה ? , וכללא דמסיק שבכל מקום אמרינן מקצת היום ככולו ואפי' במילי דא"ל בר מהיכא שיש טעם לומר שיהיו הימים שלמים, וע"ש לפרש הטעם בכל הנ"ל. וע"ע בשדי חמד מערכת מ' כלל ק"ד (ח"ה טו-ד) שאסף בקונטרס גדול כל דוכתי דאמרינן מקצת היום וכל דוכתי דבעינן ימים שלמים מעת לעת.

7. בגינת ורדים הנ"ל כתב הטעם מדכתיב מלא שבוע זאת לשון השלמה בעיני עד שעה אחרונה, וכ"כ בשו"ת באר יצחק א"ח סימן כ"ג. ועיין באוצר הפוסקים אבה"ע סימן ס"ב ס"ו אות ל' שליטתו הרבה בזה.

8. היינו שיש גם חיוב אליה, אבל בר מן דין יש גם משום לתא ידידיה, בין בחיוב השמחה ובין בחיוב הברכות

9. שמואל ברמ"א אבה"ע סימן ס"ב סעיף ב' דמהני מחילתה.

במעלת לימוד המשניות

"אבקש מכל מי שרוצה בטובתי ללמוד פרק אחד משניות עד גמר י"ב חודש והבנות יאמרו כל יום עשרה פרקי תהילים גם בשבת וביום טוב" (מתוך צוואת רבנו הקדוש זצ"ל)

מעלת הלימוד

בהספד רבנו על הגאון רבי שמחה קסלר זצ"ל אמר רבנו: והנה לאחר שהושברנו במכה גדולה כזו ורוצים להתחזק, באתי להציע דבר שיהי' טוב לע"נ וטוב לכולנו, מה שכתוב בכתר ראש (אות נ"ה) לימוד וחזרת משניות סגולה להתמדה ולהבין הפשט עיי"ש, הי' כדאי שכל אחד יקבל על עצמו ללמוד בל"ג משניות כל יום, פרק או לכה"פ חצי פרק, אבל שיהא בקביעות כל יום בל"ג, ויהא תועלת גדולה לאדם עצמו, וגם יהא זכות להנפטר הגדול שמסר נפשו כל כך בשביל כולם, אם ילמדו משניות זה דבר גדול מאוד, ובצוואת הגאון ר' שעפטל בנו של בעל השל"ה (נדפס בסוף ספר השל"ה) כתב (אות כ"ה) לימוד כל המשניות אשריכם אם תהי' רגילים בהם ובשמותיהם, וקבלה בידי שאין אדם רואה פני גיהנום מי שהוא בקי במשניות עכ"ד, וזה מגיע להנפטר שהי' כ"כ הוגן לכל אחד, והקב"ה יעזור שלא יהא ח"ו עוד פרץ וצוחה, ובלע המות לנצח ומחה ה' א' דמעה מעל כל פנים. (ימלא פי תהלתך עניני ציבור עמ' שכ"ה- שכ"ז)

לימוד המשניות

כל מי שלמד כאן משניות, נעשה בעל רכוש, גם אם שכח, יש בידו לשוב וללמוד, ואם ימשיך בלמוד המשנה כל ימיו הוא רוכש לעצמו מטען גדול מאד, ואם יגיע לידי ידיעת כל המשנה בעל פה, על זה כתב בהגה"ה שעל ספר "יש נוחלין" [ס'] יש נוחלין חיבר רבי אברהם הורוביץ אביו של השל"ה הק' וההגהה הוא מבנו ר' יעקב ז"ל וז"ל "אכן עצמות למודם (של המשניות) הוא ללמדם בעל פה, ואשרי מי שעושה כך, כי הוא דבר וסגולה נפלאה לטהרת הנשמה, ולהבריה הקליפות בהן במותו, וזאת תורת העולה להעלות הנשמה למעלה למעלה, ובתוך הליכתה לא יוכלו לעלותה בני עולה, רק תלך בדרך ישר וסלולה בדרך הקדש יקרא לה" (ע"כ).

ובצוואת הגאון ר' שעפטל בנו של בעל השל"ה"ק הצוואה נדפסה בסוף ספר השל"ה וז"ל באות כ"ה "סדר הלימוד גמ' פי' תוס' הוא חיוב כמו הנחת תפילין, לימוד כל המשניות, אשריכם אם תהי' רגילים בהם ובשמותיהם, וקבלה בידי שאין אדם רואה פני גיהנום מי שהוא בקי במשניות" וכו'.

וזה דבר גדול אם יכולים לבוא עם זכות של לימוד המשניות, ולזה זכינו בזכותו של אותו צדיק שהכניס את לימוד המשניות וחזרתו.

אם כל אחד יחזור כל יום משניות ויתמיד בהם משך כל חייו (לאוי"ט), גם אם ילמד רק ארבע משניות ביום, יגיע לקנין בכל ששת סדרי משנה. (מתוך שיחה לילדים ת"ת תורת אמת ליום השלושים של הגר"ח פרידלנדר זצ"ל כ"ח אב תשמ"ה)

צורת לימוד משניות

בעליות אליהו (הערה טז) מובא, הרב מהר"ץ מו"ץ בוילנא סיפר, כי הוא ואבי הר' מהר"י מו"ץ בוילנא למדו משניות וחזרו וידעו כל המשניות בעל פה. והר' מהר"ץ חזר על לשון המשנה עד שרגיל על לשונו בעל פה כל המשניות. ואבי הר' מהר"י חזר על תוכן כל המשניות, בלא סגנון הלשון. והלכו שניהם לשאול את פי הגאון נ"ע, איזה דרך ישרה שיבור לו האדם בזה.

והשיב, כי לדעת תוכן עמקות המשנה, טוב יותר מלדעת בעל פה, ולא הענינים על בוריים. והוסיף לאמר, כי רק בתורה שבכתב נכון לדעת הלשון בלא מגרעת. אבל תורה שבעל פה עיקרה לדעת הדינים והמשפט על בוריה עכ"ד.

אמנם רואים שגם בתורה שבעל פה היו מקפידים לומר את הלשון, כדתנן עדיות א, ג הלל אומר ... אלא שחייב אדם לומר בלשון רבו. ועיי"ש בפירוש הגר"א. (אילת השחר וזאת הברכה)

לימוד משניות אחרי התפילה

בהא דמבואר בשו"ע סי' קנ"ה שצריך מיד אחרי התפילה ללמוד תורה ונלמד מהפסוק ילכו מחיל אל חיל.

וצ"ע שבזמן האחרון לא רואים זאת בבתי כנסיות שנשארים ללמוד אחרי התפילה, ואולי צריך לפרסם הלכה זו להחזיר עטרה ליושנה לחדש הלימוד אחרי התפילה.

כשנשאל מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל על כך ענה: שוודאי ראוי לבני תורה לנהוג כזאת, והוסיף שכך היה המנהג פעם שמסרו שיעור משניות אחרי התפילה, וכן נהגו במנינו של מרן שליט"א בנץ שמסר הגאון הרב משה פרודרבינק זצ"ל שיעור משניות אחרי התפילה שנים רבות, ומרן שליט"א היה נשאר לשמוע השיעור מידי יום ביומו. (בנתיבות הלכה שבועות)

לימוד משניות

נשאל רבנו. ומה עוד יש ללמוד עם הילדים.

ת. קצת הלכות, קצת משניות.

ש. כיצד יש ללמוד משניות, בכמות או באיכות.

ת. אם הילדים שייכם ללמוד באיכות זה בסדר, אך אם הם לא שייכים לזה לומדים כמות, וכמות בלי להבין כלום הרי לא שייך, בעמקות גם כן לא שייך, ממילא יש ללמוד עמם כפי רמת הבנה שלהם.

לימוד משניות לע"נ

אמר רבנו שהמעלה המיוחדת בלימוד משניות לעילוי נשמת נפטרים היא היות שהמשניות הם תמצית של כל התורה שבעל פה. (ילקוט לקח טוב אמונה ובטחון עמ' רכ"ג)

הבנות יאמרו תהילים

שאלו לרבינו שהילדים חלמו שהאבא שנפטר צריך עזרה, אמר רבינו שהבנים ילמדו משניות והבנות יאמרו תהילים. (צדיק כתמר יפרח)

רבן של ישראל

כשבאים לכתוב על רבנו הקדוש והטהור עומדים לנגד עינינו דברי רבנו זצ"ל שאמר פעם לבנו יבדלח"ט הגאון רבי משה שליט"א אחרי שראה מוסף זיכרון על מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל: "אמר לי הגאון רבי שמחה זליג ריגר, שפעם דיבר עם החפץ חיים על הגר"ח, ואמר החפץ חיים: אנשים מתפעלים מהחידושים שלו, אמנם אני חושב שאם גם לי היו את הכשרונות של הגר"ח הייתי יכול לחדש כמוהו, אבל אני כן מתפעל, שלגר"ח יש מקום בלב לכל איש מישראל, וזה דבר שגם אני יכול לעשות, אך לא הגעתי בזה למעלת הגר"ח". וכן אמר רבנו בשם אביו זצ"ל: שאמר לו פעם שגדול אינו מתפרסם, אלא בשל המידות הטובות שלו.

וזה הנקודה הנפלאה שהיה אצל רבנו שהיה בלבו הטהור מקום לכל אחד מישראל בכל מקומות מושבותם. [וכפי שאמר בהלוית ידידי הגר"מ סילובצקי: כתוב בספרים שיש נשמות פרטיות ויש נשמות כלליות, נשמות כלליות היינו שכל הכלל תופסים אצלו מקום, ואצל הנפטר היה ניכר תמיד שהוא כללי, כל אדם תפס מקום בלבו.] ונביא כאן כמה סיפורים ששמענו בשעה קלה שהיינו באחד מימי השבעה על לבם ואהובן של ישראל, [וגם על קדושה נשגבה ועוד] נשמח לקבל עוד כגון דא מאשר שמעו וראו מרבנו ע"מ לפרסם בשבועות הקרובים.

ט. סיפר נכדו שרבנו חשש לשיטות שאם מברך ברכת אירוסין והמקדש גם צריך לשנות וזה לא נעים לחתן וכלה שישתה לפניו מהכוס וע"כ יש מנהג שמלקקים את היין שנשפך על היד ואמר רבנו ע"ע אני לא מסוגל לקלק את היד. אלא לקח כוסית קטנה ושתי.

י. ונשאל הגאון הגדול ר' דוב לנדו האם מותר למשפחה לבוא להספד. אמר שיש התעוררות גדולה מאוד מאוד לציבור מהספד, והכונה בגמ' שזה מסוכן הכונה להפרזה

וטען בנו הגר"ש שאביו חשש שזה יזיק לו בעולם הבא, אמר לו הגאון הגדול ר' דוב שאם יש בזה זיכוי הרבים אין שום חשש.

יא. סיפר אברך א' כשהיה בחור צעיר והיה גר במדינה רחוקה וחלה ל"ע ושלח מכתב לרבנו על מצבו ורבנו שלח לו מכתב מחזק מאוד, והוא שלח מכתב נוסף לרבנו עם מעטפה ובול, ורבנו לא השיב לו כלום.

אחרי שנתיים דופק יהודי בביתו בחו"ל וסיפר לו שהיה בבית רבנו וסיפר לרבנו שגר באותו עיר שלו, מיד קפץ רבנו וניגש לארון והביא לו מעטפה עם בול והכניס כמה דולרים ואמר שיחזיר לו את זה.

יב. סיפר ח"א שסיפר לו הגר"ז אידלמן סיפר שלמד עם רבנו באותו כיתה ובאחד הימים הקפיצו את רבנו בשלש כיתות מעליו. יג. כשבנו להם את ביתם ברח' חזון איש והם בחרו מרצפות סוג ג', והקבלן אמר שהוא מסכים לתת להם סוג ב' במחיר של סוג ג' כי ריחם עליהם, אבל רבנו לא הסכים כי רצה כמה שיותר פשוט. יד. סיפרו שסיפר ראיתי את הגר"ר שמחה זליג שעומד ליד שולחן מלא עופות עם שאלה ובהרף עין עונה תשובה אחר תשובה. ושמעתי שפ"א ישב עם הגר"ח בערב ר"ה וענו על שאלות, ואמר הגר"ר שמחה זליג שהוא צריך ללכת למקוה. ובדרך אנשים שאלו את הגר"ר שמחה זליג שאלות וענה להם וטבל וחזר ועדיין הגר"ח היה טרוד בשאלה אחד כל הזמן. (מפי נכד רבנו רבי דוד שפירא)

טו. רבנו היה אומר שיש לו הרבה סיפורים על החזון איש שלא ידועים והוא לא מספר אותם כי בכל סיפור יש צד חלש וצד חזק. ותמיד יהיה כך שהחזון איש יצא החזק והשני יצא החלש. ויצא שמי שידע מכך יפגע מכך שהוא חלש ברוחניות או חלש בשכל וכדו', וגם אם יספר בעילום שם עדיין חושש שזה יכול לפגוע בו לכן אינו מספר סיפורים אלו.

א. לפני כחודש ומחצה, נכנס אביו היקר שליט"א לבקר את רבינו, והרופא אמר שכנראה הוא איבד אז את ההכרה, לפי שכעדות רופאו, רבינו הקדוש זצ"ל מעולם לא הוריד ידו מתחת אבנטו, ואם מעט נשמטה היד, ודאי איבד את הכרתו באותם רגעים. (מפי רמ"ל) ב. לפני שנים נולדה לאחיו בת, והיולדת הגיעה עם תינוקה לבית חמיה, והמשפחה נכנסה עם התינוקת לקבל ברכת רבינו לרגל הלידה. הם ביקשו ברכה, ורבינו ביקש לדעת אם מדובר בבן או בבת. אמרו לו בת, אז סבב את פניו הקדושות לצד השני, (שלא להסתכל על התינוקת, כבת שלשה ימים או מעט יותר), ובירך מכל הלב. (מפי רמ"ל)

ג. סיפר הרה"ג ר"ס שפ"א היה אצל רבנו ודיבר עמו על איזה ענין, וכשסיים שאלו רבנו על אמו מהיכן היא ועוד פרטים, והתפלא הלה מה זה היה נוגע לענין.

ואחר שיצא אמר רבנו לנכדו הנה הוא ודאי יספר לאמו ששאלתי עליה והיא אלמנה, ויהיה כאן לב אלמנה ארנין.

ד. היה תקופה של חשש רחוק של ספיחין בלחם, ולכן היה אוכל רבנו רק מצות והיו מביאים לו ממצות יהודה מידי שבוע ומזה היה אוכל.

ה. לפני עשרים שנה היה יהודי שהתקשה בפרנסה והגיע לרבנו ורבנו בירכו, ואחר כשנה פגש שאותו רבנו במדרגות שואלו מה עם הפרנסה שלך, ואמר לו הברכה התקיימה וחיך רבנו ואמר זה לא ברכה שלי אלא של הקב"ה. ופלא היה ששנה שלימה זכר את מצבו.

ו. סיפר הגר"ד דיסקין שפעם באו להחתים אותו על כולל נחלת משה והיה כתוב שיש שם 250 לומדים ושאל אותם מיד האם ספרתם?

ז. סיפר רבי אברהם רובנשטיין מנהל כולל נחלת משה, שפ"א בא לבקש מכתב מרבנו לנדיב א'. אמר לו רבנו כמה תקבל ממנו על המכתב 1000 דולר אני יתן לך את זה.

ואחרי יומים הייתי אצלו הוא קורא לי לחדר ואומר לי הבטחתי לך 1000 דולר. קח.

ח. בחודש תמוז האחרון חלה ג"א וביקשו מרבנו שיתפלל עליו, ואחר שהתפלל כמה דקות שאל רבנו היכן הוא גר ולא הבינו מה כוונתו. והתברר שלפני כמה שנים התייעץ עם רבנו היכן לגור, ורבנו שהזכירו לו את שמו התעניין היכן גר, שהיו הדברים על לבו.

גליון זה יו"ל לע"נ
רשכבה"ג מרן ראש הישיבה
רבי אהרן יהודה ליב
ב"ר נח צבי זצוקל"ה
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פשוט על הפרשה

"ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייך" (מז, ה)

סיפר הגרא"ל שטיינמן שליט"א [זצוק"ל] מה ששמע מיהודי בכפר סבא שבדידה הוי עובדא: החפץ חיים נסע פ"א בדרך, ובח"ל בצדי הדרכים היו מדי פעם "צלמים" של הגויים, הח"ח נרדם וכל הזמן היה מרים ראשו ומורידו. היהודי הנ"ל חשש שיהיה חילול ה' אם יעברו ע"י הטומאה ובדיוק אז הח"ח יוריד ראשו ויהיה נראה ח"ו כמשתחוה לצלם, כי כך היה דרך הגויים להשתחוות לפני כל צלם שעברו לפניו, ולכן הכין בגד גדול שיכסה בו את הח"ח ליד כל מקום שיש בו צלם. והנה עברו דרך עשרות צלמים, ותמיד כשהגיעו לצלם היה הח"ח באמצע השינה מרים וזוקף ראשו, והיהודי לא השתמש כלל בבגד שהכין. והוסיף רבינו שליט"א, שיש חז"ל במדרש מה שפרעה שאל ליעקב "כמה ימי שני חייך", משום שזקינו אברהם אבינו בא לפרעה, ואצלו היה המשקוף נמוך משום שהיה כנגדו ע"ז, כך שכל מי שנכנס ישתחוה לו, וכשבא אברהם אבינו מיד המשקוף נתרומם, וכך היה אצל יעקב, ולכן טעה שהוא אברהם אבינו. בזה אמר רבינו לבאר מה שאמר לפרעה "מעט ורעים היו ימי שני חיי" וגו', ומי שאלו זאת אם היו שנותיו טובים או רעים, וכי דרך ארץ הוא לענות על מה שלא נשאל? אכן לפי זה שחשב פרעה כי הוא אברהם אבינו והתפלא על כי כל כך זקן הוא, על זה השיב שאינו כ"כ זקן רק מעט ורעים ימי שני חיי.

(דרך שיהיה)

עלי שי"ח

"כבה אור העולם"

אבל יחד עשי לך, גליון דברי שי"ח, בתוך כל עם ישראל בארץ ובגולה על סילוקו של צדיק הדור גדול מרבין שמו רבינו הקדוש רבן של כל בני הגולה רבי אהרן יהודה ליב ב"ר נח צבי שטיינמן זצוקל"ה. קשה סילוקו של צדיקים כשריפת בית אלוקינו, או לנו שכך עלתה בימינו. זכינו כמה וכמה פעמים שהגליון עלה על שולחנו שולחן מלכים. ובירר מה מובא פה והתעניין על הויכוח הרבים שבו, באחת הפעמים הפליג בשבחו של רבינו שליט"א ואמר, מי זוכה להגיע לידיעת התורה והשגתה שהוא זוכה לה.

באחד מערבי ראש השנה זכינו לברכת הדרך "שלא תצא תקלה ומכשול תחת ידכם". הקשר העמוק שהיה לרבינו שליט"א לבין להבחיל"ח מרן זצוק"ל דבר שפתים אך למחסור, ויכלה הדף ולא יכלה הכתיבה, ואי"ה נביא מידי פעם בנושאים אלו. כשנודע לרבינו על פטירתו של מרן זצ"ל, "וידום אהרן". שתק מעט ואחר כך בירך דיין האמת וביקש את מעילו העליון לעשות בו קריעה, וקרע מעומד, לאחר מכן התיישב ואמר באנחה, אחרון הגדולים הלך.

שעות שלאחר מכן כבר הספיק לשמש כסנדק בכמה בריתות, שמהם נקראו כבר אהרן יהודה ליב, ואח"כ יצא להלוויה, במשך שעותיים ליווה כשהוא מגיע עד לתוך בית הקברות. סמוך לקבר, אחרי שקברו את מרן, אמר רבינו שליט"א "היה ראוי שאני אספיד אותו אבל קשה לי מאוד, לכן לעילוי נשמתו לכל הפחות אגיד עליו את הקדיש", ואמר קדיש יתום עליו. בחזרה לביתו התבטא רבינו בהפלאה אודותיו ואמר כי חסרוננו כבר כעת ניכר וכי הדור יתום. באחד מימי השבעה עלה רבינו לבית האבלים לנחם את בני מרן זצוק"ל וכשנכנס אמר "גדולי ישראל קענען זך נישט, אבער דער עולם קען זיי" "גדולי ישראל לא רואים ולא מכירים את עצמם, אבל העולם יודע ומכיר אותם", לאחמ"כ צין בנו של מרן זצוק"ל וחתנו של רבנו כי מרנא החזון איש זיע"א, היה קם ב"הידור" כדין קימה בפני ת"ח בפני מרן ראש הישיבה זצוק"ל, בהיותו צעיר לימים, ואף היה מלווהו עד הדלת, והעיד מרן רבנו שליט"א כי "החזון איש אמר לי אחר כך ללכת ללוות אותו עוד".

לאחמ"כ הביאו בפני רבינו את צוואתו המרטיטה של מרן זצוק"ל ורבינו קראה בעיון ובהתרגשות וכאשר הגיע לנכתב שרבים טועים בו כביכול הוא צדיק, התבטא: "את העולם אי אפשר לרמות". ונקוה להי"ת שנזכה כבר ליגאל ולהושע בתשועת עולמים ולראות בתחיית המתים ולקבל במהרה פני משיח צדקנו.

תנצב"ה

דבר העורך

אודה את ד' בכל לבב ובפרט בהולדת בני נ"י במזל טוב וב"ה זכיתי לכבד את רבנו מרן שליט"א בסנדקאות וכן זכה הרך הנימול לברכתו של רבנו שנזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים.

הברית נערכה למחרת היום המר והנמהר יום אשכבתיה של רבן של ישראל מרן ראש הישיבה ולאחר שיש ליבן ששמו יהודה קראתי לבני ע"ש סבי שנסתלק לעולמו לפני חודש וחצי בשם ישראל צבי והיות ואנחנו עדין סמוך ונראה ליום הפטירה, אספר כאן דבר ששמעתי מסבי כפי שארע לפני ארבע שנים בעת שערכתי ברית לבני בבית מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל, לאחר אותו ברית נגש סבי אל ראש הישיבה ואומר לו שהוא יליד בריסק וכידוע מרן זצוק"ל מאד התעניין והעריך את תושבי בריסק ואז שואל אותו באיזה רחוב גרתם ואמר לו שהם עלו לארץ כשהיה ילד בן שלוש ולא זוכר את שם הרחוב אומר לו מרן זצוק"ל אברהם אבינו הכיר את בוראו כבר בגיל שלוש ואיך אתה לא זוכר באיזה רחוב הית גר? כמובן שהדברים נאמרו בלשון מליצה אבל סבי ז"ל היה חוזר על זה הרבה פעמים ואומר לי קבלתי סטירת לחי מהראש ישיבה וככה חי כל הזמן עם רגשי אשמה כביכול על התביעה הגדולה שאמר לו אברהם אבינו הכיר את בוראו כבר בגיל שלוש יתן ד' שנזכה תמיד רק לבשורות טובות. ודרך אגב ציינו לי דבר מענין שראשי תבות של השם 'ישראל': רבנו אהרן יהודה ליב שטיינמן זכיתי ששם קדשו מרומז בשם בני.

בברכת שבת טובה
י' חתן י' חתן

על הדף

בענין להקריש משקה של שביעית ומע"ש

שבועות דף כ"ב ב' דאמר ר"ל מנין לשתייה שהיא בכלל אכילה שנא' ואכלת לפני ה' אלקיך מעשר דגןך תירשך ויצהוך תירוש חמרא הוא וקא קרי לה אכילה והק' התוס' ביומא דע"ו ב' מאי קושיא דלמא ביין קרוש הבא משניר וכה"ק הריטב"א והתוס' הרא"ש בסוגיין, והנה העה"ש כ' דאסור להקריש משקה של שביעית דהא תנן רפ"ב דטהרות דהמקריש משקה נהפך לאוכל וא"כ משנה מבריייתו, אמנם מקושיית הראשונים מוכח דשרי להקריש משקה של שביעית ומע"ש (שדינם שוה בזה) דאי נימא דזה מקרי שינוי ואסור לעשותו מאי קושיא אטו קרא מיירי בעבד איסורא ודוחק לומר דמיירי שקרשו ואח"כ עשהו מע"ש דזה מסתמא מותר דלשון הפסוק מעשר תירושך משמע שהפרישו מעשר בעודו תירוש וגם מצותו להפריש משישלה בחביות כמ"ש הר"מ בפ"ג ממעשר הי"ג ואסור להשהות טבל כמ"ש בנדרים פ"ה א' ולמה נוקי קרא בשעבר ועשה שלא כדון, אכן לפמש"כ בד"א (פ"ה מהל' שמיטה סק"ז) דדבר שדרכו בכך מותר י"ל דבשניר היו רגילים בכך וגם שאר העולם אם היה להם כ"כ הרבה יין וכ"כ הרבה שלג שקל לקורשו היו גם הם קורשים ולכן מותר, ומ"מ יל"ע מ"ל להתוס' שהי' כן כדי להקשות וא"כ משמע שאין איסור כלל להקריש משקה וי"ל דאין רא' ממה שאסור לעשות אוכל משקה דשם מפסידו דזיעה בעלמא הוא אבל לעשות המשקה אוכל י"ל דמשביחו ועילויי קא מעלי לה ומותר וכמ"ש ר"י במשנה פ"ב דתרומות דמבשלין יין של תרומה מפני שהוא משביחו ואפ' רבנן דפליגי ל"פ אלא משום שממעטו אבל משום משנה מבריייתו לא חיישי מפני שמשביחו ומשמע שבאופן שמשביחו אין לחוש למשנה מבריייתו וצ"ע.

(דרך אמונה הל' שמיטה פ"ה ה"ב בה"ל ד"ה לשותות)

טעם בלימוד

יהודי נכנס למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א וביקש את ברכתו שיהיה לו חשק ללמוד. פנה מרן לנכדו הגר"ר גדליה הוניגסברג שליט"א ושאלו וכי צריך ברכה כדי שיהיה חשק ללמוד? למחרת כשסיפר זאת הגר"ג הוניגסברג למרן רה"י הגרא"ל שטינמן שליט"א התבטא רבנו שליט"א ואמר: דרך מי שלא טעם מעולם טעם עבירה כרבנו הגר"ח קניבסקי שליט"א איננו מסוגל להבין שיש מציאות שאין לאדם חשק ללמוד! והוסיף רבנו שליט"א ואמר דהלא התורה מתוקה מדבש ונופת צופים כדכתיב "הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופש צופים" ואין מתיקות כמתיקות התורה, וא"כ מדוע אנו מתפללים כל בוקר על עריבות בתורה? אלא רואים מכך את כוחו הגדול של היצה"ר שיכול הוא לקחת את הדבר הכי מתוק בעולם ולהפוך אותו למר!

היה פעם לפני שנים שהרבנית שטינמן ע"ה ביקרה בבית הרבנית קניבסקי ע"ה אשת רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א. והוא ביקש לשואלה למה ספרו של רבינו על מסכת סנהדרין נקרא 'חסד ומשפט' ולא אילת השחר כשאר ספריו? השיבה: שיש ב' טעמים, אחד יכולה לומר וטעם אחד זה סוד שלא יכולה לומר, והטעם שיכולה לומר שהיות זה ספר יותר דק משאר הכרכים כדי שיהיה יותר קל למוכרי הספרים לדעת המחיר, שבכל ספרי אילת השחר זה מחיר אחד, וזה מחיר שונה.

לאחר זמן נודע שהטעם השני הוא בגלל האותיות. שאמר רבינו שיש ענין בספרים שיהיה לאדם כל הכ"ב אותיות בשמות ספריו [אילת השחר] 'מפקודיך אתבונן' 'עוזי ומגיני' 'חסד ומשפט' לכך שיצא חיבורו על מסכת נדה חשב בתחלה לקרותו בשיתא לא מצינא (ע"פ דברי הגמ' ב"מ ק"ד ב' בארבעה לא מצינא בשיתא מצינא) כי היה חסר אות צ' להשלמת הכ"ב אותיות, לבסוף קרא לו 'פרי עץ הגן'. ועוד טעם לקריאת הספר "חסד ומשפט" על חסד שנעשה אז במשפ'.

סיפרו על הגאון רבי נחום פרצוביץ זצ"ל שפילס דרכו לכיוון קדמת בית המדרש, ושנים מן הבחורים שעסקו באותה עת בשיחת חולין הבחינו בו שהוא קרוב ועומד לחלוף על פניהם. תיכף ומיד החלו מתנדנדים נוכח הסטנדרים ובהגיעו סמוך ונראה ממש למקום מושבם החלו מנגנים, תנו רבנן, אי אי, תנו רבנן. ורבי נחום סר אליהם ולוחש באזניהם אי אי, אבל בכל מסכת נדרים [שזה המסכת שלמדו אז] אין ולו פעם אחת תנו רבנן. כשסיפרו עובדה זו קמיה דהגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א, והיה נראה בעליל שנהנה מהסיפור עצם את עיניו, וכמו העביר את כל מסכת נדרים מול עיניו, לפתע ננער ולחש אמנם כן אין 'תנו רבנן' בנדרים אבל יש 'דתנו רבנן'. מאן תנא להא דתנו רבנן נדר לחמישה בני אדם והותר לאחד מהם הותרו כולן (בנדרים כז ע"א).

סיפרו בהתפעלות עצומה עובדה זו לרבנו שליט"א, ואמר על כך ראש הישיבה מה אתם מתפעלים והלא זו המכולת שלו. וביאר דבריו בתוספת נופך: האם מישוה מאתנו מתפעל מבעל מכולת המכיר את כל תכולת חנותו היכן מונח כל מוצר ומה מחירו המדוייק בודאי שלא. וכל זאת למה כי הוא חי את המכולת שלו זה החיים שלו. ואצל ר' חיים הגמרא והמפרשים הוא המכולת שלו. (קובץ ישורון כ"ב עמ' קצ"ד)

הרגיש שמלאך שומר עלי

סיפרו לרבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א: שרבינו אמר שהיה זמן שהיה כמה שעות בתחנת הרכבת בברלין במקום סכנת נפשות בימי מלחמת העולם השנייה, והרגיש בחוש שהיה עמו מלאך ששומר עליו. הגיב רבינו הגר"ח, לכל אחד יש מלאך. [עי' ב"ק ב', ב אדם אית ליה מזלא ובפרש"י] ומי שמקלקל את מעשיו הם בורחים ממנו, ורבנו לא קלקל לכך נשאר עמו המלאך והרגיש בחוש את המלאך (מנחת תודה)

רשימות דברים כפי שנכתבו ע"י הרה"ג רבי גדליה הוניסברג שליט"א

נכדם של גדולי ישראל כפי שזכה לראות מקצת מן ההערכה והכבוד הגדול שרחשו שני גדולי ישראל זצוקל"ה ויבלחט"א זה לזה כגון שהיו שולחים כסדר שאלות זה לזה בענינים שונים, ודאגתם אחד לשני, כאשר קיבל רבינו הגר"ק שליט"א ספר 'אילת השחר' על זבחים, מרבינו שליט"א, אמר שיש שם דברים טובים כמו בכל ספריו, ואינו צריך להסכמתי.

וכן כשקיבל את הספר אילת השחר על התורה אמר שיש שם דברים טובים, כמו בכל ספרי רבינו על הש"ס.

ושמעתי מרבינו הגר"ק שליט"א שהרבה דברים שנתקשה בהם, מוצא בספרי רבינו שליט"א.

מנהיג את הציבור

רבינו הגר"ק שואל פעמים רבות מה שלום ר' אהרן לייב, ומוסיף 'ה' יעזור שיהי' לו כח', הוא צריך להיות בריא, הוא מנהיג את הציבור, וצריכים אותו. רבינו מתעניין בשלומו בכל הזדמנות.

שמעתי ממ"ח שליט"א, שכל פעם כשהיה בא לשאול שאלה לרבינו הסטייפלר בעל הקהלות יעקב זצ"ל אמר לו מיד מדוע אתה צריך לשאול אותי, תשאל לאביך [הגרא"ל שליט"א] שהמושכל ראשון שלו היא דעת תורה. ולבסוף או אמר לו שאביו גם כן אמר לו לשאול, או שהיה נשאר לעמוד, אז היה עונה לו.

ועוד אמר לו הסטייפלר שהספרים של אביך קרובים אלי [הניח אותם בארון הספרים במקום שקרוב לידו] כי אני מעיין בהם הרבה.

ועוד אמר לו שהוא עבר על ספרי אביו אילת השחר מכריכה לכריכה, [פון טאבל צו טאבל]. והכיר לו טובה על כך שהיה מסדר ספרי אביו להדפסה.

פעם הבאתי בפני רבינו הגר"ק שליט"א שאלה מרבינו זצוק"ל בדיני כוונה בתפלה, אמר רבינו הגר"ק שזה הוקשה רק לרבינו הגרא"ל, שמתפלל עם שימת לב, אבל אנו שלא מתפללים בשימת לב לא קשה לנו כאלו שאלות.

ר' אהרן לייב מחייב את הזקנים

יומא ל"ה ב' נמצא הלל מחייב את העניים רבי אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים יוסף מחייב את הרשעים: אמר רבינו הגר"ק שיש אומרים שר"ת עצת ה' 'היא' תקום, הלל יוסף אלעזר, ואני מוסיף דבר רביעי שר' אהרן לייב שטינמן שליט"א [זצוק"ל] מחייב את הזקנים.

שמעתי שר' משה ישראלזון נ"י סיפר לרבינו שבאו למרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ואמרו שאירעו כמה צרות ובפרט עם המחלה הידועה ורוצים לעשות חיזוק האם מרשה לומר בשמו להתחזק בצניעות ואמר אם אכן יודעים הם שזה הסיבה שיאמרו בשמי, אבל אני חושב שהסיבה ביזוי ת"ח שע"ז נאמר אין רפואה למכתו ורואים שהמחלה חוזרת כעבור תקופה שוב ושוב, [ושאלו האם מתכוין לדבר מסוים, ואמר ביזוי בירושלים את ר' אהרן לייב, וכן הי' לפני הבחירות, וכותבים בזלזול כאילו אין גדולי ישראל שקראו להצביע].

ורבינו שאל וכי כל הדורות לא הי', ואמר ששאל להגר"ש ואמר אבל לא חשובים עשו כך כמו היום.

ורבינו אמר לי אח"כ שזה תירוץ חלש, והוסיף שהאמת שאת הגר"ש אלישיב עצמו ג"כ ביזו שזרקו אבן על מכוניתו וכו' ומחמת ענוה אמר את זה עלי.

בזמנו כשזרקו אבנים על הגר"ש אמר רבינו לר' פנחס וייס שהוא בטוח שאלה שעשו זאת לא יוציאו את שנתם...

אמרה לי הרבנית ע"ה שתמיד עודדה את רבינו שליט"א [זצוקל"ה] לנסוע אל החזו"א זללה"ה, אע"פ שדרו אז בכפר סבא שהי' שם ראש הישיבה, והי' טירחא גדולה וגם קושי כספי לנסוע עד בני ברק. וחיפשה סיבה לשאלה שילך לשאול אותו. ופעם כשחזר מהחזו"א אמר לה בדמעות שיותר הוא לא ילך אליו, ושאלה אותו מה קרה? ואמר שהצטער צער רב שהחזו"א ליווה אותו בצאתו מביתו, ונגרם לו כבוד גדול מזה, ואם כבר היה לו עולם הבא הפסיד הכל עכשיו. [והג"ר ניסים קרליץ שליט"א אומר שזוכר זאת היטב מצעירותו שכולם תמהו איך החזו"א מכבד בכבוד מופלג לאברך בלתי ידוע].

קטע מכתב שכתב אביו של הרה"ג ר' שמריהו אלפא שליט"א בזמן לימודו בישיבה בכפר סבא

לכ' שמריהו אלפא... קבלתי מכתבך, שמחנו מאד מה שהזמנת להשתתף בשיעורים של ראש הישיבה.

ברכת אשר חלק

שיטת רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א שגדר ברכה זו שעל מי שנחשב מגדולי הדור שיודע ללמוד אפשר לברך. ודעתו היתה שאפשר לברך על מרן הגר"מ שך זצ"ל, וכן על מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל. ועכשיו מורה רבינו לברך על מרן הגר"ל שטינמן שליט"א [זצוקל"ה].

היו שעשו מעשים לא הגונים כנגד רבינו, עד שהוצרך רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א לכתוב "הנה הנהגת הדור מסורה כיום למרן גאון ישראל הגר"ל שטינמן שליט"א אשר כל מעשיו לשם שמים... והנה חובה לציית לכל מוצא פיו של מרן שליט"א והזהרו בגחלתן ובזה מקיימים מצות עשה ועשיית ככל אשר יורוך"...

שאלתי לרבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א שבני תורה המתחזקים באמונת חכמים בקשו לשאול איך באמת אפשר לדעת מיהו מנהיג הדור, רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א הביט בי קצת בהקפדה. בני תורה שואלים? בן תורה מרגיש ויודע האמת מי שלא יודע ומרגיש האמת אינו בן תורה.

בטעמא דקרא על ספר שופטים ד"ה וישפוט אחריו אבצן וכו', כתב רבינו הגר"ח קניבסקי בתוך דבריו "ואפשר לומר דהענין דהנה בכל דור שאין מלך ונשיא הקב"ה מעמיד אחד מגדולי הדור וירא שמים שכל הדור מכבדים אותו מתיירים מפני דבריו מתוך שדבריו מקובלים על רוב העם וע"י זה יש לו כח להנהיג את כל הדור בדרך ה". ע"ש.

מ"ח שליט"א סיפר שהיתה הערכה רבה לרבינו בישיבה בכפר סבא הוא זוכר כשהיה ילד ניגשו אליו ואמרו לו, לא עוזבים אותך עד שתגלה לנו מתי אליהו הנביא בא ללמוד עם אביך. והיו שניסו לעמוד ע"י ביתו כל הלילה, בתקוה שיזכו לראות את אליהו הנביא כשיבוא אליו.

רבינו הגר"ח קניבסקי אמר שמתפלל על רבינו כמעט כל תפלת 'שמונה עשרה' מוסיף את נוסח התפילה 'לקיים בנו חכמי ישראל' וכשאני מתפלל לקיים בנו חכמי ישראל אני מכוון עליו.

רבינו הגר"ח קניבסקי אמר שמתפלל על רבינו בכל יום בתפילת שמונה עשרה בברכת 'על הצדיקים'.

רבינו הגר"ח קניבסקי אמר שהדור עומד על רבינו, וכתוב בספר חסידים שתמיד יהיו יחידים שעליהם הדור עומד. שמעתי פעם מרבינו שהדור נשען על רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א.

דודנו מרן החזון איש שליט"א אמר לי בפירוש בפעם האחרונה שהייתי אצלו שהרבה הרבה יכול את להתעלות ולהצליח משיעורי ראש הישיבה....

כבר הורה זקן

שנים רבות היה רגיל הגר"ח קניבסקי לא ליטול ידיו אחר שגזר שערות ילדי ה'חלאקה', כיון שבגמ' פסחים ק"ב א' איתא מאן דשקיל מזיזה ולא משי ידיה מפחיד תלתא יומי משמע דוקא שלו. מאז ששמע שרבינו חושש ליטול ידיו אף הוא התחיל לחשוש על כך והתבטא כבר הורה זקן.

שאלו את רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א על מה שהרבנית חילקה אוכל מביתה כשהוא היה אבל, והרי הגרע"א בגליון השו"ע (יר"ד סי' שע"ו) הביא שלא להוציא מבית האבל, והשיב: כבר הורה זקן, ר' אהרן לייב האט מתיר גיווען.

אמר הגר"ח קניבסקי כשאני רואה מכתב שחתום עליו ר' אהרן לייב או מו"ח או ר' מיכל יהודה, איני קורה אותו, אלא מיד חותם.

כבר נזכר במקו"א שר' שמחה זליג כתב לו מכתבים מופלגים, ויש ממנו כתב סמיכה וכן מכתב סמיכה מהגר"ז, ויש גם מכתב מהגר"ד ליבוביץ.

בעל החלקת יעקב כותב לרבינו שהי' אברך צעיר כמה מכתבים שנדפסו מספרו ומכתירו בתוארים של גדול בישראל ורבינו היה אז צעיר לימים מאד, הג"ר מרדכי מן זצ"ל אמר פעם שרבינו הוא "חזון איש" קטן.

אמרתי לרבינו הגר"ח קניבסקי מה שהגר"ל אמר שרק כאן בעוה"ז אפשר להכנס לרבינו שם בעוה"ב כבר לא נוכל לראותו.

אמר לי רבינו שבעצם הדברים אמורים כלפי הגר"ל, רק היות שאינו יכול לומר ע"ע, אמר דברים באופן זה.

והוסיף את המעשה עם ר"ת ששאלו אותו איך נותן לתלמידו הכהן לשרתו והשיב שבזה"ז שאין עבודה בביהמ"ק שרי, ושאלו א"כ למה נושא את כפיו ולא השיב, וכת' הט"ז (או"ח סס"י קכ"ט) שבעצם היתה לו תשובה, אלא לא רצה להשיב ע"ע, והתי' הוא דלשרת את ר"ת זה הוקדשתו.

סיפרתי לרבינו שהגר"ח קניבסקי אמר שבא לכינוס לב לאחים לכבודו, רבינו דיבר על כך שחושש שמשלמים לו כאן בעוה"ז, ע"י כבוד. [ואילו לצדיקים משלמים שם].

היה כינוס בבית רבינו הגר"ק יום ה' ח' תמוז תשע"ב לחזק איזה ענין תחת הנהגת רבינו הגרא"ל שטיינמן שליט"א [זצוקל"ה], רבינו ירד [מעליית הגג] לזמן קצר ואמר בדרכו 'מצוה גדולה לעזור לר' אהרן לייב'.

סיפרו לרבינו הגר"ק, שרבינו אמר שהיה זמן שהיה כמה שעות בתחנת הרכבת בברלין במקום סכנת נפשות בימי מלחמת העולם השנייה, והרגיש בחוש שהיה עמו מלאך ששמר עליו. הגיב רבינו, לכל אחד יש מלאך ומי שמקלקל את מעשיו הם בורחים ממנו והוא לא קלקל לכך נשאר עמו המלאך.

שאלו שאלה לרבינו הגר"ק, שלח את השואל להגרא"ל שטיינמן שליט"א והוסיף שיש לו רוח הקודש. סיפרו זה להגרא"ל אמר בצחות 'מום שבך הוא נותן לאחרים'.

רבינו הגר"ק שליט"א שמע שבחודש חשון הבר מצוה של רבינו שלח דרך אמונה ח"ד וכתב לו את ברכתו

בס"ד חשון תשע"ה שנת השמיטה

למחותני ידי'נ מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א

יזכה לאריכות ימים ושנים להנהיג את כלל ישראל עד ביאת גואל צדק

חיים קניבסקי

מדאגתו והערכתו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל לרבינו הגר"ח קניבסקי שיבלחט"א

אמר לי רבינו אני מזכיר כמה אנשים בתפילה כל יום, הראשון ר' יוסף שלום בן חי'ה מושא (שליט"א) זצ"ל, ר' שמריהו יוסף חיים בן פעשא מרים שליט"א, ועוד כמה אנשים.

רבינו רגיל לומר כמה יש לנו כהגר"ק ת"ח וצדיק כזה, ומתפלל לשלומו כל תפלה, ובאחד הפעמים שרבינו הגר"ק לא חש בטוב, רבינו המתין עד מאוחר ולא הלך לנוח, עד שהד"ר בא לעדכנו שהכל בסדר.

(חשון תשע"ה) אמרתי לרבינו שהגר"ק בירכו שיאריך ימים ושנים עד מאה ועשרים ויותר, הגיב רבינו ק"ו שהוא צריך להיות עד המשיח הוא צדיק יסוד עולם.

על חמשה אנשים מתפלל רבינו בכל אלקי נצור, על הגריש"א (שליט"א) זצ"ל ועל הגר"ק שליט"א, ועל הגר"ק שליט"א, ועל הגרמ"ש שפירא (שליט"א) זצ"ל, [כשהיה חולה] ועוד אחד.

אמר שמתפלל על הגר"ק כי איפה יש עוד איש אמת כזה בדור.

והוסיף כאן אנו יכולים לדבר עמו, בעוה"ב מי יודע אם נוכל להתקרב אליו. כנ"ל אמר בנוגע להגריש"א, ובנוגע להגר"ק. השי"ת יאריך ימיהם.

רבינו שמע בזמן האחרון שהגר"ק סבל מאיזה ענין רפואי, החל לומר עליו זמן רב תהילים, שירגיש טוב, ואכן באותו יום שהחל כבר ראו הטבה ב"ה.

רבינו סיפר לי שהי' כאן ד"ר הרדי [מצרפת] ובדק את הגר"ק ולטענתו זה שבר בעצם. א"ה אין לתאר דאגתו של רבינו להגר"ק, הוא הודה להרדי, וא"ל כמה אנשים יש לנו כהגר"ק? [ומעניין לציין שרבינו שמע את הסוג צילום שביקש שיעשה הגר"ק הנקרא בשם א.ס.א. רבינו מאד נבהל, ולא הלך לישון במוצאי שבת, עד שבא ד"ר הרדי בשתיים עשרה וחצי והרגיעו שזה שום דבר אלא רק לברר היטב את הבעיה, ורבינו הוזיל דמעות ואמר כמה יש לנו כהגר"ק ת"ח וצדיק כזה].

אומר רבינו בעל גאווה לא מסוגל אפי' 'לשמוע' סברא אחרת ממה שאומר. סיפרתי לרבינו מה שראיתי עם הגר"ק שאברך שלח הערות על ספר שלו שקל הקודש, ותיקן כמה דברים, ואמר שמגיע לו יישר כח והוסיף עוד שורה בהקדמה עליו, א"ל רבינו עכשיו אתה מבין למה יש להגר"ק אהדה בכל העולם מפני שהוא עניו, וכתוב לענוים יתן חן, ולכך יש לו חן.

הרבנית קניבסקי זכתה לבעל ת"ח, מפני מעשיה וחסדיה הגדולים, וגם היא בתו של ת"ח.

רבינו הראה על שלחנו שקיבל ספר בשם מאיר עוז על מ"ב ח"א ואמר לו המחבר שעושה ע"פ הגר"ק, אמר רבינו ב"ה הגר"ק יושב בביתו [שיהי' בריא] ויש לו כ"כ הרבה תלמידים.

להגר"ק יש גישה גדולה לשמים

הנה אף שאנו דור עני, נותנים לנו משהו, יש את הצדיקים שהקב"ה שתלן בכל דור ודור, אין לנו את ר' חנינא בן דוסא, אבל בכל זאת הקב"ה נותן גם לדור כמו שלנו.

כבר אמרו על הגר"ק לפני שנים רבות שהוא בבלי וירושלמי בכרך אחד, אין לנו אנשים כמוהו, וצריכים אנו כמוהו, ואשרי חלקו. הגר"ק הוא עולה תמימה וכולו תורה, ואין לו כלום חוץ מתורה.

שמעתי מרבינו שהג"ר משה סולוביצקי זצ"ל היה חבר חדר בישיבת פ"ת במשך חצי שנה עם יבלחט"א רבינו הגר"ק שליט"א [טרם שדר עם הגר"ח זצ"ל] וכבר אז אמר הגרמ"ס תראה שאנשים עוד יורצו אחריו לקבל ברכות, כמו שבאמת אנחנו רואים בזמנינו.

**יתברך בכל מילי דמיטב
ברוחניות ובגשמיות סלה**

**ט"ז חשון תשע"ג לפ"ק
אהרן י' לייב שטינמן**

אמר רבינו: הגר"ח ק גדל אצל החזו"א כאביו, לכך בכל דבר חי את דבריו.

יום ג' ט' שבט תשס"ט הי' לי השגחה פרטית, אחר שמרן הגר"ש אלישיב זצ"ל כתב מכתב הסכמה לנכדו בן רבינו הגר"ח ק, הרה"ג ר' יצחק שאול שליט"א על ספרו 'אהל עראי' הגר"ח ק רצה שגם רבינו יכתוב, ואמרתי לרבינו שזה יעשה נחת רוח להגר"ח ק, אמר רבינו לשמח את ר' חיים הכל שוה, וכתב "הנה הראו לי ספר אהל ארעי אשר חיבר הרב הגאון ר' יצחק שאול בנו של הגאון ר' חיים קניבסקי שליט"א ביקש לכתוב איזה כמה מילין הנה נמנע אנכי לבא בכתובים על ספרים חדשים אבל אהני לי זכות אבותיו מצוקי ארץ להתברך משמי מרום על זכות לחבר ספרים והלואי שיהי' לתועלת להלומדים ענינים אלו ויתן השל"ת שזה ירבה להוסיף בתורת השל"ת כחפץ מבקשי ה' ותורתו, ט' שבט חת"י. וכמה השגחה הי' שרבינו כתבו מיד, ועל הכל אודה את ה' שזכיתי לעשות נחת רוח לרבינו הגר"ח ק שליט"א ששבוע לאחר מכן אמר בשמחה "ב"ה שגם ר' אהרן לייב כתב לו הסכמה".

(כ"ז חשון תשע"ד) הגיעו ספרים חדשים על מסכת כתובות עם הוספות, רבינו שמח מאד והודה להקב"ה שזכה לכך. ושלח לרבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א וכתב לו הקדשה.

אל כבוד מחותני הגר"ח שליט"א

זכיתי להדפיס חידושי תורה

על מסכת כתובות

מיגו שזכיתי לנפשי אזכה נמי

לידידי רב חביבי הדר"ג שליט"א

יזכה ללמוד וללמד

מאיתי א.ל. שטינמן

כ"ז חשון תשע"ד

היה פעם איזה נושא ציבורי שרבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א השיב על השאלות שהתעוררו, רבינו הגיב על כך שהגר"ח נקי ואינו חושש מנגיעה, לכך משיב יותר בקל, הוא נשמה נקייה הוא צודק מה שמשיב.

(תשע"ד) רבינו בירך את רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א שיהיה בריא לפחות עד מאה ועשרים, סיפרתי זה להגר"ח ק אמר שהברכה הזו מכון גם על רבינו.

רבינו הגר"ח ק לא ניחא ליה שעושים ענין מיום הולדת, היה פעם שרצה להזכיר את יום הולדתו ט"ו טבת, אמר שביום זה היה ה'בר המצוה' שלו, כששמע מכך רבינו, הגיב שרבינו הגר"ח ק לא מזכיר

שמעתי מרבינו שכששואלים שאלה להגר"ח ק מקבלים מיד תשובה טובה וברורה בכ"מ, ועליו נאמר מה שכתוב בגמ' שבת דף קמ"ה ב' אמור לחכמה אחותי את, אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך, וכו'.

רבינו הראה לי ספרו של הגר"ח ק דעת נוטה, והסביר לי שהוא כאשר מגיע לו מכתב צריך לעי' בזה היטב כדי להשיב, ואם יתחיל לעי' לא יגמור כל כך מהר, אבל הגר"ח ק יש לו תפיסה מהירה וזכרון נפלא, והוא בור סיד שאינו מאבד טיפה, ולכן הוא יכול לענות מהר.

שמעתי מרבינו משל למה הדבר דומה לעובד בחנות גדולה שיש בה אלפי פריטים וזוכר מחירו של כל דבר והיכן מונח, כיון שזה פרנסתו וזה מה שיש לו בראשו, כן הדבר לענין רבינו הגר"ח ק שיודע וזוכר את התורה כי זה מה שיש לו בראשו, וזהו הדבר היחיד שמעניין אותו.

שמעתי מרבינו שאמר, שאני רואה בהרבה ספרים שכותבים שהגר"ח ק האיר להם את העינים, ונאמר עליו הכל צריכים למרי חטיא. (הוריות י"ד א').

תראה את הנהגת הגר"ח ק את הספרים של אביו הביא לאחותו, מה שיכל הביא לאחותו, יש ללמוד מכך איך צריך להיות הנהגת ת"ח.

(אב תשע"ד) סיפרתי לרבינו שהדפיסו כמה אלפים רבים ספר דרך אמונה חלק ד' על הלכות שביעית [להגר"ח ק שליט"א] ומחולק חינוך ללומדי שביעית ובכל זאת המכירות לא ירדו, אמר רבינו מלעשות דבר טוב לא מפסידים.

סיפרתי לרבינו ששאלתי להגר"ח ק כשדופקים בדלת ומבקשים לקנות דרך אמונה ח"ד, האם לומר להם שאין צורך לקנות, יש חלוקה מיוחדת בחינם לאלה שלומדים שביעית, אמר הגר"ח ק מה השאלה זה מצות חסד.

הוסיף רבינו מה שנתן הגר"ח ק את ספרי קה"י לאחותו הרבנית תח"י, וכן מה שנתן את ספרו שקל הקודש להג"ר דב וינטרוב זצ"ל להדפיסו עם עוד ספרים על קדה"ח, [הנקרא פועל ה'] מפני כל זה זכה הגר"ח ק לכל מה שזכה.

היתה שנה שרא"מ שאל כל שבת את הגר"ח ק קושיות של אילת השחר על התורה, והגר"ח ק תירץ לו תירוצים. אמר רבינו לרא"מ אף שכבר שאלת מאילה"ש עה"ת שנה אחת, אתה יכול לשאול שוב שנה אחרת, ולהגר"ח ק יהיו תירוצים אחרים.

יום ה' ט"ז חשון תשע"ג רבינו כתב להגר"ח ק על ספרו אילת השחר על מסכת שבת החדש בס"ד

לכבוד מחותני הגאון שליט"א

ידיד ה' וידיד נפשי

הגאון ר"ח קניבסקי שליט"א

ענין שאין בו מצוה, ביום הולדת אין שום מצוה,
משא"כ בבר מצוה שיש בו מצוה.

אמרתי לרבינו שהיום ט"ו טבת (תשע"ד) יום הבר
מצוה של רבינו הגר"ק שליט"א, כתב על ספרו
אילת השחר על מסכת קידושין (ההוצאה החדשה
שהגיעה בזמן אחרון)

לכבוד מחותני הגאון ר'

שמריהו יוסף חיים קניבסקי שליט"א

תזכה אריכות ימים ושנים טובות

ותזכה לזכות כל טוב

אהרן י' לייב שטינמן

ט"ו טבת תשע"ד לפ"ק

רבינו שמע שהיום [ט"ו טבת] תאריך הבר מצוה של
רבינו הגר"ק שליט"א כתב לו ברכה על ספרו

בס"ד

כבוד מחותני הגר"ק שליט"א

אריכות ימים ושנים טובות

א.ל. שטינמן

ט"ו טבת תשע"ה

(ליל ש"ק שמות תשע"ד) סיפרו בפני רבינו, שהגר"ח
קניבסקי סיפר שפעם אחת החזו"א נתן לו דבר שלא
נתן לאף אחד, "מכה". המעשה היה כשהייתי עמו
בצפת, ביחד עם אמי, אבא לא נסע, ולכן החזו"א
הרגיש אחריות עלי. והשתובבתי וזרקתי שם אבנים.
ונתן לי מכה. ואמר לי שזה פעם ראשונה שנותן.
אחר חמש דקות ישבתי על ברכיו. אמר לאמי תראי
ילדים צדיקים מקבלים מכה וכבר אחר חמש דקות
יושב על רגלי.

הגיב רבינו, 'רבי חיים קניבסקי' זה גיבורענער צדיק
[נולד צדיק] הוא באמת צדיק.

ערב שבועות תשע"ד רבינו שלח להגר"ק ספרו
החדש 'מלא פי תהלתך' וכתב

לכבוד מחותני

הגאון ר' חיים קניבסקי שליט"א

יזכה מר בכל טוב סלה

א.ל. שטינמן ד' סיון תשע"ד

שונה הלכות

כשמן הגר"ק שליט"א כתב את השונה הלכות, ביקש מכמה ת"ח שיעברו ע"ז, ורבינו עבר על הלכות
שבת, והגר"ק מודה לו על כך בהקדמה. (מנחת תודה עמ' קצ"ח)

שח רבי גדליה הוניסברג שליט"א, שאלתי פעם לרבינו הגר"ק שליט"א שאלה מהגרא"ל בדיני כוונה
בתפלה, אמר הגר"ק שזה הוקשה רק לרבינו הגרא"ל שמתפלל עם שימת לב אבל אנו שלא מתפללים
בשימת לב לא קשה לנו כאלו שאלות. (מנחת תודה)

דיווח לקופת חולים

העתק ממחברת רשימות של הגר"ח קניבסקי על דודו החזון איש: הרא"ל שטינמן נ"י שאל אם מותר לומר
בקופת חולים שמרויחים פחות ממה שמרויחים באמת [-כי התשלום בזמנו היה לפי גובה המשכורת],
והשיב שאסור, ונתן לו עצה, שיתנה עם הנהלת הישיבה שנותנים לו משכורת פחות, והשאר נותנים לו
בתורת מתנה, ואז יוכל לומר שמרויח פחות עכ"ל. [א"ה, יצוין, שבדרך כלל רבנו לא משיא עצה זו לאחרים
ואכמ"ל].

הכרת הטוב

אמר חתנו הגר"ח קניבסקי: למר"ח הגר"ש אלישיב הייתה הרבה הכרת הטוב לרבינו על ההנהגה.

(דברי הגר"א מן ט"ז חשון תשע"ד)

יום ה' י"ט תמוז תשע"ד שלח רבינו להגר"ק את
ספריו החדשים אילת השחר על בבא בתרא ב'
כרכים, וכתב

לכבוד יד"נ הגר"ק שליט"א

בידידות א.ל. שטינמן י"ט תמוז תשע"ד

רבינו שלח את הספר החדש ימלא פי תהלתך על
ימים נוראים לרבינו הגר"ק וכתב לו הקדשה

לכבוד ידידי הגר"ק שליט"א

יזכה לכל טוב בזה ובבא

א.ל. שטינמן

י"ט אב תשע"ד

רבינו שלח את ספרו החדש ימלא פי תהלתך - תורה,
וכתב ע"ז

בס"ד

למחותני

הגאון רח"ק שליט"א

יזכה לכל טוב סלה

א.ל. שטינמן

י"א כסלו תשע"ה

שמעתי מרבינו שכאשר הוקמה המדינה היו חייבים
בתחילה גם בני הישיבות להתייצב לצבא, [ולפחות
להרשם עד שיוחלט מה יעשו בהם] הגיע רבינו
הגר"ק ושאלו אותו היכן אתה גר? אמר בישיבה,
וחזרו ושאלו באיזה רחוב הישיבה אמר שאינו יודע
את שם הרחוב, והיכן שהישיבה נמצאת לשם הולך,
והחליטו שהוא מוזר ועושה רושם משונה ושחרורו
לשלום,

[וזה היה לאחר שכבר למד בישיבה עשר שנים, ובכל
זאת לא ידע עדיין באיזה רחוב נמצאת הישיבה,
וכתבו עליו בר"ת ב"ש, בלתי שפוי].

שמעתי מרבינו שראה אצל רבינו הגר"ק שהיה
אצלו בחול המועד סוכות [תשע"ב] שהוא מאד עניו,
כל העולם נמשך אחריו והוא עניו.

(צדיק כתמר יפוח)

באים לפני על מריבות בעיני ירושה, אני אומר לאנשים ע"פ הדין יתכן שאתה צודק, אבל אם תוותר לא תפסיד מכך.
אני רגיל לומר מלוותר לא מפסידים.

קחו לדוגמא את הגר"ח הנה הוא בן יחיד לאמו, עם אחיותיו, וע"פ דין מגיע לו כל הירושה, ולאחיות לא מגיע כלום, ואעפ"כ ויתר על כך ולא לקח, נו הפסיד מכך? רק הרויח.

(ש"ק אחו"ק תשס"ט) העזתי פני לספר לרבינו הגר"ח מה שאמר לי הגר"א"ל על רבינו שהשאר כל הירושה לאחותו, אמר לי רבינו הגר"ח"ק מה שהוצרכתי לקחתי, השאר השארתי לאחותי אין לי מקום להחזיק את זה, וחזרתי ושאלתי אבל רבינו השאר לאחותה למכור ספרי קהילות יעקב, אמר לי רבינו הגר"ח"ק אני מוכר את הספרים שלי, ואין לי מקום למכור גם את הספרים של קה"י.

אבא התאונן בפני רבינו על בנו בן עשר שמידי פעם מאבד את העשתונות וצועק כשלא עושים רצונו, כיצד לנהוג עמו, השיב רבינו משיכה עדיף מחזקה. ולא יתנהג עמו בכח, [הנ"ל הזכיר בפני רבינו דבר שהגר"ח"ק אמר לו לעשות, הגיב רבינו הגר"ח"ק הוא איש קדוש, אם אמר כך שינסה וזה יועיל].

(כ"ה חשוון תשע"ה) הביאו לחתום על מכתב ליד הגר"ח"ק אמר רבינו איך אני יחתום ליד רח"ק שאני אפס לעומתו.

ועוד סיפר מר"ח שהעיר לאביו רבינו שליט"א על חידוש מסויים שה' לפני הדפסה שכמדומה לו שבגמ' מסכת יומא יש הוכחה נגד זה, אבל אינו זוכר היכן, וכששמע זאת רבינו ניגש במיוחד לרבינו הגר"ח"ק, אחרי תפילת ערבית בכולל חזר"א, [שה' דרכו בזמנו להתפלל שם] ושאל את רבינו הגר"ח"ק אם זוכר אולי משמעות נגד דבריו מגמ' ביומא, ואכן הוכיח לו מיומא, ולכן מחק זה לפני ההדפסה.

[שמעתי מהגר"ח"ק שזוכר כשלמד בישיבת לומזה שרבינו היה בא כל יום לישיבת לומזה בפתח תקוה ללמוד עם ר' משה, ורבינו אישר הדברים].

אמרתי לפני רבינו הגר"ח"ק מה שרבינו אמר, שפונד להוציא חיבור נוסף, שכל פעם כשמוציא ספר מרגיש לא טוב, אמר רבינו הגר"ח"ק שזה סיכוי קלוש, וזה בסתם בני אדם, אבל רבינו ודאי שאין לחוש כלל, ויכול להיות חשש רק במי שמוציא ספר להתפאר בו, ולא לשם שמים, אבל ברבינו אינו שייך ואדרבה זה יהיה לזיכוי הרבים, שאם מכוונים לשם מצוה זה לא מזיק. ויהיה מכך סגולה שיאריך ימים ושנים.

ההגנה על העיר

רבינו אמר שבזמן מלחמת המפרץ אמרתי: שאיתא בבעל הטורים פר' דברים פ"א פסוק ג בשם התנוד"א בארבעים. ב' במסורה. ויהי בארבעים שנה. מגן אם יראה ורומח בארבעים אלף בישראל (שופטים ה, ח). לומר אם יהיה תלמיד חכם אחד בין ארבעים אלף אין צריכים לא רומח ולא מגן כי תלמיד חכם מגין עליהם מאויביהם, דאיירי התם בתלמידי חכמים שנאמר לבי לחוקקי ישראל והכא נמי כתיב בתריה ענין התורה שנאמר (פסוק ה) הואיל משה באר את התורה.

ואמר רבנו שב"ב צריכה ארבע ת"ח, והנה יש לנו את הרב שך [זצ"ל] ואת הרב דוד פוברסקי [זצ"ל], ויבלט"א את ר"ח קניבסקי שליט"א, ומסתמא יש עוד. (מנחת תודה)

(ש"ק חיי שרה תשס"ט) בטעות נשאר חיבור לחשמל הרגיל בבית רבינו [והוא לא ידע מכך] וסיפרו לרבינו הגר"ח"ק איך הוא נרדם על הסטנדר, לא בצורה רגילה בעייפות גדולה, אמר רבינו הגר"ח"ק ודאי שזה הסיבה שנרדם [שלא ילמד לאור החשמל]. ושאלו לרבינו הגר"ח"ק האם היו צריכים לספר לו על כך, אמר רבינו הגר"ח"ק מכיון שמחללים שבת בייצור החשמל והוא רוצה להחמיר, היו צריכים להודיע לו.

הזהרו בגחלתן

(תשע"ג) סיפרתי לרבינו שאחד בא להגר"ח קניבסקי וסיפר לו שיום קודם דיבר עמו אחד שלא בכבוד על רבינו, ובבוקר ראה מודעות ברחוב שהאיש ההוא נפטר ולא קם בבוקר, אמר הגר"ח"ק ודאי שיכול להיות מפני הדיבורים שדיבר יום קודם הזהרו בגחלתן, רבינו לחש לעצמו הוא מסכן מסכן.

(אב תשע"ד) אברך פנה לרבינו הגר"ח"ק שדיבר אתמול בערב על רבינו לא עברה שעה ובנו החל להרגיש לא טוב ורתוק למטתו בבית החולים, האם מועיל שליח לבקש מרבינו מחילה, אמר רבינו הגר"ח"ק שחייב ללכת בעצמו לרבינו לבקש מחילה וברכה לרפ"ש לבנו, ואכן בא לרבינו וביקש מחילה ורפ"ש, השיב רבינו שמוחל ורפ"ש לבנו.

(שבט תשע"ד) היו ימים שרבינו הרגיש חולשה, וכדרכו בקודש לקיים מש"כ 'בכל עת יהיו בגדיך לבנים', אומר 'יודי', ומזכיר מאמרי חז"ל בענין זה, סיפרתי זה בדאגה לרבינו הגר"ח"ק, הגיב ואמר אני לא שומע בזה שום דבר חידוש, ואל דאגה כבר מהבר מצוה הוא מתכוון כך, [ומר"ח שליט"א הוסיף שאכן כך הוא מאז שהם קטנים ראו את אביהם ואמם שכל הנהגתם וצורת חייהם איך מסתכלים בשמים על כל דבר].

(סיון תשע"ד) סיפרתי לרבינו שאחד בא לרבינו הגר"ח"ק וביקש ממנו שיעשה 'גורל הגר"א' לברר מה עלה בגורלם של השלשה בחורים שנחטפו, אמר הגר"ח"ק גורל הגר"א צריך לעשות אחד שיש לו 'רוח הקודש' תלכו לרבינו הגר"א"ל, בתחילה ביטל רבינו מה שאמרו עליו 'רוח הקודש' ואח"כ אמר א"כ שאפשר לברר דבר כזה, למה יש עגונה נעשה גורל הגר"א ולא יהיו עגונות, אלא שיש דברים שאי אפשר לעשות. [יצוין שרבינו עצמו עשה פעם אחת גורל הגר"א קודם שעזב את בריסק, והכל לפי ראות עיני החכם, נמצא בפרק ארבעים ושלוש תולדות רבינו].

מרן הרב שך זצ"ל אמר, שנים ידעו ש"ס הגר"ח מבריסק והחזר"א, וצדקו מאד דבריו בזה, חושבני שמסתמא גם הגריש"א ידע ש"ס, וכן הגר"ח"ק.

באחד הפעמים כשחזר רבינו מצרפת, רבינו הגר"ח"ק דרש בשלומן, והוסיפו לספר לרבינו הגר"ח"ק שהיה אחד שאמר לאחר הדרשה שחשב להנשא לנכרית ואחרי הדברים ששמע יבטל הדבר, ורבינו הגר"א"ל התבטא שהיה שוה לנסוע לשם כך. והוסיף רבינו הגר"ח"ק שהיה מעשה עם רבי חיים עוזר שפעם נתעכב באיזה מקום ולא ידע למה, לבסוף בא אליו יהודי ואמר לו שרוצה להנשא לאשת אחיו שהיו לה ילדים, וחשב שעוד עושה בזה מצות יבום, והסביר לו כמה הדבר חמור [שזה חייבי כריתות] עד שהשתכנע ועכשיו הבין לשם מה בא לכאן להציל היהודי ההוא מחטא כזה חמור.

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושר"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ שליט"א**
גליין מס' 186 • יגש תשע"ח

'שני שרי קדש' מרן ראש הישיבה זצוק"ל עם להבחל"ח מרן פוסק הדור שליט"א **בעבותות אהבה עשרות בשנים**

לקט נרחב של עובדות והנהגות מהקשר ביניהם

הזכות לראות את פוסק הדור

באחת ממערכות הבחירות שנערכו בעיר אלעד נערך עצרת בחירות גדולה בכבודה של עיר בהשתתפות גדולי הדור בראשות מרן מנהיגי הדור הגראי"ל זצוק"ל ויבלחט"א מרן פוה"ד הגר"נ קרליץ שליט"א, בזמן הכינוס גדולי הדור לא ישובו זה לצד זה, אולם לאחר הכינוס אמר מרן הגראי"ל זצ"ל כי ברצונו ללכת לראות ולומר שלום למרן פוה"ד שליט"א, ואז פרץ בבכי חרישי ואמר כאן בעולם הזה אנו זוכים לראות את פניו של ר' נסים, אבל בשמים מי יודע אם נזכה להתקרב לראותו, ויהי המקום לחרדת אלוקים. (מפי הרב ישראל פרידמן שליט"א עורך מוסף ש"ק יתד נאמן)

בכנס בוגרים של ישיבת "ארחות תורה" בהשתתפותו של מרן רה"י זצוק"ל, הוכרז ע"י המנחה שמרן פוסק הדור הגר"נ קרליץ שליט"א בדרך לאולם, מיד נעמד מרן זצ"ל וקם לכבוד התורה דקות ארוכות על אף חולשתו הגדולה כשבני הישיבה מקבלים שעור חי בגודל מעלת כבוד התורה.

ראו את תלמידיו

עם הסתלקותו של הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל, הגיד עליו רעו רבנו הגראי"ל, שהיה 'קדוש מרחם', אך בעיקר הזכיר את ה'העמידו תלמידים הרבה' שלו, על כמותם, בעיקר על איכותם. אם תרצה ללמוד על גדולתו של העץ, הדגיש, ראה את פירותיו. איך ניתן ללמוד על גדולתו של הגרמ"י ליפקוביץ – מתלמידיו! ואם תלמידיו הם הגר"נ קרליץ והגר"ח קניבסקי, הרי זה מעיד על הרב, על העץ, על שורשיו, על גזעו האבות. (מתוך מוסף שב"ק ית"נ מסעי תשע"א)

כאשר כולל חזו"א עבר למשכנו החדש בקומה העליונה בתקופה הראשונה, התנהל בהיכל הכולל הישן כולל לחושן משפט בראשות הרה"ג ר' מרדכי קרליץ. לאחר תקופה ביקשה ישיבת 'מרבה תורה' ללמוד במקום ומרן הגר"נ קרליץ שליט"א אישר להם אבל לא הסכים ליטול מהם דמי שכירות, באומרו: מה הם עושים? הם הרי לומדים תורה. היינו, מה לי בני הכולל שלי ומה לי ישיבה של אחרים אם לומדים תורה, ומדוע שאקח דמי שכירות. מרן הגראי"ל שטינמן שליט"א באחר משיעוריו סיפר זאת, ושיבח דבר זה מאד שמרן הגר"נ קרליץ שליט"א לא הסכים לקחת דמי שכירות. (מוסף ש"ק ית"נ חיי שרה תשע"ד)

מודה על האמת

באחת משיעוריו הקבועים של רבינו מרן הגראי"ל זצוק"ל שנאמר בביתו מדי שבת בשבתו בשעת רעוא דרעוין שוחח רבינו זצ"ל על ענין מודה על האמת, כמה זה קשה לאדם להודות בטעות ולומר טעיתי, וסיפר שהחזו"א אמר שמכיר רק שלשה שהיו מודים על האמת, וביניהם מרן הגר"ח זצ"ל, ובעל ה"שרידי אש", והמשיך רבינו ובדורינו אני מכיר אחד שמיוחד בזה מאוד זה מרן הגר"נ קרליץ שליט"א שלא חושש על כבודו כלל, ומודה על האמת. (מפי נכדו מקורבו הרב דוד שפירא שליט"א)

תפילה על גדולי הדור

בעשרות שנים האחרונות היה רגיל מרן רה"י זצ"ל לבקש ג' פעמים ביום בסוף תפילתו על גדולי הדור שיאריכו ימים ושנים בבריאות איתנה מתוך דאגה לעתידו של כלל ישראל, וסח מרן הגראי"ל שהוא מתפלל על מרן הגריש"א והגר"ח ק' והוסיף ראיתי את מרן הגר"נ ק' כמה שהוא חלוש והדור זקוק לו אני מתפלל עליו כסדר. (מפי נכדו הגר"ר אליעזר שטינמן שליט"א)

בית דין צדק

בחנוכת הבית דין צדק בבני ברק בראשות מרן פוסק הדור הגר"נ קרליץ שליט"א במשכנו ברחוב הרב שך הגיעו להשתתף רשכבה"ג מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל ומרן הגרמ"י לפקוביץ זצ"ל ומרן הגר"ש ואזנר זצ"ל, במעמד נשא רבינו הגראי"ל זצ"ל בחשיבות בית דין לעיר, ולענין בית דין בתורה מבואר כשערי העיר.

כמו"כ נהג מרן זצ"ל למכור את חמצו אצל מרן פוה"ד שליט"א, והי' שולח קופסאות למכירת חמץ, וכן את הפרוזבול היה עורך בבית דינו של מרן הגר"נ שזהו בי"ד החשוב בדורינו.

בדרכי ההוראה

רבנו הגראי"ל שטיינמן זצ"ל אחז שרבנו נסים הוא הפוסק האמיתי וגאון ההוראה (כאיל תערוג)

באחד משעוריו של מרן רה"י בפרקי אבות דיבר על נושא של דיין בבית הדין ואמר שדיין צריך להיות בקי בש"ס ופוסקים ואמר שכך זה מרן הגר"י ש אלישיב זצ"ל וכך זה גם יבלחט"א מרן הגר"נ קרליץ שליט"א. (מפי הרב בן ציון פרידמן שליט"א)

לאברכים שהיו מתיעצים עם רבינו מרן הגראי"ל זצ"ל היכן לשמש ולקבל דרכי ההוראה היה מיעץ ללכת למרן פוה"ד הגרנ"ק שליט"א, וגם לאחר שמרן הפסיק לקבל קהל, הורה ללכת לתלמידיו גדולי ההוראה לקבל מהם דרכי ההוראה. (מפי הג"ר יהושע ננקנסקי שליט"א ראש כולל מורשה ודעת ב"ב)

גם בלימוד מראות דמים הורה לנכדו שילך ללמוד אצל מרן הגר"נ קרליץ שליט"א באמרו דספק דאורייתא לחומרא (מפי נכד מרן זצ"ל הג"ר ישעי' כהן שליט"א מר"י עטרת שלמה לצעירים)

פעמים רבות שלח מרן רה"י זצ"ל את השואלים בדבר הלכה ובנושאים אחרים להוועץ עם מרן הגר"נ קרליץ שליט"א, סח תלמידו מקורבו של מרן זצ"ל הי' לי קביעות מידי שבת להכנס למרן זצ"ל לשאול את ספקותי בהלכה ובכל חלקי התורה, כשרבינו משיב אחת לאחת, אולם כשנסתפק מה לענות הי' עונה לי כסדר, זה תשאל לר' נסים. (מפי הג"ר מאיר שטיבל שליט"א ראש ישיבת תל אביב)

כמו כן הורה לאחד השואלים, את כל שאלותיך תשאל לר' נסים הצדיק. (מפי הרב יחיאל פרקוביץ שליט"א)

אמר ר' שמואל איינשטיין בשם רבנו זצ"ל, לר' נסים זה כמו משקה 777 ששותים קצת וזה חריף מאוד, כך אצלו הוא אומר בקצרה כמה מילים וזה חריף מאוד. (כאיל תערוג)

35 דמות אחרי השקיעה

הראה רבנו לתלמידיו, מכתב ששלח לו הגר"נ קרליץ, שהחזון איש הורה שאפשר למול תינוק בשבת אם נולד 35 ד' אחרי השקיעה [בליל שבת]. (אילת אהבים עמ' ה', וראה באעלה בתמר מתורת החזון איש אות ל"א מה שציין בזה וע"ע בס' מילה שלמה עמ' תמד)

קיום העולם

שח רבנו הגראי"ל, העיד הגר"נ קרליץ, שהחזון איש אמר לו כמה פעמים, שמה שאמרו שקיום העולם הוא על ידי לימוד התורה שבכל רגע ורגע, היינו גם על ידי השינה של תלמידי חכמים ולומדי תורה, כשישנים כדי שיהיה להם כח להמשיך ללמוד (אעלה בתמר מתורת החזון איש עמ' נה)

חוט שני

סח הגאון ר' נתן רוטשילד שליט"א, רב הקהילה החרדית בעפולה, ומרבני ישיבת גאון יעקב, שבהיותו פעם אחת אצל מרן זצוק"ל, דיבר עם מרן על כך שהוא מוסר שיעור בהלכות שבת בביהמ"ד בשיכון ה' בב"ב והתיעץ עם מרן באיזה ספר מומלץ לומר מתוכו את הפסקים המתחדשים בזמנינו, שאינם נמצאים בספר המשנה ברורה, והשיב מרן זצ"ל תסתכל בספר של ר' נסים "חוט שני" שם תמצא את הפסקים הנוגעים לזמנינו. (נשיח בחוקיך)

מוכו לעלות שש קומות

כשחלה רבינו מרן פוסק הדור שליט"א ונאלץ לשהות במנוחה בבית בנו הרב מרדכי קרליץ שליט"א נערך שם כינוס גדולי הדור של "מפעל הש"ס" מארח הכינוס היה מרן פוה"ד שליט"א, משום כך נעתר מרן רשכבה"ג זצ"ל לבא להשתתף בכינוס, בהגיעו

לשם נתברר למרבה הצער שהמעלית התקלקלה והכינוס נערך בקומה שלישית, מקורביו של מרן זצ"ל חשבו שאולי יחזור לביתו מפני הקושי שהיה לו אז לעלות מדרגות, השיב מרן זצ"ל "בשביל ר' נסים אני מוכן לעלות גם שש קומות". (מפי הרב יצחק רוזנגרטן שליט"א ושאר המקורבים של מרן זצ"ל שהיו שם)

מרן פוסק הדור על מרן רה"י

ישרות בלימוד

העיד הגר"נ קרליץ שהחזון איש קילס את רבנו על שזכה לישרות בתורה, וכידוע אצל החזון איש ישרות היא הדבר הגדול ביותר שניתן לשבח בו. (ית"נ י' חשון תשע"ד)

כיבדו בכבוד גדול

רגיל רבנו מרן הגר"נ קרליץ שליט"א לספר איך שבצעירותו ישב ביחד עם מרן הגרב"ד פוברסקי שליט"א אצל מרן החזו"א זלל"ה, ושוחחו עמו בלימוד, ולפתע נכנס אברך, והחזו"א קם מלא קומתו וכיבדו מאוד כא' הת"ח הגדולים, ואז פנה הגרב"ד להגר"נ ושאל אותו מי הוא האברך שהחזו"א מכבדו כא' הגדולים אשר בארץ, השיב לו רבינו הגרב"ק שהוא הגאון ר' אהרן לייב שטיינמן, ויש בנותן טעם להביא מה שמספר הגאון הגדול רבי אריה אברמס שליט"א מגדולי תלמידי החזו"א שפעם שמע מרן החזו"א איך שמדברים על הגראי"ל, הגיב החזו"א ואמר לא אומרים ר' אהרן לייב אלא אומרים הגאון הצדיק ר' אהרן לייב, וכמו"כ סיפר שמרן החזו"א רצה להקים בי"ד בנשיאותו של מרן רה"י הגראי"ל זצ"ל. (הרב יחיאל פרקוביץ)

מנהיג הדור

שמענו מבעל המעשה העוסק בצרכי ציבור באמונה כמה עובדות בהתבטלותו המוחלטת של מרן פוסק הדור הגר"נ קרליץ שליט"א להנהגתו של מרן מנהיג הדור הגראי"ל שטיינמן זצ"ל, עובדא היה כשהיה צריך לבחור במועמד לתפקיד ציבורי מסוים כשהי' צדדים לכאן ולכאן ובאו משלחת לביתו של מרן הגר"נ, ולאחר ששמע את הדברים החליט על מועמד מסוים, ואחר שכבר הוחלט סופית הגעתי מבית מרן הגראי"ל ואמרתי למרן הגר"נ שדעתו של הגראי"ל בענין על מועמד אחר, מיד ללא אומר ודברים לקח מרן הגר"נ בלנק וכתב לאחר שנודע לי כי דעתו של מרן הגראי"ל למנות את מועמד פלוני יש לעשות כדבריו.

ושוב מעשה במינוי לראשות עיר בעיר פלונית, שדעתו של מרן הגראי"ל היתה על מועמד מסוים, ודעת הגר"נ היה שלא למנותו, מסיבה מסוימת שדעתו של מרן הגר"נ היה מכרעת בענין, עלה מרן הגראי"ל למעונו של מרן הגר"נ וכששמע שדעתו של מרן הגראי"ל שכך יש לעשות מיד קיבל את דבריו ללא עוררין.

במחלוקת מפורסמת באחת הישיבות יזם מרן הגר"נ שמרן הגראי"ל יקבל על עצמו להיות בורר בסכסוך ובהסכמת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל לקח מרן הגראי"ל על עצמו את העול הקשה למען השלום.

חבר מועצת גדולי התורה

בשנת תשמ"ט עת ראה מרן האבי עזרי זצ"ל צורך בהקמת מועצת גדולי התורה עבור מפלגת דגל התורה, שלח מרן הרב שך זצ"ל את רב"צ למרן הגר"נ קרליץ שליט"א שיכהן כחבר במועצת החדשה שעד אז היה רבנו הגרב"ק חבר במועצה של אגודת ישראל ביחד עם מרן הרב שך, שאל הגר"נ האם מרן הגראי"ל שטיינמן גם כן יהיה חבר במועצת של דגל התורה כי הוא הגבר הוקם על המתאים ביותר לתפקיד הנהגת הדור, ולאחר שנענה בחיוב שמח רבינו נסים ונכנס לעובי הקורה לסייע בהקמת המועצת של דגל התורה. (מפי רא"ש קרליץ שליט"א)

הכרעה בעניני גירות

בזמן שעמד על הפרק נושא הגירות כהלכה בארץ ישראל, הגיע אל רבינו מרן הגר"נ שליט"א אחד מנציגי הציבור החרדי בכנסת, לשמוע את דעתו ההלכתית והציבורית כיצד לנהוג בנושא הלכתי זה, רבינו הגר"נ ענה לו מיד שעניני ציבור מסור לרשכבה"ג מרן רה"י הגראי"ל זצ"ל וע"כ איני צריך להכנס לדון בדבר, הנ"ל שאל אבל מה בנוגע לנושא ההלכתי מה לומר למרן הגראי"ל, השיב רבינו גם את הצד ההלכתי תשאל אותו. (מפי רא"ש קרליץ שליט"א)

רואה אדם גדול

חשוון תשע"ג, נשאל רבינו שכתבו ביתד נאמן שאחרי שראה איך שמרן החזו"א זל"ה כיבד את מרן הגראי"ל כאחד הגדולים לכן נכנע אליו, הגיב רבינו גם היום אני רואה שהוא גדול.

להעמיק יותר

שבט תשע"ג, נשאל רבינו הגר"נ התפרסם מכתבו של מרן הגראי"ל שטיינמן להתחזק בלימוד התורה כדי להסיר מעלינו את גזירת גיוס בני הישיבות, אחד שמנצל כל רגע ללמוד כיצד יתחזק בנושא זה? והשיב: להעמיק יותר.

היצה"ר מוציא את האדם

ח' חשוון תשע"ד, נשאל רבינו הגר"נ על ת"ח גדול שפועל בפעולות שונות כנגד הנהגתו של מרן הגראי"ל, איך אפשר להבין דבר זה שכן נוהג אותו ת"ח? והשיב: היצה"ר מוציא את האדם.

על כבוד התורה

סח לנו הגאון הגדול רש"צ רוזנבלט שליט"א שנים רבות זכיתי לחסות בצילו של מרן רבינו הגר"נ שליט"א והיינו רגילים לשלווה המיוחדת שאפפה אותו, ואני זוכר שני פעמים בלבד שראיתי אותו נסער מאוד, פעם אחת זה הי' על ביזוי בית מדרש ואכמ"ל, ופעם שניה על כבודו של גדול הדור, היה זה כשאדם אחד בא למרן הגר"נ והחל לומר לו שיש דעות אחרות מדעתו של מרן רה"י הגראי"ל זצ"ל ולא חייבים ללכת כדעתו, באותו רגע פניו של מרן הגר"נ שליט"א נתאדמו וכולו החל לרעוד, ונתן דפיקה חזקה על השולחן ואמר בקול "יש לך מושג מי זה ר' אהרן לייב, איזה אדם גדול הוא", למותר לציין שהלה נמלט באותו הרגע מהמקום. (נשיח בחוקיך)

מטפל בדברים העדינים

י"ז תמוז תשע"ד, נשאל: מרן הגר"ח קניבסקי כ' במכתבו שהנהגת הדור מסורה למרן הגראי"ל שטיינמן איך רואים שנמסר לו? והשיב: רואים שהוא מטפל בדברים העדינים.

מחאה על כבוד התורה

כשאירע לפני קרוב לעשור מעמד על ביזוי כבוד התורה בהשתתפות גדולי הדור, נבצר ממרן הגראי"ל להשתתף במעמד, ושלח מכתב ע"י מרן הגר"נ שליט"א להקריא את מכתבו ברבים, וכך אמר מרן הגר"נ יש לי שליחות מהגאון רבי אהרן לייב, והחל בקריאת המכתב, ולאחר מכן נשא כמה דברים מנהמת לבו.

מכתב הגר"ק לחיזוק הדת במדינת צרפת אדר תשס"ב

לכבוד באי הכנס לחיזוק הדת במדינת צרפת כאשר זכיתם להופעת גאון הדור והדרו מרן רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן שליט"א הנני לצרף ברכתי שיזכו לחזק הדת ולהעמיד תלמידים הרבה לתורה בהצלחה בכל הענינים ניסים קרליץ

אוי לספינה שאבד קברניטה

יחד עם כל בית ישראל מבכים על הסתלקותו

ובעלותו בסערה השמימה של נשמתו הקדושה והטהורה של מנהיג הדור

לוחם מלחמות ד' בגבורה ותעצומות למען עולם הישיבות והכוללים

רבינו הגדול

בעל אילת השחר זלה"ה

אשר עולם התורה פרח ושגשג תחת הנהגתו

אוי מי יתן לנו תמורתו

וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ד'

מערכת נשיח בחוקיך

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

334

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • פרשת מקץ תשע"ח

דברי החיזוק וההתעוררות שנאמרו באשכבתיה דרבינו הגדול מון ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצוקללה"ה

כבה אור העולם

יש חיוב הספד. על אדם גדול יש חיוב הספד, יותר חיוב מאשר אדם אחר. אבל יש צוואה, הוא השאיר צוואה שלא להספיד אותו, לכן אי אפשר להספיד, להגיד את שבחיו אי אפשר, הוא ציווה שלא, לכן אי אפשר להגיד את השבחים. אבל יש עוד דבר חוץ מהספד. יש הספד ויש בכי, "לספוד לשרה ולבכותה", יש בכי חוץ מהספד, הבכי הוא צער, צער של החיים, אלו שנשארו בחיים, שמצטערים על מה שחסר להם. חסר להם האדם הגדול, חסר להם המשפיע, חסר להם! ועל מה שחסר מותר וחייבים – לדעת מה חסר לנו, מה חסר לנו עכשיו.

יש הספד בגמרא (מ"ק כה, ב) על רבי יוחנן, רבי יוחנן היה גדול הדור, וכשהספידו אותו, המספיד אמר "בא השמש בצהריים". השמש באה בצהריים, צהריים זה הזמן שהשמש בתוקפה, האור הכי חזק, ההשפעה הכי גדולה היא בצהריים, ופתאום בא השמש, בצהריים. היה צהריים, ובאופן פתאומי, לא צפוי, בא השמש, ואין שמש.

מה זה שמש? העולם צריך את השמש. השמש נותנת אור, ועוד הרבה דברים, כל אדם צריך את אור השמש, בלי השמש יש חושך ואי אפשר לעשות כלום. לא שייך שום פעילות בלי השמש. היה לנו "שמש", שמש נותנת את הדברים החיוניים ביותר, כל הבריאה בלי השמש לא הייתה מתקיימת, כך זה בדרך הטבע, במקום שאין שמש – אין השפעה, בלי השמש לא טוב, בחושך, בלילה, כשאין שמש זה לא טוב. זהו בעניינים גשמיים.

ואנו מדברים עכשיו על דברים רוחניים, חיים רוחניים, הצלחה רוחנית, חיי אשריך בעולם הזה של תורה, האשריך של תורה, בעולם הזה, צריכים שמש להאיר לנו, שיהיו לנו החיים המאושרים בעולם הזה, חוץ מהעולם הבא, טוב לך לעולם הבא, אבל גם בעולם הזה אשריך, האושר הזה שאין כמוהו בעולם הזה חוץ מתורה, זקוקים לשמש, לאור, לשמש רוחנית.

היה לנו השמש, ועכשיו חסר לנו השמש, חסר לנו ההשפעה, השפעה על כל הדברים הרוחניים, השפעה על עסק התורה, שבלי תורה אין אשריך בעולם הזה ואין עולם הבא, אין כלום בלי תורה, ועכשיו חסרה לנו ההשפעה של תורה, השפעה של תורה בכמה מובנים.

ראשית עצם הדבר, חיזוק בתורה, להתחזק בלימוד התורה, וללמוד בצורה הנכונה, שהתורה תיתן לנו את האושר, צורת הלימוד, והתמדה, וגם כל מה שהתורה נותנת, שהתורה משפיעה על האדם, על כל האופי של האדם. אדם יש לו יצר הרע, והתורה היא התבלין, רק התורה היא התבלין ואין תבלין אחר. תורה זה התרופה היחידה נגד היצר הרע, נגד טבע הגוף, שבלי תורה האדם הוא כמו בהמה, וכדי שאדם יהיה אדם ולא יהיה בהמה, העצה היחידה היא רק עסק התורה, זוהי התרופה היחידה, ועכשיו חסר לנו מי שיחזק אותנו בזה.

ועוד דבר, הדבר הגדול ביותר: "בא חבוקק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה" (מכות כד, א) – לחיות עם אמונה. בלי אמונה האדם מסכן ואומלל, בלי אמונה אדם חי חיים רעים

וסובל מאד, ועם אמונה האדם מאושר, אם אדם מאמין שהכל בידי שמים, וכל דעביד רחמנא לטב עביד, הכל לטובת האדם, ומקבל באהבה כל דבר, ומתבונן תמיד מהו הטוב, מה המטרה של הקשיים, הוא מאושר! זהו מה שהתורה נותנת, והאמונה נותנת.

חיזוק האמונה, הוא נתן הרבה חיזוק באמונה עם כל השיחות שלו, שהיו מדפיסים תמיד ממה שהיה אומר, היה מוסיף ומוסיף חיזוק באמונה, "באמונתו יחיה", החיים האמיתיים – החיים הנצחיים בעולם הבא, וחיים מאושרים בעולם הזה, וכל הדברים הצריכים חיזוק, יראת שמים, ומידות טובות, הכל היה משפיע, דברים כאלה שצריכים חיזוק תמיד, כי הם נגד הטבע, ואם אדם לא מתחזק תמיד, חסר לו, ואין לו את זה. זאת ההשפעה שהייתה, שכל הדור היה מושפע, כל העולם, כל העולם היהודי היה מושפע, ועכשיו חסרה לנו ההשפעה.

מה אנחנו יכולים לעשות ומה תפקידנו בשעה זו, מה תפקידנו כדי שיהיו לנו חיים מאושרים, חיים אמיתיים בעולם הזה ובעולם הבא?

כל אחד ואחד מאיתנו מוכרח להתחזק בעצמו, כיון שחסרה לנו ההשפעה שהייתה, יש משפיעים, אבל לא השפעה כזאת, לכן כל אחד ואחד מאיתנו חייב להשתדל בכל האמצעים האפשריים להתחזק בכל הדברים הצריכים חיזוק.

בפרט בימי החנוכה, שהם זמן שצריך חיזוק, כי בדרך הטבע בחנוכה אנשים מרגישים כאילו שיש "חופש", חופש מכל השעבודים, חופש מתורה, וכאילו אין איסור ביטול תורה בימים אלו, כך ההרגשה, וזה לא נכון, אלא ההיפך! מפורש בשל"ה הקדוש כי "הימים הקדושים האלה ראויים ביותר להתמדת תורה מבשאר ימים", ימי החנוכה הם ימים המסוגלים להצלחה בתורה, ואפשר לנצל אותם להצלחה בתורה, על ידי התמדה בעסק התורה.

אם לא מנצלים את ימי החנוכה לתורה, זוהי הזדמנות שאינה חוזרת עד לשנה הבאה, ימי החנוכה שמתחילים הערב, שמונה ימים כאלה, שגם אומרים בהם הלל, ועל הניסים – הודאה, הם ימים המסוגלים להצלחה בתורה, ויש להתחזק בהם בהתמדה בתורה.

כל אחד ואחד מאיתנו שיתחיל התחלה, איזו התחלה שהיא, התחלה קטנה של חיזוק, פתחו לי פתח כפתחו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם (עיין שיהש"ר ה, ב), והבא ליטרהר מסייעין אותו (יומא לח, ב), כל אחד מאיתנו שיזכה להתחזק, כל משהו חיזוק זה דבר גדול מאד, ואין שיעור לחשיבות של החיזוק הכי קטן!

אם אנחנו מתחזקים בזמן הזה, ברגע הזה, בהלוויה של רבינו הגדול, אנחנו גם נותנים לו עוד זכויות, שאין סוף לזכויות, האדם הכי גדול, אפילו משה רבינו גם כן מוסיף זכויות, כמו שמפורש במשנה (אבות ה, יח) "זכות הרבים תלוי בו", וכל מה שמתעוררים ועושים מכוחו נזקף לזכותו, וזוכה בזה לעוד ועוד תענוגי העולם הבא שאין להם סוף.

אם אנו רוצים לגמול לרבינו את מה שאנו חייבים לו, עלינו להתחזק, והחיזוק הוא התשלום-הגמול הכי טוב שיכול להיות, מה שאנו חייבים לרבינו הגדול, ובזכות החיזוק שלנו הוא גם יהיה מליץ יושר עלינו, רבינו הגדול, שאנו עושים איתו חסד עם החיזוקים שלנו.

והבא ליטרהר מסייעין אותו, מי שמתחיל להתחזק, קצת חיזוק, יש תוספת סייעתא דשמיא לחיזוק, אין סוף לסייעתא דשמיא, ואם באים ליטרהר יש סייעתא דשמיא, ובזה נזכה לגאולה שלמה במהרה בימינו, ובלע המוות לנצח ומחה השם דמעה מעל כל פנים, עם בשורות טובות.

לעילוי נשמת רבינו הגדול והקדוש רבן של כל בני הגולה
מרנא ורבנא רבי **אהרן יהודה לייב** ב"ר **נח צבי שטיינמן** זצוקללה"ה
נתרם על ידי תלמידיו ומקורביו הרה"ג שליט"א

מִי יֵרֵא

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 329

טבת תשע"ח

מדיני עשרה בטבת

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א - רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

שבת - ואכל או ברך על אוכל

◀ אם טעה ושכח שהיום צום ואכל, אסור לו להמשיך לאכול, שמי שאכל שום יחזור ויאכל שום? (משנ"ב סי' תקמ"ט ס"ק ג') אם כבר ברך על דבר מאכל - אסור לו לאכול ממנו, אלא יאמר מיד "ברוך שם..." ("שערי תשובה" סי' תקס"ח ס"ק א').

מי שבטעות אכל או שתה ביום התענית צריך לגמור התענית וא"צ להתענות ביום אחר, אא"כ כוונתו לכפרה (וכן איתא במהרי"ל שצויה לאחד להתענות אח"כ לכפרה), (משנ"ב סי' תקס"ח ס"ק ח').

רפואה

◀ לבלוע תרופה מרה מותר ביום התענית (שו"ת "שבט הלוי" ח"י תש"פ"א), אם שותה מים עם הכדור רק כדי לבלוע לא יברך עליו "שהכל", אבל אם נהנה (כמו שרגילים בתענית) צריך לברך "שהכל" (שו"ת "שבט הלוי" שם תשי"ג), ועדיף להמיס את התרופה במעט מים כדי שיהיו המים מרים ואז ישתה (הגר"נ קרליץ שליט"א).

אמירת "עננו"

◀ חולה שאוכל ביום התענית לא יאמר "עננו" ("ביאור הלכה" סי' תקס"ה, ד"ה בין יחיד). מי שאכל בשוגג, יכול לומר "עננו", מכיוון שהוא חייב עדיין לצום, ויאמר "ביום צום התענית הזה" (משנ"ב סי' תקס"ח ס"ק ג'). ועי' שו"ת "שבט הלוי", ח"ה סי' אות ד', שמיישב הסתירה בזה.

קטן שאינו צם לא יאמר "עננו" במנחה. (דגם גדול אינו אומר "עננו" אם אינו צם, ולא שייך בזה חינוך, שו"ת "שבט הלוי", ח"ה סי' קל"א).

אמר "עננו" ב"שמע קולנו", וטעה וסיים "ברוך וכו' העונה בעת צרה" במקום לסיים ברכת "שמע קולנו" - אם נזכר תוכ"ד, יכול לומר מיד "שומע תפילה" (שו"ת "שבט הלוי", ח"ה סי' קל"ב) - אם נזכר לאחר כ"ד, יחזור ויאמר "כי אתה שומע וכו'" ("ביאור הלכה" סי' קי"ט סי' ג' ד"ה "אם דילג").

כשאין עשרה מתענים

◀ אם אין עשרה שמתענים - אין לומר "עננו" בחזרת הש"ץ אחרי ברכת "גואל ישראל". ויש סוברים, שמספיק שיש שבעה מתענים בתענית ציבור, (והשאר אנוסים כגון: שהם חולים) כדי לקבוע ברכת "עננו" אחר "גואל ישראל" (שו"ע סי' תקס"ו סי' ג', ומשנ"ב סי' ק"ד).

ה"פרי מגדים" (סי' תקס"ו) מסתפק, אם במקום שאין בו עשרה מתענים, יש לומר "עננו" בחזרת הש"ץ ב"שומע תפילה", או לא לאמרו כלל! אבל ה"משנ"ב (סי' י"ג) כתב דמשמע מתשובת הרשב"א וכן מהגהות הגר"א מבואר שעדיף שיאמרו לפחות ב"שומע תפילה" (בלי סיום הברכה, כמובן) כיון שהוא תענית ציבור.

החזן

◀ אפילו אם יש עשרה מתענים בבית הכנסת, צריך החזן יהיה בין המתענים, כדי שיוכל לומר ברכת "עננו" (סי' תקס"ו ס"ה). ואם אין חזן אחר כתב ה"פרי מגדים" שאין לומר חזרת הש"ץ כלל. אולם עיין ב"שער הציון" (שם סי' ק"ט) שתמה עליו, מהיכי תיתי לומר כן וכתב דעכ"פ עדיף לחזור חזרת הש"ץ ויזכיר "עננו" ב"שומע תפילה".

חולה שצריך לאכול, אינו יכול להיות ש"ץ בתענית ציבור (שם סעיף ה'), אך אם הוא נוטל רק כדורים או תרופה מרה, הוא נחשב לצם. ("ביאור היטב" סי' תקס"ו ס"ק ז') וכן אם אכל רק פחות מכשיעור, נחשב לצם. ואפילו עשה כן כמה פעמים (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

בתענית ציבור, לא יהא ש"ץ אלא מי שנתמלא זקנו, ואין להקל בזה אפילו ע"י מחילת הציבור (משנ"ב סי' י"ג ס"ק כ"ב).

אולם בישיבות לצעירים לא צריכים להזהר, שהרמ"ם או המשגיח צריכים להיות ש"ץ. כי מאחר וכולם צעירים, לא שייך בזה כבוד הציבור, וגם הבחורים יכולים להיות ש"ץ (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

קריאת התורה

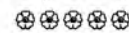
◀ אין להעלות לתורה לא בשחרית ולא במנחה את מי שאינו צם, או את מי שאין בדעתו להשלים את התענית, ובדיעבד אם קראוהו, אם הוא ת"ח ומחמת אונס אירע שלא התענה וצר לו לומר להם כדי שלא יהיה חילול ד' בדבר, יכול לסמוך בשעת הדחק על המקילין לעלות. (ומשנ"ב סי' ק"ט וסי' כ"א).

◀ בשעת קריאת התורה נוהגים בני אשכנז, לומר כמה פסוקים בקול

לע"נ אחי, נפש נקיה וטהורה

שמעון בן הגה"צ רבי יוסף צבי הלוי ז"ל

נלב"ע א' בסיון תשע"ז

עשרה בטבת

ליל הצום

◀ בליל עשרה בטבת מותר לאכול ולשתות. חובת הצום מתחילה מעלות השחר. (שו"ע סי' תק"נ ס"ב). אם הלך לישון בליל התענית, אסור לו לאכול - אפילו קם לפני עלות השחר - אא"כ התנה לפני השינה שיאכל לאחר שיקום, אבל לשתות מותר, אפילו לא התנה על כך. ולכתחילה ראוי להחמיר ולהתנות גם על שתיה (שו"ע סי' תקס"ד ומשנ"ב סי' ו').

ואם עבר ואכל לפני עלות השחר כשלא התנה על כך לפני שנתו לא הפסיד תפילת "ענינו". וכן מותר לעלות לתורה ולישא כפיו ולהיות ש"ץ (עי' "שבט הקהתי" ח"א סי' ק"פ).

מחצי שעה לפני עלות השחר, אסור להתחיל לאכול יותר מכביצה פת ומזונות (משנ"ב סי' פ"ט ס"ק כ"ז), ופירות ושתייה מותר אפילו הרבה, ובשעת הדחק יש להקל אם אין זה מספיק לו לצורך התענית ("תשובות והנהגות" ח"ב סי' ת"ד).

ליל תענית

◀ בעל נפש יחמיר שלא לאכול בליל התענית (שעה"צ סי' תק"נ ס" ט'), כשחל ליל התענית במוצש"ק (כמו השנה תשע"ג) הסתפק הגר"א זצ"ל שטינמן שליט"א אם ג"כ יש לבעל נפש להחמיר אף שעדיף יפסיד סעודת מלוה מלכה. ואמר הגר"א זצ"ל שטינמן שליט"א שמסתבר יותר שעדיף לאכול סעודת מלוה מלכה, כידוע על אשתו של הגר"א ז"ל שרצתה לצום שלושה ימים מעת לעת מתחילת מוצאי שבת, ואמר לה הגר"א שההפסד שאינה אוכלת סעודת מלוה מלכה הוא יותר מהרווח שמרוויחה מהתענית (וכמו כן "מקור חיים" לבעל "חוות יאיר" סי' ש' וסי' תקמ"ט).

קטנים

◀ קטנים אינם חייבים לצום אך אם יש בהם דעת להתאבל, ראוי לחנכם שיאכלו רק מאכל פשוט, כדי שיתאבלו עם הציבור. (משנ"ב סי' תק"נ ס"ק ה').

חתן בשבע ברכות

◀ חתן שהוא בתוך שבעת ימי המשתה שלו אע"פ ששבע זה הוא לגביו כמו רגל, מכל מקום עליו לצום. שאתי (באה) אבילות דברים ודחי (דוחה) רגל דיחיד. "ביאור הלכה" סי' תקמ"ט, בשם ריטב"א, וקישו"ע סי' קכ"א ס"ז).

שטיפת הפה

◀ אין לשטוף את פיו במים בבוקר, ובמקום צער מותר לעשות כן, אך יזהר ביותר לכפוף ראשו ופיו כלפי מטה, כדי שלא יכנסו מים לגרונו. (משנ"ב סי' תקס"ח ס"ק י"א).

להתרחץ

◀ מותר לרחוץ אפילו את כל הגוף בתענית (שו"ע סי' תק"נ ס"ב). אך נוהגים להחמיר שלא לרחוץ את כל גופו במים חמים. (שעה"צ שם ס"ק ח') וכשחל עשרה בטבת ביום ששי, מותר אף רחיצה בחמין לכבוד שבת (משנ"ב שם).

כיבוס בגדים - משא ומתן של שמחה

◀ מותר לכבס בתעניות, אבל בתענית של י"ז בתמוז ועשרה בטבת אולי יש למעט משום משא ומתן של שמחה ("חוט שני" הל' שבת חלק ד' עמ' שפ"א, ומקורו מ"ביאור הלכה" סי' תקנ"א סעיף ב' בשם "אליה רבה" ופמ"ג, דאפשר יש להחמיר ב"ז בתמוז ועשרה בטבת כמו מר"ח עד התענית, וכוונתו רק ב' תעניות אלו, שזה משום אבילות על החורבן, וגם בדברים שאסור מעיקר הדין, אבל לספר ולכבס מותר). ויש סוברים שמותר בכל אלו (הגהות "דעת תורה" שם, שיש טעות סופר בדברי ה"אליה רבה", ואין שום מקור לדין זה).

שקודם יאמר הקהל, והש"ץ ימתין עד שכולם יסיימו, ורק אח"כ יקרא, כדי שכולם ישמעו. (משני"ב סי' תקס"ו סי"ק ג'). העולה לתורה, יאמר פסוקים אלו ביחד עם הש"ץ, ולא ביחד עם הקהל (שם).

קריאת התורה ותפילה לאחר שקיעה

▲ אם אירע ונתאחר ציבור בתפילת מנחה עד אחר השקיעה, יש סוברים דבכל זאת יש להם לקרות בתורה פרשת "ויחל" ולומר "עננו" בשמו"ע (שו"ת "דבר יהושע", להגרי"מ אהרנברג זצ"ל, ח"ג, יו"ד סי' ג'). (ויש אומרים שלא להתפלל כלל לאחר השקיעה אפילו בדעיבד שנתאחר, (וכן הורה החזו"א זצ"ל, "ארחות רבינו" ח"ג עמ' רכ"ה ע"י"ש), ועי' משני"ב סי' רל"ג סי"ק י"ד בדעיבד ושעת הדחק גדול יש להקל עד רבע שעה קודם צאה"כ).

כהן שאינו צם

▲ כהן שאינו צם אינו יכול לישא כפיו במנחה ("לוח א"י" צום גדליה, בשם הפמ"ג, וכן ב"מחזיק ברכה" קונטרס אחרון סי' קכ"ט סי"ק א', הגר"ח קניבסקי שליט"א), ויש סוברים שיכול לישא כפיו ("מקור חיים" סי' קכ"ז סעיף ה', וכן הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

ברכת כהנים

▲ כהן שאין לו טלית, לא יעמוד מאחורי הפרוכת אפילו בשעת הדחק, מכיון שאסור להשתמש בה (הגרי"ש אלישיב זצ"ל), ויש מתירים, משום שאין זה נחשב לשימוש אלא רק להפרדה בעלמא (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

ויש להוסיף, שאם יש חשש שיסתכלו על הכהן בשעה שאומר את "ברכת הכהנים" ויסיחו את הדעת מן הברכה, לא יעשו כן, וכמבואר במשני"ב (סי' קנ"ח סי"ק ק"ב), שאם אין דרך לכסות ידיו בטלית והוא רוצה לעשות כן כדי שלא יסתכלו על מומין שבידיו, אסור לעשות כן משום שהוא משונה, עי' שם.

ברכת כהנים בתענית ציבור במנחה גדולה

▲ שאלה: בני ספרד נוהגים לישא כפיהם בתענית ציבור רק במנחה קטנה (עי' שו"ע סי' קכ"ט), והרבה מבני אשכנז נוהגים לישא כפיהם אפילו במנחה גדולה ("חזון איש" סי' כ'), האם בן אשכנז יכול לישא כפיו במנחה גדולה במנין שרובו בני ספרד?
תשובה: לדעת "החזון איש" אין כאן מחלוקת, וס"ל שזה גופא כוונת השו"ע שגם לבני ספרד הדיו הוא כן, ולכן עכ"פ בן אשכנז יכול לישא כפיו במנחה גדולה, אפילו במנין שרובו בני ספרד (הגר"נ קרליץ שליט"א).

חזרה בתשובה

▲ חייב כל איש לשום אל לבו ביום התענית ולפשט במעשיו ולשוב בתשובה, כי אין עיקר התענית אלא הכנה לתשובה, וכן אותם אנשים ההולכים בטויל ובדברים בטלים, תפסו הטפל והניחו העיקר (משני"ב סי' תקמ"ט סי"ק א').

נתינת צדקה

▲ נוהגים לתת צדקה במנחה ביום תענית, כדאיתא בגמ' (ברכות ו'): אגרא בתעניתא צדקתא. ויש נוהגים לשער מה שהיה אוכל ביום התענית, ליתן לעניים בערב (משני"ב סי' תקס"ז סי"ק י"ב בשם אליה רבה).

פעמיים מנחה בתענית

▲ מי שלא התפלל שחרית בתענית, ומתפלל פעמיים מנחה גם בתפילה השניה שהיא תשלומין על שחרית צריך לומר "עננו" (הגר"נ קרליץ שליט"א).

חתם היחיד "העונה בעת צרה"

▲ שאלה: יחיד אמר "עננו" בברכת "שמע קולנו" (במנחה), ומיד סיים "ברוך... העונה בעת צרה", האם יצא בזה?
תשובה: לא יצא בזה מכיון ש"שומע תפילה" הוא בכל עת ובכל שעה, אבל "העונה בעת צרה" זה רק בפרטיות בעת צרה, אולם אם תוכ"ד תיקן ואמר מיד "שומע תפילה" – יצא (שו"ת "שבט הלוי" ח"ח תשי"קל"ב).

שתייה באמצע שמונה עשרה

▲ שאלה: במוצאי תענית, התפלל מעריב ובאמצע שמו"ע הרגיש שעומד להתמוטט, ניגש לברך לשתות כוס מים להחיות נפשו, או מישהו חולה סכרת ר"ל ופתאום הרגיש לא טוב, וחייב לאכול משהו מיד, האם יברך קודם ברכת "שהכל" או עדיף לשתות בלי ברכה?
יסוד השאלה, האם נימא כיון שחייב לשתות משום פיקוח נפש, ממילא גם צריך להפסיק באמצע שמו"ע ויברך או שמא כיון שלגבי פיקוח נפש מספיק לשתות את המים (שעצם השתייה לא נחשב להפסק, שהרי לא מדבר כלום), אבל מה"ת שיפסיק את השמו"ע בדיבור הברכה.
תשובה: כיון שחייב לשתות, ויש איסור ליהנות מעוה"ז בלי ברכה ממילא הותר לו גם לברך, ובפרט דמבואר בשו"ע (סי' ק"א סעיף י"ב) שהפסק בשוגג לא מפסיק בדעיבד, עי' שם. וכ"ש כאן שהדין מחייב שצריך לברך ממילא בדעיבד אין זה הפסק בתפילה (הגרא"י שליט"א שליט"א הגר"ח קניבסקי שליט"א).
ויש סוברים דמסתבר שמותר להפסיק רק למה שמוכרח, והיינו רק לשתייה בלבד, אבל הברכה אין בזה היתר, וישתה בלי ברכה (הגר"נ קרליץ שליט"א), וי"א שהוא ספק ולכן יתרחק הברכה בלבו לסמוך בדעיבד על הפוסקים דס"ל הרחור כדיבור (הגר"י וייס שליט"א).

קידוש לבנה

▲ אם לא קידשו לבנה עד עשרה בטבת לדעת הרמ"א לא יקדש במוצאי התענית שאין שרייין בשמחה, אלא ימתין לליל י"ב בטבת. אמנם לדעת כמה אחרונים יכול לקדש במוצאי התענית אבל לצריך לטעום מקודם (ולא דמי למוצאי יוה"כ שיכול לקדש מיד לפי ששמחין שיצאו בדימוס), (משני"ב סי' תכ"ו סי"ק י"א).

נוסע בתענית ממדינה למדינה

▲ שאלה: מי שנוסע ממדינה למדינה ביום התענית, מתי נגמרת אצלו התענית?

תשובה: מי שמתחיל להתענות במדינה אחת, ובו ביום נוסע למדינה אחרת, שבה זמן צאת הכוכבים מוקדם מהזמן שבו החל להתענות, יסיים להתענות בזמן צאת הכוכבים במקום שאליו הגיע, אף שנמצא שהתענה רק כמה שעות (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ג תשי"ז, וספר "אשרי האיש" ח"ג פ' סי' אות ג' בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל). ואם זמן צאת הכוכבים במדינה האחרת מאוחר מהזמן של צאת הכוכבים מהמקום שבו התחיל להתענות, צריך להמשיך להתענות עד זמן צאת הכוכבים במקום שאליו מגיע (שו"ת "אגרות משה" שם, ועי' שו"ת "שבט הלוי" ח"ח סי' ס"א מש"כ בזה באופן שמאוד קשה לו התענית). ויש מדינות כמו שבדיה שבחודשי טבת היום מתחיל בעשר וצאת הכוכבים בערך בשעה שלוש, וכל הצום הוא רק חמש שעות.

חתן המתחתן ב"א בטבת

▲ שאלה: חתן המתחתן ב"א טבת, מתי יש לו לצום עבור חופתו?
תשובה: כשחל יום החופה למחרת עשרה בטבת, אעפ"כ יתענה החתן גם ב"א, אעפ"כ שיום לפני כן כבר צם בתענית עשרה בטבת (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א תשי"ז קס"ז), ובאופן שהחתן חלש, עי' ספר "הליכות שלמה" (תענית פ' י"ג סעיף י"ד מש"כ בשם הגר"שז"א אויערבך זצ"ל).

מקבל תענית בלי נדר

▲ שאלה: מי שמסופק אם יהיה לו כוח לצום למחרת תענית יחיד, האם יכול לקבל על עצמו תענית 'בלי נדר'?

תשובה: יש סוברים שקבלת תענית 'בלי נדר' אינה נחשבת קבלת תענית ("הליכות שלמה" תענית פ' י"ג אות י"א). ויש עצה לזה שיקבל תענית באופן ודאי עד שיאמר מזמור מסוים בתהילים, נמצא שיש כאן קבלת תענית, ואם מרגיש חלש יאמר את אותו פרק תהילים ופטור מלהמשיך לצום (הגר"שז"א אויערבך זצ"ל שם, וכן הסתפק בזה ה"מקור חיים" בשם "קיצור השל"ה"). ויש סוברים שגם קבלה 'בלי נדר' נחשבת לקבלה, כיון שהעיקר הוא להדגיש למראה שאינו אוכל לשם תענית ולא משום שאין לו תיאבון (שו"ת "שבט הלוי" חלק י' בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, והגר"נ קרליץ שליט"א).

תעניות וסיגופים

▲ שאלה: באיזה אופן יש לעשות תעניות לשם כפרת עוונות?
תשובה: ראוי לאדם לייסר עצמו על ידי שמרגיל עצמו בשתיקה, וירסן תאוותיו, ומועיל יותר מכל תעניות וסיגופים בעולם ("אגרות הגר"א").

מי שעוסק בתורה ובגמילות חסדים, בזה יכופר עונו יותר מכל עינויים וסיגופים (בעל "קהילות יעקב" זצ"ל ב"קרינא דאגרתא" ח"א עמ' קפ"ב).

הלכתא למשיחא

איסור מלאכה וסעודה בעשרה בטבת

▲ שאלה: אם נזכה שמשיח צדקנו יבוא עד עשרה בטבת האם יהיה בו איסור מלאכה?

תשובה: י"א שיהיה יו"ט גמור ואסור במלאכה ("דירשות חתם סופר" דרשה ל"א טבת תקע"ד ד"ה כתיב צום), וי"א שלא יהיה איסור מלאכה רק אסור בתענית והספד ("טורי אבן" ר"ה י"ח: וכן משמע ברש"י שם). וי"א שיהיה חיוב לעשות סעודה ביום זה ("הערת נחל אשכול" עי' "ספר האשכול" עמ' 18, וכ"כ ה"מגן אברהם" סי' תקנ"ב סי"ק י"א לענין השענה באב, וא"כ ה"ה בשאר צומות).

שני ימים טובים בחו"ל

▲ שאלה: האם בחו"ל ינהגו שני ימים טובים של עשרה בטבת?
תשובה: י"א שכל מקום שלא יגיעו לשם שלוחי ב"ד מירושלים מ"ח טבת עד עשרה בטבת ינהגו שני ימים טובים משום שלא ידעו באיזה יום עשרה בטבת, וספק דברי קבלה לחומרא ("טורי אבן" ר"ה י"ח:), וי"א שינהגו רק יום אחד יו"ט משום דמדברי קבלה אין חיוב דוקא בעשרה בטבת, ואפשר גם בשאר ימי החודש, וזה מדרבנן קטנו בעשרה, וספק דרבנן לקולא ("מנחת חינוך" שם, וי"א, אמנם ב"חידושי הגר"ח" ר"ה י"ח: כתב דעשרה בטבת שונה מכל התעניות ומדברי קבלה הוא דוקא בעשרה בטבת דכתיב "בעצם היום הזה"), וי"א שאין בזה נפק"מ למעשה כי ע"י התקשורת והתחבורה המהירה שבזמננו בודאי ידעו בכל העולם מתי עשרה בטבת (הגר"י"ש אלישיב זצ"ל בהערות למס' ביצה ה' י:).

"כה אמר ד' צבקות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים" (זכריה ח', י"ט).

דובב שפתיים

מתורתו של רבינו מרן רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד זללה"ה

טבת (1) תשע"ח

.....

גליון מס' 162

דברי מוסר והתעוררות

מכתב שכתב רבינו לאחר פטירת אדם גדול

הנה מצינו בדברי הגמרא שבת (ק"ה, ב') שהחמירו מאד על המתעצל בהספידו של חכם. וכאשר נמנע ממני לבא להשתתף היום בהספד שאתם מקיימים בישיבתכם, לזאת באתי להשתתף בדברי אלה.

ישע"י הנביא בנבואתו מתאונן: הצדיק אבד ואין איש שם על לב וגו' (נ"ז, א'), ופירשו חכמינו ז"ל דבריו [מגילה דט"ו], הצדיק אבד לדורו אבד, משל לאדם שאבדה לו מרגלית כל מקום שהיא מרגלית שמה, לא אבדה אלא לבעלה. וביאור דבריהם דבאמת לא שייך לשון "אבדה" בפטירת הצדיק, שהרי נשמתו של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד [כמאמרם ז"ל בשבת דף קנ"ב], אלא היא אבדה לדור שהפסידו את ההשפעה של הצדיק בתורתו, בעבודתו עבודת הקודש שלו, ובכל דרכי הנהגתו, ולנשארים היא אבדה.

והנה אחז"ל בירושלמי ברכות בהספידו של רבי סימון בר זביד: ארבעה דברים תשמישו של עולם וכולם אם אבדו יש להם חליפין שנאמר כי יש לכסף מוצא וכו', אבל ת"ח שמת מי מביא לנו חליפתו מי מביא לנו תמורתו. היינו שכל פטירת תלמיד חכם הוא אבדה שאין לו תמורה.

וביותר כאשר קאמינא בהספידו של האי גברא רבה אוצר התורה והיראה... והיה איש האשכולות שהכל בו, שכלל בתוכו ג' יסודי עולם. מנעוריו יגע ועמל בלימוד התורה בהתמדה גדולה לקנות קנין אמיתי של ידיעת התורה בכל חלקי תורתנו הק'. בעבודה, זו עבודת הלב בתפילה כבן המשתפך לפני אביו מתוך יראת אלוקים טהורה. ובגמילות חסדים, בהיותו דורש טוב לעמו, ושקד בלבו הטוב בעמל נפש בכל כוחותיו על תקנת זולתו, להיטיב לכל יחיד ויחיד באהבה ובמסירות גדולה אין קץ, אשר זה מן העיקרים הנדרשים מהאדם כדברי רבנו יונה בשע"ת. הרי עתה בפטירתו שחסרנו כל זה הוא אבדה שאין לה תמורה.

והנביא המשיך בדבריו ואמר, ואין איש שם על לב, דהיינו שזהו סיבת האבדה מחמת שאין שמים על לב. שאם היו לומדים ממעשיו ומדרכיו הרי היה המשך לצדקו, אך כאשר אין איש שם על לב, א"כ האבדה גדולה. ומה נאמר היום במצב הירוד והשפל שאנו שרויים בתרדמה גדולה של הבל ותרנוגי העוה"ז, ורחוקים אנו מלהיות מרגיש ומבין באבדה הגדולה של פטירת הצדיקים, על זה יש לנו לדאוג.

והנה אחז"ל (ילקוט ירמיה ס"ו) על הפסוק 'הבן יקיר לי אפרים', ביוקר ישראל עומדים לי, בנוהג שבעולם אלף בני אדם נכנסין למקרא יוצא מהם מאה, מאה נכנסין למשנה יוצא מהם עשרה, עשרה נכנסין לתלמוד יוצא מהם אחד להוראה. דברים אלו מחייבים אותנו להתבוננות גדולה על חובתנו כאשר איבדנו את היחיד שיצא להוראה, מהיחידים שכלל ישראל זוכה להם.

ובפרט כאשר אנו מצויים בעת אשר ההידרדרות הרוחנית גדולה מאד והיצר בתחבולותיו שולט בכל פינה, הלא ביוקר ישראל עומדים לי, ומהיכן נזכה למלאות החלל להוציא את האחד להוראה.

עלינו להתחזק מאד בלימוד התורה ביגיעה ועמל, להתרחק מהשפעות הזרות של רוח הרחוב אשר לצערנו נכנס אף למחנינו, ובהשפעת רוחות אלו רבים נמשכים לחיי תענוגי עוה"ז אשר הם היפך חיים אמיתיים של תורה ומצוות. עלינו להתחזק ריחוק גדול מכל העיתונות והתקשורת המביאה עלינו קלקולים גדולים ועצומים לתוך מחנינו במסוה של עיתונות חרדית כביכול, ולהתחזק ללמוד תורה בקדושה ובטהרה, כציווי התורה קדושים תהיו, קדש עצמך במותר לך. וכן להתחזק מאד בדרכי היראה והמוסר, אשר זהו יסוד כל האדם. ואגרא דהספידא דלוי להתעורר וללמוד ממעשי הנפטר הגדול זצ"ל.

(מתוך מכתב לעצרת מספד שנערכה באחת הישיבות).

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון

מהקשר המיוחד בין רבינו למרן הגרא"ל זצוק"ל

חלק כבר פורסם בגליון מוסף 'שבת קודש' ויש כאן תיקונים והוספות

הרבה זכרונות עולים וצפים מהקשר המיוחד שהיו קשורים מרן ראש הישיבה הגרא"ל זצוק"ל ורבינו ששימשו יחדיו בראשות הישיבה דפוניבז' לצעירים למעלה מיוכל שנים, באהבה כבוד והערצה זה לזה.

נוכחתי לשמוע ולראות את הדאגה של מרן הגרא"ל לבריאותו של רבינו, בבר מצוה שלי (שנת תשמ"ג) כשישבתי בין שניהם, שמעתי את השיחה ביניהם. איך שמרן הגרא"ל פנה לרבינו ודיבר אתו על שרואים בו סימני חולשה, הוא חקר אותו על בריאותו, והציע לו לקחת משהו מועיל לבריאות. גם שח לי פעם אבי זצ"ל שניגש אליו מרן הגרא"ל מדאגה שרואה על חמיו רבינו סימני חולשה ומזרז אותו לטפל בזה.

[כשהגיע מרן הגרא"ל לבר מצוה שמע ממני את כל דרשת הבר מצוה, וגם שאלני באמצע. לאחר מכן אמר לי שרוצה לתת לי אחד מספרי 'אילת השחר' ונתן לי לבחור איזה מן הספרים. כמובן שלא ידעתי מה כדאי וגם התביישתי, אמר אאמו"ר שמכין שמתחילים ללמוד בישיבה מסכת בבא מציעא שאותה אלמד כעת, שיתן לי מרן על מסכת זו. ואמר לי מרן שאכנס לביתו לקחת את הספר. אמנם רציתי לבוא אבל התביישתי לבוא לבקש את המתנה, והנה באחד הימים כשהלכתי ברחוב חזון איש עברתי ליד מרן שהלך באותה שעה ברחוב, הוא ניגש אלי ושאלני למה אני בא לקחת את הספר?! ואכן באתי והרבנית ע"ה נתנה לי הספר. גם עוד קודם הבר מצוה כשהחלו ההכנות בעשיית התפילין שאל אמו"ר את מרן הגרא"ל על איזה יד אניח את התפילין, מכיון שאני כותב בימין ועושה כל המלאכות בשמאל כי עיקר כוחי ביד

שמאל, ואמר מרן הגראי"ל שגם הוא היה לו שאלה זו לגביו, והגרש"ז צ"ל הדיין דבריסק הכריע לו להניח על ב' ידיו, דהיינו להניח ולברך על שמאל ואח"כ לאחר שחולץ של שמאל להניח גם על יד ימין. ואמר לי שמכניס את התפילין הפוך כדי שהקשר יהיה סמוך ללב. והסביר אז שבתופעה זו אשם המורה שמכריח את הילד להחזיק את העיפרון בדוקא בימין, עד שמתרגל כך, ואינו יכול כבר לכתוב בשמאל אע"פ שמלכתחילה רצה הילד לכתוב בשמאל].

בשנת תשס"ד (כמדומה) הגיע מרן הגראי"ל לביקור חג בחוה"מ סוכות בסוכת רבינו, דבר שלא היה מקובל ביניהם. ובני ביתו אמרו שהיות ואתמול נפגשו בשמחת בית השואבה של ארגון 'עזר מציון', ומרן הגראי"ל אמר שראה על רבינו חולשה ניכרת וחוצה לבקרו. היו במשך השנים עוד ביקורי בריאות ביניהם, כשרבינו חלה בדלקת ריאות, וכן לאחר הניתוח של מרן הגראי"ל בחשון תשס"ב.

הקשר ביניהם התחיל באלול תשט"ו כשהחלו לכהן ביחד בשיבת פוניבז' לצעירים, גם קבעו חברותא ביחד במסכתות מסדר קדשים, וכפי שציין רבינו בהקדמה למנחת יהודה קדשים: "יש גם מהרשימות שרשמתי בשנת תשי"ח כשלמדתי ענינים אלו עם ידידי מרן הגראי"ל שטינמן שליט"א".

בזמן שכתב רבינו שורות אלו התבטא: כיצד אני יכול לכתוב על רבן של ישראל 'ידידי', שזה נראה שכביכול אנו שווים, אחרי שהסבירו לו שאדברא אם לא יכתוב זה יראה כפגיעה הסכים לכתוב ידידי.

באותם שנים נצרך רבינו לקנות לביתו ארון, ומרן הגראי"ל יידע אותו על א' מהתושבים בכפר סבא שמעוניין למכור ארון יד שניה, רבינו שלח את בתו הגדולה לכפר סבא לאותה כתובת שנתן מרן הגראי"ל, ואכן הארון נרכש לביתו של רבינו.

במשך כל השנים ניהלו את הישיבה ביחד בדרך של כבוד והתבטלות, וגם שהיו חלוקים בגישות בחינוך, לא ראו מעולם שום חילוקי דעות ואיזה דבר שיגרום למתח ביניהם. זה דבר שיעידו עליו כל התלמידים לדורותיהם. והוא דבר שאינו בר השגה, שגדולים מאוד לא עמדו בזה. ובמיוחד נערים מלאי מרץ כשרוניים וחדי עין אם רק היו קולטים איזה משהו קל כבר היו נתלים בו לעורר איזה משהו ביניהם, והדבר לא היה! אשרי עין ראתה זאת.

בשיחתו של אחד מחשובי התלמידים בישיבה קטנה, ייחד דברים על המציאות הנפלאה שהתקיימה בישיבה, בהנהגה המשותפת של שני ראשי הישיבה. הנהגה זו של שני מלכים המשמשים בכתר אחד אפשרית רק אם הם 'משמשים' בכתר ולא 'משתמשים' בכתר...

ומרן הגראי"ל צוק"ל הסביר פעם למה לא הייתה מחלוקת בישיבה, כי המחלוקת נוצרת כשכל אחד חושב שהכל שלו וממילא כיצד השני עושה דבר אחר, אבל אנחנו בישיבה כל אחד חשב שהישיבה שייכת לשני וכך אין לו שום זכות להקפיד.

וכן כתב מרן הגראי"ל צוק"ל במכתב מרגש לבנו של רבינו: "בס"ד, לכ' יקירי הרה"ג ר' משה דוד שליט"א, נעימות בימינו נצח. בדברי אלה באתי להודות לך על שהרגעת אותי בדברך, כי בודאי ידוע לך כי מיום ה' אלול תשט"ו עד זמן שהפסקתי להגיד שיעור בישיבה הק' לצעירים בפוניבז', לא היה שום פעם שח"ו ה' בינינו ריב, ותמיד היינו באהבה ואחוה ונזהרנו בכבוד של ידידות".

שמעתי מבעל העובדה אחד התלמידים כיום מרביץ תורה בישיבה: כשהיה תלמיד צעיר עשה איזה דבר חמור בהנהגה בישיבה, רבינו שלחו לביתו ושלא יחזור לפני שהאבא יעמוד בקשר עם הנהלת הישיבה. אותו תלמיד התחכם והלך למרן הגראי"ל שהסכים עמו שישאר בישיבה.

בערב כשרבינו בא ללמוד בחדרו בישיבה ראה את אותו בחור שנמצא בישיבה, וקרא לו לגעור בו, מיד אמר לו הבחור שמרן הגראי"ל נתן לו רשות להישאר בישיבה. על אתר אמר לו רבינו בזה"ל: אם הרב שטינמן אמר שתישאר, הרי וודאי שתישאר. ומציין אותו תלמיד והיה הדבר מפליא לראות ולשמוע את תגובתו הטבעית של רבינו ללא שום שמץ של פליאה איך ולמה הורה לו כך הגראי"ל, והאם זה אמת, או תביעה מהבחור על כך שהתחכם והלך למרן הגראי"ל. ולכן לא פלא שהאהבה והאחוה שררו במשך כל השנים ולא היה לתלמידים להתגדר בשום דבר של חילוקי דעות. אפילו שהיו שונים בגישתם החינוכית בכמה וכמה ענינים.

מספר אחד התלמידים: כשהייתי בשיעור א' למדו בישיבה פרק הגוזל עצים והגוזל ומאכיל וסיימו באמצע זמן חורף. רבינו התחיל שוב מתחילת המסכת, ואילו מרן הגראי"ל התחיל עם תלמידיו פ"ק דיבמות. מי שהכיר את רבינו ידע שהדבר נוגד את כל המהלך שלו, ואעפ"כ בשיחה בסוף הזמן כשדיבר על הקנינים שרכשו בזמן חורף, אמר "אלו שזכו ללמוד חמש עשרה נשים ממסכת יבמות, ואלו שזכו ללמוד ארבעה אבות, הרי אלו קנינים גדולים שרכשתם..."

כל חודש היה מבחן חודשי, רבינו היה בוחן את בני השיעור של מרן הגראי"ל [וכן להיפך] והיה רבינו דורש מהם לידע מה אמרו בשיעור והיה מרבה לדבר בשבחו של מרן הגראי"ל שידעו איזה זכות גדול יש להם ללמוד אצל אדם גדול זה.

סיפר אחד התלמידים שנכנס לרבינו והראה לו את הנוסח המקוצר להתרת נדרים ושאלו אם נכון לאמרו, וענה לו שזה בסדר גמור. אחר כך ראה בתחתית הדף שנכתב שם שנוסח זה נערך ע"י מרן הגראי"ל. הגיב רבינו אם הרב שטינמן כתב את זה אז מה השאלה בכלל, הרי וודאי שזה טוב??? כל שנה היו נוהגים לערוך התרת נדרים ביחד ביום כ"ח אלול אחר תפילת מנחה, וגם עשיית פרוזבול בשנים של ערב ומוצאי שמיטה.

מה נהדר היה המראה בפעמים שהיה מגיע מרן הגראי"ל למסור שיחה בישיבה או בבוקר בסיום תפילת שחרית, או בערב ורבינו יושב ומאזין בקשב וריכוז רב לא להפסיד אף הגה, כשראשו מוטה לעבר מרן הגראי"ל בכזה הכנעה והתבטלות, וגם כשהרמקול לא היה כל כך ברור עשה כל מאמץ לשמוע. (פעמים כשהיה מגיע בערב ורבינו היה לומד בחדרו למעלה, הוא היה יורד לאולם הישיבה ויושב בספסל האחרון ומאזין). אשרי עין ראתה זאת.

שמעתי מאמור"ר הגר"ב קורלנסקי צ"ל, שאמר לו מרן הגראי"ל: כשהייתי יושב עם רבי מיכל יהודה לבחון תלמידים לקבל אותם לישיבה, מיד שהיה מסתכל על פניהם היה רבי מיכל יהודה יכול להבחין ולהכיר על הילד מהו, עוד קודם שבחן אותו.

במשך תקופה היו נוסעים שניהם יחד אחר מנחה במכונית של הרב ר' יאיר אשקלון שיחי', והיו דנים מי ישב קדימה ומי מאחורה כי כל אחד כיבד את רעהו, עד שרבינו התיישב מאחור בהסבר שהוא יורד האחרון. והיה מפליא לראות בכל עת איך ששני גדולי עולם נוהגים כל כך חיבה ואהבה וכבוד זה בזה.

בנסיעות אלו היו מרבים לדבר על הסוגיות שלימדו בישיבה. זכורני גם שנסעתי עמם במונית בחזור מקרית ספר בשנותיה הראשונות לאחר שנסעו לשם לעצרת התעוררות, שניהם ישבו במושב האחורי במונית ושוחחו על הסוגיות הנלמדות בישיבה.

כשנסעו יחד למרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל לפני הבחירות הראשונות ביסוד 'דגל התורה' שוחח הגראי"ל עם רבינו על שאלות בעניני עבודה זרה. היו גם פעמים ששוחחו בעניני ציבור וסיכמו על מהלכים משותפים.

בכתבי אממו"ר הגר"ב קורלנסקי זצ"ל כתב: מו"ח הגרמ"י סיפר לי (בדרך שהלך להספד על גיסו הגאון רבי ראובן יוסף גרשנוביץ זצוק"ל, אייר תשנ"ה), שהיום בצהרים אמר לו הגראי"ל מהילדים האוטיסטים (שבאותה תקופה החלו לתקשר אתם ושמעו מהם דברים שונים), שאחד סיפר לו על אחד מהילדים האלו שאמר, שבגלגול הקודם הוא עצמו היה מגדולי עמלי התורה והיה נחשב בעולם, אך כשעלה למעלה הראו לו כי כל לימודו היה בפניות, וענשי גיהנום אין יכולים להטיל עליו מפני עמל תורתו, וגן עדן אינו יכול לקבל כי צריך לתקן הפניות. ודנו אותו לרדת שוב לעולם.

אמר הילד הנ"ל שעוצם היסורים שאינו לומד אי אפשר לתאר. וכעת שהתחילו קצת ללמוד אותו נחו היסורים, והעונג מהלימוד הוא נורא. עד כאן סיפר לו הגראי"ל. ואמר הגרמ"י שאף פעם לא ראה את הגראי"ל בכזו התרגשות כמו שהתרגש בשעה שדיבר דברים אלו.

[באדר ב' תשנ"ה נכנסתי למרן הגראי"ל להחתימו על קריאה להתפלל עבור ראובן יוסף גרשנוביץ זצ"ל, לאחר שחתם סיפר לי שישן אתו בחדר אחד בישיבתו של רבי פסח מקוברין זצ"ל, אך לא הכירו כל אחד את השני בשמו כי לא שוחחו ביניהם שום שיחת חולין. בניסן תשנ"ה הגיע מרן הגראי"ל לנחם את האבלים על הגר"י בביתו שבתיבות, והוא התעניין מאוד אצל בני המשפחה האם הגאון רבי ראובן יוסף נתן הסבר על כך שהיה מבטיח בלשון הבטחה ישועות לרפואה ולהיפקד בזש"ק וכד'].

עוד כתב הגר"ב קורלנסקי: סח לי מו"ח הגרמ"י שסיפר לו הגראי"ל שבעת בואו לארץ ישראל רצה להיכנס לשיעורו של מרן הגרי"ז מבריסק זצוק"ל, ובגלל איזה סיבה זמנית (שפירט לו הגראי"ל), לא קיבל אותו מרן הגרי"ז לשיעור. [אח"כ זה כנראה כבר לא היה מעשי מצד הגראי"ל]. ואמר מו"ח הגרמ"י: שזה הפסד להגרי"ז שהפסיד תלמיד כזה.

כל פורים היה נוהג רבינו לשלוח ג' משלוחי מנות, (לאחר פטירת הגר"ש גרוסברד זצ"ל היה שולח רק לשנים) וא' מהם היה למרן הגראי"ל. זכיתי להיות השליח כשלושים שנה. מרן הגראי"ל היה מקבל את המשלוח וזוכה בו ומשאיר אצלו כנהוג והיה מבקש שאחכה לקבל משלוח בחזרה. ובחיי הרבנית ע"ה היה נכנס עם הרבנית למטבח ומכניס את המשלוח בחזרה. בדרך כלל גם היה מצרף בקבוק יין עצמי עם מדבקה בכת"י שהיה רושם על הבקבוק. למעט שנה אחת - שנת תשס"ו - שמרן הגראי"ל הקדים לשלוח ע"י נכדו רנ"צ מיד לאחר תפילת שחרית עוד לפני שהספקתי לקחת את המשלוח מרבינו.

לפני פתיחת ישיבת ארחות תורה - קיץ תשנ"ח - הגיע מרן הגראי"ל לבית רבינו וישבו יחדיו כחמישים דק'. מרן הגראי"ל סיפר לו אודות התכנית לפתיחת הישיבה, וביקש ממנו שישמור את הדבר בסוד עד שיושלמו כל הפרטים, ואכן כמובן שאף אחד מבני ביתו של רבינו לא ידע כלום עד לאחר שפרסמו על פתיחת הישיבה. (כיון שהיה אז יום חמסין ולא היה מזגן או מאורר בבית רבינו, הציע רבינו למרן הגראי"ל להוריד את הפראק והכובע, ואכן עשה כך, וכך ישבו כל העת. זה עוד פרט מעניין המראה על גודל הקירבה ביניהם).

כשהחל מרן הגראי"ל את הנהגת הדור נתן לו רבינו את כל הגיבוי לזה, ושמעתי ממנו בזה"ל: "כשהתחלתי להכיר את רא"ל שליט"א בזמן שנהיינו שותפים בעבודה, ראיתי בו את הגיזונטע דעה ממש מעין חזון איש. והיינו משוחחים שיחות ארוכות בדברי תורה, ובעניני עבודת ד'".

פעם רצו לחזק את ישיבת 'גאון יעקב' ודיברו עם בחורים מהישיבה קטנה שילכו לשם, והבטיחו שכל אחד ילמד בקביעות עם מרן הגראי"ל פעם בשבוע, ואחד הבחורים שאל את רבינו על זה אם כדאי לו ללכת לשם, רבינו אמר לו: אני מכיר את הגראי"ל הרבה שנים וגם הכרתי את מרן החזו"א זצ"ל ואפשר לומר שהוא ממש מעין החזון איש.

גם פורסם מכתבו של רבינו לאחד ששאלו אודות הנהגת הדור מי הוא, וענה על מרן הגראי"ל שהוא הוא מנהיג הדור כמו שהבריות אומרים, וכל שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין.

כשביקר הגאון הגדול ר"א שווי זצוק"ל אצל רבינו בקיץ תשנ"ז הביע התפעלות אודות גדלות מרן הגראי"ל שקיבל על עצמו הנהגת הכלל. ורבינו הפליג אודות גדלותו של מרן הגראי"ל.

גם היה רבינו חרד על כבודו של הגראי"ל ודיבר בזה בכתב ובע"פ כמה פעמים. כל נושא ציבורי היה מיד שואל ומתעניין מה דעתו של מרן הגראי"ל, לרוב לא היה חותם על עניינים ציבוריים רק לאחר שחתם מרן הגראי"ל. והיה מפליג בין הפונים אליו על גדלותו של מרן הגראי"ל ועומק חכמתו. באלול תשס"א עומד רבינו בראש החותמים במכתב מחאה על כבודו של מרן הגראי"ל בין הייתר נכתב שם 'גאון הדור תל תלפיות שכל פיות פונים אליו, ואשר עולם הישיבות נשען עליו ונושא במשא הדור לרומם קרן התורה והיראה... רבנו הגדול מרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א. גם בכסלו תשס"ה בכינוס כל ראשי הישיבות אודות נגע הפלאפונים בישיבות, פתח רבינו את משאו ברשות רבינו מרן הגרי"ש אלישיב וברשות מורנו ראש הישיבה הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן.

זכו במשך שנים רבות לעמוד בצוותא בראשות הנהגת עולם הישיבות, והיו יושבים בראש כל האסיפות של ראשי הישיבות והמשגיחים, הן בישיבות והן בישיבות לצעירים. כל יוזמה היתה נידונית בין שניהם באופן ישיר או על ידי שליחות ביניהם.

בשנת תשס"ב שלחני רבינו למרן הגראי"ל עם מכתבו שכתב אודות מפגשים הנערכים בין נשים ומורות חרדיות לנשים ומורות חילוניות, והאריך לבאר בשלילה שבדבר. ואמר לי תאמר למרן הגראי"ל שאני שואל האם מסכים למה שכתבתי ואם יאמר שמסכים תבקש ממנו בשמי שיצרף חתימתו למכתב. הגראי"ל קרא את המכתב בתשומת לב, ואח"כ לקח את העט והוסיף: גא. מצטרף לדברים האמתיים האלו. במכתב אחר הוסיף: גא. מצטרף לדברים היוצאים מן הלב.

היה פעמים שנשלחתי לשאול את דעתו בדברים שחשב רבינו לצאת בקריאה או לעשות פעולה אחרת, וברגע ששמע רבינו שהגראי"ל אמר לי כתשובה לשאלתו שאינו סובר מתועלת הענין, ירד הדבר אצל רבינו מעל הפרק.

בשנת תשנ"ז היה מחלוקת באחת הישיבות ושניהם נסעו יחדיו ונועדו עם ראשי הישיבה והצליחו לדחות את התפרצות המחלוקת בכמה שנים, ופרסמו קריאה משותפת לבני הישיבה שם.

מספר אחד העסקנים שהתעסק כשהחלו הפרצות של המחשב לחדור לתוך הבתים. אמר לו באחד השיחים מרן הגראי"ל: "לך לר' מיכל יהודה הוא הרבה יותר חם ממני" ולכן ייצא בחמימות נגד הדבר.

במוצאי יו"ט דחג הסוכות תשמ"ח הגיע מרן הגראי"ל לבית רבינו, ונועדו זמן רב בסוכה, ולאחר מכן הלכו יחדיו למרן הגראמ"מ שך צוק"ל, בנסיון למנוע איזה תקלה ציבורית שתגרום חילול שם שמים ברבים. היו עוד פעמיים נוספות מהידוע לי, שהלכו יחדיו באותה תקופה למרן הגראמ"מ שך בענין זה.

גם בחוה"מ סוכות תשס"ח נועדו יחדיו ונסעו במכונית אחת לאחד מרבני הערים הגדולות כדי להשפיע על ענין ציבורי בעירו הקשור לקהילות בני התורה הדרים בעיר. וישבו בסוכתו של אותו רב שעה ארוכה.

בשנת תשס"ג יזם רבינו כמה פגישות אצל מרן הגראי"ל שהזמין אליהם גם את מרן פוסק הדור הגר"נ קרליץ יבדלחט"א. האחת עסקה בהרחבת חברי מועצת גדולי התורה, הם החליטו להוסיף שני חברים ה"ה הגאון הגדול רבי ברוך רוזנברג צוק"ל, ויבדלחט"א מרן רה"י הגר"ג אדלשטיין שליט"א.

אסיפה שניה היתה בראשית הקיץ אודות יוזמות עבור עמלי התורה לאור הקיצוצים בתקציבים שעשתה ממשלת השמד דאז.

גם בשאלות פרטיות היה שולח הרבה פעמים רבינו לשאול את דעתו של מרן הגראי"ל, אני זוכר שבשנת תשנ"ז עמדה בפני שאלה משמעותית מאוד של העברת מקום מגורים, אמר לי רבינו: הגראי"ל מכיר את המקום ההוא יותר טוב ממני והוא מכיר אותך גם כן, תיכנס אליו תציג את הפרטים ומה שיענה לך כך תעשה.

באדר תשל"ה נסתלקה אמו של רבינו, ובשעת ההלויה ניגש מרן הגראי"ל ליבדלחט"א הגרמ"ד ליפקוביץ שיבוא למלאות את מקום אביו בשיעור בשיבה בימי האבל, הגרמ"ד אמר למרן הגראי"ל שיבקש מגיסו הגר"ב קורלנסקי שכבר מילא את מקום חותנו, אמר לו מרן הגראי"ל שמכיון שמדובר שבאלול הקרוב יכנס הגר"ב קורלנסקי לר"מ קבוע בשיבה, הוא חושש שהמילוי מקום כעת בערב פורים ובשיעור ג' לא כ"כ יצלח וא"כ זה יזיק לו בהצלחתו כשיכנס באלול להיות ר"מ לשיעור א'!!! (למעשה לבסוף הגר"ב קורלנסקי מילא את מקום רבינו בהצלחה, ואכן באלול נכנס להיות ר"מ בשיבה, כשמרן הגראי"ל והגר"י בן שלום עמדו מאחורי ההצעה והבאתה למעשה. אמו"ר הגר"ב קורלנסקי צ"ל סיפר שמרן הגראי"ל אמר לו לפני שהחל בתפקידו, 'אל תחקה אף אחד, אלא תנהג במסירת השיעור כפי מה שאתה'. עוד אמר לו שהצוות המבוגר בשיבה אין בכוחו לבוא לסדרי הישיבה לענות לתלמידים על שאלותיהם, אבל הוא כיון שעדיין צעיר, לכן היתנה אתו שיבוא מעט זמן בסדר, ואכן קיים זאת אמו"ר עד פטירתו. כשישבנו שבעה ובא מרן הגראי"ל לנחם הוא עשה חשבון שרוב שנותיו של אביו היה מרביץ תורה, ודיבר על החשיבות שרוב שנותיו של אדם עוסק היה בהרבצת תורה. אאמו"ר הגר"ב קורלנסקי השתתף בשיעור אצל מרן הגראי"ל בשנת תשנ"ו כל לילה, (למדו מסכת זבחים), לאחר שהיה מסיים בשעה 22.30 ללמוד עם רבינו, היה נחפז ורץ לבית מרן הגראי"ל שם ישב ביחד עם יבדלחט"א רבי גדלי' הוויגסברג, רבי תנחום פישוהוף, ורבי משה יהודה שניידר. ושתה בצמא את דברי מרן הגראי"ל. ורק לאחר שהשיעור הוקדם לשעה בה היה לו את הקביעות עם חותנו – רבינו, נאלץ להפסיק להשתתף שם).

בשנת תשמ"ה עבר רבינו ניתוח על עיניו ונעדר מהישיבה כחדשיים ימים, מרן הגראי"ל היה מגיע למסור את שיעורי ההלכה לאחר תפילת שחרית. ולמד משנה ברורה הלכות בציעת הפת. יצוין שגם ביום רביעי שהיה רגיל רבינו למסור שיחת מוסר היה מרן הגראי"ל מגיע אבל לא מסר שיחת מוסר אלא לימד שיעור הלכה בכימי א' וג'. (חשבתו שאולי הסיבה לכך היתה כי באותם שנים היה מרן הגראי"ל נוהג למסור את שיחותיו בחשיכה, וגם באמצע ימות השבוע שבא לומר שיחה בשיבה או במסיבת חנוכה היו מכבים את החשמל כשנעמד למסור את השיחה, ויתכן שלכן לא מסר את השיחה בזמן של בוקר שהיום מאיר ולא תועיל כיבוי המנורות). את השיעור יומי של רבינו מסר באותה תקופה הגאון רבי שרגא שטינמן שליט"א.

סיפר הגאון רבי דוד הלל שליט"א שבתקופתו החליטו רבינו ומרן הגראי"ל לחזק את צורת התפילה בשיבה, והיו מתחלקים ביניהם בתורנות וניגשים הם בעצמם להיות ש"ץ, כדי ללמד את התלמידים איך להתפלל. כותב השורות זוכר מטל ילדות עד אחרי שיצאתי מהישיבה שמרן הגראי"ל היה מקבל עליה במנחה בתעניתים, וקורא את ההפטרה 'דרשו ד' בהמצאו'. שמעתי גם מתלמיד משנותיה הראשונות של הישיבה שמרן הגראי"ל היה מקבל קבוע עליה בר"ח ומתפלל תפילת מוסף בתור ש"ץ.

מאלול תשמ"ח הנהיגו בשיבה בעצה אחת לומר תפילת יו"ק כל ערב ר"ח.

השתתפו יחד רבינו ומרן הגראי"ל בחבורת 'עשירי קודש' אצל מרן בעל האור יחזקאל. עם עוד מתלמידי המשגיח משנחאיי, והגרש"צ גרוסברד צ"ל. (לא ידוע לי מי יזם את החבורה הזו, וכמה זמן זה התקיים).

בכמה נסיעות שנסע מרן הגראי"ל לקהילות שבגולה לחזקם ולעוררם על יסודות החינוך, בא להיפרד מרבינו. וכשחזר מהנסיעה לצרפת בתשס"ב בא רבינו מיד לאחר תפילת מעריב לקבל פני מרן הגראי"ל בביתו.

נשלחתי על ידי רבינו להביא בפני מרן הגראי"ל ספר שהיו בו מאמרים שפגעו ביסודות קדושת הבית היהודי, והקראתי בפניו כמה קטעים, וכל פעם זע ונע בגופו והראה בפניו מראה של סלידה מלשמוע דברים הנוגדים לקדושה וטהרה.

התלוותי למרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין צ"ל בר"ח ניסן תשנ"ח לביתו של מרן הגראי"ל צ"ל, והאריך בשיחה על תהלוכות הישיבות לדורותיה, גם שמענו ממנו שהפליג בשבחו של מרן ראש הישיבה הגאון רבי גרשון יבדלחט"א, וסיפר שכבר מרן החזון איש שלח את אחיינו לשמוע ממנו שיעורים.

בנישואי בת רבינו עם חתנו הגאון רבי משה אליהו שורץ שליט"א שימש מרן הגראי"ל עד בחופה ביחד עם הגרש"צ גרוסברד צ"ל. (לפני נישואי כשבאתי להזמין לחתונה, בירר אצלי באיזה שעה בדיוק תהיה החופה, ואמרתי לו שמרן הגר"ד פוברסקי יסדר את הקידושין ולכן החופה אמורה להיות בדיוק כפי התכנון. למעשה היה איחור של כ- 10 דק' ואכן מרן הגראי"ל הגיע באמצע החופה, אבל הוא הסתתר עד שהסתיימה החופה כדי שלא יתנו לו כיבוד. בחתונה אחרת במשפחתנו גם הגיע באמצע וניסה להסתתר אבל שמו לב שהגיע וכיבדוהו בברכה בחופה).

כל זה נכתב ללא סדר מסוים אלא כפי שעלה כעת בזיכרון. ויה"ר שהדברים יביאו תועלת.

דברי אמת

מאמרי היזוק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים

מרן הגר"ד יפה זצוק"ל

גיליון מס' 70 ■ ויגש

רבן של ישראל מרן הגר"ד יפה זצוק"ל שטינמן

להתפלל עם גדול הדור. לאחר מנחה, שב רה"י וליווה את מרן המשגיח עד ליציאה מביתו, ורק לאחר מכן חזר לענות לעשרות הממתינים.

היה פעם כינוס שאחד ממטרונו היה לחזק גביר פלוני, ובקשו שהמשגיח ישתתף. היו כמה שהיה להם טענות שונות על אותו גביר, והם בקשו מהמשגיח להימנע מלהשתתף באותו כינוס. אמר לי המשגיח: "אם ר' אהרן ליב מגיע גם אני אבא, ומי שיש לו לב טוב מבין שלמרות כל הטענות יש סיבה לחזק את אותו גביר".

המשגיח היה אומר: "בדור יתום שלנו, הותיר לנו הקב"ה ברחמי אב זקן שמנהיג את הדור בחכמה רבה, ולא רק שהרב שטינמן עונה על שאלות גורליות, אלא הוא מנהיג שלקח אחריות על הדור!". היה מתפעל מחכמתו המופלגת והגדיר אותו 'כחכימא דיהודאי', והיה אומר, אשרי הדור שזכה להנהגת ר' אהרן ליב.

המשגיח תמיד היה מאד מתפעל מהזהירות והפקחות שמרן רה"י זצוק"ל מתנהל מול השלטונות. והיה אומר בצער, שיש כאלו ששוכחים שאנו בגלות קשה, וגלות בין יהודים זו גם גלות קשה! זו טיפשות לחשוב שאנחנו כל-יכולים מול המדינה! כמה וכמה פעמים צטט בנושא זה את דברי הרמב"ן והספורנו (ע"י בהרחבה ב'לעבדך באמת' וישלח) שמהנהגת יעקב אבינו עם עשו שהתנהג בהכנעה, יש ללמוד לדורות, ואילו נהגו כן בריוני בית שני לא היה נחשב בית מקדשנו! [וסיפר המשגיח שבתקופת השואה התקבלו עדויות, שכאשר שמע ראש הצוררים ימ"ש את ההחלטה השחצנית של ההנהגה החילונית, להטיל חרם כלכלי על גרמניה, נתקף הצורך בטירוף והחל לצרוח שהוא ישמיד את העם היהודי].

גם ביחס לעניין גיוס בני הישיבות המשגיח היה בחרדה גדולה, ואמר שאלה שאומרים שלא יכול להיות גיוס כי אנו מובטחים ש"לא תשכח מפי זרעו", טועים! שהרי ההבטחה היא שלא יהיה מצב שהתורה לגמרי תשכח, והיינו שישנה הבטחה שישאר לפחות מקום אחד בעולם שבו התורה לא תשכח ומשם תתפשט התורה למקומות אחרים, אך אין הבטחה שבמקומות מסויימים לא תהיה שכחה. והיה אומר כמשיבדים כאן על גזירות על בני התורה, הרי זה מעיד שיש קטרוג בשמים – כפי שאמר הגה"ק ר' אלחנן וסרמן זצ"ל, וע"כ עלינו מוטל להתחזק בלימוד התורה, בשמירת מצוותיה, ובבניית האישיות שלנו שנהיה כבני תורה.

גם כנגד דיבורים של 'נלך כולנו לכלא' וכו' אמר מרן המשגיח: 'צריך גם מאוד לחשוש שגם אם אנחנו מסכימים למסור נפש על לימוד התורה ומוכנים להפסיד את הקצבאות ואפילו מוכנים ללכת לכלא, עדין ישנם כאלו שיתפתו ולא יעמדו בזה, המצב הכלכלי והפיתויים שיתנו להם יפתה אותם'.

קשה לתאר את הערכה והערצה שהייתה למרן המשגיח זצוק"ל למרן זצוק"ל. היה מרבה לדבר בהערצה מופלגת על גדלותו בתורה, על ענוותנותו קדושתו ופרישותו, ועל הזכות של כלל ישראל שהקב"ה שתל בדורנו מנהיג כרבנו זצוק"ל. והיה מתבטא תמיד 'לית דין בר נש'. ומנגד למרן רה"י הייתה הערכה גדולה למשגיח זצוק"ל, והתבטא לפני שנים רבות, שהיום א"א אפשר כמעט לסמוך על אף אחד, מהיחידים שאפשר לסמוך עליהם הוא ר' דב יפה שהוא איש אמת.

המשגיח היה אומר שיש כאלו שמתקשים כיצד זכה הרב שטינמן לאריכות ימים כה מופלגת, אע"פ שכמעט אינו אוכל – אבל האמת היא שיתכן שזכה לכך דווקא בגלל שאינו אוכל...

התבטלותו של המשגיח למרן זצוק"ל הייתה מופלאה, כל פעם שנכנס למעונו של רה"י זצוק"ל היה מחזה מרטיט לראות כיצד התלבש באימה ויראה ממש, היה מכונס תוך עצמו ובקושי הוציא מילה מפיו, ואף שמרן זצוק"ל נכנס עמו בד"ת היה יושב בהכנעה עצומה ושותק, ולבושתנו - בעיקר המלווים ובני הבית היו המדברים...

לפני שנים בודדות נכנס המשגיח למרן רה"י בחוה"מ פסח לקבל את ברכתו ורה"י העניק לו את ספרו 'מלא פי תהלתך'. כמה חדשים לאחר מכן, בעש"ת, מסר המשגיח שיחה בב"ב ולאחריה נכנס לרבנו רה"י לקבל את ברכתו לגמר חתימה טובה, והניח את ספרו 'לעבדך באמת' (שהקריא בו בשיחה) על השולחן. אחד מבני הבית חשב שבכוונתו של המשגיח להעניק את הספר לרה"י, ובפרט אחרי שרה"י העניק לו את ספרו בחוה"מ פסח, ומשום כך קירב את הספר לרה"י. משהבחין בכך המשגיח נטל בזריזות את הספר חזרה והיה לפלא. כשיצאנו שאלתי את המשגיח מדוע התנגד לתת את הספר לרה"י, ואע"פ שהבנתי שלא הייתה בכוונתו לתת, אבל סו"ס אחרי שפלוני טעה ונתן מדוע כ"כ הזדרז ליטול חזרה? המשגיח הסתכל בפני כלא-מבין את השאלה, ואמר לי בתמימה: 'שאני ייתן מתנה לגדול הדור'!

לפני כמה שנים בקשו מהמשגיח שיסע לווילנא עבור תורמי קופת העיר, והמשגיח מכמה סיבות חשב שלא לנסוע, אך אמרו לו שרה"י מבקש שיסע. ביום שלישי, בדרך לשיחתו השבועית בישיבת קול יעקב בירושלים, נכנס במיוחד לב"ב למעונו של מרן רה"י זצוק"ל, ורה"י אמר שאם זה לא פקו"נ כדאי שיסע, המשגיח כמובן קיבל את דעתו והחליט ליסוע. מרן רה"י זצוק"ל כיבד מאד את מרן המשגיח זצוק"ל וליווהו עד המדרגות שביציאה מביתו, אך לאחר שיצא מביתו החליט המשגיח להמתין לתפילת מנחה אפילו שזה היה כרוך בהמתנה של יותר מחצי שעה... (וכמדומה לקח בחשבון שמאחר לוועד בירושלים), בכדי – כלשונו – "לזכות

להרבות מוסר, ומיד התבטל לרה"י שלא להוסיף זמן למוסר - זה התבטלות נוראה!!!

היתה משפחה שהיו כמה ילדים מעוכבי שידוך, והמשגיח ייעץ להם להיכנס למרן רה"י זצוק"ל, ורה"י אמר להם להתחזק בשמירת הדיבור - דבר שהיה צריך חיזוק גדול אצלם. האב נכנס למרן המשגיח שצוק"ל וסיפר בהתפעלות גדולה איך שרה"י בלא להכיר ובלא לדעת, כיוון במדויק בנקודה רגישה אצלם, וביקש מהמשגיח להבין כיצד זה קורה? המשגיח הסביר: שככל שאדם רוחני ופחות גשמי, יש לו ס"ד לומר דברים אמתיים.

נציין, שכע"ז אמר מרן רה"י בעצמו למרן המשגיח זצוק"ל על מרנא החזו"א זיע"א, כבר באב תשכ"א כאשר התארח המשגיח בשבת אצל מרן רה"י. היה זה כאשר מרן המשגיח תכנן לשהות אצל ידידו ר' צבי הבר שליט"א, (והרגילות הייתה שהיו באים בלא להודיע - כנראה שלא הייתה כ"כ אפשרות להודיע), והמשגיח דפק בבית ר' צבי בערב שבת, וכשלא פתח חשב שישן והניח את תיקו והלך ללמוד ב'דברי שיר' (וכידוע שלוות הנפש של המשגיח שיכל ללמוד כמה שעות בלא להיות לחוץ וטרוד היכן יהיה בשבת...), בליל שב"ק רה"י ראה את המשגיח וידע שדרכו של המשגיח להתארח אצל ר' צבי, וגם ידע שר' צבי אינו נמצא בשבת, וניגש להזמין את המשגיח אליו לאכול ג' סעודות, וסידר למשגיח לישון אצל הגר"י ישראלזון זצ"ל. ובסעודות שבת שאל המשגיח כיצד זה שהחזו"א אומר דברים בלא להתכוון בדווקא, ואח"כ הדברים מתקיימים? והשיב רה"י כנ"ל, שאדם רוחני דבריו אמתיים וממילא דבריו מתקיימים.

ונוסיף, שמעשה זה סיפר לנו הגר"ז ברלין שליט"א שבנו נשוי עם נכדת המשגיח זצוק"ל, והוא היה נוכח אז בסעודה. ולפני כמה שנים נכנס עם בנו לרה"י וביקש את ברכתו לשידוך טוב, רה"י שאלו בן כמה אתה... ואמר מה יקרא אם תתארס עוד חצי שנה? ובאמת שמחת הוורט הייתה בדיוק חצי שנה מאותו יום... בשמחת הוורט לחתן - נכד המשגיח, שנערכה בבית מרן רה"י, שאל הגר"ז ברלין את רה"י אם זוכר מה שאמר לר' דב יפה לפני כיוכל שנים וכו'? ורה"י זכר, ואז אמר הגר"ז לרה"י גם דברי רה"י מתקיימים...

אחד מתושבי רכסים הייתה לו שאלה קשה, והמשגיח הפנה אותו לרה"י, האברך הציג את השאלה ורה"י אמר תתפלל. האברך חזר לרכסים ונכנס למעונו של המשגיח, המשגיח מיד שאל מה רה"י ייעץ? והאברך אמר שהתפלל, המשגיח תכף ומיד החל לומר כמה מזמורי תהילים, והתפלל...

המשגיח היה רגיל לספר מה שהתבטא מרן הרב שטינמן שמה שהיום בנות רוצות בני תורה (היפך ממה שהיה לפני השואה) הוא בזכות עמל התורה של החזו"א. והיה מוסיף המשגיח 'אשרי הדור שיש לו אדם קדוש כרב שטינמן שיכול לומר דבר כזה'...

המשגיח היה מספר שראש כולל בב"ב רצה לבטל את סדר המוסר בכולל, מאחר ובמקום ללמוד מוסר אברכים הולכים לביתם, וחשב להוסיף לסדר כמה דקות במקום המוסר כך לפחות ילמדו עוד כמה דקות, ובא לבקש את רשות מרן הגרא"ל זצוק"ל, רה"י שאל אם יש אברך אחד שלומד מוסר? ומשהשיב שכן הורה רה"י שלא לבטל את סדר המוסר. ואמר אז רה"י משפט חריף 'אברך שלא לומד מוסר עלול להתנהג בביתו כחיה רעה'... הוסיף המשגיח: לבד לא הייתי מעז להתבטאות כך, אבל גדול הדור שמכיר את הדור אומר את

ותמיד היה אומר מרן המשגיח זצוק"ל: **שעלינו לשמוח שהקב"ה נתן לנו את מנהיג הדור שלקח אחריות על הענין ומנווט את הדברים באופן הכי מעולה.**

היה מדבר בכאב גדול שיש שחושבים שהם יותר שמרניים או אכפתיים מר' אהרן ליב, והיה אומר בתמיהה, להם יותר איכפת האידשקייט מהרב שטינמן?! הם יותר צדיקים מהרב שטינמן?! הם יותר 'מבינים' ממנו? להם איכפת כבוד שמים כמו שלרב שטינמן איכפת?!

היה פעם שעסקן בא לומר באוזני המשגיח דברי ביקורת על מרן זצוק"ל. אמר לו המשגיח: **"לפני שאתה פוצה את פין עליך לדעת שמרן הרב שטינמן לומד ביום אחד מה שאנחנו לומדים ארבעים יום, ובארבעים יום הוא אוכל מה שאנחנו אוכלים ביום אחד..."**

בחודש אב תשע"ב, ביקש מרן רה"י זצוק"ל למנות את מרן המשגיח זצוק"ל כחבר במועצת גדולי התורה. למשגיח לא היה נח בזה, ושאל את ר' אברהם רובנשטיין שליט"א האם הרב שטינמן הזמין אותו למועצה? משום שרוצה לכבדו, (וא"כ הוא מעדיף להמנע), או שמבקש שיצטרף. וכאשר אמר ר' אברהם שהרב שטינמן ביקש באופן אישי שיצטרף למועצה"ת, תכף נענה המשגיח לבקשה, באומרו שאין רשות לסרב לבקשת גדול הדור. ואמר אז, אינני מתאים להיות במועצה"ת, ואעפ"כ אני מצטרף בכדי לחזק את כבודו והנהגתו של גדול הדור. וכך היה כמה פעמים כשיצא מהמועצה"ת חזר על הנ"ל.

כשחתם פעם על מכתב מסוים ונודע לו שחתימתו התפרשה שלא כהוגן, הצטער על כך מאד. וכדי להימנע מתקלות השתדל לא לחתום על מכתבים בנושאים ציבוריים, אא"כ חתם עליהם מרן ראש הישיבה זצ"ל. וכשהזמינוהו לאירועים שלא ראה תועלת כ"כ בהשתתפותו, וסירב (המשגיח זצוק"ל העדיף להשתתף באירועים שמתקיימים במקומות 'נדחים', שגדולי תורה אינם משתתפים בהם, והשתתפותו במקומות אלו מביאה יותר תועלת...), כאשר נאמר לו שיש בזה חיזוק וכבוד לרה"י זצוק"ל, נאות מיד להשתתף, גם כאשר זה היה כרוך בטרחה מרובה.

באחד מהמערכות שניהל רה"י זצ"ל והיו כאלו שלא הבינו את עומק כוונתו, אמר המשגיח: אצלי ככל שהדברים גורליים יותר, אני יותר מתבטל לרב שטינמן, שהרי פשיטא שלא יעשה דברים כה גורליים בלא שיקול דעת גדול... כש"ח גדול הרבה על הנהגת הרב שטינמן, הגיב המשגיח כדרכו: **"פלוגי הוא חשוב אבל הרב שטינמן חשוב יותר!"** וכש"ח מסוים טען שבהכרעה מסויימת יש בעיה של מדות טובות, התבטא המשגיח, יש לו יותר מדות טובות מהרב שטינמן?!

עובדה מעניינת שתעיד כאלף עדים עד כמה התבטל מרן המשגיח למרן רה"י זצ"ל. היה זה כאשר ראש כולל של כולל מאד חשוב, סיפר למשגיח שלומדים אצלו מוסר בכולל עשרים דקות ברצינות, המשגיח שמח לשמוע והציע להגדיל את סדר המוסר לחצי שעה, אולם רה"י היה נבוך וסיפר למשגיח ששאלו את הרב שטינמן אם להוסיף זמן, ורה"י הורה להם שלא להוסיף. אמר המשגיח: אתה הרי יודע מי מבין יותר - אני או ר' אהרן ליב? והתפעל מכך ת"ח אחד: שמילא בהנהגת הדור מובן שהמשגיח התבטל כ"כ לרה"י, אבל בענייני מוסר שהמשגיח היה 'עמוד המוסר'. וכ"כ מסר נפשו

"אם חלילה יתמעטו לומדי התורה, הרי שלא יהיה צורך בריבוי עשירים..." סיים הגרא"ל.

עוד סיפר, יהודי יקר מארה"ב שהיה תורם בקביעות סכומים גדולים למוסדות תורה, שטח בפני הגרא"ל זצוק"ל את הרהורי, שמא עדיף לתרום לארגונים העוסקים בקרוב רחוקים. לכאורה טען - הלה בני הישיבות בין כך ובין כך יהיו חרדים לדבר ה' בעוד שאותם שמתקרבים לשמירת המצוות ע"י ארגוני הקרוב לולי הקרוב הם יוותרו מנועים לחלוטין משמירת מצוות. השיב הגרא"ל, הצלחתם של העוסקים בקרוב רחוקים מושפעת במידה רבה מזכות לימוד התורה, כך שדווקא הרצון לסייע בקרוב רחוקים מחייב תמיכה וסיוע ללומדי תורה.

מסרו בשם מרן החזן איש זיע"א שתקפיד משגיח בדורנו להיות 'אמא טוב' לבחורים. והוסיף מרן המשגיח זצוק"ל שחלק מהתפקיד של אמא זה לראות מתי הילדים צריכים לאכל, וגם לתת לילדים אוכל שהיא עצמה לא אוכלת, כמאכלי תינקות וכדו' לפי רמתם ודרגתם.

והתבטא המשגיח זצוק"ל שר' אהרן ליב הוא דוגמא, שהוא אמא על כל הדור... לראות שגדול הדור עומד לאחר התפלה וכל ילד יכול לבא אליו ולספר לו שהמלמד מתנכל לו, ושומע אותו ושואלו היכן לומד, ובבוא העת כבר רואה כיצד להגיב בדבר. וכן יודע ברום קדושתו לרדת לעומק דעתם של השואלים וקטנות שכלם ולענות לפי עניינם.

בשנים האחרונות, כשהייתי פוגש את המשגיח היה מרבה להתעניין מה שלום ר' אהרן ליב? ובדרך כלל בנוסח "מה שלום רבנו", ואח"כ היה מתעניין בשלום מרן רה"י ר' גרשון יבלחט"א, ומיד היה אומר 'ה' יאריך ימיהם ושנותיהם בטוב ובנעימים'.

מאז שמרן זצוק"ל נחלש המשגיח לא הרפה מלהתפלל לרפואתו, ולא רק בשעות התפלה או בתפלות רבים שמענו אותו כמה וכמה פעמים פונה לרבש"ע ומתחנן שירפא את רבנו אהרן ליב בן גיטל פיגא! ואף נסע לציון הרשב"י להתפלל עבורו, ואמר אז שמלבד שאנו מתפללים שה' ירפאהו שימשיך להנהיג ולהדריך אותנו, יש לדעת שזה זכות גדולה עבורנו להתפלל על אדם גדול.

בחורף דאשתקד נכנס להתפלל בקבר רחל עבור אחד מקופות הצדקה והזכרתי לו את שם רבנו זצוק"ל ואמר לי בתמיהה: "את ר' אהרן ליב צריך להזכיר לי? אני מתפלל עליו כל הזמן!" ובשבוע האחרון לחייו כשרציתי לשמחו בישרתי לו שמרן זצוק"ל השתחרר, ולמרות חולשתו הנוראה התמלא בשמחה גדולה. וכשראיתי שזה כ"כ משמחו אמרתי זאת באותם ימים כמה פעמים ובכל פעם שמח שמחה גדולה!

היה מביא הרבה בשם רה"י זצוק"ל על מעלת יסורים שא"א בלי יסורים! (היה מקריא הרבה מהספר 'צדיק כתמר יפרח' על מרן רה"י זצוק"ל).

ובתקופה האחרונה קודם פטירת רבנו זצוק"ל נכנסתי יום אחד והמשגיח סבל יסורים, שאלתי בשלומו, ואמר לי ר' אהרן ליב אומר שאי אפשר בלי יסורים! (וסיפר המעשה הידוע עם מרן הגר"ח גרינמן זצוק"ל, בניחום אבליים אצל הגר"י שפירא זצוק"ל).

מעז להתבטאות כך, אבל גדול הדור שמכיר את הדור אומר את זה...

היה פעם שראש ישיבה חשוב בקש מאד מהמשגיח זצוק"ל להתלוות אליו להיכנס למרן רה"י, בכדי לזרזו להשכין שלום בעניין מסוים שהיה קשור למרן זצוק"ל. ואמנם המשגיח לא הייתה דעתו נוחה מכך אך התקשה לסרב לרה"י והסכים להתלוות. במהלך כל הפגישה שמר המשגיח על שתיקה, ולאחר שיצא אמר לי: "מאד התחרטתי על שהסכמתי לבוא, וכי יש לי מה לחדש למנהיג הדור, וכי ח"ו אני יעורר או ייעץ לגדול הדור מה לעשות? אמנם תכננתי לשתוק, אבל גם זה לא היה ראוי..."

בבחירות לכנסת בקשו מהמשגיח שיזמן את רבני הצפון אליו הביתה לכנס תמיכה בדגל התורה. אמר לי המשגיח, מה אני יאמר להם? וכי יש צורך לומר יותר מאשר שגדול הדור אומר שצריך לפעול ולהצביע?! ואח"כ בשעת האסיפה תוכן דברי המשגיח היה, שבדברים חשובים משקיע היצר הרע מאמצים גדולים להכשיל בהם את הציבור, וכשגדול הדור אומר להצביע ולהפעיל אחרים אזי יש לעשות הכל לקיים את הוראתו, ולהיזהר מהיצה"ר שלא יכשיל אותנו.

בעת הבחירות אברך בן עליה השקוע באוהלה של תורה שאל את המשגיח אם צריך ללמוד את הסוגיא של הנהגת הדור וכו', אמר לו המשגיח צריך לדעת דבר אחד ברור, ותו לא מיד: אם גדולי ישראל כר' ניסים קרליץ ור' חיים קניבסקי שליט"א מורים שר' אהרן ליב מנהיג הדור וכולם חייבים לסור למרותו, זה מחייב את כולנו!

היה מתפעל וחוזר ע"ז פעמים רבות, הלא שר התורה, שבקי בכל מכמני התורה (והיה מונה, בבלי, ירושלמי, מדרשים, וכו') בספריו הרבים הוא מבקש שלא יסמכו עליו למעשה - משום שכל חושש ומפחד להורות לכלל, ובעניין החיוב לשמוע בקול מרן הרב שטינמן הוא יוצא בהוראה ברורה ונחרצת, האם יש עוד מקום לשאלות?!

מדברי מרן המשגיח זצוק"ל (מובא בספרו 'לעבדך באמת'): מרן ראש הישיבה הגאון ר' אהרן ליב שטינמן זצוק"ל, שמסור בכל נפשו למענם של אברכי הכוללים הממיתים עצמם על התורה, מרבה לומר שרואים בחוש גם בתקופתנו, שכלפי אברכים יש הנהגה ניסית שלא כדרך הטבע, הן ביחס לפרנסתם, והן ביחס לחיתון הילדים. הקב"ה מנהיג את האברכים בהנהגה מיוחדת, שאינה נחלתם של כאלו שעזבו את הכולל לשם פרנסה. אך זאת בתנאי שלא יכלו ממונם על מותרות, ובעיקר, ששימו בטחונם בה' וישליכו עליו את יהבם, ולא ירבו בהשתדלויות שמבטלות מעסק התורה ואשר עומדות בסתירה לבטחון אמיתי בקב"ה.

בעת שהותו של מרן ראש הישיבה הגאון ר' אהרן ליב שטינמן זצוק"ל בלונדון, הביע בפניו אחד הגבירים תמיהה, מדוע יש צורך במספר כה גדול של אברכים? השיב הגרא"ל: "הרי אפשר גם לשאול, מדוע יש צורך בכה הרבה עשירים, הרי לפני שנים לא רבות - רק בודדים מקרב החרדים לדבר ה' היו עתירי ממון? אלא, שהיות שזכינו לפריחתו של עולם התורה, כאשר בחורים ואברכים רבים מתמסרים ללימוד התורה הקדושה - הקב"ה מעניק לאנשים החרדים לדבר ה' הצלחה בעסקיהם, בכדי לסייע באמצעותם

חוזק הכוחות כגודל המניע

כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמור אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים (מד, לב). "ואם תאמר למה אני נכנס לזה יותר משאר אחי... אני נתקשרתי בקשר חזק, להיות מנודה בשני עולמות" (רש"י).

השם משמואל תמה, מדוע באמת יהודה קיבל על עצמו נידי משני עולמות, גם על מצב שהשבת בנימין לאביו לא תהיה בשליטתו [כדוגמת מה שארע בפועל - שבנימין נאסר ע"י המצרים והשבת בנימין לאביו לא הייתה בשליטתו]?

והידיש יסוד גדול: יהודה ביקש ליצור לעצמו 'מחייב' גם למצב שנראה כאנוס, משום שסבר שאם יקלע למצב של קושי גדול להחזיר את בנימין, אזי הסכנה של נידי משני העולמות תוציא מן הכח אל הפועל כוחות עלומים ואדירים אשר גנוזים בפנימיותו, ומתגלים רק במצבים של סכנה (כדוגמת הכוחות המתגלים אצל העוסקים בחילוף יקיריהם אשר לכודים בתוך שריפה ענקית), ובאמצעותם יוכל לפעול על מנת להשיב את בנימין ליעקב.

עפ"י דבריו הנפלאים אפשר לנסח הגדרה, שכפי גודל המניע של האדם, כך גודל וחוזק כוחותיו! לפיכך, אם אנחנו רוצים להגדיל את כוחות ההתמודדות שלנו עלינו לחפש דרכים להגדיל את המניע.

מעין דברים אלו מצינו ברמב"ן. הנה התורה מספרת שלאחר שיעקב ביקש מיוסף שלא יקברו במצרים, ויוסף השיב לו "אנכי אעשה כדברך", חזר יעקב ואמר "השבעה לי". ויש להבין מפני מה ביקש שיוסף ישבע לו, וכי היה ליעקב חשד על בנו הצדיק שימרה את רצון אביו ואת הבטחתו "אנכי אעשה כדברך"?

מתרץ הרמב"ן: "לא היה יעקב חושד בבנו הצדיק האהוב לו שימרה על מצות אביו... אבל עשה כן לחזק העניין בעיני פרעה, אולי לא יתן לו רשות להפרד ממנו... לפיכך השביעו, כי לא יהיה נכון להעבירו על שבועתו. וגם יוסף יצטרך יותר להשתדל בענין, מפני השבועה".

למדנו מדברי הרמב"ן, כי אף על פי שלא היה שמץ של ספק ברצונו העז של יוסף למלא צוואת אביו, מ"מ לא נמנע יעקב להשביעו, כדי שיהיה לו מחייב להשתדל יותר.

ההספד שהספידו את הגר"ח שמואלביץ

בהספד על הגאון ר' חיים שמואלביץ זצ"ל אמר אחד הספדנים, שמפני מידת החסד שהייתה בו, היה לומר ר' חיים במשך כל היום עם חברותו. ברם חתנו הגר"י אזרחי שליט"א אמר, שהוא למד עם חברותו כדי להבטיח את לימודו, שיהיה לו כמה שיותר 'מחייב'. ואמנם להכנת ה'שיעור כללי' לא לקח ר' חיים חברותא היות שלא היה זקוק למחייב נוסף.

עלינו להתבונן שאנו מדברים פה על ר' חיים שמואלביץ - גאון אדיר, מתמיד מופלא ושיכור באהבת התורה, ועל אף זאת מצא לנכון לחפש 'מחייבים' ללימודו!

ובאמת לא פשוט כלל להצליח בתורה, שהרי בעסק התורה היצר משתדל להפריע יותר ממה שהוא משתדל להפריע בכל המצוות, וצריך האדם לשמוח בכל דבר שיכול לזרז אותו לעסוק בתורה, ולהתרחק ממתחוויו קשת מכל דבר שיכול להפריע לו.

אחת העצות לזירז לעבודת ה' ולעסק התורה, ללמוד דברים שמלהיבים לעבודת ה' ולהתמסרות גמורה לעסק התורה, וכן לשנן את דברי המסילת ישרים, שאין רע גדול מחסרון השלמות, ושום חסרון רוחני אינו דבר של מה-בכך.

נביא להלן דברים שכתב רבנו זצוק"ל בימי בחרותו בישיבת חברון המתאימים לאמור לעיל:

גדלות האדם

אחד מהאסונות היותר גדולים של האדם הוא, שאינו יודע מי הוא, ומה גודלם של כוחותיו. בגלל התרגלותו לחיים פעוטים ולרצונותיו הקטנים, נדמה לו שהחיים העלובים הללו, יאים הם לו וזהו טבעו.

השקפה מוטעית זו, מלבד הכיעור שבה מצד עצמה, גוררת אחריה השקפה מוטעית שנייה: כיון שהוא קטן - גם חיוביו קטנים, שהרי אי אפשר להעמיס עול כבד על שכס חלשה, וכך דבוק הוא כל ימיו בתוך חיים שפלים וחסרי הוד, ולא יוכל להתרומם אל החיים הנעלים הראויים לצלם האלוקים

התורה האלוקית אשר גילתה לאדם מה דורש ה' אלוהיו מאתו, גילתה לו גם מה היא דמותו האמתית. לפעמים גילתה זאת התורה בפירוש, כמו" בצלם אלוקים עשה את האדם", ולפעמים מתוך ציווי התורה נוכל ללמוד על כוחו של המצווה, שהרי דבר פשוט הוא שאלוהים הצדיק והישר לא יצווה לאדם מה שאין בכוחו. כאשר נתבונן בתורה נמצא גילויים חדשים ונפלאים על גודל כוחותינו, אשר בלעדי התורה לא היינו מעלים על דעתנו שכוחות כה אדירים ומלאי הוד ניתנו לנו!

התורה מגלה לנו, כי יש באפשרותנו להתנשא אל המרומים היותר גבוהים, לרכוש את המעלות היותר נשגבות, למשל "ואהבת לרעך כמוך". ידענו גם ידענו שיש בכוחנו לאהוב את הזולת במידת מה - אבל "כמוך"? בלי שום הפרש והבדל? זאת גילתה לנו התורה!

ואמנם לעניין אהבת הזולת, לא גילתה לנו התורה כוח חדש, כי גם אנו ידענו כי יש בכוחנו התכונה הזאת של אהבה לזולתנו, התורה רק גילתה שהכוח הזה הוא הרבה יותר כביר מאשר שיערנו!

אך יש והתורה תגלה לנו על מציאותו של כוח כזה בתוכנו אשר לא שיערנו עליו לגמרי. לדוגמא: "לא תישא שמע שווא", הרי נצטוונו שלא לקבל אל תוך נפשנו דבר שקר! והדברים נפלאים, וכי תמיד יכול האדם לדעת מה הוא האמת ומה הוא שקר? והרי לא תמיד יש רגליים לדבר שנוכל להבין בשכלנו כי שקר הדבר! על כרחנו חייבים אנו לומר כי אכן יש באדם כאשר הוא על מתכונתו, הכוח הנפלא הזה לדעת מה הוא האמת ומה הוא השקר, גם כאשר אין רגליים לדבר.

עוד דוגמא: יודעים אנו שחמישה איברים של האדם אינם ברשותו, העין לראות והאוזן לשמוע וכו', וחושבים אנו שזה הוא טבעו האמתי של האדם (וכל כך פחת רגש כבודנו, עד אשר לא נרגיש התמרמרות על אשר גם על עצמינו לא נוכל לשלוט שלטון מלא. ואילו באמת הייתה חיה בנו ההרגשה "שבצלם אלוקים נבראנו" וכי חלק אלוה-מומל הננו, הלא מאוד קשה היה להאמין כי כה קצר כוח שלטוננו).

אך לא כן גילתה לנו התורה, שהרי על הכתוב (בראשית יז) "והיה תמים" אומרים חז"ל (גדרים לב), כי עד עכשיו היה אברהם מלך רק על רמ"ג איברים, ומעת שנימול נהיה למלך על רמ"ח איבריו - גם על חמשת האיברים שאינם ברשותו של אדם. הרי הדברים מפורשים, שיש בכל אדם להגיע למעלה שיוכל לשלוט על כל איבריו - ומה נפלאים הדברים למתבונן בהם!

זאת ועוד, לא רק שיכולים אנו לשלוט על כל איברינו, אלא כל עוד שאיננו שולטים עליהם - חסרון הוא, מום בנו, לא הגענו לדרגת "והיה תמים". השלטון הגמור איננה מעלה יתירה אלא שלילת החסרון, ריפוי המום של חוסר שלימות. יש כוחות בתוכנו שיודעים אנו על מציאותם, אבל איננו יודעים את פעולותיהם, לדוגמא: יודעים אנו שהעין רואה דברים מוחשיים, אך שע"י הבטה בפניו של חכם אפשר לקנות הרבה חכמה, ולהיפך, שהמסתכל בפני אדם רשע עיניו כהות - זאת גילו לנו חז"ל (מגילה כח).

נבקש מאד מכל תלמידיו למסור לנו מעשים והנהגות (אף פשוטות) לתועלת הרבים במיל 8853115@gmail.com

בפ' 05271-66490 או בפקס 15388531153

נפשו גחלים תלהט

גליון 165 יוגש תשע"ח

דבר המערכת

ניצוצות ממושגת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
לתרומות והנצחות, הוספת נוטים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל: nafsho@gmail.com

יהודה ויוסף החורש והקוצר פ'

יגש [עניי ישראל ח"ג כת"י]

א. הקדמה

בב"ר (פי' צ"ג ה') אמרו על פגישת יהודה עם יוסף, שהוא כדוגמת היעוד העתידי – "הנה ימים באים נאום ה', ונגש חורש בקוצר" (עמוס ט' י"ג), [היינו שלעתיד לבוא הזרעים יצמחו תיכף ומיד, ולכן החורש והקוצר יפגשו יחדיו], 'חורש' זה יהודה, 'קוצר' זה יוסף, שנאמר וכו'. דבריהם צריכים ביאור. עוד במדרש שם המשילו את פגישתו של יהודה עם יוסף, לבאר עמוקה, שהיו מימיה צוננין ויפין, ולא היתה בריה יכולה לשתות ממנה, בא אחד וקשר חבל בחבל ונימה בנימה, ודלה הימנה ושתה, התחילו הכל דולין הימנה ושותין, כך לא זז יהודה, משיב ליוסף דבר על דבר, עד שעמד על לבו עכ"ל, ודבריהם צריכים פירוש.

ב. ה'חילוק' בין לאה ורחל, יהודה ויוסף – מורשש בימי בראשית

הנה נכתב במקום אחר [בעלונים 70-72] 'שלאה ורחל' מייצגות שתי דרכים בהנהגת שמים. 'לאה' מייצגת הנהגת היחוד שהיא למעלה מהנהגת המשפט ונרמז במה שאמרה "נטלתי יותר מחלקי". ומאידך, רחל, מייצגת את דרכי המדה במדה ע"פ עבודה, והם הדרכים 'הגלויים' בעולמינו, וע"כ נכנסה לבית יעקב בדרך גלויה וברורה [א.ה. היינו שב' האמהות של כנסת ישראל מייצגות ב' דרכים בהן הקב"ה מנהיג את כנסת ישראל, הנהגה התלויה לגמרי במעשינו והנהגה עמוקה יותר שתכליתה להביא את העולם לתיקון בלי התחשבות במצב העולם בדרכי המידה כנגד מידה].

והגם שקומתו של 'יעקב' היא קומה אחת החובקת את שני העולמות כאחד, אבל ב'עזר כנגדו' היה חילוק ממש – שתי נשים נפרדות. שרשו של 'חילוק' זה, הוא בחטא עץ הדעת, שנתמעטה קומתו של אדם הראשון מלחבוך 'מסוף העולם ועד סופו', 'למאה אמה' בלבד (חגיגה י"ב). והגם שהאבות הק' תקנו בחקצת את החטא, ויעקב שהיה 'שופרה' דארה"ר (ב"ב נ"ח) שקומתו חובקת מסוף העולם ועד סופו, אבל ב'נקבות' לא נתקן הענין, והיו מחולקות לשתי אמהות נפרדות.

הגדרת 'חילוק' זה הוא כך, דהנה ביצירת אדם נאמרו שתי שמות – "וייצר 'הויה' אלקים את האדם", ופירש רש"י (בראשית א' א') שהם 'מדת רחמים ומדת הדין', מדת הדין היא דרכי הנהגה הגלויה של עולמינו, כי העולם מיוסד בעצם מעשה בראשית [עד ויכולו] רק על שם 'אלקים', ומדת רחמים במהותה היא הנהגה הנעלמה של הנהגה, שבצעמיתה שייכת לעולמות העליונים המתנהגים בדרכי חסד מוחלט, וכמבואר בפרקי דר"א (ריש פ"ג) "עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו אחד", ופירשו כל המפרשים דהיינו שמו המיוחד כי בעולם העליון – טרם השתלשלות והתהוות עולמינו – היתה רק הנהגת 'הויה', ובעולמינו הם 'נסתרות'.

וכבר חזרנו כמה פעמים שכל דרכי הנהגה העליונה משתקפים באדם התחתון. ולכן עלינו לזהר תב' חלקי הנהגה באדם. הרכבת שתי הנהגות אלו במבנה קומתו של האדם הוא בעצם הרכבתו מגוף ונפש, כי הגוף הוא מיסוד העפר של עולמינו, הנברא במאמר "בראשית ברא אלקים" [את השמים ואת הארץ], והנשמה היא מנפחת פיו ית', ובלשון הקדמונים "מתוכו נפח" מן הנסתרות – מן ה'תוכו', והנשמה היא 'חלק הויה עמו' (האזינו), והרכבת הגוף והנשמה היא הביטוי להרכבת שתי הנהגות 'הויה ואלקים'.

ובעקבות חטא עץ הדעת נעשה האדם בר תמותה כי חל 'ניתוק' בין הגוף והנשמה, ולכן חל גם 'חילוק' בין שתי דרכים אלו. והנפשות המייצגות שתי הדרכים הללו היו שתי נפשות נפרדות – רחל ולאה, שהם 'צלם אלקים' לשני דרכי הנהגה אלו כמשמ'ת. והגם שיעקב חבק בקומתו בבת אחת את שתי הדרכים [א.ה. שהרי נשא שתיהן], אבל באמהות נשאר הקרע עדיין, ולכן היו שתי אמהות נפרדות.

'חילוק' זה בין האמהות, גרם 'חילוק' בין בניהם – השבטים. 'יהודה' שהוא מזרעה של לאה, היה אחוז בדרכי 'הויה' – הדרכים הנעלמים, למעלה מהנהגת 'מדה במדה', וכן אמרו להדיא בגמ' (סוטה ל"ו ב') "יהודה נקרא כולו על שמו של הקב"ה", [והאות ד' שבשמו 'יבואר א"ה' להלן אות ז'], וגם עצם קריאת שמו 'יהודה' הוא על שם מה "שנטלתי יותר מחלקי" – למעלה ממה שמגיע בדרכי 'מדה במדה' וכו"ל. 'יוסף' שהיה מזרעה של רחל היה אחוז בדרכי 'אלקים' – דרכי 'מדה במדה' הגלויות בעולם, וכמו שנבאר זאת בעז"ה באורך.

ולא זו בלבד שהיו שתי נפשות שכל אחת מייצגת דרך אחת, אלא גם היה 'קרע' ביניהם, ו'קרע' זה יש לו השלכה לדורות, שנקרעה המלוכה בישראל בין יהודה ויוסף, ולא 'תפרי' הקרע עד אחרית הימים, כיעוד הנביא (יחזקאל ל"ז י"ט) ש'שני העצים' של יוסף ויהודה יחזרו להיות 'עץ אחד', ומלך אחד יהא לכולם למלך. ואז יתקיים "ונגש חורש בקוצר" – יהודה ויוסף.

יחד עם כלל ישראל כואבים את הסתלקותו של רבן של כל בני הגולה צ"ל. קשר מיוחד היה בן רבינו הגרי"א ז"ל ומרן הגרי"א ז"ל. ליקטנו כאן מעט ממה שנמסר מבאי ביתו.

לפני כשלושים שנה כאשר רצה להמחיש לשומעי לקחו כיצד נראתה מלחמת החשמונאים הצדיקים כנגד היוונים אמר "תדמינו את הגרימי"ל והגרי"א ז"ל יוצאים למלחמה". במשך כל השנים מאוד התבטל לדעתו של מרן הגרי"א ז"ל. היה מעשה שנתבקש לכתוב מאמר מחאה על פגיעה בכבודו של מרן האבי עזרי צ"ל. והסכים לכך רק בתנאי שיעבור על המאמר מרן הגרי"א ז"ל ויתן הסכמתו.

כדי להסיר כל ספק, כל האמור לקמן תקף לשנים האחרונות ממש שהם קמו לערער על הנהגתו של מרן הגרי"א ז"ל.

הדבר פשוט היה בבית הגרי"א ז"ל שהרבה פעמים בנוגע לשאלה ציבורית היה שולח לשאול את פיו של מרן הגרי"א ז"ל. וכמה פעמים הבאנו שהתיחס לכך בשיחותיו על הסכנה העצומה שיש בנטית הדור הצעיר לחוצפא [מכל חדירת רוח הערב רב לציבור] כלפי גדולי הדור ושבוש שעבר הבאנו המעשה שהיה כאשר רצו לגרום שידבר כנגד מרן הגרי"א ז"ל ואמר אז שגדול ישראל זה פרה אדומה. לא מבנים אותם אבל צריך להתבטל לדעתם.

כאשר רצו בענין ציבורי לנקוט "עפ"י כמה גדולי תורה צ"ל" שלא כהכרעת מרן הגרי"א ז"ל והגרי"א ז"ל התבטא שבכל הנוגע להכרעה ציבורית צריך להתבטלות גמורה לגדולי הדור ואף פרסם מכתב אז [שהבאנו בעבר בגליון].

ולכן כאשר היתה עובדה שבנוגע לעצמו לא היה בריא ליה כל כך שיש לנהוג באופן מסוים כששמע שהגרי"א ז"ל צ"ל הורה לנהוג שלא כדעתו התבטל לגמרי לדעתו ואמר למלווי שעושה כן אך ורק משום שיש חובה לציית למנהיג הדור.

ולכן כאשר התבקש לחתום על מכתבים תמיד ביקש לבדוק האם "הדור הראשון" כלשונם חתומים עליו כשכונתו למרן הגרי"א ז"ל והגרי"א ז"ל.

גם מרן הגרי"א ז"ל צ"ל רכש הערכה רבה למרן הגרי"א ז"ל ולפני שנים רבות כאשר אחד ממקורביו של מו"ר ביקש להעדר מהסדר שני כדי ללמוד עם רבו. כמובן שהנהלת הכולל לא הסכימה לכך והלך אותו אברך לבקש ממרן הגרי"א ז"ל שהיה קשור לאותו כולל, רשות להעדר. ואמר לו מרן "אתה זוכה ללמוד תורה ויורא"ש מר' ישראל אליה. ותחסוך". וקיבל אישור מיוחד לכך.

עד כאן ליקטנו מעט ממה שנמסר לנו. כל מי ששי בידו עובדות נוספות הראויות לפרסום נשמח לפרסמן כאן.

פרשיות אלו עוסקות בפירוד שהיה בין יוסף ויהודה והאיחוד ביניהם. ב' שבטים אלו מייצגים ב' דרכי עבודת ה' וב' דרכי הנהגת ה' ית' בעולמו. רבינו מבאר כאן ענינם. תודתנו לעורך המאמרים של עניי ישראל ח"ג [עדיין בכת"י] שהמציא לידנו מאמר זה. נישא תפילה שיזכה להו"ל דברי רבינו בקרוב.

זאת למודעי שבהירות מאמריו נבעה מנטייתו משטחיות המבט וחדירתו לעומק הסוגיות ומשם שאב מימיו המעמקים. בהעמקה זו עסק בכל הסוגיות כדי להגיע לשורשן. ומרגליה בפומיה שרדירות המחשבה היא בעוצרי דורנו וגורמת לרעות רבות ובעיקר לנהירה אחר רוחות הרחוב. על כן ראה במעלה ראשונה להעמיד בני תורה אשר מבטם מעמיק בכל דבר ולא רק בסוגיות הגפ"ת אלא בכל רובדי החיים. בהיות שיתכן שיהיו קוראים שיתקשו במאמרים אלו [על אף המאמץ לקרבם לציבור], על כן הוקדמו דברים אלו.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו צ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על כן כל שגיאה וסעוטה כאן לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והתארה.

המערכת

נצטט כמה דוגמאות מן המקראות המציינים את הדרכים השונים של יהודה ויוסף, ועל-ידם יבואר בעז"ה עומק המשמעות ש'יהודה הוא 'חורש', ויוסף הוא 'קוצר'.

ג. דוגמא א' – מכירת יוסף ונשיאת אשה

"וירד יהודה מאת אחיו, וירד עד איש עדולמי וגו' ויקחה ויבוא אליה" (בראשית ל"ח א-ב), בב"ר (פר' פ"ה א') רשב"נ פתח "כי אנכי ידעתי את המחשבות" (ירמיהו כ"ט), שבטים היו עוסקים במכירתו של יוסף, ויוסף וראובן ויעקב היו עוסקים בשקם ותעניתם, ויהודה היה עוסק ליקח לו אשה, והקב"ה היה עוסק בורא אור של מלך המשיח עכ"ל. והיינו שמן הנשואין של יהודה, התגלגלו הדברים שנשא לאחר מכן את תמר, ונולד פרץ, שממנו יוצא מלך המשיח. דברי המדרש מופלאים מאוד וצריכים פירוש.

חז"ל פירשו (הובא ברש"י) משי"כ "וירד יהודה מאת אחיו", שהורידוהו אחיו מגדולתו, שראו בצרת אביהם, אמרו לו אתה אמרת למכור, אילו אמרת להשיבו היינו שומעים לך, ופלא גדול שתיכף אחר 'ירידה' זו הלך לישא אשה כמבואר בפסוק, והענין סתום מאוד.

יש על כך פירוש בקדמונים, אחרי שהבין יהודה את עומק החורבן שנגרם ע"י מכירת יוסף, שפט את עצמו לחובה גמורה, היינו שהפסיד את כל מציאותו, אבל החליט בעוז גבורתו לבנות את עצמו שנית מחדש, זו הסיבה שניגש תיכף לקיים את המצוה הראשונה – "פרו ורבו". היינו שדרכי האדם שנכשל בחטא ח"ו, לחפז לעצמו איזה צד זכות, ולהבליט את החלקים הטובים שיש בו, ובדרך כלל חסר בהכרת חומר החטא, כך שלמרות כשלונם סבור שיש לו עדיין זכות קיום בעולם, אבל יהודה הכיר

בחומר הנורא של חטא וחורבן הנפש עד היסוד, שנפסדה זכות קיומו לגמרי. אבל דוקא בהגיעו ל'חורבן' זה, הוא הזמן שאפשר לבנות את הקומה מחדש בשלמות, וכדוגמת יצירת אפרוח, שנעשה רק אחר שהביצה 'מיסרחא ונעשית עפרא בעלמא' (תמורה ל"א א'), כי אחרי שנפסדה הצורה הקודמת עד היסוד אפשר ליצור צורה חדשה.

כח 'היצירה' שלו, הוא מפאת היותו אחוז במהלכי 'הויה' [כמו שהקדמנו באות א'] שהיא 'התהוות' הבריאה מחדש. ובזה הניח את היסוד לבנות את 'אורו של משיח', שגם אם הדורות ירדו עד 'עפר', כמו דורו שכולו חייב, שאין לך 'עפרויות' יותר מזה, תצמח הקומה מחדש ע"י מלך המשיח – זרעו של יהודה.

אך כל זה הוא רק במבט האלקי – "כי אנכי ידעתי את המחשבות", דלמראית עין נראה להיפר, שכביכול יהודה מסיח דעתו מן הכשלוש שלו, ועוסק בצרכי עצמו חלילה, ורק השי"ת ידע את מעמקי נפשו שהיה מתוך שברון לבב, והכרה עמוקה בחורבן נפשו, וכל כונתו היא לבנות את עצמו מן העפר. זוהי דוגמא אחת, שההנהגה עם יהודה היתה לפי עומק המחשבה האלקית, מעין ההילוכים הנסתרים של אמו לאה.

ד. דוגמא ב' – מעשה תמר

דוגמא נוספת הוא **מעשה תמר**. למראית עין נראה כשלוש רב ב'קדשה בעינים', אך יש לדעת שאסור ללמוד פרשיות כאלו בעינים גסות! חז"ל הקדושים בבר' (פ"ה ח') גילו לנו את עומק הענין שהיה שם. זה לשונם א"ר יוחנן ביקש לעבור, וזימן לו הקב"ה מלאך שהוא ממונה על התאווה, אמר לו, יהודה! היכן אתה הולך? מהיכן מלכים עומדים? מהיכן גדולים עומדים? ויט אליה אל הדרך בעל כרחו שלא בטובתו עכ"ל. נרחיב קצת בביאורו.

הנה אמרו בגמ' (ברכות ה' א') "אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ירגיז יצר טוב על יצר הרע, נצחו מוטב, לא נצחו יעסוק בתורה וכו', לא נצחו יקרא ק"ש וכו', לא נצחו יזכיר לו יום המיתה" ע"כ, כונת חז"ל בלאמרו זה שהעצות הללו **מובטחות** להציל את האדם מן היצר, שעכ"פ הזכרת יום המיתה, הוא נצחון גמור ומוחלט. ובאם אדם עשה את כל העצות הללו ובכל זאת נכשל, זו הוכחה – בדרך כלל – שלא קיים את העצה כצורתה. אמנם כאן קיים יהודה את כל העצות של חז"ל כצורתם, בכל עומקם והיקפם, ובכל זאת נכשל, משום שבאמת זה היה יעודו האמיתי בחיים, ממנה מלכים עומדים, ממנה גדולים עומדים, ומה יש להזכרת יום המיתה להצילו מן החטא הרי ע"פ האמת כל העולם הבא שלו הוא בעקבות מעשה זה.

אלא שזהו רק במבט ה**שמימי** של ה"יודע מחשבות" הבוחן כליות ולב, ויודע שיהודה מיצה את כחות נפשו עד תום, והכשלוש היה בעל כרחו ממש, אבל האדם צריך לחשוש את עצמו עד זיבולא בתרייתא שלא עשה את העצות הנ"ל כראוי, והרי זו דוגמא נוספת להילוכי ההנהגה העמוקים עם יהודה.

ה. הודאתו על מעשה תמר

עובדה נוספת, הודאתו על מעשה תמר – "צדקה ממני", נצייר קצת את המעמד, הבית דין היה בהרכב של יעקב אבינו ויהודה עצמו ושם בן נח, ושופטים את ה'זונה' למוות, והיא שולחת את הערבון ברמז "הכר נא למי החותמת והפתילים והמטה האלה", ועומד יהודה ומודה בפני גדולי עולם על כשלוש בזוי ושפל ב'קדשה בעינים', ודאי יותר קל לאדם להשרף אלף פעמים באש, מלהודות על מעשה מחפיר כזה, ורק אדם בעל גבורה עליאית כמו יהודה, מסוגל 'לשחוט את עצמו' לעיני כולם, בבושה נוראה שאיזיל סומקא וזתי חוורא' באופן משונה שאי אפשר לתאר כלל, דמה שמוטל עליו לעשות, קם ועושה בלי שום חשבון.

עבודה נוראה זו, היא למעלה מכחות אנוש, כי הילוכי המחשבה הרגילים של האדם שהם ב'טעם ודעת', לא מניחים את האדם בשום אופן לנהוג כן, ובעבודה זו דבק בהילוכים העליונים של אמו – לאה, שהם למעלה מטעם ודעת, ויצאה בת-קול ואמרה ממני יצאו הדברים כבושים! שהכריזו משמים שבאמת אין כאן שום כשלוש, הוא מיצה את כחות נפשו להנצל ורק מלאך 'הכרחי' על המעשה, ואין המעשה נשפט כלל כפי מה שהיה נראה בעיני בשר, אלא מתנהגים עמו במהלכי "כבשי דרחמנא" הם ההילוכים הנסתרים של אמו לאה. דהיות שעבודתו היא באופן משונה למעלה מטעם ודעת, הרי הוא זוכה ליחס שמימי של "כבשי דרחמנא" למעלה מטעם ודעת.

זכונת מעשה זה זכה למלוכה כמש"כ (ויחי') "אתה יודוך אחיר" וגו', יעו"ש בתרגום וברש"י. ומשום שהאופי האמיתי של מלך הוא הכנעה וביטול גמור נוכח פני השי"ת, כמש"כ (ברכות ל"ד ב') מלך "כיון שכורע – בתחילת שמונה עשרה – שוב אינו זוקף", דצורת ה'עמידה לפני המלך' שלו, היא כניעה וביטול גמור, וכלשון הגמ' הוריות (י"א ב') דהתנאי לתואר 'נשיא' הוא 'מי שאין על גביו אלא ה' אלקיו' עיי"ש, ועל כן 'כניעתו' הנוראה של יהודה, וביטול יישותו עד היסוד, בהודאה על מעשה תמר, הכשירתו להיות מלך על ישראל, העומד לפני השי"ת בביטול מוחלט ללא שום חציצה.

ו. היבום – חזרת 'ער ואינך' בציור 'פרץ וזרת'

עובדה נוספת, מעשה ה'יבום' עם תמר, הנה אחז"ל (זוה"ק) על יבום זה – "אתה אבא קדמאה, אתה אבא בתראה". פירוש, דהנה היבום הרגיל אחר מתן תורה. הוא, שנושא את אשת אחיו, ונשמתו של המת חוזרת לעולם בציור של 'בן' אשר יקרא על שם המת, שאינה חזרה לאותה

מדרגה שהיה בחייו, דבחייו היה 'דור ראשון' עם אחיו, ועתה הוא 'דור שני' – בן של אחיו, דאינו תיקון גמור של נשמתו, אבל ביבום של יהודה, הבנים "פרץ וזרח" שנולדו מן היבום, הם נשמות "ער ואונן", כמו שרמז לכך הרמב"ם (ל"ח ח'), [וכן כתב באור החיים הק' יוגש מ"ו י"ב]. וכאן ה'חזרה' שלהם הוא באותה מדרגה, יהודה אביהם והם בניו – "אתה אבא קדמאה אתה אבא בתראה".

עומק הדברים הוא, שיבום בדרך כלל הוא תיקון המצב ה'ישן', ועל כן אין התיקון מגיע עד השורש, והוא בדרגה שניה נמוכה יותר, אבל יהודה שהיה אחוז בדרכי 'הויה' – התהוות מחודשת, היה בכחו לחזור על ההויה מחדש, ועל כן הוא שוב באותה מדרגה כמקודם. ואפילו ער ואונן שהיה בהם פגם עצום, שנחתם עליהם בכתוב תואר "רע", חזרו לעולם ביופי נפלא של 'פרץ וזרח', משום שזהו כח ההויה החדשה, שדוקא לכי מסרחא ונעשית עפרא', מתהווה בירה חדשה בתכלית היופי.

ז. השם 'יהודה' – כח 'הויה' מתוך הדלות

יש להוסיף עוד בענין השם "יהודה" – שנקרא על שמו של הקב"ה (סוטה ל"ו ב') וכן"ל, הנה יש גם אות ד' בשמו, משמעותה של אות זו היא **דלות** כדאיתא בגמ' (שבת ק"ד א') עיי"ש, וענינו שגם בהיותו במצב של דלות ושפלות, עד כמעט העדר המציאות, בכחו להתחדש ולהתהוות שנית כמו שביארנו לעיל (אות ג'). החידושי הר"ם צ"ל אמר על כך – "כרע רבץ כאר"י שגם בהיות רבוצ ומושכב, הרי הוא גבור כאר"י!

ומכאן הבטחת היעוד של כלל ישראל באחרית הימים, שגם באם יתדרדרו עד "עפר" יקוים בהם "התנערי מעפר, קומי שבי ירושלים", על ידי מלך המשיח – מזרעו של יהודה, שאף ב'דור שכולו חייב' יופיע לעיני ורוכב על החמור' (סנהדרין צ"ז), וכן אמרו בתנחומא (ריש וישלח) אף יהודה שטנו של עשו שנאמר עני ורוכב על החמור עיי"ש.

ח. יוסף – דרכי המשפט

עד כה ביארנו את מהותו של יהודה זרעה של לאה, עתה נדבר קצת בענין מהותו של "יוסף" – זרעה של רחל, הנה **התורה** המסורה בידיו כולה דרכי **משפט** – מדה במדה, שכל המצוות ועונשי העבירות, יוסף הוא היה דמות דיוקנו של יעקב, שהיה עמוד **התורה**, וכל ה'תורה' שלמד אצל שם ועבר מסר לו, וההנהגה עמו היתה בדרכי המשפט ממש.

כאשר סלסל בשערו, תיכף התגרה בו הדוב, ונכנס לצרה צורה של אשת פוטיפר, וכאשר כמעט מעדו רגליו בנסיון אשת פוטיפר, [שהיה נסיון כבד, יום יום, וכן הלא ראתה באצטרלוגין שלה שתעמיד בנים ממנו, והיה קרוב לטעות בכך]. נראתה לו דמות דיוקנו של אביו, ואמר לו, אם תיכשל ח"ו, ימחק שמך מאבני אפוד, שדקדקו עמו בדרכי המשפט עד הסוף, ושלא כמו יהודה שנכשל בנסיון דומה, ולא נמחק שמו מאבני האפוד, משום שדנו אותו ע"פ המבט של "כבשי דרחמנא".

העבודה של יוסף היתה לעמוד על גדר ה'תורה', עד קצוץ של יו"ד, והעבודה של יהודה היתה האחיזה במהלכי ה'תשובה', שהם למעלה מגדרי התורה, כמבואר במדרש שאלו לתורה נפש החוטאת מה תהא עליה, אמרה תביא אשם ויתכפר לו וכו', שאלו לקב"ה אמר יעשה תשובה ויתכפר לו ח"ו, ובעבודת התורה שלו "צדקה ממני", הגיע למעמקי ההנהגה של 'תשובה', עד שיצאה בת קול ואמרה 'ממני' יצאו הדברים כבושים!.

ולעתיד לבוא "יעלו מושיעים **לשפט** את הר עשו", שינצחו את עשו בדרכי המשפט, זהו מכוחו של יוסף שהילוכיו הם בדרכי המשפט, אבל ביעור הרע באופן מוחלט יאמ הכרח של משיח בן דוד, שההילוכים הם למעלה מן המדה כמשנ"ת.

ט. איחוד הקשר בין יוסף ויהודה

כאשר נתבונן נראה שכל 'הירידות' של יהודה – במעשה תמר, וער ואונן – היו לאחר מכירת יוסף, ועומק הענין הוא שאי אפשר לאחוז בדרכים הנעלמים, מבלי קשר עם הדרכים הגלויות, דסו"ס המציאות של עולמינו היא דרכי המשפט הגלויות, וההתקשרות עם דרכי השכר הנעלמים, באים רק מתוך העבודה ב"דרכי התורה" וזכיה במשפט, ועל כן כאשר נפרד יהודה מיוסף, שנתרופה האחיזה שלו בדרכי העבודה הגלויות, הגיע למצבים של ירידה. אלא שהיה לו כח מופלא להתרומם מתוך השפלות והדלות, ולהתחדש שנית כמשנ"ת.

וכאשר נפגשו יהודה ויוסף, חדר יהודה למעמקי הלב של יוסף, וחשף את כחו התורה וכח הדעת שבו, ונפתח האיחוד שביניהם, והקרע שהיה ביניהם, הוא רק ברובד החיצון של הנפש – ומושרש ב"קרע" של אדם הראשון, שהסתעף ממנו החילוק בין האמהות וכן"ל – אבל בפנימיות מעמקי הלב, הכל מאוחד בעצם, וזהו המשל של המדרש [הח' בראש דבריו] לבאר עמוקה, שבא אחד, וקשר חבל בחבל ונימא בנימא, לדלות את המים הצוננים שבה. ובפגישה זו הניחו את התשתית לאיחוד הגמור לעתיד לבא, ש'שני העצים' יתאחדו, ולא יהיו עוד שני מלוכות נפרדות.

וייעוד האיחוד שביניהם רמז בפסוק "ונגש חורש בקוצר", חורש זה יהודה, וקוצר זה יוסף [כמובא במדרש שבפתח דבריו], משום ש'החרישה' היא בעומק האדמה מתחת לפני השטח, ועוד שעסק הזריעה היא ריקבון הזרע באדמה, ועי"ז צומח מחדש כפל כפלים, שזהו ממש הדרכים המופלאים של יהודה, כפי שנתבאר בארוכה, ועי"כ נמשל 'לחורש', ויוסף 'לקוצר', שהקצירה עוסקת עם החטים הגלויות הצומחות על פני הקרקע, ועל כן יהודה האחוז במהלכים 'הנסתרים' נמשל 'לחורש', ויוסף האחוז בדרכים 'הגלויות' נמשל 'לקוצר', ושניהם יגשו זה בזה, ויתגלה האיחוד בין כל הנהגותיו ית' במהרה בימינו.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת ויגש תשע"ח -

שימות גם האיש על כתפו, מאי עבדינן.

א. אין להרוג כדי להציל רבים

הנה לכאורה אי אפשר להרוג הרודף, דהרי אי אפשר להרוג האיש שהוא מחזיק על כתפו שהוא אינו רודף כלל. ואע"פ שהרודף עומד להרוג הרבה אנשים, מכל מקום אין להרוג בידים אדם אחד אפילו אם על ידי זה מציל הרבה אנשים, וכמו הא דאמרינן בעלמא (משנה תרומות פ"ח מ"ב, ומובא בשולחן ערוך יו"ד סי' קנ"ז סעי' א') דאם נכרים אמרו לישראל, שימסרו לנו אחד מכם ונהרגנו, ואם לא ימסרו, יהרגו כולם, מכל מקום לא ימסרו להם אחד מהם אלא ימותו כולם.

ב. יחדו

אמנם מבואר בשולחן ערוך (שם) דאם יחדו אדם מסויים, ואמרו תנו לנו אותו פלוני, מותר למסור. [ויש אומרים דאינו מותר אלא אם כן חייב מיתה מדינא].

נמצא דלדעה הראשונה איירי אף היכא דבאמת אינו מחוייב מיתה אלא שהם יחדוהו. ואם כן נימא דבעובדא דידן הרי איירי בהאיש על כתפו דהוה אדם מסויים, אם כן נימא דהוה כמו יחדו, ואם כן מותר להורגו כדי להציל רבים.

אמנם אינו כן, דהכא לא דמי ליחדו, דטעמא דמילתא דבעלמא ביחדו מותר להורגו, דהרי על ידי שיחדו נחשב אותו אדם כרודף, כיון דמחמתו ימותו כולם, [אבל אינו רודף גמור, שהרי כל ההיתר למסור רק כשבאל זה ימותו כולם, אבל אם לא ימסרוהו יצלו, אלא שיהרגו אחרים במקומו, אסור למסור, כיון דאינו רודף גמור], אבל הכא אי אפשר לומר כן, דהוא רק מונע הצלתם.

תדע, דאם לא כן תחשוב את העשרה כרודפים אותו. נראה דכוונת רבינו, דהרי נכרי שרוצה להכריח יהודי לעבור שאר עבירות בפרהסיא ומכוון להעבירו על דת, דינו דיהרג ואל יעבור, ובפרהסיא דהיינו בעשרה אנשים, נמצא דרק מחמת העשרה חייב ליהרג, אם כן האם נימא דהעשרה הם רודפים, או דילמא רק מונעים הצלתו, שמכיון שנמצאים אינו יכול לעשות העבירה. ועיין מה שכתבנו בזה בפרשת וארא תשע"ח.

ג. מעשה הצלה

הנה כתב בחזון איש (יו"ד סי' ס"ט סק"א ד"ה ויש) דדינא הנ"ל דלא ימסרו אדם אחד להריגה אלא ימותו כולם, היינו רק כשמציל על ידי הריגת אדם אחר, אבל לא במידי דההצלה אינו על ידי ההריגה.

כגון מכונית שעומד להרוג אנשים רבים, ויכול להטות המכונית הצידה ושם יהרוג רק אדם אחד, יש לומר דשרי להטות, דאין ההצלה על ידי ההריגה, דהרי בלאו ההריגה גם היה הצלה, דאם לא היה בצד איש היה שפיר טפי, ואם כן חשיב פעולה של הצלה.

וכמו כן ברואה חץ העומד להרוג כמה אנשים, שרי ליה להטות הצידה, אע"ג דבזה ייהרג אדם אחר בחץ, דהרי הצלת הרבים היא על ידי הטיית החץ אלא דממילא נהרג אדם יחיד.

ואם כן הכי נמי בנידון דידן, הרי הצלתו הוא על ידי הריגת הרודף, אלא דממילא נהרג האדם שעל כתפו.

אלא אם כן נחלק דהכא הורג ממש את האדם, משא"כ במטה החץ שאינו אלא פעולה בהטיית החץ. אבל לכאורה מכל מקום דמי אדהדי, דפעולתו היא הריגת הרודף, וזהו פעולה של הצלה.

מי להציל מסכנה

וַיֹּאמֶר עֲבָדְךָ אֲבִי אֱלֹהֵינוּ וְגו' וְלִקְחָתָם גַּם אֶת זֶה מֵעַם פְּנִי וְקָרְהוּ אֶסּוֹן וְהוֹרְדָתָם אֶת שִׁיבְתִּי בְרַעַה שְׂאֵלָה (מ"ד כ"ז - כ"ט)

איתא בקרא שיעקב אבינו חשש שבנימין ימות בדרך, ופירש רש"י (מ"ג ח') דהשבטים טענו דעדיף לסכן את בנימין ולא לסכן את כל האחים, דהרי בנימין ספק יתפש ספק לא יתפש, ואנו אם לא נלך כולנו מתים ברעב, מוטב שתניח את הספק ותתפוש את הודאי.

חזינן דהיה סכנה או לבנימין או לכל השבטים, והיה נידון מי להציל, והשבטים טענו דעדיף להציל את אלו שהם בודאי סכנה. [ועיין מה שכתבנו בזה בפרשת ויגש תשע"ד, תשע"ז].

ויש לדון בכמה גווני דבפיקוח נפש דאיכא נידון מי להציל.

גניבה אינה נדחית

איתא בגמרא בבא מציעא (ס"ב א') בשנים שהיו הולכים במדבר, ויש לאחד מהם קיתון של מים, ואם ישתו שניהם, לא יהא לכל אחד מספיק מים ושניהם ימותו, משא"כ אם ישתה אחד מהן, הוא יחיה והשני ימות, בזה סובר ר' עקיבא דחייך קודמים, וזה שבידו המים הוא ישתה.

ויש לדון בגווני דאע"פ שהמים בידו, מכל מקום חייב לתת המים להשני:

א. גנב המים

הנה אם אחד לקח הקיתון של מים מחבירו, חייב להחזירו, דבכהאי גוונא איסור גניבה אינה נדחית משום פיקוח נפש, דהרי המים שייך לחבירו וחיינו קודמים. וכן אם אחד מהם הפקיד הקיתון של מים ביד השני, הנפקד חייב להחזירו למפקיד.

ב. פריעת חוב

אלא יש לעיין מהו אם האדם שבידו המים היה חייב להשני חוב, ויש לו לפרוע רק עם הקיתון של מים, מי אמרינן שיאמר לו שחייב לפרוע החוב, דכמו דבהנ"ל איסור גניבה אינה נדחית מחמת פיקוח נפש, דהרי הממון שייך לחבירו וחיינו קודמים, הכי נמי נימא לענין מצות פריעת בעל חוב, שהרי הממון שייך לחבירו.

או דילמא נימא דשאני מצוות פריעת בעל חוב דבאמת נדחית משום פיקוח נפש. והכי היה נראה בפשוטו, דהא דחייב להחזיר המים, היינו דוקא כשהחפץ שהוא בעין שייך לחבירו, אבל לא בחוב.

ג. מסדרין לבעל חוב

לכאורה בלאו הכי לא יוכל לגבות הקיתון מפאת דהרי מסדרין לבעל חוב, נוהיינו דהבעל חוב אינו גובה מכל החפצים של הלואה, אלא משאירים לו כמה חפצים לצורך חיותו, וכל שכן שמשאירים לו מים כדי חיותו. ולפי זה אפילו כשאצל המלוה היא פיקוח נפש ואצל הלואה רק יביאנו לחולי שאין בו סכנה, מכל מקום אינו יכול לקחת ממנו המים בעל כרחו. אך נפקותא בהא דכתבנו בחובות שאין מסדרין בהם, כגון דחייב לו מפאת נזיקין.

איש על כתפו

הנה יש לעיין מהו ברודף שרודף אחרי כמה אנשים להורגם, והרודף מחזיק עמו איש על כתפו, ואפשר להרוג הרודף רק באופן

הגאון רבי ישעיה ברדקי זצ"ל

שמעתי עובדא מנכד של נכד של הגאון רבי ישעיה ברדקי זצ"ל, שהג"ר ישעיה היה בפינסק, ורצה לעלות לארץ ישראל, ועלה

בספינה הוא ובנו ובתו **הקטנים בני תשע ועשר** [והיה אלמן], **והספינה היתה אמורה להגיע לפני סוכות, אך התעכבה הספינה, והגר"י בנה סוכה בספינה, ונתן כל כספו עבור בניית הסוכה.** [עניין מה שהבאנו בחג הסוכות תשע"ז בענין היאך נתן יותר מחומש ממנו].

וכשנתקברו לארץ ישראל וכבר ראו החוף, היתה סערה גדולה והספינה נשברה, וקפצו הנוסעים לים לשחות, וכן הוא קפץ ובנו ובתו על שכמו, והנה הוא חש שאינו בכוחותיו עם שני הילדים על כתפיו, ואמר לבתו קריינדל שתעזוב אותו, [והוא מדין איש קודם לאשה, ושמעין לפי זה דגם קטנים], ואמרה הבת לאביה שיחכה שתי דקות.

והנה בשארית כוחותיו חיכה שתי דקות, והנה ככלות השתי דקות, ראה חלק מהסוכה שצף בים, ותפסו, ואמר לילדיו גם כן לתופסו, והגיעו היבשה. [עד כאן שמעתי מהגאון הרב דוד בריטקופף].

[ולאחר כן שמעתי תוספת על הסיפור, שככלות שתי הדקות הבת צעקה טאטע, ואז ראה הסוכה, ובהגיעו לירושלים, כינס הציבור לחורבת ר' יהודה החסיד, וסיפר להם הנ"ל, ואמר שצעקת טאטע בוקעת. וללמוד מזה לצעוק לה'.]

והנה טענת הבת היתה שאם היא לא תסכים, הרי אסור לו לזרוקה דזה לא הצלה אלא רציחה.

ויש לעיין בהאי טענה בכמה אנפי:

א. ספק רודף

שמעתי מקשים, דאמאי היה חשיב רציחה, הרי היה יכול לעזובה מדין רודף, דאפילו אם שניהם בנים ויכול לקחת רק אחד מהם, אם כן אחד מהם הוה רודף.

אך לענין יש ליישב האי עובדא, דהוה רק ספק רודף, דהנה אם היה לוקח שניהם על כתפיו, היה ספק אם יצליח להגיע עם שניהם לחוף הים או דילמא יטבעו כולם, אבל אם היה לוקח רק אחד מהם, ודאי יגיע לחוף הים, ובזה הצלת אחד ודאי, עדיף על ספק שנים. אמנם כל זה מצד חיוב הצלה, אמנם מצד רודף, הרי הוה הילד רק ספק רודף.

ב. שב ואל תעשה

הנה אמרינן בתוספות בסנהדרין (ע"ד ב' ד"ה והא אסתר) דאע"פ דברציחה אמרינן דיהרג ואל יעבור, מכל מקום אם נכרים זורקים אותו על תינוק, אינו חייב למסור נפשו, מכיון דהוה רוצח רק בשב ואל תעשה.

ותיקשי, הא הנזק הוה רודף, ואם כן אמאי לא יכול כל אחד להורגו, וגם הוא עצמו יהא חייב להרוג עצמו, ועכ"פ יניח להם להורגו. אלא על כרחך חזינן דרודף בשב ואל תעשה לא הוה רודף.

מעתה יש לעיין בהא דכתבנו בעובדא דידן דהילד הוה רודף, הא הוה שב ואל תעשה ואם כן אינו רודף. [העירו דאולי שאני הכא דהם מחזיקים בו].

אך יש לומר דלעולם רודף בשב ואל תעשה הוה רודף, ושאני התם כשזורקים אותו על תינוק, דלא הוה רודף מכיון דשרי על פי דין שלא למסור נפשו כשנזרק על השני. [ועיין בספר זכר דבר (ס"ד) דדן למה לי טעמא דמאי חזית תיפוק ליה דהוה רודף].

ג. מעשה הצלה

הנה בהאי עובדא הנ"ל, הרי קאמרה דאסור לו להשליכה לים, דלא הוה הצלה אלא רציחה. ויש לעיין אם תליא בנידון החזון איש, דהנה אם לא ישליכה יתכן שימותו שלשה, ואם כן נימא דעדיף להרוג אחד כדי להציל שלשה, וכי תימא דהרי הבאנו לעיל המשנה בתרומות דאין למסור אדם אחד להריגה אע"פ דאם לא ימסור, יהרגו רבים, מכל מקום הרי כתב בחזון איש שאם ההצלה אינה דוקא על ידי ההריגה, חשיב מעשה הצלה ולא יעשה רציחה, ובזה אזלינן בתר המספר, שיציל כמה שיותר אנשים.

ואם כן הכי נמי בנידון דידן הרי ההשלכה לים, הוא רק שלא תהא על כתפו.

אלא יש לחלק דשאני הכא שהורג בידים, ותליא בנידון הנ"ל כשיש רודף ועל כתפיו אדם והורג את שניהם, אם הריגה בידים יכול ליחשב מעשה הצלה.

יפוצץ את עצמו

הנה הבאנו לעיל עובדא, כשהרודף יש לו על כתפיו אדם אחר, והנידון האם מותר להורג הרודף, ובזה ייהרג גם האדם שעל כתפיו. ויש לדון עוד, מהו בגוונא כאשר אם הרודף יצליח להרוג את האחר, ממילא ייהרג גם הוא עצמו וגם זה שעל כתפיו, כגון שבהתקרבו להרוג יפוצץ את עצמו.

א. גברא קטילא

הנה יש לדון דבכהאי גוונא מטעמא אחרינא מותר להרוג הרודף אע"פ שייהרג גם האיש על כתפו, דהרי האיש על כתפיו בלאו הכי ימות והוי גברא קטילא, ואינו חייב עליו משום רציחה.

ב. אינו מחוסר מעשה

אך זה אינו מכמה טעמים, חדא, דגברא קטילא הוי רק בכגון טריפה, או גוסס בידי אדם, או נופל מן הגג, שאינו מחוסר פעולה אחרת, אבל במחוסר פעולה לא הוה גברא קטילא.

והלכך נרדף שידענו שאחר כך הרודף יהרגנו, ובינתיים אדם אחר רצח את הנרדף במזיד ובהתראה, יהא הרוצח חייב מיתה.

ג. גם גברא קטילא אין להרוג

תו, דאף באופן שהאדם שעל כתפיו אינו מחוסר פעולה למיתתו, כגון בגוונא שכבר קפץ הרודף על הנרדף וכאשר יתגשו הרודף והנרדף ימותו שניהם וגם האיש שעל גביו, דהכא הרודף עם האיש על גביו דינם כבר כגברא קטילא וההורגם פטור.

אך אכתי יש לעיין האם מותר בכהאי גוונא להרוג גברא קטילא, כגון בנכרי האומר לישראל, או שאתה תהרוג ישראל אחר שהוא טריפה, או אני יהרוג את הישראל, מהו.

[והנה ברודף אחרי טריפה אם חשיב רודף, דן בזה הגאון רבי חיים עוזר (אחיעזר ח"א סי' י"ט סוף אות א').]

ד. מכונת הנשמה

הנה הדבר נוגע למעשה, כשיש אדם המחובר למכונת הנשמה ועומד למות, האם מותר לקחת ממנו המכונה כדי ליתן המכונה לחולה אחר שיחיה בזה חיי עולם. והיינו דתליא בנידון הנ"ל האם מותר להרוג גברא קטילא כדי להציל חיי עולם.

ה. לקחת המכונה להציל כמה חולים

תו יש לדון, מהו באופן שעל ידי לקיחת המכונה מהחולה העומד למות, יצילו בזה כמה חולים שיחיו חיי עולם.

ויש לדון אם תליא בדינא דהחזון איש, דהרי הכא ההצלה אינה בהריגה, דהרי היה לוקח המכונה גם אם לא היה חולה אחר המחובר אליו, ואם כן ניזיל בתר מספר הנפשות שמציל.

אך לא שמענו שאם יש לאדם מים, שיהא מותר לקחת ממנו המים בכח וליתן לאחרים כאשר יצילו שנים והוא אחד, אם כן חזינן דהחזון איש הוה סבירא ליה דאע"פ דבקיתון של מים ביד שלישי, יתן לשנים לשם חיי שעה ולא לאחד, מכל מקום כשהוא ביד אחד אין לוקחין הימנו.

ואולי הביאור, דשאני בגוונא דהחץ עף באויר שמותר להטותו, דאינו לוקח ממון חבירו, משא"כ בקיתון של מים, שאין לקחת ממון של השני.

ניתוח לב

יש לעיין מהו בגוונא דאיכא רודף שרודף אדם, והרודף ודאי יהרגנו, האם הנרדף יכול לקפוץ מהגג להציל עצמו, באופן שספק אם ייהרג בזה:

א. שרי כמו בניתוח

צדדי הספק, מי נימא דהוה ספק איבוד עצמו לדעת ואם כן לא שרינן.

אך חזינן לא כך, דהרי שרינן לעשות ניתוח לב שספק אם יצליח, היכא שבלא הניתוח ודאי ימות לאחר זמן, דספק חיים עולם עדיפא מודאי חיי שעה, ואם כן הכא נמי מותר לקפוץ מהגג, דספק חיי עולם עדיפא מודאי חיי שעה.

ולפי זה גם לחבירו מותר לזרקו מן הגג שמא יצילנו, אע"ג דלגיסא שימות הוה רוצח, וכמו לענין ניתוח לב.

ב. מעשה רציחה או הצלה

מעתה תיקשי, הא אמרינן (משנה תרומות פ"ח מ"ב, ומובא בשולחן ערוך יו"ד סי' קנ"ז סעי' א') דאם נכרים אמרו לישראל, שימסרו לנו אחד מכם ונהרגנו, ואם לא ימסרו, יהרגו כולם, דהדין הוא דלא ימסרו להם אחד מהם אלא ימותו כולם. חזינן דאסור לעשות מעשה רציחה אע"פ שעל ידי זה יציל נפשות.

אך לא שמענו אם אמרינן הכי גם באופן דהנכרי אומר שימסרו אדם אחד, וספק אם הנכרי יהרוג להנמסר, ואם לא ימסרו, ודאי ימותו כולם.

ויש לומר דלא מחלקינן, וכמו באומר הנכרי, תהרוג אדם אחד מספק, ואם לא כן יהרגוך, דדן בזה הגאון רבי שלמה איגר בתשובותיו (נ"ח כתבים סי' י"א, ואיירי באופן דספק, דהאי פלוני בלא זה היה בספק מיתה).

ויש לחלק, דהכא חשיב פעולה של הצלה, דהיה ניחא ליה שלא ימות כלל, משא"כ במסירה דכל הרצון דהעכו"ם להריגה, וכחילוקא הנ"ל דהחזון איש.

ג. משלות שועלים

הנה איתא בגמרא סנהדרין (ל"ח ב') שלש מאות משלות שועלים היו לו לרבי מאיר, ואנו אין לנו אלא שלש, אבות יאכלו בסר ושני בנים תקהינה, מאזני צדק אבני צדק, צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו.

ופירש רש"י (שם ל"ט א') אבות יאכלו בוסר, משל הוא שרימה השועל את הזאב ליכנס לחצר היהודים בערב שבת, ולתקן עמהם צרכי סעודה ויאכל עמהם בשבת, וכשבא ליכנס, חברו עליו במקלות, בא להרוג את השועל, אמר השועל לא הלקוך אלא בשביל אביך שפעם אחת התחיל לסייען בסעודה ואכל את כל נתח טוב, אמר לו הזאב, ובשביל אבא אני לוקה, אמר לו השועל, הן, האבות יאכלו בוסר וגו'.

אמר לו השועל, אבל בא עמי ואראך מקום לאכול ולשבו, בא לו על הבאר ועל שפתו מוטל עץ והחבל מושכב עליו, ובשני ראשי החבל שני דליים קשורים, נכנס השועל בדלי העליון והכביד וירד למטה ודלי התחתון עלה, אמר לו הזאב, למה אתה נכנס לשם, אמר לו השועל, יש כאן בשר וגבינה לאכול ולשבו, והראה לו דמות הלבנה במים כדמות עוגל כמין גבינה עגולה, אמר לו הזאב, אני היאך ארד, אמר לו השועל, הכנס אתה בדלי העליון, נכנס והכביד וירד, ודלי שהשועל עליו עלה, אמר ליה הזאב, היאך אני עולה, אמר לו השועל, צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו, לא כך כתיב מאזני צדק וגו'.

והקשה במהרש"א (שם), היאך ירד השועל למטה בדלי, הרי הכניס עצמו בספק נפשות, דהרי היה לו לחשוש דילמא הזאב לא יירד בדלי השני.

ולחאמור לא קשה, דעדיף ספק נפשות מודאי נפשות. [א"ה, נראה כוונת רבינו, דהרי מבואר ברש"י דאיירי שהזאב בא להרוג השועל, נמצא דבזה שירד השועל להבור, היה ודאי הצלת מהזאב].

ובמהרש"א תירץ דהניח אבן בדלי השני שהיה משקלו יותר ממנו, וגם לקח עמו באותו דלי שירד הוא אבן אחר כזה, ונמצא שהיה הוא ואותו אבן שעמו משקלו יותר מאבן שהיה בדלי השני, ועל ידי זה ירד, ושוב אם לא היה הזאב יורד בדלי שני, היה הוא משליך אותו אבן שעמו מתוך הדלי, והיה הוא עולה על ידי אותו אבן שבדלי שני שמשקלו יותר ממנו, והיינו דקאמר אבני צדק.

ד. משל מרב האי גאון

אגב, בתשובות הגאונים (הרכבי סי' שס"ב) מובא כעין משל הנ"ל, באריה שרצה לאכול שועל, ואמר השועל לאריה כי הוא רזה ועדיף לאכול יהודי שהתפלל ליד בור, ואמר האריה דמפחד שיענש אם יאכל יהודי המתפלל, ואמר השועל דהעונש רק לאחר כמה דורות, ורק נכדו יענש, והסכים האריה וקפץ לאכול היהודי, אך נפל לבור ולא היה יכול לעלות, והציץ השועל בבור, וטען האריה לשועל הרי אמרת שרק הנכד ייענש, והשיב השועל שצריך לומר דהסבא של האריה עבר עבירה, ותמה האריה אמאי צריך להיענש בשביל הסבא, והשיב השועל אמאי אם כן קיבלת מתחילה את טענתו שרק הנכד של האריה יענש.

וכתב בתשובות הגאונים, דיש ללמוד ממעשה זה הרבה מוסרים. ופירשו דהיינו דאדם צריך תמיד לחשב באותה אמת מידה לעצמו ולאחרים.

שנים נמצאים בשבי

הנה כאשר שנים נמצאים בשבי, ואחד מהם עומד ליהרג, כתב בש"ך דשרי לאחד מהם לברוח אע"פ שבזה השני ייהרג. (א"ה, לא מצאתי בהדיא בש"ך, ועיין בש"ך חו"מ סי' קס"ג ס"ק י"ח, ומבואר בהדיא בהגהות יד אברהם יו"ד סי' קנ"ז ד"ה גוים).

א. בורח כדי שיהרגו השני

הנה אם שר בית הסוהר היה מצווה לאחד מהם לברוח, ואחר כך יהרוג את השני בתמורה על זה שנתן לו לברוח, ובלא הציווי לא היה רצונו לברוח, ואם לא יברח יהרגנו על זה שלא ברח, יש לומר דאסירא ליה לברוח, דהרי על ידי בריחתו גורם שהשני ייהרג. אלא דברי הש"ך שכתב שמותר לברוח, היינו מפאת שבורח להציל נפשו, ולא שבורח מחמת שהשני ימות.

ב. פעולה של הצלה

אם כן חזינן חילוקא דהחזון איש, דהנה יש לעיין בנהוג במכונות ואיבד השליטה והיא יורדת במורד ההר ומהרוג רבים, ואם יטה המכונות הצידה יהרוג רק אדם אחד הנמצא בצד.

ולכאורה אסירא וכהא דאמרינן (משנה תרומות פ"ח מ"ב, ומובא בשולחן ערוך יו"ד סי' קנ"ז סעי' א') דאם אמר נכרי למסור נפש אחת, אסור למסור אע"פ שימותו כולם, כיון שעושה בידים, ואם כן הכי נמי הכא.

אך כתב בחזון איש (יו"ד סי' ס"ט סק"א ד"ה ויש) דיש לחלק, דהתם במסירה נפש לנכרי, ההצלה היא על ידי מסירת הנפש, משא"כ הכא ההצלה היא על ידי נטיית המכונות, ואם לא היה אדם שם נמי היו ניצולים, ואם כן שוב אמרינן דחשיב פעולה של הצלה ועדיפא למיעבד הכי.

ואם כן הכא נמי בנידון דידן, אם בורח רק כדי שהשני ימות ולא הוא עצמו, אם כן אסור לברוח, אמנם אם בורח כדי להציל עצמו, מותר לברוח.

ואע"ג דבנידון דידן אינו הורג בידים אלא רק גורם, אך מכל מקום הא גם לענין גורם אסרינן, וזה דינא דמוסר דאמרינן דיהרג ואל ימסור, ומכל מקום מפלגין בהאי חילוקא.

אך מכל מקום אין ראיה להיכא דהורג בידים דגם התם מותר לעשות מעשה הצלה.

ג. לברוח בחילול שבת

הנה שאלתי להגאון בעל חזון יחזקאל זצ"ל, מהו כאשר יש בשבת שני אנשים מסוכנים, באופן דהוה פיקוח נפש דדוחה שבת, ויכול להציל רק אחד מהם, ואחד מהם יכול להציל רק בחילול שבת, והשני יכול להציל גם בלא חילול שבת, כגון שחולה אחד קרוב אליו ויכול ללכת אליו ברגל, וחולה השני רחוק ממנו וצריך ליסוע אליו ברכב.

האם יציל דוקא האדם שיכול להצילו בלא חילול שבת, או דילמא נימא דאיזה שירצה יציל. וקאמר הגאון בעל חזון יחזקאל דאיזה שירצה יציל. [ועיין מה שהארכנו בזה בפרשת ויגש תשע"ז].

מעתה, בדינא דהש"ך בפשוטו משמע דשרי לברוח אפילו בחילול

שבת. והנה יהא מכאן ראיה לנידון החזון יחזקאל, דאם נאמר דלא יחלל שבת כאשר יוכל להציל אדם אחר בלא חילול שבת, אם כן בנידון הש"ך נמי, אמאי יחלל שבת ובזה השני הנשאר ימות, שלא יחלל שבת ובזה השני לא ימות, [אע"פ שהוא ימות].

ד. רש"י בסנהדרין

הנה העירוני דיש לעיין בפירש רש"י בסנהדרין (ע"ד א' ד"ה מאן) בהא דבשפיכות דמים יהרג ואל יעבור, דפירש רש"י דהיינו משום דלא נימא דאיסור רציחה יהא נדחה משום פיקוח נפש, דהרי כל היתירא דפיקוח נפש רק משום חשיבות נפש מישראל, וכאן בלאו הכי יש נפש אבודה.

ואם כן הוא הדין נימא בגוונא דהחזון יחזקאל, דכל ההיתירא לחלל שבת משום פיקוח נפש היינו משום להציל נפש, והרי אם בלאו הכי יהא נפש אבודה לא יהא היתר.

אך לענ"ד אם כן נמצא דדברי הש"ך דלא כרש"י כאשר בורח בחילול שבת, ולזה יש לומר דכוונת רש"י לא מפאת שכשיש נפש אבודה ליכא היתירא דפיקוח נפש, אלא כוונת רש"י רק דאין להציל עצמו על ידי נפש של חברו, דמי עדיף הוא ממנו.

אך זה דוקא כאשר ההצלה ברציחה, אבל אם הנפש השניה אבודה מחמת שלא הצילו אותה, זה גוונא דהחזון יחזקאל דאמרין דשרי, דהוה פעולה של הצלה, וזהו נמי דינא דהש"ך דהרי איירי דאין הצלת עצמו על ידי הריגת חברו, אלא הוא עושה מעשה הצלה אלא ממילא השני ימות.

נפלה פצצה

הנה יש לעיין בנפלה פצצה, וכאן ודאי תהרוג אותו, דאי אפשר לברוח, ויכול לזרוק הפצצה דרך החלון למטה ואין לו זמן לברר אם

עניני שבת

והנה אם הוה בזמן תוספת שבת הבלתי הכרחית, הרי אם ישראל הדליק אז והוא לא קיבל תוספת שבת, והמבדיל קיבל תוספת שבת, בפשוטו שרי, ואם כן נכרי נמי. ובתוספת שבת ההכרחית, יש לדון, וצריך ראיה להקל.

צער האדם

הנה לכאורה מציאנו חילוק בין הדליק נר למנוע צער מאדם, להדליק נר למנוע צער מבהמה:

א. הבדל בין אדם לבהמה

אם הדליק נכרי ליולדת נכרית, לכאורה אין לברך. אך אם הדליק נכרי למנוע צער מבהמה, לכאורה מברכין, דהרי שרי לומר לנכרי להדליק נר למנוע צער בעלי חיים. והיינו למגן אברהם וט"ז הנ"ל.

ב. אדם יכול לפעול בעצמו

ואין לתמוה אמאי עדיפא צער דבהמה מצער דיולדת נכרית, דהרי חזינן דהתירו איסורי דרבנן משום צער בעלי חיים, ולא התירו משום צער של אדם. וביאר בחוות יאיר (סי' קצ"א) דאדם יכול לפעול על עצמו שלא יצטער. [וזה לשונו, דודאי י"ל דהקפידה תורה על צער בעלי חיים דחסירה דעת ונפש המשכלת לסבול, משא"כ זה האדם איבעיה ליה ליתובי דעתיה ולקבל מאהבה אשר יארע לו].

ג. ההיתר מחמת נטילת נשמה

ואכתי תיקשי, דהרי לענין צער דיולדת, הרי חזינן דשרי עבור ישראל, ואם כן גם ביולדת נכרית לשתרי משום צער דידה. ויש לבאר דההיתר דפיקוח נפש לא מפאת הצער, דגם בזה יכול לפעול בעצמו שלא יצטער, אלא ההיתר מפאת נטילת נשמה, ובנכרי ליכא שריותא מחמת נטילת נשמה, ומפאת הצער הא יכול לפעול על עצמו שלא יצטער, והוה הנכרית כמת בלא צער דאסור להצילה.

נר שלא שבת

הנה אמרינן בשולחן ערוך (סי' רח"צ סע' ה') אין מברכין על הנר שלא שבת ממלאכת עבירה, משא"כ בנר שהודלק לחיה ולחולה מברכין, מכיון שלא הודלק לעבירה, בין בהדליק ישראל ובין בהדליק נכרי.

אבל אם נכרי הדליק נר בשבת לעצמו, כיון שאם היה מדליקו ישראל היה עובר, מיקרי נר שלא שבת ממלאכת עבירה, ואין מברכין עליו. [ואיירי אף בהדליק לצורך הנכרי].

א. הדליק נכרי לחולה שאין בה סכנה

הנה אם הדליק נכרי לחולה שאין בו סכנה, פליגי הפוסקים, דעת אליה רבה (שם סק"י) דלא מברכין, דאם אין סכנה, הוה איסור גמור, שלא שבת ממלאכת עבירה מיקרי, אף שמותר לישראל לצוות לגוי להדליקו, מכל מקום לישראל עצמו אסור, ודמי לנר שהדליק גוי בשביל עצמו בשבת דאסור אף שמותר לישראל להשתמש בו בשבת. אמנם דעת המגן אברהם (שם סק"ז) והט"ז (שם סק"ה) דמברכין, דמיקרי שבת ממלאכת עבירה, מכיון דמותר לומר לנכרי להדליק לחולה שאין בה סכנה. וכך פסק במשנה ברורה (שם ס"ק ט"ז), ושער הציון ס"ק י"ד).

ב. עוד גווני כהנ"ל

הנה כמו כן בשאר גווני דאסור לישראל להדליק נר אבל מותר לומר לנכרי להדליקו, כגון בהדליק נכרי נר בין השמשות לצורך מצוה, דשרי לומר לו להדליק, הנה בפשוטו גם בזה יהא תליא בפלוגתא מגן אברהם ואליה רבה.

וכן בהדליק הנכרי בשינוי לצורך מצוה, להסוברים דבכל שנוי איכא היתירא דשבות שבות, נמי יהא תליא בהאי פלוגתא.

ג. תוספת שבת

יש לעיין בהדליק נכרי נר בתוספת שבת, אם חשיבא נר ששבת.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

**דבריהם הן הן זכרונם
לעילוי נשמת מרן בעל אילת השחר זצלה"ה
ליקוטים מתוך ספר "אגן הסהר"
שי"ל ע"י הרה"ג ר' שמואל אהרן פיש שליט"א
מתוך חלק א' - וחלק ב' העומד אי"ה לראות אור בקרוב.
[כשמובא להלן רבינו זצ"ל הכוונה לרבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל]**

מוציא דיבה הוא כסיל

רבינו זצ"ל נזהר עד מאד שלא לבשר בשורות רעות מכל מין שהוא. וגם בשיעורים כאשר הרבה רבינו לעסוק בסוגיית הקל הקל תחילה לחולה [יומא פ"ג ע"א], הדוגמאות היו תמיד על יולדת או כיו"ב דבר של שמחה. וכאשר הוכרח לומר חולה או אבל או כיו"ב רח"ל היה תוך כדי דיבור אומר שזה לא יהיה נוגע למעשה ורק דרוש וקבל שכן.

כאשר מרן בעל אילת השחר זצ"ל בא לבקר את רבינו זצ"ל בחדש אלול תשע"ב, [והעידו באי ביתו שמאחרי תפילת שחרית ראו שמכין עצמו לביקור זה] סיפר לרבינו על הח"ח ששאלוהו מדוע אינו מחבר ספר משנה ברורה גם על יורה דעה, והשיב שנחוץ לו לחיות עוד 36 שנה עבור דבר כזה [שסך זה של שנים לקח לו לחבר את המ"ב על או"ח] ובאמת הוא חי אח"כ עוד 35 שנה. ועוד אמר שעד יעקב אבינו היה פטירה פתאומית, ומאז התחילו החולאים כדי שיוכל אדם לצוות ולהתבונן, תיכף ומיד פתח רבינו ואמר שיש קושיה בשו"ת דובב מישרים בענין אשתני דינא אשתני קטלא...

ובאופן שמוכרח אדם לספר לחבירו דבר שלא נעים לשמוע ויש לו גם דברים אחרים לומר לו כתב רבינו בכתביו שמבואר בפרקי דרבי אליעזר [פ' כ"ה] שיקדים האדם את הבשורה הטובה ורק אחר כך יאמר את הדבר הלא טוב, ולמדים זאת מהנהגת הקב"ה שקודם בשר לאברהם על פקידת שרה ורק אח"כ בישר לו על חורבן סדום.

עשר שעות רצופות של תהילים

בשיעור האחרון שמסר רבינו זצ"ל בביתו בעש"ק פ' כי תבא תשע"ב אמר רבינו שמרן בעל אילת השחר זצ"ל סיפר לו, והוא עצמו גם שמע עובדה זו ממורו ורבו בעל המעשה הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, ושוב ראיתי שרבינו כתב בעצמו את הדברים לזכרון בספרו מחזה אברהם עמ"ס ברכות [עודנו בכת"י לדף י"ב ע"ב] על הגמ' שאדם צריך לבקש רחמים על חבירו ואם אינו מבקש נקרא חוטא, ואמר רבא שאם הוא תלמיד חכם (אותו שקיבל הייסורים) ראוי שיחלה עצמו עליו, וכותב רבינו שגם תלמיד חכם על תלמיד חכם ראוי שינהוג כן שהרי מקור הגמרא לחידוש זה הוא מהמקרא בתהילים [פ' ל"ה] "ואני בחלותם לבושי שק" ודוד הרי אמר כן על דואג ואחיתופל הרי מבואר דגם בת"ח על ת"ח זו ההנהגה הרצויה.

ואח"כ כותב רבינו בהאי לישנא: אכתבה לזיכרון אשר שמעתי ממו"ר הגאון חזון יחזקאל שכאשר הוגלה לסיביר על ידי הקומוניסטים, מפאת היותו רב, החפץ חיים זלה"ה אמר עליו תהילים עשר שעות רצופות, והנה ביום מן הימים אמר עכשיו מגרשים את הרב אברמסקי מסיביר, והג"ר אלחנן וסרמן זצ"ל רשם בפנקסו את היום והשעה, וכאשר חזר החזון יחזקאל מגלותו ועבר בראדין פגשו הג"ר אלחנן ושאלו, ואמר לו החזון יחזקאל שבאותו יום ובאותה שעה אמר לו הרוסי, לך. עכ"ל הטהור של רבינו זצ"ל.

והערב נא

רבינו בעל אילת השחר זצ"ל היה חוזר ואומר דהרבה מאד מההצלחה של האדם בתורה תלויה בתפילת "והערב נא" ופירש דבריו דהנה רואים בעלי חנויות שבקייאם בכל רזי ופרטי סחורתם ומחיריהם אע"פ שלפעמים יש להם מאות פרטים בעסקם ואע"פ שהם אינן מוכשרים כל כך מכל מקום הם זוכרים כל פרט ופרט בדקדוק נפלא והכל משום שיודעים שזה חייהם ומקור פרנסתם, ומי שמרגיש שהתורה היא חייו הרי היא נעשית עריבה לו שיודע שממנה שואב את כל חיותו ויזכור הכל. וכאשר אמרו דורשי רשומות עה"פ בתהלים "לעולם לא אשכח פיקודיך כי בם חיייתני" והיינו שכאשר הלימוד הוא בהרגשת כי בם חיייתני ממילא לעולם לא אשכח פיקודיך.

ולראות כמה נעימים הדברים שיוצאים מפיו עושיהם אספר את שבדידי הוי עובדא : לפני ג' שנים [תשע"ה] נכנסתי לבעל אילת השחר זצ"ל בליל שבת לאחר הסעודה בביתו [בהשתדלותו של נכדו חביבו שהיה מסור אליו בלב ונפש הג"ר גדליה הוניגסברג שליט"א] ורציתי לומר לו דבר חידוש של רבינו רבי אברהם זצ"ל בהלכות ספירת העומר, ולצורך כך הקדמתי לדברי שכתוב בפוסקים דמי שסופר היום עשרים פחות אחד יוצא ידי חובה. תיכף הגיב בעל אילת השחר "רבי עקיבא איגר" ושוב אמר "רבי עקיבא איגר" ובהיות ולא ידעתי שיש בזה רבי עקיבא איגר חשבתי שמא החליף דבר בדבר.

שוב כשבאנו לבית ראינו דאכן המשני"ב מביא כן בשם אחרונים אבל מקורו הוא מדברי הגרע"א בגליון השו"ע שמציין לספר פרי הארץ שכתב כן, ושם מתבאר מדבריו שזה לא רק בארבעים חסר אחת אלא גם בעשרים פחות אחד. ונפעמנו ששאלה זו שמסתמא מעולם לא נגעה לו למעשה אבל זה מונח בזכרוננו שזה בגליון הגרע"א.

חוצפא יסגא

שח לי הג"ר ברוך יואל הלר שליט"א את ששמע מאביו הג"ר שמואל שליט"א שבעת לומדו אצל בעל אילת השחר זצ"ל לפני כששים וחמש שנה (לערך בשנת תשי"ב) בישיבה בכפר סבא [וכבר בשעתו על אף גילו הצעיר היו כל התלמידים במורא גדול מעוצם גדלותו ורוממותו] בלמדם את דברי הגמ' בסוטה (דף מ"ט ע"ב) דבעקבתא דמשיחא חוצפא יסגי, שאל אביו לרבו הגראי"ל זצ"ל במה ניכר דבר זה בדורנו שרגילים לומר שאנו בדור זה של העיקבתא דמשיחא. והשיבו הגראי"ל זצ"ל שאם אנו רואים כיום שתי בחורים בישיבה קטנה לומדים בחברותא ואחד אומר לחבירו "לפי מה שאמרנו אין התחלה לקושית הפני יהושע" אין לך חוצפה גדולה מזו. והתחיל להסביר לו במקצת מי היה הפני יהושע וכמה אנו רחוקים מגדלותו כרחוק מזרח ממערב.

לימוד אלף בית אם נחשב כדברי תורה

נסתפקתי האם מותר ללמד אותיות אלף בית לתינוק קודם ברכת התורה. האם זה נחשב כדברי תורה אמירת האותיות, או דכיון שאין בהם תוכן של דברי תורה אי"ז אלא הכשר מצוה ואי"ז דברי תורה. ושאלתי את רבינו זצ"ל והשיב לי בפשיטות שאין זה דברי תורה. שוב שאלתי כן גם מקמיה הגר"ח קניבסקי שליט"א, וגם הוא השיבני שאין זה כדברי תורה. [א. ה. שו"ר בספר גם אני אודך ששאלו לענין לימוד א' ב' עם תינוק בתשעה באב ואסר, וצריך ליישב ב' הדברים יחדיו].

שוב אמר לי הגר"מ גרינולד שליט"א ששאל כן את הגאון בעל אילת השחר זצ"ל ואמר לו דממתני' דאבות שאפי' לא למדו אלא אות אחת נקרא רבו, משמע דלימוד האותיות הרי הם כדברי תורה. ועיין בשו"ר ברכה להגאון חיד"א יו"ד [רמ"ו סק"ד] שחמור מאד ללמד גוי את אותיות הא' ב', ועיין עוד בתשו' והנהגות [ח"ד סי' י"ז] מש"כ בזה.

זריקת חץ על גוי שיפגע בו כאשר יהפך ליהודי

בי"ז אב תש"ס אמר רבינו זצ"ל דבר חידוש [א. ה. דאע"פ שהמג"א בהל' ציצית מחדש שטלית שאולה אע"פ שהיא פטורה יש בה מצוה קיומית. מכל מקום כל זה בשאולה אבל נשים לא יוכלו לקיים מצוה באתרוג שאינו לכם ביו"ט ראשון משום שאצלם זה רק מצוה קיומית, כיון שמה שיכולות להכניס עצמם לחיוב האנשים זה רק כאשר כל גדרי המצוה של האנשים גם ישנם. והראוני שזה דלא כמש"כ בתהלה לדוד סי' י"ג סוף אות ז'] ואמר רבינו שאין לו ראיות לחידושו רק דבר אחד יכול לומר שלפני הרבה שנים גם נתעורר לשאלה זו וסברתו אז היתה ג"כ כהיום הזה.

והביא רבינו דוגמא לכך מדברי הגאון ר' חיים עוזר זצ"ל בשו"ת אחיעזר [ח"ד סי' מ"ה] שנשאל על גוי שמתו אחיו מחמת מילה האם יכול להיות שיכנס ליהדות בטבילה לחוד בלא מילה. והביא שהרב מפוניבז' בעל זכר יצחק כתב בזה באריכות, ולדידי' הדבר פשוט ואי"צ שום ראיה שהוא נכרי לכל דבריו. והוסיף שם שלפני עשרים שנה גם נשאל על כך בבואו לחתונה בווען של אחד מישראל שמל שני בניו שנולדו מאשתו הנכרית ומתו מחמת מילה והיה לו בן שלישי שטבל ולא מל ואמרתי להם אז שהדבר פשוט שהבן השלישי הוא גוי גמור. ע"ש. ופירש רבינו דכונתו לומר שדבר שפשוט לו כל כך הרבה שנים זה ג"כ מין סמך שהדבר אמת.

באותו מעמד נכנס אברך לבית המדרש וכאשר שמע את רבינו זצ"ל אומר מה שכתוב באחיעזר אמר שכמו כן כתוב בספר דרך פיקודיך לבעל הבני יששכר שבלא שימול לא יהפך להיות יהודי אבל הוא מוסיף שם עוד שאם הגוי הזה רוצה למות כיהודי זכותו למול את עצמו ואם ימות ימות.

תיכף שאל רבינו זצ"ל היאך יתכן הדבר הרי נמצא שבמילתו הוא הורג יהודי, שהדבר דומה למי שזורק חץ על גוי שיפגע בו כאשר הוא יהיה יהודי, וגם כאן עשיית החבורה של המילה זה החץ שלבסוף ימיתנו [דקרנא דתורא קבירא ביה].

[א. ה. כנודע שכך היה דעתו של רבינו זצ"ל כל השנים שיש איסור רציחה לזרוק חץ על גוי שבזמן הזריקה הוא גוי וידוע שיפגע בו לאחר שיתגיר, וכתב זאת רבינו גם במכתב לבעל פירות תאנה על מס' מועד קטן ומרן בעל אילת השחר זצ"ל בראותו הדברים שם כתב עלי גליון שאין דעתו כן ואם בשעת הזריקה לא היה יהודי אין כאן מעשה רציחה על יהודי, וכן היא דעת הגר"ח קניבסקי שיבדל לחיים ארוכים (כן ראיתי בכת"י במכתב לשואל ששאלו זאת בשם רבינו), ויש בזה אריכות דברים.

ועל עצם התמיה על הדרך פיקודיך י"ל דכיון שמבואר ביבמות שאין מטבילין אותו רק לאחר שנתרפא מן המילה א"כ עד אז כבר נראה אם הוא מת מחמת המילה וא"כ שפיר אפשר למולו דאין כאן שום צד הריגת ישראל רק צד הריגת נכרי. כעין זה חידש רבינו זצ"ל שמותר לחלל שבת להציל גוי כאשר הוא בתהליך של גירות, כיון שלאחר זמן יתברר שחילול זה הציל יהודי, ועיין בהקדמת משברי ים לגלגל החוזר ח"ב מה שהבאנו בהרחבה מכתבי רבינו].

כונת מצוה על פעולה עתידית

הכלי חמדה בפרשת ואתחנן מביא ספק מספר "בית יהודה" האם אדם שישן בסוכה בערב סוכות דומה למי שישן בשמיני בסוכה שעובר בבל תוסיף. ומסיק שם הכלי חמדה שעובר. [והיינו משום שמכוין למצוה ודומה לישן בשמיני בסוכה דמבואר בראש השנה כ"ח ע"ב דעובר].

ושאל ידידי הגר"ר משה גרינוולד שליט"א את מרן בעל אילת השחר זצ"ל האם מותר ללכת לישון בערב סוכות בסוכה ולחשוב קודם השינה שמכוין למצוה ממתי שיכנס הסוכות. וענה לו "לא שייך כונה על להבא".

[ואין לדון כאן לפטור מצד שישן פטור ממצוות דהכרעת הפוסקים שאדם חייב במצוות גם בעת שינתו, וכשהקבלתי פני הגר"ד לנדו שליט"א בסוכתו בחהמ"ס תשע"ח אמר שזה מוכח בגמ' סוכה כ"ט ע"א דיש צד בגמ' שעד שיעור היינו עד שיקיץ וקשה מה שייך לומר דאין מטריחין עד שיתעורר הא פשיטא שהרי ישן פטור ממצוות א"כ מהיכי תיתי שיטריחוהו להעירו הרי מוכח שישן חייב במצוות.

בכתבי רבינו נמצא [נדפס בפנינים לפרשת פנחס תשע"ו] שמעתי עובדא דבשנתו האחרונה של מרן החפץ חיים, אמרו לו הרופאים שהוא מוכרח לאכול ביום הכיפורים משום פיקוח נפש, ושאלם אם יישן כל היום כיפור, האם גם יהא מוכרח לאכול, ואמרו שאז יוכל לצום, ואמר החפץ חיים דאם כן כך יעשה.

ולכאורה קשיא, הרי אם יישן כל היום, אע"פ דיקיים מצוות ועניות, מכל מקום הרי יפסיד המצוות דאורייתא דקריאת שמע וזכירת יציאת מצרים : ודן בזה רבינו בהרחבה. ועכ"פ למדנו גם מהנהגת הח"ח שפשיטא ליה דמקיים המצוה גם בעודו ישן].

ורבינו זצ"ל אמר שפשוט ששייך ולא רצה להאמין שהגראי"ל אמר אחרת. ואמר דמזה שלא מצינו איסור שינה בערב סוכות מוכח שמהני כונת מצוה על להבא ועל כן לא יעבור בבל תוסיף באופן זה. [וכאשר דברתי בזה ברבים העירני בחור אחד דמזה שלובשים טלית קודם הזמן ומברכים עליה בבא הזמן מוכח כדברי רבינו שהרי לכיון הזמן בדיוק אינו יכול א"כ אם לא שייך כונה על להבא הרי לדברי הרמב"ם שכסות יום בלילה פטור יעבור בבל תוסיף ודו"ק.

ועיין מה שהבאנו באגן הסהר חלק א' (אות ס') מרבינו שהתיר להדליק נרות שבת בבית הכסא והיינו

באופן שיכוין למצוה בחוץ וכדיארנו שם בהערה. ומוזה נוכל ללמוד למי שיודע שעומד לשהות אצל חולה יממה שלימה באופן ששם יהיה תוך ד' אמות לדבר טינוף שלא יוכל לקיים בו מצות שיכוון למצוה שמה שיספור אח"כ ספירת העומר יעלה לו לספירה ויוכל שפיר לספור. (דק"ש שהיא בעצם דברי תורה ודאי שאסור יהא לו לקרוא אע"פ שאינו מכוין למצוה).

ומרן בעל אילת השחר זצ"ל נתן עצה לאדם זה שיספור בכונה הפכית ויועיל לו שיוכל להמשיך לספור בברכה, וכבר הבאנו בחלק א' אות תכ"ו ס"ק ז' שדעת רבינו בספרו בר אלמוגים סי' א' עמוד ל"ג שאין יכול להמשיך לספור בברכה כאשר ספר בכונה הפכית, ולדברינו העצה היחידה היא לכוין קודם לכן וכנ"ל.

מאכל גזול לאחר שינוי אם רשאי לכתחילה לאכלו בלא ברכה

נסתפקתי במאכל גזול לאחר שינוי דהכרעת המשנ"ב [סי' קצ"ו ס"ק ד'] שאין מברכין עליו ברכה ראשונה רק ברהמ"ז דא"ו מספק, האם רשאי לכתחילה לאוכלו בלא ברכה וכדכתב המנחת שלמה [סי' ח"י ס"ק ח'] לענין בעל קרי שאסור לו לברך שיכול לאכול ולשתות כמה שרוצה בלא ברכה כיון ששורש האיסור דרבנן שלא להנות מהעוה"ז בלא ברכה הוא חיזוק למצות הברכה וכל שפטור מלברך אינו בהך איסור וכן הוא באונן ע"ש. או דשאני הכא שהגברא חייב לברך אלא שכיון שעבר עבירה בהחפץ אין הוא יכול לקיים חיובו דמנאץ יחד עם הברכה אבל לאכול ג"כ לא נתירהו.

ושאלתי את רבינו זצ"ל ואמר דכיון שהוא מופקע מברכה ודאי שיכול לאוכלו לכתחילה בלא ברכה. והוסיף עוד ואמר חידוש דגם אין גם ענין שיפטרנו במאכל אחר שעדיין הוא נחשב למנאץ דכל שהברכה תחול עליו הוי ניאוצ (אמנם לכא"ו כדי לצאת השיטות שלאחר שינוי מברך ראוי שיפטרנו במאכל אחר אבל כיון שיש כאן איסור ניאוצ עדיף להיות בשב ווא"ת ודו"ק).

והג"ר משה גרינוולד שליט"א שאל זאת את מרן בעל אילת השחר זצ"ל ואמר שודאי שלא יאכלנו ופליג על סברת מו"ר הנ"ל דסובר שהוא מופקע מברכה.

[א. ה. והגר"מ גרינוולד שליט"א רצה לדייק מדברי הביכורי יעקב בסי' תרמ"ט שכתב בלשונו שאם עבר ולקח הד' מינים לאחר שקנאם בשינוי דמשמע שלכתחילה אסור לו לקחתם, וע"כ שזה מצד הברכה, וא"כ נימא דה"ה הכא בברכת הנהנין. אך הדברים חלוקים דבמצוה ראוי לחזור לעשותה בברכה, משא"כ בברכת הנהנין אם אוכל דבר שפטור מברכה אין סיבה שנחייבנו לא לאכול או לפטור ע"י מאכל אחר.

ונראה בעזה"ת עוד נפ"מ בנידונו בבשמים של מת או בית הכסא שלא תיקנו בהם ברכה מחמת מאיסותם דהמשמעות היא שרשאי להריח בהם לכתחילה וכמובן שבוז פשוט יותר שהחפצא מופקע מברכה ולא דמי לגזול שהחסרון בגברא ובאופן שרוב המאכל גזול ומיעוטו אינו גזול כתבנו בזה במקו"א בעה"ת].

והם עמלים ואינם מקבלים שכר

ידוע כמה ההביל רבינו מרן בעל אילת השחר זצ"ל את כל תענוגי עולם הזה כל ימי חייו וכל דבר שלא היה שייך לעולם הנצח החשיבו כאין וכאפס.

ושמעתי על גביר אדיר שעשה עיסקא גדולה והרויח ובא לפני מרן זצ"ל ונתן לו מחצית מכל הרווחים. לאחר מכן ראו את מרן מהורהר ושאלוהו הרי רבינו קיבל כעת סכום כה נכבד לצורך הכוללים ומדוע הוא מהורהר. והשיב מרן אני חושב מה יש לאותו גביר לעשות בחצי שנשאר בידו האם לא חבל על ממון כה רב שלא ישמש לקניני הנצח.

ועל דרך זה פירש באילת השחר על התורה פרשת בחוקותי כתב וז"ל: בספר ח"ח עה"ת מביא והנה במה שאומרים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר לכא"ו זה תמוה שהרי כל פועל מקבל שכר אלא הפירוש דבנוהג שבעולם מי ששכר פועל לתפור לו בגד או מנעלים והפועל יעמול בזיעת אפים כל היום וכל הלילה ולא יתפור את הבגד או המנעלים לא יקבל שכר וכו' כי לא עבור העמל הוא מקבל שכר אלא על המעשה ועמל בלי מעשה אין בו תועלת לא כן הוא הדבר בלמוד התורה אנו נצטוינו לעמול בתורה ככתוב אם בחוקתי תלכו ופירשו רבותינו ז"ל שעל היגיעה הדברים אמורים עכ"ד.

אמנם הרי יש פועלים שמקבלים שכר עבור שעות עבודה וכדו' ובעירובין ס"ה א' חז"ל הגדירו לומדי תורה אגן פועלי דיממי אגן וכו'.

ואפשר לפרש דהם עמלים ואינם מקבלים שכר הכוונה לשכר האמיתי שנותנים לעתיד לבוא דשכר העוה"ז אינו כלום לעומת שכר הרוחני ונחשב שאינם מקבלים שכר. עכ"ל.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת ויגש

יוסף נראה אל אביו - כיבוד אב

"ויאסור יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו גשנה, וירא אליו וגו'". (פרק מ"ו פסוק כ"ט).

מת. אלא כיון שעל פי ההלכה היה אסור לו להודיע לאביו, על כן כבש את רגשותיו הטבעיים, ולא הודיע לאביו. אולם עתה כשכבר הגיע הזמן שהוא בא אליו אביו, היה צריך להיות שעכשיו כבר ירוץ אליו מתוך הגעגועים הגדולים שלו אליו, וזה בא רש"י להפקיע ולומר שלא בא מצד הגעגועים הגשמיים אלא בא כדי לקיים מצוות כיבוד אב שאביו ישמח בראייתו אותו.

*

אכילה לשם מצוות כיבוד אב

בספר "תולדות אדם" על הגאון רבי זלמן מוולאז'ין, אחיו של מאור הגולה רבי חיים מוולאז'ין, מסופר (פרק ט"ו), שרבי זלמן נהג שלא לבקש שום דבר גשמי, ואם היה לו צורך באיזה דבר גשמי, היה חוזר על מאמרי חז"ל שמדברים בענינים הללו עד שהבינו את כוונתו ונתנו לו את מה שהיה צריך בעת ההיא. ולמשל אם היה חוזר על מאמרי חז"ל בעניני אכילה ושתייה, היו מבינים שעתה יש לו צורך לאכול ולשתות, וכן כיוצא בזה בכל הענינים. פעם אחת כשסיפרו את דבר הנהגתו הזו, קם אחד ואמר שזהו שקר, שרבי זלמן בעצמו בא אליו פעם אחת וביקש ממנו בהלוואה שתי פרוטות כדי לקנות בהן עוגת דבש. השומעים התפלאו מאוד, הרי כולם ידעו את הנהגתו זו, ואם כן מדוע כאן שינה וביקש לקנות לעצמו עוגת דבש.

לא עברו ימים רבים ונודמן אחד השומעים אל רבי חיים מוולאז'ין, ושאל אותו אם נכון הדבר שרבי זלמן נהג שלא לבקש במפורש שום דבר גשמי, ורבי חיים מיד אישר לו את ההנהגה הזו. ושאלו השומע ששמע עדות מבעל המעשה שרבי זלמן ביקש ממנו במפורש הלוואה של שתי פרוטות, ולפני שעמד לסיים את ההמשך שהיה כדי לקנות עוגת דבש, הפסיקו רבי חיים ואמר בוודאי זה היה כדי לקנות בהם עוגת דבש. השואל כמובן השיב בחיוב, אבל עדיין השאלה במקומה עומדת, מה ההבדל בין עוגת דבש לשאר הענינים, למה בעוגת דבש שינה ממנהגו והיה מבקש במפורש את העוגה.

השיבו רבי חיים, שכיון שרבי זלמן היה מאוד חלוש, אמו ציוותה עליו שכל יום באמצע הבוקר יאכל עוגת דבש, כדי שיתחזק מעט מחולשתו. וממילא אצל רבי זלמן אכילת עוגת הדבש הזו, היא לא בגדר דבר גשמי, אלא היא דבר רוחני שמקיים בה מצוות כיבוד אב. ועל כן אין שום מניעה לבקש עוגת דבש, שהרי בזה הוא זוכה לקיים מצווה מן התורה של כיבוד אב. והוסיף רבי חיים ואמר, שהראיה לכך היא שכאשר תתבונן תראה שלפני שרבי זלמן אוכל את העוגה הוא חוזר בכל פעם על הלכות כיבוד אב ואם, כי כל כוונתו באכילה הזו היא אך ורק לקיום המצווה, ואכילה שכל מהותה היא אך ורק לקיים מצוות כיבוד אב, ברור מאליו שהיא אכילה רוחנית בטהרתה ולא נוהג בה כל הסיגופים והפרישות שנוהג בעניני עולם הזה.

ופרש"י, "וירא אליו, יוסף נראה אל אביו".

לכאורה יש להבין מה רש"י מוסיף בדבריו על ההבנה הפשוטה של הפסוק, דהנה הפשט הפשוט בפסוק "וירא אליו" הוא שיוסף נראה אל אביו, שהרי כל הפסוק מדבר על יוסף שהגיע אל ישראל אביו, וממילא כשכתוב "וירא אליו" מדובר על יוסף שהגיע אל אביו ונראה אליו. ומעתה לא מובן מדוע הוצרך רש"י לכתוב את הדברים הללו "וירא אליו, יוסף נראה אל אביו", הרי זה לא פירוש הפשט, אלא זה מה שכתוב מפורש בפסוק.

והגאון רבי נפתלי טרופ זצ"ל - ראש ישיבת ראדין, אמר בזה ביאור נפלא, דהנה במשך עשרים ושתים שנה יוסף לא ראה את אביו, ובוודאי שיוסף השתוקק במשך כל השנים הללו לחזור אל אביו לראות אותו וללמוד ממנו, ורגשות הגעגועים של יוסף אל אביו היו חזקים מאוד. וממילא כאשר עתה הגיעה העת שהוא כבר יכול לבוא אל אביו, באופן טבעי עיקר ההליכה לראות את האבא בזמן כזה הוא כדי להשלים את רגשות הגעגועים שהיו כמוסים עימו כל כך הרבה שנים.

אבל אם היה בא מתוך מחשבה כזו, יוצא שכל מה שבא אל אביו, היה רק כדי למלא את רצונו הגשמי, ולא היה בזה שום ענין רוחני.

ולזה בא רש"י ומפרש "וירא אליו, יוסף נראה אל אביו", לומר שכל הענין שיוסף בא אל אביו, לא היה סתם בשביל רצון גשמי שהתגעגע אל אביו, אלא הכל היה כדי להראות את עצמו אל אביו, כדי שאביו ישמח בו. וזהו הפירוש בדברי רש"י "יוסף נראה אל אביו", שיוסף נראה אליו כדי לקיים מצוות כיבוד אב בזה שאביו ישמח לראותו, וכבש את כל רצונותיו הגשמיים וכיוון בביאתו אל אביו, רק לקיים מצוות כיבוד אב כדי שאביו ישמח לראותו.

ובאמת בראשונים הקשו למה בכל השנים שיוסף היה במצרים לא שלח אל אביו להודיע לו שהוא נמצא במצרים, הרי האהבה ביניהם היתה מאוד חזקה כמו שכתוב בפסוק בפרשת וישב (פרק ל"ז פסוק ג') "וישראל אהב את יוסף מכל בניו", וממילא בוודאי ידע והרגיש בצערו הגדול של אביו, ואיך ישב לו במצרים בלא לשלוח אל אביו להודיע לו את מצבו ולמנוע ממנו את כל הצער הגדול הזה. ובראשונים כתוב כמה ישובים על כך, ואחד מהם הוא, שבעת שמכרו את יוסף האחים עשו חרם שלא להודיע לאביהם את דבר המכירה. וכתוב שיצחק אבינו ידע ברוח הקודש מהמכירה, ובכל זאת אפילו שראה את כל צערו של בנו, לא גילה לו כדי לא לעבור על החרם. וממילא משום כן גם יוסף, לא יכול היה להודיע לאביו את מקומו האמיתי, כדי שלא לעבור על החרם.

אבל לעצם הענין רואים מהשאלה של הראשונים, שבמה שיוסף היה במצרים ולא יכל להודיע לאביו את מקומו, היה זה בשבילו צער גדול. שבאופן טבעי היה צריך להיות שהדבר הראשון שיוסף יעשה בעת שיתאפשר לו, הוא להודיע לאביו את מקומו, ולומר לו שהוא חי ולא

ויבך על צואריו - חיוב יוסף במצוות קריאת שמע

"ויאסור יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו וגו', וירא אליו ויפל על צואריו ויבך על צואריו עוד". (פרק מ"ו פסוק כ"ט).

נשקו, ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמע. ובשפתי חכמים הקשה, "וא"ת יוסף למה לא קרא גם כן את שמע".

ופרש"י, "ויבך על צואריו עוד, לשון הרבות בכיה וכו', אף כאן הרבה והוסיף בכי יותר על הרגיל, אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא

פטור מן המצווה, ומצוות כיבוד אב שהוא עוסק בה פוטרתו משאר המצוות. ומעתה לגבי יוסף י"ל שהוא כבר עסק במצוות כיבוד אב עוד לפני הזמן שהתחייב במצוות קריאת שמע, וחל עליו הפטור של עוסק במצווה פטור מהמצווה, ועל כן נפטר ממצוות קריאת שמע, ולא הוצרך להפסיק כדי לקרוא קריאת שמע. ורק יעקב שלא היה עוסק עתה בשום מצווה, הוצרך להפסיק באמצע את הפגישה עם יוסף ולקרוא ק"ש.

ובאמת מצינו את הדברים מפורשים בר"ן בקידושין, דהנה הגמרא בקידושין מביאה שכל הדין שמצוות כיבוד אב נדחת מפני קיום שאר המצוות, נאמר דווקא במצווה שאינה יכולה להעשות על ידי אחרים, אבל מצווה שיכולה להעשות על ידי אחרים אינה דוחה את מצוות כיבוד אב, אלא צריך להניח את המצווה בידי אחרים שיעשה והוא יקיים מצוות כיבוד אב. וכתב הר"ן שכל זה נאמר דווקא בזמן שעדיין לא התחיל בקיום אותה מצווה, אבל אם כבר התחיל בקיום אותה מצווה ואחר כך נודמנה לו מצוות כיבוד אב, לא יפסיק באותה מצווה ויניחה לאחרים, שכיון שהתחיל בה הרי הוא עוסק במצווה, ועוסק במצווה פטור מן המצווה. וע"ש בדבריו, וברמ"א הביאו להלכה בדין הזה של כיבוד אב (יו"ד, סימן ר"מ סעיף י"ב).

ומפורש בזה שכל הכללים שאמרו בגמרא כלפי זה שמצווה אחת עדיפה יותר מהמצווה השניה, נאמרו רק בזמן ששתי המצוות עומדות לפני האדם ועדיין לא התחיל באחת מהם, אבל אם כבר התחיל בקיום אחת מהמצוות, שוב אינו מפסיק מחמת מצווה שהתחדשה לו לאחר מכן שהעוסק במצווה פטור מן המצווה. ואין בזה חילוקים מהי המצווה שעוסק בה, אם היא יותר חמורה מהמצווה שעוסק בה או לא, אלא עצם הדבר שהוא עוסק במצווה פטור אותו משאר המצוות.

ולכן אם התחיל בקיום מצוות כיבוד אב, אינו מפסיק בה בשביל קיום שאר המצוות. ועל כן יוסף שכבר התחיל במצוות כיבוד אב, נפטר מקיום מצוות קריאת שמע, שהוא עוסק במצווה ופטור מן המצווה.

הנח כבוד אמן

וכיוצא בזה י"ל על עוד דין שמוכא בגמרא בקידושין (דף ל"א א'), "שאל בן אלמנה אחת את ר' אליעזר, אבא אומר השקיני מים ואימא אומרת השקיני מים, איזה מהם קודם. אמר ליה, הנח כבוד אמן ועשה כבוד אבין, שאתה ואמן חייבים בכבוד אבין". מבואר שכאשר עומדת לפני אדם מצוות כיבוד אב או מצוות כיבוד אם, צריך להקדים את מצוות כיבוד אב משום "שאתה ואמן חייבים בכבוד אבין".

ולדברי הר"ן י"ל שכל זה נאמר דווקא בזמן שעדיין לא התחיל בקיום מצוות כיבוד אם, אלא האב והאם ביקשו ממנו באותו הזמן את הבקשה "השקיני מים", ועתה השאלה את מי להקדים, על זה נאמרה ההלכה שכיבוד אב קודם לכיבוד אם, כיון שאתה ואמן חייבים בכבוד אבין. אבל אם האם ביקשה ממנו את הבקשה לפני האב, והבן כבר התחיל בקיום המצווה של כיבוד אם, הרי הוא עתה בגדר עוסק במצווה שאינו צריך להפסיק ממנה כדי לקיים מצווה אחרת, ואם אביו יבקש ממנו עתה בקשה אינו צריך להפסיק מקיום המצווה של כיבוד אם בעבור כבוד אביו.

רק אדמת הכהנים לא קנה - הכרת הטוב

"רק אדמת הכהנים לא קנה, כי חוק לכהנים מאת פרעה ואכלו את חוקם אשר נתן להם פרעה וגו'". (פרק מ"ז פסוק כ"ב).

שיבדקו את הדברים, והם ביררו שהיא שקרנית, ומשום כן הוא לא הרג אותו אלא נתנו בבית הסוהר. ועיין בתרגום יונתן בפרשת וישב (פרק ל"ט פסוק י"ד ופסוק כ'), שמבאר בהרחבה את כל המעשה עם אשת פוטיפר, ופוטיפר והכהנים. ומחמת המעשה הזה שהם הצילו אותו ממוות, גמל להם יוסף טובה, ועתה בעת הרעב הוא קבע להם חוק שיקבלו כל יום את הלחם מאת פרעה, ולא יצטרכו לדאוג ככל מצרים איך להשיג אוכל. (ולפי זה הסיבה שהכהנים לא מכרו את אדמתם לפרעה, היתה מחמת החוק שיוסף חוקק עתה בזמן הרעב שהם יקבלו לחם. ולדעת רש"י החוק שהכהנים מקבלים לחם מפרעה היה חוק קבוע במצרים, ואילו לתרגום יונתן הוא חוק חדש שיוסף חוקקו עתה בזמן הרעב.

שלא להיות כפוי טובה

ובשל"ה הביא את פירושו של התרגום יונתן, וכתב שהסיבה לכך הוא

שהרי אם יעקב קרא קריאת שמע בדיוק בזמן הזה שנפגש עם יוסף, בהכרח שאותו הזמן היה ממש לפני סוף זמן קריאת שמע, ולכן כדי לא להפסיד את המצווה הזדוזה מיד וקרא קריאת שמע, ואפילו שעסק בעת הזו בפגישתו עם יוסף לאחר כל כך הרבה שנים שלא ראוהו, בכל זאת הפסיק את הכל באמצע ממש וקרא קריאת שמע. ומעתה קשה מדוע יוסף לא קרא קריאת שמע, הרי גם אצל יוסף זה לפני סוף זמן קריאת שמע, ולמה לא קרא כמו אביו.

וכתב לתרץ, "וי"ל דיוסף היה עוסק במצוות כבוד אביו, ועוסק במצווה פטור מן המצווה". מבואר בדבריו שבאמת גם יוסף היה מחוייב בקריאת שמע, אלא שכיון שיוסף נפגש עתה עם אביו, היה לו דין עוסק במצווה, שעסק במצוות כיבוד אב, וההלכה היא שעוסק במצווה פטור מן המצווה, וממילא היה פטור ממצוות קריאת שמע.

אני ואבא חייבים במצווה

לכאורה יש להקשות בזה, דהנה בגמרא בקידושין (דף ל"ב א') מובא, "אליעזר בן מתאי אומר, אבא אומר השקיני מים ומצווה לעשות, מניח אני כבוד אבא ועושה את המצווה, שאני ואבא חייבים במצווה וכו'". מבואר שאם יש לאדם אפשרות לקיים אחת משתי מצוות, או מצוות כיבוד אב, או מצווה אחרת משאר מצוות התורה, הרי הוא צריך להניח את מצוות כיבוד אב ולא לקיימה ובמקום זה לקיים את המצווה. משום "שאני ואבא חייבים במצווה", שכיון שגם האבא מחוייב בקיום המצווה הזו, ממילא הסברא היא שקיום המצווה דוחה את מצוות כיבוד אב. ומבואר בזה שמצוות כיבוד אב נדחת מפני שאר המצוות, ועל כן כאשר עומד לפני האדם קיום איזו מצווה ממצוות התורה, והוא היחיד שיכול לעשותה, שאין המצווה יכולה להתקיים על ידי אחרים, הרי המצווה הזו דוחה את מצוות כיבוד אב.

ומעתה קשה מדוע קיום מצוות כיבוד אב פטר את יוסף ממצוות קריאת שמע, הלא מצוות כיבוד אב נדחת מפני שאר המצוות, וכאן המצווה הזו של קריאת שמע, יוסף היה חייב לקיימה בעת הזו לפני סוף זמן קריאת שמע ולא יכול היה לדחותה לזמן מאוחר יותר, וממילא מן הדין שתדחה מצוות כיבוד אב מפני מצוות קריאת שמע. והיה צריך להיות שבעת הזו שיעקב קרא קריאת שמע, גם יוסף יעמוד ויפסיק מקיום המצוות של כיבוד אב, ויקרא קריאת שמע.

עוסק במצווה אינו מפסיק מהמצווה

שמעתי מגיסי הג"ר יוסף פלשניצקי זצ"ל ליישב, שכל דברי הגמרא בקידושין שאמרו שקיום כל המצוות דוחה את קיום מצוות כיבוד אב, נאמר דווקא במקום שהאדם עדיין לא התחיל בקיום מצוות כיבוד אב, אלא הוא עומד במצב שעומדות לפניו שתי מצוות שצריך להתחיל בהם מצוות כיבוד אב ועוד מצוות אחרת ממצוות התורה, ובזה הסברא אומרת שכיון שהוא ואביו חייבים במצווה הזו, על כן המצווה דוחה את מצוות כיבוד אב, וצריך להקדימה למצוות כיבוד אב. אבל אם התחיל כבר בקיום מצוות כיבוד אב, ולאחר זמן נודמנה לפניו מצווה אחרת, אין לו להפסיק בקיום כיבוד אב כדי לקיים את אותה המצווה. משום שלאחר שכבר התחיל בכיבוד אב, חל עליו הכלל של עוסק במצווה

הדעות העליה הזו שבנו בעבור אלישע בעיקרה כבר היתה בנויה ממקודם, והם עשו שם רק שיפוץ קל שבנו בה תקרה או קיר בעבור אלישע. ואם כן כל הטרחה שטרחו בעבור אלישע היתה בבחינת תיקון מסויים בעליה הזו בעבור אלישע, אבל לא בנו כאן בנין שלם וחדש בעבורו. ואפילו שהטרחה לא היתה כל כך גדולה בעבור אלישע, בכל זאת אלישע מצד חובת הכרת הטוב עמד והיטיב להם ברמה כזו כאילו שעשו לו טובה ששווה את כל חייו. מבואר מזה מה גדולה היא חובת הכרת הטוב, שאפילו על טובה קלה שמקבל מהשני, הכרת הטוב צריכה להיות ברמה של פי כמה וכמה מהטובה שקיבל.

בלומס' קלוד'

שמעתי מהגרי"מ פיינשטיין זצ"ל, שבתחילה השאגת אריה היה רב בוולאז'ין, ומחמת שלא החניף לעשירי ופרנסי העיר, סבל מהם סבל רב, עד שהגיע היום ומחמתם הוכרח לעזוב את העיר והרבנות לצמיתות. אותו היום היה ערב שבת, וכשעזב את העיר לא היה לו שום מאכל לצרכי השבת, ואשה אחת בשם בלומה מיהרה אחריו והביאה לו את כל צרכי השבת. השאגת אריה התרגש מאוד ממעשיה, ובירכה שבזכות זה תזכה לבנות שתי קלוד' - בתי כנסיות, אחד בחוץ לארץ והשני בארץ ישראל בירושלים. האשה הזו לא היתה עשירה ולפי והממון שהיה ברשותה לא היתה לה האפשרות לבנות אפילו בית כנסת אחד, אבל לאחר הברכה לא עברו ימים רבים ובאופן פלאי הצליחה בכל עסקיה, ונעשתה לאחת מעשירות העיר. ובנתה בית כנסת אחד במינסק ובית כנסת שני בירושלים, שהיו נקראים על שמה "בלומס' קלוד'".

וזקנו של הגרי"מ כשהיה אברך עוד למד במינסק באותו קלוד'. ולגבי בית המדרש שהיה בירושלים, הגרי"מ שמע מהגרי"ר מתתיהו דייקוויס זצ"ל שעד מלחמת העולם הראשונה הוא עוד היה קיים בירושלים, ויורשיה היו שולחים כסף כדי להחזיק את הלומדים שלמדו שם.

וכל זה זכתה בזכות הברכה של השאגת אריה שמחמת הכרת הטוב בירכה שתזכה לעשירות הגדולה הזו.

ומרן הגרא"מ שך זצ"ל סיפר, שבבחרותו היתה עניות גדולה, ובמשך שנה שלימה הלך באותה חולצה, כיון שהיא היתה החולצה היחידה שהיתה ברשותו, והיה יהודי אחד שכשראה את המצב הלך וקנה לו עוד חולצה חדשה. והרב שך הרגיש כלפיו הכרת הטוב גדולה, עד כדי כך שלאחר עשרות שנים כששמע שאותו אדם מגיע לארץ ישראל הוא נסע במיוחד לשדה התעופה כדי לקבל את פניו בבואו לארץ.

וכך היה מנהגם של כל גדולי הדורות, שהקפידו מאוד בחובת הכרת הטוב, ועל כל טובה קטנה שקיבלו מהשני היו מיטיבים לו כנגד טובה רבה עד בלי די.

רעה תחת טובה

מרן הסטייפלר, הגרי"י קנייבסקי זצ"ל, כותב בספרו "חיי עולם" (חלק א' פרק כ"ו) דבר נורא בענין אלו שמתרשלים בהכרת הטוב, ולפעמים מתעלמים לגמרי מלגמול טובה למי שעשה להם טובה, וכתב "וככה תראה בכמה אנשים, המדה הרעה והמנוולת, לשלם רעה תחת טובה, היינו לעשות רעות למי שמיטיב לו, ולאיש שלא היה לו עמו שום עסק, לא ירעו ולא ישחיתו. (ובספר חוט המשולש כתב שהחתם סופר ז"ל, אמר על אחד שהעז נגדו והרע לו, תמה אני שאיני זוכר שעשיתי לו טובה מעולם אשר עבור זה יהא מעוניין להרע לי). אשר יפלא מאוד על התאוה המשונה הלזו להרע דווקא למי שהיטיב לו.

אבל באמת שהאדם המושחת הזה כשמקבל טובה מרגיש חיוב כעין הכרת טובה, וברוב גאוותו ומידותיו הרעים אינו חושב כלל וכלל להכנע ולהכיר טובה, ושוב רואה במיטיבו כאיש המדריך מנוחתו וכבעל חוב שלו שהוא מחוייב לו לשלם, ולכן מתעורר אצלו שנאה עליו ומתאוה להרע לו, וגם להראות שהוא אינו נכנע ושאינו בו זיק רגש של חיוב הכרת טובה".

זיע"א, אמר הסטייפלר "מי יודע מה יכל לקרוא אילולי אותם תהילים שאמרנו לפנות בוקר קודם שהחלה הצרה", והארץ בזה שתפילה שמתפללים קודם הצרה ככוחה לעזור הרבה יותר מתפילה שמתפללים אחרי שהצרה כבר החלה.

הגר"ב" שנתפעל מהסיפור, סיפר את זה באותה תקופה באחד משיעוריו, וכשנודע הדבר למרן זיע"א ביקש מהגר"ב" שלא יספר את זה יותר. ובאמת יותר לא חזר על הסיפור הזה, ולימים כששאלו את הגר"ב" על הסיפור הזה, אמר שאינו זוכר על מאומה, שמכיון שמרן זיע"א ביקש ממנו שלא לספר את זה, הרי הוא מחזק את הסיפור הזה ממנו, ושוב אינו זוכר את פרטיו.

משום הכרת הטוב, שאדם צריך שלא להיות כפוי טובה, וזה היה הכרת הטוב של יוסף לכהנים בעבור שהצילו אותו ממוות. וז"ל, "רק אדמת הכהנים לא קנה וגו', צריך אדם שלא להיות כפוי טובה, וישלם טובה תחת טובה אפילו לגוי. הכומרים של מצרים עשו טובה ליוסף כשהיה דינו בפניהם בענין מעשה דאשת פוטיפרע, כאשר הבחינו שהאמת איתו הצילו אותו ממוות, כדאיתא בדברי רבותינו ז"ל (תרגום יונתן שם) כו', על כן עתה גם כן היטיב עימם, היטיבה ה' לטובים ולישרים בלבבותם". רואים מדבריו כמה גדולה היא החובה של הכרת הטוב, שהרי מה שהכהנים הצילו את יוסף ממוות מבחינתם הם לא עשו בזה מעשה בטרחה גדולה, אלא פוטיפר סיפר להם את המציאות, וכפי מה שסיפר להם הם אמרו לו שהמציאות הזו היא שקרית, ומלבד זה לא טרחו ולא עשו שום דבר בעד יוסף. ובכל זאת יוסף הרגיש חובה לגמול להם טובה, והטובה שישלם להם לא היתה סתם טובה מועטת אלא טובה כזו ששווה הון רב. שהרי בזמן הרעב רואים מהפסוקים שמחירו של הלחם עלה הון רב, שהרי כל המצרים הוצרכו למכור את כל מה שיש להם כדי לקנות לחם, ועדיין לא היה די בזה עד שמכרו את עצמם להיות עבדים לפרעה. ויוסף כדי לשלם טובה תחת טובה לכהנים, קבע להם חוק שיקבלו בכל התקופה של הרעב בקביעות לחם ששוויו הון רב, בחנם מאת פרעה.

מה לעשות לך

וכיוצא בדבר מצינו בהפטרה של פרשת וירא (מלכים ב' פרק ד'), במעשה של האשה השונמית, שבכל פעם שאלישע עבר בשונם היה נכנס לבית האשה השונמית לאכול לחם, וכתוב בפסוק "ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלוקים קדוש הוא עובר עלינו תמיד. נעשה נא עליית קיר קטנה ונשים לו שם מטה ושולחן וכסא ומנורה, והיה בבאו אלינו יסור שמה". ובאמת כך עשו, ובנו עליית קיר קטנה לכבוד אלישע, ובפעם הבאה שאלישע הגיע לביתם, הוא נכנס לעליה ושכב שם.

וכתוב בפסוק שכאשר אלישע ראה את כל מה שעשתה לכבודו, הוא קרא לה ואמר לגיחזי שיאמר לה "ויאמר לו אמר נא אליה הנה חדרת אלינו את כל החרדה הזאת, מה לעשות לך היש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא". אלישע רצה להשיב לה טובה על מה שעשתה לו, ועל כן שאל אם יש לה איזו בקשה מהמלך או משר הצבא כדי שאלישע ישתדל בעדה שבקשתה תתקיים. והנה אדם שבא לבקש בקשה מהמלך, לא מדובר בבקשה פשוטה, אלא מדובר בבקשה מורכבת ומסובכת עד כדי כך שאף אחד לא יכול לעזור לו בזה, אלא רק המלך. וכשאלישע רוצה להשיב לה טובה, הוא מחפש להיטיב לה את ההטבה הכי גדולה שיכול לעשות בעבורה, עד כדי כך שאם יש לה בקשה כזו גדולה שצריך את המלך בכבודו ובעצמו שיסדר את הדבר, הרי אלישע מוכן להשתדל בעבורה. וגם כשהשיבה שאין לה שום בקשה אל המלך או אל שר הצבא, ואיננה צריכה שום דבר מיוחד, גם כן אלישע לא נח וכששמע "שכן אין לה", הוא עמד ועשה בעבורה מצב של שינוי הטבע כדי שיוולד לה בן. ולא הסתפק בזה, אלא כאשר בהמשך הבן נחלה ומת, אלישע עמד ועשה בעבורה תחיית המתים והחיה את בנה. מבואר בזה שבשביל הכרת הטוב אלישע לא הסתפק בדבר מועט, אלא עמד ועשה דברים מופלאים של שינוי הטבע שכמעט ולא היה עוד אדם כבריאה שעשה כאלו מעשים, והכל בשביל הכרת הטוב לאותה אשה שונמית.

והנה כל הכרת הטוב הגדולה והעצומה שאלישע עשה בעבורה, היתה מפני זה שבנתה בעבורה "עליית קיר קטנה". ובגמרא בברכות (דף י"ב ב') מבואר מה טיבה של עליית הקיר הזו שעשו בשביל אלישע, ומובא בגמרא "נעשה נא עליית קיר קטנה, רב ושמואל, חד אמר עליית פרוצה היתה וקירוה, וחד אמר אכסדרה גדולה היתה וחלקה לשנים". והיינו לדעה אחת העליה הזו כבר היתה בנויה, ובשביל אלישע הם רק בנו על גבה תקרה. ולדעה השניה, היה בנוי חדר גדול, והם בנו באמצע קיר וחילוקה לשנים, כדי שיהיה חדר פרטי בעבור אלישע. ולפי זה לכל

המשך מעמוד ד

וכאשר הגיע רבי משה לתפילה בישיבה, סיפר את החלום להגאון רבי נפתלי נבנצאל זצ"ל, ומפה לאוזן הוא התפרסם אצל תלמידי החכמים שבישיבה, שידעו שצריך להתאמץ היום במיוחד בתפילה לבטל את הגויה. וכששמעו את האזעקה בהמשך היום הבינו הכל את פתרון החלום, וכאשר הגיע מרן זיע"א לתפילת מנחה ונעילה בכולל פוניב' פגש שוב את רבי משה ואמר לו "נו, אולי זהו פתרון החלום".

לאחר שהסתיימה המלחמה, היה הגר"ב" אצל הסטייפלר, והסטייפלר החל לדבר על הניסים הגדולים שהיו במלחמה, וכשעלה דבר החלום של מרן

אחרי תקופה היו אברכים שבאו בטענות שגם הם רוצים לזכות לדבר עם מרן זיע"א, וכמעט רוב הימים הזמן של תחילת סדר א' תפוס על ידי הגרב"צ. וכשנודע הדבר להגרב"צ, הפסיק לגשת אל מרן בתחילת סדר א', ובמקום זה התחיל לדבר עימו בסוף סדר ב' כשעה וחצי לפני מעריב. ובעת השבעה על הגרב"צ, הוסיף מרן זיע"א שמולכד זאת הרבה פעמים גם במשך היום היה הגרב"צ מוצא את הזמן מתי לבוא כדי לדבר עימו.

ופעם אחת הגיע מרן זיע"א במיוחד לכולל אל הגרב"צ, אחרי שמצא איזה ראייה מהפוסקים, על הנידון שבו הם דיברו מקודם לכן.

ומגלים לו רזי תורה

לימים כאשר מרן זיע"א עלה למלוכה ועמד ברומו של עולם, והיו נכנסים אליו מידי יום ביומו להכניע בשאלות של דיני נפשות, היה אומר הגרב"צ בהתפעלות "תראו לאיזה דרגות אפשר להגיע מתוך עמל התורה, פעם כשהיתה לי שאלה הייתי שואל את הגרא"ל והיינו יושבים שעה ארוכה עם כל הספרים כדי לבררה, ולהכריע בה את ההלכה. ואילו היום זכה הגרא"ל וקיבל משמים את כח ההכרעה, ובדקות ספורות הוא מכריע בשאלות של דיני נפשות".

כלל ישראל

בשנים הללו שמרן זיע"א עלה להנהיגה, שינה הגרב"צ מנהגו כל חייו, והתחיל למעט להכנס אל מרן זיע"א, ורק כשהיו לו שאלות דחופות היה עולה לבית הקדוש לשמוע את דבר ה'. והיה אומר שבשנים הללו הקב"ה מסר את מרן זיע"א לכלל ישראל, וכל רגע של מרן זיע"א הוא שייך לכלל, ואינו רוצה לגזול מכלל ישראל את זמנו של מרן זיע"א.

איש הלכה

בכל שיעוריו היה הגרב"צ מביא הלכות וסברות בהלכה ממרן זיע"א, וכבר בשיעוריו בשנות תש"כ היה מרבה לצטט את דבריו. ובאותם שנים עדיין מרן זיע"א לא היה מוכר בציבור, וגם אלו שהכירוהו לא הכירוהו בתור "איש הלכה", והגרב"צ שגילה את מרן זיע"א בהלכה היה הראשון שפרסם את שמו הקדוש בהוראה בהלכה.

ומספר הג"ר שמואל חיים דומב שליט"א, שכבר לפני למעלה מ-40 שנה, אמר לו הגרב"צ "תדע לך, הרב שטיינמן הוא גדול הדור של הדור הבא, זה פשוט כך, שהרי הוא איש פלא".

ומוסיף ואומר, שכבר באותם שנים כל דברי מרן זיע"א, היו אצל הגרב"צ קודש קודשים, כל הוראה וכל דבר שקיבל ממנו לא זו מהם כחוט השערה.

קרע שטן

מעשה נורא סיפר בשעתו הגרב"צ, שהיה עד לזה בשעת מעשה, ביום כיפור בשנת תשל"ד יצא הגרב"צ מביתו בבוקר השכם, זמן ניכר לפני התחלת התפילה בישיבה, כדי להספיק ללמוד ביום הקדוש הזה קודם התפילה. מרן זיע"א היה מתפלל בימים הנוראים תפילת שחרית כוותיקן בכולל חוון איש, והגרב"צ ראה בדרך את מרן זיע"א כשהוא מגיע מכיוון רחוב רש"ם והולך לתפילה בכולל חוון איש. הדבר היה פלא בעיניו, מדוע הוא בא לתפילה מכיוון רחוב רש"ם ולא מכיוון ביתו שבתחילת רחוב חוון איש? ניגש הגרב"צ אל מרן זיע"א, ושאלו מדוע הוא הולך דרך הרחוב הזה לתפילה.

השיב לו מרן, שבלילה בעת שישן ראה בחלומו את המילים "קרע שטן", כאשר האות ר' שבמילה "קרע" מנותקת מתוך התיבה ומרחפת מעליה. החלום היה לו דבר פלא. במיוחד שהיום הוא יום כיפור, ומי יודע מה מרומו בו, ומשום כן הודרו ובא לפני התפילה אל מרן קדוש ישראל, הסטייפלר זצוק"ל, כדי לספר לו את דבר החלום, ובוודאי הסטייפלר ברוח קודשו, יידע מה פתרוננו, ובאמת מיד כששמע הסטייפלר את החלום, נבהל מאוד, ולקח ספר תהילים והביא למרן זיע"א, ושניהם ביחד אמרו במשך זמן תהילים, כדי לבטל את הגזירה שבא החלום לרמוז עליה. ומשום כן סיים מרן זיע"א עתה הוא הולך לתפילה, מכיוון ביתו של הסטייפלר שברחוב רש"ם.

ובאמת בהמשך היום בצוהרי יום כיפור, החלום הגיע אל פתרונו, בעת שלפתע נשמעה אזעקה ברחבי הארץ, והחלה מלחמת יום הכיפורים.

אבל עדיין לא תם בזה, כאשר הסטיינמן התפילה בכולל חוון איש (עוד לפני שנשמעה האזעקה), ראה הגה"צ רבי משה ברנשטיין זצ"ל – תלמידו של מרן המשגיח זצ"ל – את מרן זיע"א ופניו היו חיוורות ודואגות, הוא נבהל מאוד למראה פניו וחשש שמא אינו חש בטוב, ומיד ניגש אל מרן זיע"א ושאלו אם הוא מרגיש טוב. ומרן השיבו שהוא מרגיש טוב, אלא שהוא מאוד מודאג מהחלום שראה בלילה, וסיפר לו שוב את החלום שהאות ר' יוצאת מתוך המילה "קרע שטן", ומרחפת למעלה. רבי משה נבהל גם הוא כששמע את החלום, ובלב כבד נפרדו בברכת "גמר חתימה טובה".

ההמשך בעמוד ג'

זכינו ומלאך ה' הלך לפני המחנה, ועשרות רבות בשנים רוחו הטהורה שרתה על כל דבר קטן וגדול שנעשה בעולם ככלל ובפרט, ובזכותו הכל עלו ונתעלו במעלות העליונות.

כולם ראו וכולם שמעו, ראו את המראה הקדוש, ושמעו את הקול הטהור, ודבריו הטהורים והקדושים שיצאו מהיכל "קודש הקודשים" נכנסו בלב כל שומע, והיה לו לחיזוק ועליה.

בתורתו ובעבודתו הדליק את האור שזרח למרחקים, האור שהאיר את כל העולם, ובאורו ראו כולם את הדרך הישרה אשר הנזשלים ביצרים אומרים עליה "זו הדרך לכו בה".

רעדה ופחד לכתוב על אור העולם, אשר ברוח קודשו ועיניו הטהורות, היה רואה מסוף העולם ועד סופו, נסתר בגולה, וידע תעלומות וכוונות שנסתרו מעיני כל רואה. ומשום כן כל הדברים הכתובים כאן, יהיו רק בבחינת מסירת דברים שנשמעו מפיו של הגרב"צ פלמן זצ"ל, אשר זכה לקבל מאורו הגדול של מאורו של עולם, הרבה תורה והלכה, וכמעט ולא היה שיעור שלא הזכיר בו את ההלכות וההוראות ששמע מפיה קודשו.

דבר הלכה

סיפר הג"ר יעקב ליסיצין שליט"א, שפעם אחת סיפר לו הגרב"צ איך התחיל למסור שיעורים בהלכה, ואמר שהתחלה והדחיפה הראשונה לכך היתה עוד בבחרותו כשלמד בישיבת פוניב' (בשנת תש"י – תשי"ז), בעת שהתאגדו כחמשה בחורים מבני הישיבה, והחליטו ביניהם שבכל שבוע ימסור אחד מתוכם חבורה על איזה נושא שיבחר. וכך באמת היה, כל אחד בתורו מסר חבורה על הנושא שבחר בו, אחד בחר לדון ולפלפל בדברי המנחת חינוך, השני דן בדברי הרמב"ם, השלישי מסר על הסוגיות הנלמדות בישיבה, וכשהגיע תורו של הגרב"צ הוא מסר חבורה בהלכה. בחודש הראשון באמת התנהל החבורה כמתוכנן, אבל בחודש השני כשהגיע תורו של כל אחד למסור פעם נוספת חבורה, כל אחד מסיבותיו התחמק ולא רצה להכין חבורה פעם נוספת. ובכל פעם שנודע להגרב"צ שמי שצריך למסור השבוע אינו מעוניין למסור שוב, הוא הציע את עצמו שמוכן להיות ממלא מקום ולהשלים את החבורה של מי שהיה צריך למסור השבוע. ומתוך כך יצא שבמשך שבועות רבים מסר הגרב"צ כל שבוע, חבורה בהלכה על ענינים שונים. ובזה קיבל את הטעם להמשיך להשקיע לברר סוגיות בהלכה, ולמסורם לרבים. ולפני כן אע"פ שלמד הרבה הלכה, וביקר ופלפל בזה הרבה, הלימוד היה לימוד עצמי ולא מסודר בצורה של חבורה ושיעור שאפשר למסור את זה בציבור, אבל בחבורה הזו קיבל את הדחיפה להשקיע יותר בהלכה בצורה מסודרת, עד בירור הדברים כדי למסורם לציבור. ובכל פעם שהתחדשו לו סברות חדשות, היה מעלה את הדברים לפני ראשי הישיבה, והיו ממשיכים לפלפל עימו בזה.

פוסק הדור

והוסיף הג"ר שמואל חיים דומב שליט"א, ששמע מהגרב"צ את המשך הדברים, שכאשר החבורה התחילה להיות בקביעות, ניגש הגרב"צ אל מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצ"ל והתייעץ עימו אם ראוי להמשיך ולהשקיע במסירת חבורות בהלכה. והרב שך השיב לו שזהו דבר גדול, וטוב מאוד שימשיך לעסוק בזה. והוסיף הגרב"צ ושאל את הרב שך, האם הוא יוכל לשאול אותו בכל פעם את השאלות המתעוררות לו בהלכה. השיב לו הרב שך, "לי אין זמן לזה, אני צריך להכין שיעורים למסור בישיבה, והזמן אינו מספיק כדי להכנס לסוגיות בהלכה ולבררם. אבל אם אתה מחפש את מי לשאול שאלות בהלכה, אתה יכול לשאול את רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן, אותו אפשר לשאול על כל חלקי השו"ע, ואתה יכול לסמוך עליו בכל נושא".

ומאותה תקופה התחיל הקשר בין הגרב"צ למרן הגרא"ל, הקשר שלא פסק עד יומו האחרון, כאשר כל שאלה בהלכה וכל סברה חדשה עולה לפני המלך – נשיא העולם, מרן הגרא"ל, והוא המכריע את ההלכה, ומקרב או מרחק את הסברה. על כל דבר ודבר, היה מתיישב מרן זיע"א עם הגרב"צ, ופותח את הגמרות והראשונים והפוסקים, ומברר את הדברים במקום ושורשם, עד בירור הדבר בהלכה למעשה.

בהיכל הכולל

הגאון רבי משה אהרן ברוורמן שליט"א, מוסיף ומספר עוד על השנים בהם היה הגרב"צ אברך צעיר בכולל פוניב', ומרן זיע"א עמד בראשות הכולל. מרן זיע"א מגיע בכל בוקר בשעה תשע בדיוק לכולל, למשך עשרים דקות עד חצי שעה, ולאחר מכן היה הולך למסור שיעור בישיבה הקטנה. הגרב"צ היה כותב את שאלותיו שהתעוררו במשך היום בדף קטן בקצרה, וכשמרן זיע"א הגיע לכולל היה ניגש אליו ראשון ושאלו את כל שאלותיו, וכך עברה לה מחצית השעה מתוך בירור כל הספקות. לאחר שמרן זיע"א הלך, היה חזר על דבריו, מתבונן ומתעמק בהם. והדברים שעדיין נשארו לא מבוררים, היה ממשיך למחרת לדון עליהם עם מרן זיע"א.

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

"אימת העיר עליהן"

ויגש אליו יהודה (מה, יח)

בחז"ל (בראשית רבה צג, ז) כתובים דברים נוראים אודות מה שהתרחש שם: "...מיד כעס יהודה ושגב בקול גדול, והלך קולו ד' מאות פרסה, עד ששמע חושים בן דן וקפץ מארץ כנען ובא אצל יהודה, ושגבו שניהם ובקשה ארץ מצרים להיהפך, עליהם אמר איוב (איוב ד) שאגת אריה וקול שחל', 'שאגת אריה' - זה יהודה, שכתוב בו 'גור אריה יהודה', 'וקול שחל' - זה חושים בן דן, ששניהם נמשלו כארי. 'שיני כפירים נתעו' - אלו גיבוריו של יוסף, שכיון שכעס יהודה נשרו שיניהם של כולם".

יהודה מקים צעקות ומאיים שיהרג את כל מצרים. אפילו גיבוריו של יוסף לא יכלו לעמוד כנגד כעסו ושיניהם נשרו מרוב פחד!

נשאלת השאלה: כל זה היה אחרי שחזרו אל יוסף, מדוע לא נהגו כך בשעה שמנשה רדף אחריהם ותפס את הגביע אצלם? הלא בן כמה היה אז מנשה? - מקסימום שמונה. יתכן אפילו שהיה בן שלוש, שהרי נולד בשנות השבע. הילד הזה רודף אחריהם ומטיח בהם אשמה: גנבים שכמותכם! "למה שילמתם רעה תחת טובה". מתחיל לחפש באמתחותיהם ואז מוצא את הגביע באמתחת בנימין. כל העשר גיבורים היו צריכים לומר לו: 'משוגע שכמוך, הרי אתמול בעצמך אמרת שהקב"ה הכניס לנו מטמון באמתחותינו, אם כן, הקב"ה הניח באמתחת בנימין גם את הגביע? מה אתה רוצה מהחיים שלנו? קח את הגביע ואת הכסף ואלך אמור לאדונך שאנחנו לא גנבים! ואם לא יסכים - יתנו לו שתי סטירות וילכו לדרכם!...

האמת שגם מנשה לא היה קטלא קניא. בחז"ל כתוב שכשמשנה נתן בעיטה ברצפה כל הארמון רעד, ויהודה הבין שזה משהו מבית אבא. אבל אחרי הכל, הם עשרה והוא אחד, ושמעון אתם ובנימין אתם, הכל בסדר. יאמרו לו: 'קח את הגביע, אל תקשקש בקומקום ו- גיי געזונטער הייט, תסתלק מכאן לפני שנהרג אותך!...

אבל האחים לא עושים כך. הם קורעים את בגדיהם וחוזרים למצרים כמו כבשים. נופלים לפני רגליו של יוסף, שלש מצרים, ורק אחר כך מראים את גבורתם.

היכן הייתם קודם לכן? מדוע אז לא הראיתם את גבורתכם כי רבה? ואם תאמרו שלא רצו לברוח כי ידעו שאחר כך יצטרכו שוב תבואה ולא יוכלו לשוב לשם - דיה לצרה בשעתה. קודם כל תחזירו את בנימין לאביו!

הרבי' **רבי שלום זצ"ל** ביאר זאת על פי המובא במדרש (תנחומא פרשת מקץ סימן י'): "הם יצאו את העיר לא הרחיקו, אמר יוסף: אם ירחיקו - אין כל בריה יכולה להן, קום רדוף כל זמן שאימת העיר עליהן".

יוסף הכיר את אחיו וידע שכל זמן שהם בעיר הם יתנהגו בדרך ארץ. דינא דמלכותא דינא. תפסו אותם בגניבה? - הם יעשו מה שצריך. הם לא יתנו למנשה שתי סטירות ויברחו, כי "אימת העיר עליהם". לא כתוב אימת אנשי העיר, אלא "אימת העיר", דרך ארץ שבעיר, נימוסי העיר. צריך לחזור ולהסתדר, אי אפשר סתם לברוח בכוח הזרוע. כשיצאו מן העיר זה כבר שונה. שם אין את הענין של "אימת העיר", ואם יגיעו לשם - שום צבא שבעולם לא יוכל להשיבם למצרים!

כאן רואים את הישרות של האחים, שלמרות כוחם וגבורתם - "אימת העיר עליהן".

בתוך דברי הפיוס היו מונחים דברי קנטור

ויגש אליו יהודה (מה, יח)

מובא במדרש (בראשית רבה צג, ג): "כתבי' (משלי כה) 'תפוחי זהב במשכיות כסף, דבר דבור על אופניו', מה אופן זה מראה פנים מכל צד, כך היו דבריו של יהודה נראים לכל צד בשעה שדיבר עם יוסף" - הוא דיבר דברי פיוס וריצו, אבל בתוך הדברים הללו היו מונחים דברי קנטור.

"דיבר נא עבדך דבר באוזני אדוני" - מילים אלו נראים כדברי פיוס, אבל באמת מונח בהן קנטור. אומר יהודה ליוסף: אמור לעבד שלך, זה שהכניס את הגביע לאמתחת בנימין, שיספר לך בשקט, באופן, איך הוא עשה זאת.

"ואל ייחר אפך בעבדך" - אל תכעס עלי. "כי כמוך כפרעה" - מצד אחד אלו דברי פיוס - אתה חשוב כמלך, מצד שני - אני יכול לחסל את שניכם יחד. פיוס וקנטור יחד.

ומה ההצעה שלז - "ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדוני". פירש רש"י: "לכל דבר אני מעולה ממנו, לגבורה, ולמלחמה, ולשמע".

תגיד יהודה, אתה צודדייטר? מה אכפת ליוסף שאתה יותר טוב מבנימין? וכי צריך הוא עבד? בנימין צריך להיות כאן כי הוא גנב! אתה לא גנב, בנימין הוא הגנב וגנב צריך לקבל את עונשו! איזו הצעה משונה אתה מציע! גם אם תהיה מאה פעמים טוב ממנו, אין לכך שום משמעות..

התירוץ הוא - באמת זה מה שיהודה מקנטור: שנינו יודעים שבנימין לא גנב, כל הסיפור בכלל לא מתחיל. אתה צריך עבד, לא יותר, ואם כך - אני יותר טוב ממנו.

צדיקים - כל דיבורם בתורה

ואחרי כן דברו אחיו אתו (מה, מז)

חידוש מלפני עשרים ושתיים שנה...

על מה דיברו האחים עם יוסף מיד לאחר שנתגלה אליהם? בוודאי דיברו בלימוד. לא שייך אחרת.

יוסף מדבר עם אחיו בדברי תורה, מיד מהרגע הראשון. הרי הוא שולח ליעקב אבינו את העגלות, להראות לו שהוא זוכר את הסוגיה אותה למדו קודם שנמכרו למצרים, סוגית 'עגלה ערופה'. מכך מסיק יעקב אבינו כי "עוד יוסף חי", שהוא נותר בצדקותו גם בהיותו משנה למלך מצרים. כי אם הוא זוכר את מה שלמד עם אביו לפני עשרים ושתיים שנה, סימן שהוא 'חי'.

בירושלים גר **רבי יוסף צבי סלנט זצ"ל**, בעל ה"באר יוסף", ולעת זקנותו הוא היה סגי נהור. סיפרו עליו דבר פלא:

הגיע לירושלים אחד מגדולי הפוסקים, שבצעירותו חי בירושלים ולאחר מכן נסע לאירופה. לאחר שנים רבות חזר לביקור בירושלים, וביקש מאחד ממכריו שיראה לו את צדיקי ירושלים, והלה הביא אותו לביתו של ה"באר יוסף". כאשר נכנס לביתו שאל רבי יוסף צבי מסלנט את השמש שלו מי נכנס הביתה, והלה אמר לו את שמו של אותו פוסק חשוב.

"אהה, זה נמצא כאן? העילוי הזה? אם כך, ברצוני לומר לכם משהו: לפני עשרים ושתיים שנה באתם לביקור חג אצל רבי איסר זלמן מלצר ואני ישבתי שם בעת שהגעתי. אמרתם אז לרבי איסר זלמן חידוש על הרמב"ם בהלכות עבודת יום הכיפורים. בשעת מעשה היתה לי הערה על החידוש, אבל לא יכולתי לדבר, הרי ישבו שם תלמידי חכמים גדולים כמו רבי איסר זלמן, ומי אני שאדבר בפניהם? אבל אם התגלגל שהגעתי עד לכאן, אזכיר לכם את החידוש שחידשתי, ואת ההערה שהיתה לי אז על החידוש.."

אותו יהודי יצא מביתו של ה"באר יוסף" בהתפעלות עצומה. יושב כאן בירושלים יהודי, סגור ומסוגל, סגי-נהור, והנה לאחר עשרים ושתיים שנה, מה שמונח בראשו הוא אותו חידוש תורה שנאמר שנים רבות קודם לכן, וההערה שהיתה לו על כך.

בלב הרשע לא תכנס מחשבת קדושה

זה מה שיש בראש של הצדיקים. רק דברי תורה וקדושה. היה מעשה ידוע באשה שבעלה עזב אותה לאנחות ובמשך שנים רבות היתה עגונה. יום אחד הגיע נוכח לעיר בו התגוררה אותה אשה. הלה שמע את סיפורה ורצה לנצל את ההזדמנות כדי להוציא ממנה כסף. בירר היטב את כל הפרטים על הבעל הנעלם, וכאשר הגיע לעיר אמר לאשה שהוא הבעל שנעלם והוא מוכן לתת לה גט.

מאחר ועברו שנים רבות מאז נעלם, לא זכרו בני העיר, והאשה בכללם, כיצד נראה הבעל, אבל כל הסימנים שהוא נתן, הראו כי אכן מדובר בבעל שנעלם. הלכו לשאול את **הגאון מוילנא** זצ"ל מה דינו של אותו איש, והאם אפשר לסמוך כי הוא אכן הבעל, מאחר והוא בקי בפרטי הפרטים של הבעל האבוד. אמר הגאון לאבי האשה, שבהגיע השבת ילך עם אותו אדם לבית הכנסת, וכאשר ייכנסו לתוך בית הכנסת, יאמר לאותו איש להתיישב במקום הקבוע בו ישב לפני שנעלם. כמובן שאותו נוכח, שמעודו לא היה בבית הכנסת, לא ידע היכן המקום ובכך נחשף בשקר.

מהיכן לקח הגאון עצה נפלאה זו?

הוא היה סמוך ובטוח כי אותו נוכח, אף אם בירר לפרטי פרטים על הבעל הקודם, לא עלה בדעתו לברר דברי קדושה, כמו למשל היכן הוא ישב בבית הכנסת. בראש שמא, לא נכנסת קדושה. לא עולה במחשבתו לברר עניינים קדושים.

זה לעומת זה. הצדיקים, רק דברי קדושה, תורה ומצוות, בראשם, כי זה בנפשם ודמם.

ר' משה לנדיסקי והלחמניה הסריה

רבי שלום זצ"ל סיפר פעם, כי בראדן היה **רבי משה לנדיסקי** זצ"ל ראש הישיבה בזמן ה"חפץ חיים". הוא היה גאון עולם, אמרו שבים אחד הוא למד שמונים סימנים בשולחן ערוך. אמורעדיקע גאון. היה בחור ששימש אותו וישן איתו בחדר.

לילה אחד מגיע רבי משה באמצע הלילה, מעיר את הבחור ואומר לו: "אל תשכח מחר בבוקר לקנות לי לחמניה סרייה. הבחור נבהל עד מאוד. מי יודע מה קרה לראש הישיבה. מה לו, גאון עולם כמותו, ול'לחמניה סרייה' מרוב בהלה לא ישן כל הלילה.

למחרת מיהר הבחור ללכת אל ה"חפץ חיים" ולספר את הסיפור המוזר, כדי שיבדוק מה קרה לראש הישיבה. ה"חפץ חיים" התפלא מאוד ואמר לבחור כי למיטב ידיעתו, נשמע רבי משה בסדר גמור, אבל הוא יבדוק את העניין.

לאחר התפילה ניגש הח"ח לרבי משה והחל לדבר איתו בלימוד. הכל נשמע תקין. אמנם אין זו ראייה עדיין, כי הצדיקים הללו, גם אם הם שוכחים את ענייני העולם, הרי את הלימוד אין הם שוכחים. החל ה"חפץ חיים" לדבר איתו בענייני דעלמא, והוא שומע שהכל בסדר. או אז, שאל את ראש הישיבה: "הבחור שישן אתכם בחדר, סיפר לי שביקשתם שיקנה לכם 'לחמניה סרייה', הרי היום לא חודש ולא שבת, ומה פשר הבקשה הזאת?" אמר לו רבי משה: "אצלי זה יום טוב, גמירתי בפעם הארבע מאות את הש"ס ולכן, לכבוד הסיום, ביקשתי 'לחמניה סרייה'..."

את התורה לא שוכחים

אגב זה שאמרנו כי גדולי עולם, גם אם רח"ל הם סובלים משכחה, הרי את התורה שלמדו אין הם שוכחים, אספר לכם סיפור.

אחד מגדולי עולם היה **רבי דוד קרלינר** זצ"ל, בעל ה"יד דוד". בזקנותו הראש כבר לא עבד. הוא לא הכיר אף אחד. הוא גם כמעט לא ראה. אבל כל הזמן ישב ולמד בעל פה. דף אחר דף. היה ממש גישמאק לשמוע אותו לומד, כאשר הוא חוזר על דף הגמרא יחד עם כל הראשונים.

נכנס אליו משולח ואומר לו שהוא בא לאסוף כסף לשיבת נובהרדוק. הוציא רבי דוד את הארנק, נתן לו כסף והמשיך ללמוד.

המשולח נשאר לעמוד על מקומו, תוך שהוא מוקסם מלימודו של רבי דוד. לא עברו כמה דקות ורבי דוד שואל אותו שוב: "ר' יהודי, מה אתם רוצים?" והלה משיב לו: "באתי לאסוף כסף לשיבת נובהרדוק, אבל כבר נתתם לי כסף".

אומר לו רבי דוד: "אני נתתי כסף לנובהרדוק? מוזר. אני לא זוכר..." את מה שהוא עשה לפני דקות ספורות, הוא לא זכר, אבל את כל התורה כולה הוא זכר!

אותו משולח הגיע ל"חפץ חיים" וסיפר לו את הסיפור שראה במו עיניו אצל רבי דוד קרלינר. הח"ח התפעל מאוד ולימים כאשר נפטר רבי דוד, עשו בראדן הספד עליו וה"חפץ חיים" קרא לאותו משולח וביקש ממנו לספר ברבים את אשר ראו עיניו.

ה' יהיה בעזרו שהתורה תהיה חיינו ואורך ימינו, וכל מהותנו תהיה חיי תורה ומצוות.

"כל" דברי יוסף - ג' סימנים שלח לו

וַיֹּאמֶר לוֹ לְאֹמֶר עוֹד יוֹסֵף חַי וְכִי הוּא מוֹשֵׁל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּסַּף לָבֹן כִּי לֹא הָאֲמִיץ לָהֶם. וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו אֵת כָּל דְּבָרֵי יוֹסֵף (מה, כו-כז)

אגיד לכם א'געוואלדיגער דרוש, יקר מזהב ומפז רב, ששמעתי מרבי יצחק הוברמן מרענגה. הקשיבו נא בסבלנות ותצאו ברכוש גדול:

יוסף חשש שמיד כשישמע אביו שהוא חי ומושל בכל ארץ מצרים - שוב יקרע קריעה וישב עליו שבעה, כי יאמר: אם יוסף מושל בכל ארץ מצרים, כנראה שירד לגמרי ממעלתו הרוחנית, הוא כבר לא יוסף הצדיק...

רצה יוסף שמיד, ברגע הראשון של הבשורה, ידע אביו שנשאר בצדקו וחלילה לא פגם. לכן שלח לו שלושה סימנים, והדבר מדויק בלשון הפסוקים, שכן במשניות סוף מסכת פרה מבואר, שלא מוצאים את הביטוי "כל" בפחות משלושה דברים, וכאן, אחרי "ויפג לבו כי לא האמין להם" נאמר: "וידברו אליו את כל דברי יוסף", הרי ששלח לו שלושה סימנים, כדלהלן:

א. ידוע שישראל נגאלו ממצרים, בזכות שלא שינו את שמם, לשונם ולבושם. ב. במדרש (ילקוט פרשת מקץ רמז קמח) מסופר: לפני שיצא יוסף יצא מבית אסורים בא המלאך גבריאל ולימדו שבעים לשון, שבעים שפות, "ולא הוה גמיר" - הוא לא קלט את השפות הללו, היפנית, הצרפתית והאנגלית... לא נכנס לראשו של יוסף כאלו שטויות. מה עשה גבריאל? "הוסיף לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר: 'עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע' - הוסיף לו את האות ה' וקראו 'יהוסף', וכך למד את כל שבעים השפות בפעם אחת.

ג. ידוע שדוד המלך היה נפל, לא היו לו שנות חיים משל עצמו. מנין, אפוא, חי שבעים שנה? - דעה אחת בחז"ל - הוא קיבל שבעים שנה מאדם הראשון, שחי תשע מאות שלושים שנה במקום אלף שהיה אמור לחיות.

הוזהר הקדוש מביא שיטה נוספת, שאברהם יעקב ויוסף נתנו לו שבעים שנות חיים [צחק לא יכול היה לתת מחמת עניינים עמוקים שאין כאן המקום לפרטם]. אברהם נתן חמש שנים, יעקב נתן עשרים ושמונה שנים, יוסף היה צריך לחיות כמו אביו - מאה ארבעים ושבע שנים, וחי רק מאה ועשר - יוצא שהוא נתן לדוד המלך שלושים ושבע שנים. סך הכל שבעים שנה.

אלו, אם כן, שלושת הסימנים שיוסף הצדיק שולח לאביו: סימן ראשון: "אני יוסף" - פרעה הזה הרי נתן לי שם יפה, מודרני, "צפנת פענח", משהו עולמי, כולם היו מתברכים בזכו שם, האומר כי בעל השם יודע הכל, אבל לי זה לא נוגע, אני יוסף, לא משנה את השם. נשארתי יוסף.

סימן שני: "העוד" - ה' עוד. הקב"ה הוסיף לי את האות ה', ואני נקרא "יהוסף", ואם, חלילה, הייתי מידרדר מהדרך היהודית, הקב"ה לא היה מוסיף לשמי את האות ה'.

סימן שלישי - "אבי ח"י". ידוע לי שעלי לתת שנים לדוד המלך. אם הייתי פגום - דוד לא היה לוקח את השנים שלי, ואם כך - אבי, יעקב, צריך היה לתת עוד מהשנים שלו וכבר לא היה חי. אם "אבי ח"י" - זה סימן שאני יוסף נשארתי בצדקי ואתה, יעקב, לא צריך להוסיף לדוד עוד מהשנים שלך.

פלאי פלאים!

מעשי ראובן

פעם כשהגיע תורו של ראובן זצ"ל להיבדק על ידי הרופא בבית החולים. במהלך הבדיקה מכניסים מחש ארוכה לעומק בטנו של המטופל. התהליך מסב לחולה כאבי תופת, אך רבי ראובן לא הסכים לעבור את השיפול תחת הרדמה. הרופאים החדירו את המחש לגופו פעם אחת ולא הצליחו לכוונו כראוי. הם הוציאו את המחש והחדירו אותה בשנית בלא הצלחה, בעוד רבי ראובן שוכב מתפתל בעינווי וקורא: "כל זה בא לי בשל כל ה'אמן' שלא אמרתי כראוי!"

מנסים עוד פעם ושוב המחש לא מגיעה למקום הנכון. רבי ראובן שוכב כשכאביו מקריעים שחקים, מזיל דמעות כמים וקורא: "ריבונו של עולם, כל זה מגיע לי בגלל ה'אמן' יהא שמיא רבא' שאמרתי בלא לכוון כראוי!"

לבסוף, הרופאים שרחמיהם נכמרו על רבי ראובן, זימנו למקום פרופסור מומחה שערך את הבדיקה בצורה שונה והצליח לכוון את המחש למקום הנכון. לאחר שלושת רבעי שעה של בדיקות קשות ומתישות, יצאו כולם מהחדר. רבי ראובן נותר לבדו לשכב על המיטה באפיסת כוחות כשגופו זז דם, מבצע החרך שבפתח הדלת, שמעו הנוכחים כיצד הוא פורץ בבכי סוער וממלמל:

"ריבונו של עולם, רק אתה יודע עד כמה אני כואב ומצטער, רק אתה יודע עד כמה אני מתגעגע לילדים שלי, אותם לא ראיתי כל כך הרבה זמן.

ריבונו של עולם, כבר אלפיים שנה אתה רחוק מהילדים שלך. אלפיים שנה אתה לא נמצא איתנו ביחד, אתה בגלות, אתה רחוק מהילדים שלך. עד כמה אנו מתגעגעים אליך, מתי תשוב אלינו כבר?!

אבא שבשמים! כל כך הרבה מחלות ויסורים יש כאן לילדים שלך. כל כך הרבה צער גידול בנים, ילדי ישראל נופלים חלל, כל כך הרבה צער ודאגות. סאטע! מתי תחזור אלינו כבר?!"

זכור זאת ליעקב

מתורתו של רבינו הגדול
מורן בעל ה"זאת ליעקב" זצוק"ל

פרשת ויגש | שנת תשע"ח | גיליון 19

כוחות על טבעיים לעבודת ה'

במודרש כאן שעמד להחריב את כל מצרים. [ויש להוסיף מה ששמעתי משמו של בעל ה"בית ישראל" מגור זצלה"ה, דלפיקך לא קיבל את דברי ראובן, מפני שאמר "את שני בני תמית", כלומר שנים ותנו לא, והיינו דהניח לעצמו את יתר בניו אם ח"ו לא יעמוד בהבטחתו וחיובו, והיינו דקיימות אפשרות שלא יחזיר את בנימין, ובה לא סמוך יעקב, ואך יהודה שלא הניח לעצמו כלום, כלומר שאינו מסופק כלל בדבר, וודאי הוא לו שיתזירו, כי הכל תלוי בדבר זה, קיבל יעקב את דבריו]. והוא שאמר לו "כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמר אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים", כלומר גילה והראה לו את כחותיו, שכיון שההכרח והאחריות גדולים כ"כ, שוב אין גבול לכחותיו ונמצאת סכנתו של יוסף ומצרים עצומה.

ומזה יש לנו ללמוד מוסר השכל לעבודתנו, כאשר נחוש כי אנו מוכרחים לעשות רצונו, אנו מקבלים כוחות על טבעיים לזה, כאשר אדם מרגיש כי אין לו ברירה אחרת אז הוא מקבל את הכוחות לעשות את זה.

(מתוך שיחה שמסר למלמדי ת"ת חכמת שלמה)

כתוב בפרשה, כאשר גיגש יהודה ליוסף אמר לו "כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמר אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים" ויש לבאר מה בא יהודה לומר לו. עפ"י ששמעתי מו"ח זצ"ל דמפני מה קיבל יעקב את דברי יהודה "אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם לא הביאתי אליך והצגתי לפניך וחטאתי לך כל הימים", ושלח את בנימין, ואילו את דברי ראובן שאמר "את שני בני תמית" לא קיבל. ואמרו חז"ל שאמר וכי בני הם ולא בניך, אך יש להוסיף בזה, שודאי ידע יעקב כי יעשו השבטים כל אשר ביכולתם בכדי להשיב את בנימין, אבל חששו היה שמא לא יהא ביכולתם להשיבו. אלא דכלל הוא דהכחות הם לפי מידת ההכרח, כאשר אדם מרגיש שהוא מוכרח למושהו הוא מקבל כוחות על טבעיים לעשותו. ולפיקך לא קיבל את דברי ראובן כי ראובן אינו מוכרח כ"כ, וע"כ יש לחוש שלא יוכל אף שירצה, אבל יהודה לא הניח לעצמו כלום, הכניס את עצמו בתכלית ההכרח, א"א להיות מוכרח יותר מזה, הכל הניח בסכנה, צָרָב את כל הנצח שלו, העוה"ז והעוה"ב, לא השאיר לעצמו כל ברירה, ובכה"ג הכחות הם גבול ובלי קץ, בלי שיעור ותכלית, וכן אמרו

נוטל כבוד מבית חיינו - אורו של עולם

בקין ההסעות להצלת ילדי ישראל. והן דברי רש"י בדברים טז יא ושמחת לפני ה' אֶתֶּה וּבְנֶךָ וּבְתִיךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֲלֻמָּנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ וגו'. וברש"י: "והלוי והגר והיתום והאלמנה" - ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך בנך ובתך ועבדך ואמתך אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך.

כאשר נשלח ע"י מורן רה"י הגרא"מ שך זצוק"ל לארה"ב לעורר עבור ארגון הקירוב "לב לאחים" נכנס יחד עם ידידו הגר"ב שפירא שיכלחט"א למעונו של מורן זצ"ל לשמוע מה לומר לאחינו שבגולה.

כאשר היה נכנס למעונו, היה מורן זצ"ל מקפיד ללוותו עד לפתח ביתו. פ"א התנצל ואמר כי אינו יכול לצאת מכיוון שזה יעשה לו שאלה על הברכה אחרונה. מורן זצ"ל העריכו מאוד. במענה לבחור ששאל אותו

עולם התורה שריו באכל כבוד על פטירתו של רבינו הגדול מורן ראש הישיבה זצוק"ל. פעמים רבות שמענו מרבינו שהתבטא על מורן רה"י זצ"ל ואמר כי הסנהדרין נקראים "עיני העדה" וכן מצינו שנקראים "אורו של עולם". ואמר, כי בכדי לראות נזקק האדם לעיניים שיראה בהם, ולאור שיאיר, כי בחושך לא רואים כלום. וגדולי הדור הם העיניים של הדור והם האור שמאירים את הדור.

פעמים רבות נכנס רבינו קמיה מורן זצ"ל להתיעצות ולברכה. כאשר היה נוסע לארצות הגולה לחזק היה נכנס קודם לכן למעונו של מורן זצ"ל לשמוע על מה יש לחזק ולעורר. במסעו האחרון בכסליו תשע"ז כאשר נסע עבור החינוך העצמאי לנכנס הענק בארה"ב, נכנס לשאול מה לומר. וכך חזר בנאומו בזה"ל ואמר "וכן אמר מורן ראש הישיבה שליט"א בעל אילת השחר, כי ההבטחה לנחת מן הילדים הוא לעזור ולתמוך

< נכתב על דעת הכותב בלבד >

לאיזה ישיבה ללכת והסתפק בין ב' ישיבות, אמר לו מרן זצ"ל שמומלץ לשמוע שיעורים אצל הגרש"י, כי בשיעורים שמסר בביתו הזכיר פ"א ביאור שראה בספר "זאת ליעקב" לרבינו זצ"ל.

בכל התקופה האחרונה כאשר מרן זצ"ל לא חש בטוב והיה זקוק לרחמי שמים, לא הרפה רבינו מתפילות בעדו, ובכל תפילה ותפילה הזכיר את שמו לרפ"ש. היה פ"א שבקשו ממנו ליסוע לקברו של רשב"י במירון להתפלל על מרן זצ"ל, ובאותה התקופה חש רבינו שלא בטוב, ושלח לשאול את מרן שר התורה שליט"א האם מחובתו לטרוח כ"כ, כאשר זה יבוא על חשבון בריאותו. וכאשר הוחלט שאין זה בכוחו, בקש לקבץ י' ת"ח על קברו של מרן החזו"א זיע"א. ואכן התקבצו עשרה ראשי ישיבות ות"ח להתפלל על מרן זצ"ל.

לעצרות תפילה שונות טרח רבינו להגיע ולהשתתף ולהפיל תחינה עם הציבור עבור מרן זצ"ל. בעצרת שהתקיימה בביהכנ"ס לדרמן נשא דברים בכ"י וזעק ואמר "כתוב בגמ' (ברכות יב:) ואמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב כל שאפשר לו לבקש רחמים על חבריו ואינו מבקש נקרא חוטא שנאמר גם אנכי חלילה לי מחטא לה' מחדול להתפלל בעדכם אמר רבא אם תלמיד חכם הוא צריך שיחלה עצמו עליו מאי טעמא וכו' אלא מהכא ואני בחלותם לבושי שק וגו'". ושם מדובר על דואג ואחיתופל שהיו שונאים לדוד ורודפים אותו, ומאלו שאין להם חלק לעוה"ב, ומי"מ השתתף בצערם ובצרתם עד שנעשה חולה עליהם. וכ"ש כאשר אנו באים להפיל תפילה ותחנונים על רבינו הגדול שליט"א (זצ"ל), אשר הוא העמוד שכל הדור נשען עליו, ודאי שמחובתנו לבקש רחמים בבחינה של "יחלה עצמו עליו".

אנו עוסקים עכשיו בפרשות של גלות ויציאת מצרים בפסוק כתוב כמה פעמים, ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלוקים מן העבודה. כתוב אחר כך, ויאמר ד' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי והנה צעקת בני ישראל באה אלי. כתוב ברמב"ן שלא היו ישראל ראויים להגאל, אלא מפני הצעקה קבל תפילתם ברחמים, רואים כאן שיש בחינה מסויימת של תפילה הנקראת "צעקה", שהיא זו שבזכותה יצאו ישראל ממצרים.

מה זה צעקה, כתוב על צעקה גדולה צעקה שקורעת גזר דינו של אדם, גדולה צעקה שמושלת על מדת הדין של מעלה. הגדר של צעקה שהיא נובעת מפנימיות ועומק הלב, מהנקודה הפנימית ביותר של הלב, באופן שאי אפשר אפי' לבטאות במילים. וכפי שאנו אומרים ב"אנא בכח" שועתינו קבל ושמע צעקתנו יודע תעלומות, המידה של "שומע צעקה" היא מכח יודע תעלומות, כי הצעקה היא מהנקודה הכי פנימית ועמוקה שאין לה ביטוי במילים, היא בגדר תעלומות.

במעשה של חנה ופנינה כתוב "וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה כי סגר ה' בעד רחמה", אומרים חז"ל שכאשר הייתה קונה בגד חדש לבניה הייתה שואלת לה האם כבר קנתה לבנה וכו', וזה הרי פלאי פלאים כיצד אפשר להתאכזר בצורה כזו. אומרת הגמ' לשם שמים נתכוונה, למען הרעימה, בכדי שהיא תתפלל, והרי היא ודאי התפללה, אלא שהיא רצתה ללחוץ אותה אל הקיר לגמרי בכדי שהיא תגיע למצב של תפילה מתוך צעקה. כתוב על חזקיהו המלך "ויסב המלך פניו אל הקיר ויתפלל", אומרת הגמ' (ברכות י:) מקירות ליבו. וזו הייתה כוונתה של פנינה, שחנה תתפלל מקירות ליבה. פנינה לשם שמים נתכוונה התאכזרה בצורה כזו כדי שתרגיש את גודל הצרה ועל ידי כך תהיה הקריאה יותר פנימית.

כתוב בתהילים. פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברכים היו עמדי (תהילים נה יט). אומר רש"י: "כי ברכים היו עמדי וגו', כי זאת עשה לי בשביל הרכים שהיו בעזרתי להתפלל עלי שנאמר וכל ישראל ויהודה אוהבים את דוד". כתוב כאן שכאשר "אוהבים" א"א שלא להתפלל ולזעוק, כי התפילה על חבריו היא הביטוי הגדול ביותר לאהבה שאוהב אותו. כתוב במשנה על העוסק בתורה לשמה "נקרא רע אוהב", וביאר מוהר"ח ברו"ח "כי העוסק בתורה כל זמן שאדם עוסק בה יותר בתמידות גם התורה מתדבקת בו יותר, וזהו שאמר בעוסק בתורה לשמה שנקרא רע אוהב, שגם התורה אוהבת אותו עכ"ל, והוא מפורש בקרא (משלי ח' יז): "אני אוהבי אוהב ומשחרי ימצאוני". ואז"ל במדרש תהילים מזמור סג זה שאמר הכתוב (משלי ח, יז) אני אוהבי אהב ומשחרי ימצאוני. אמרה תורה, אני אוהבי אהב, שכל מי שהוא אוהבני אני אוהב אותו. דוד על ידי שאהב אותי אהבתי, ועל ידי ששחריני אני שחרתי ונמצאתי לו" ועל כן אנו אומרים "תורה הקדושה. התחנני בבקשה. פני הצור נערץ בקדשה. שפכי שיח ערב. וזכרי מעשה חורב. נעשה ונשמע נמו לה".

א"כ רבינו הגדול שכל עולם התורה נשען עליו בודאי שהוא אוהב התורה הגדול, בודאי שאפשר לבקש מהתורה, תורה הקדושה התחנני בבקשה. שהתורה הקדושה תבקש, שכלל ישראל יזכו שלרבינו הגדול תהיה רפואה שלימה".

בעת שהותו בבית החולים בחוליו האחרון, שהה לצידו של מרן זצ"ל. כאשר השתחרר מרן לביתו עבר על יד מיטתו והתפלל ואמר כמה פרקי תהילים וברכו ברפואה שלימה.

יה"ר שבזכה במהרה שיקויים בנו ובא לציון גואל ויקומו שוכני עפר, ונזכה לשוב וליהנות מאורם הגדול בב"א.

הגיליון נודב ע"י תלמיד רבינו זצוק"ל

לע"נ רבינו הגדול מרן רבי אהרן יהודה לייב בן רבי נח צבי זצוק"ל

בשער

קשה עד בלתי אפשרי להוציא השבוע 'קובץ גליונות' ולהזכיר בו את המילה 'צוק' ל על רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ל שטינמן רבן של ישראל. אבל הציפיה הדרוכה והבקשות הרבות שקבלנו מהציבור היקר והחשוב, הכריחו אותנו להוציא כבר השבוע כשהאבל עדין טרי והלב כה פצוע ומדמם, ואף הקושי לכתוב כה גדול, גם כאשר דברנו עם המקורבים לרבינו קבלנו מכולם תשובה אחת 'קשה', זה עדין טרי כל כך.. אולי נכתוב לקראת השלושים..

זכינו מדי שבוע להגיש לציבור עם ה' צמא הדעת, בקובץ גליונות מגדולי ומאורי הדור שהינכם אווזים כעת בידכם, בראש כל הגליונות החשובים, את העלון החשוב "כאיל תערוג" ובו מתורתו והנהגתו של מרן ראש הישיבה רבי אהרן יהודה ליב שטינמן 'צוק'ל, ורבים נהנו לאורו.. ואומרים מי יתנו טוב ויטעימנו מבאר המים החיים, ועתה אהה כי איבדנו את עטרת ראשינו, ראש בני ישראל אשר לאורו נסענו והלכנו ואמרנו בצילו נחיה תמיד.

תחושת יתמות אפפה את רבבות המוני בני התורה שצעדו בסך אחר מיטתו ביגון ובדמע, פעמים ש'הטוב ניכר בהעדרו' כמאמרו של רבי ידעיה הפניני בספרו 'מבחר הפנינים'. ככל שנוקפים הימים, צצים המוני הסיפורים איכבה בכח תורתו הקדושה ובפיקחות שאין כמותה העניק מליבו ולשד עצמותיו עד טיפת תמצית דם הנפש שבו לעם ישראל, חיוק קהילות רבות מספור ונדמה כי אין ארגון או גוף בארץ אשר לא זכה ליהנות מאורו הגדול וליוויו הצמוד.. ותורתו מתבדרת בכל היכלי התורה.

מודעות אבל רבות ומגוונות בכמות בלתי נתפסת כיסתה את הרחובות המדוממים, וכלם מכריזים פה אחד, 'יתומים היינו ואין אב..' ואכן זוהי התחושה הכללית והפרטית של כל יחיד ויחיד והציבור וכלו כאחד.. כי אכן זכה מרן באריכות ימיו המופלגת כל עוד רוח חיים באפו לשאת את מסע הדור כולו על כתפיו, לא חת ולא זע מכל רוח סער וסופה ולא תגורו מפני איש כמדדשו וכפשוטו ואשרי הדור שיזכה לאורו.

אף אנו זכינו ועד לפני שנה כשנחלש מרן, היה לי קביעות להכנס אל הקודש פנימה מדי שבוע בימי שישי ולהגיש בפני מרן את ה'קובץ גליונות' ואף זכיתי להקריא בפניו כמה פעמים מדברי התורה של גדולי ישראל, זכורני שבאחד הפעמים כאשר הראיה כבר קשתה עליו עיין במאמץ גדול בכריכה ולפתע אמר בקול 'קובץ גליונות' והיה נראה עליו שמחה גדולה מהשם של הקובץ, כמו כן זכיתי שבכל הפעמים שמרן היה מאושפז בבית החולים הדבר שנכנס תמיד לחדרו ואף אל חדר הטיפול נמרץ היה ה'קובץ גליונות' שבו היו לומדים הנכדים במשמרותיהם ואף היו מקריאים בפניו מחידושי התורה.

יעמדו הדברים לזכותו, ויעזור ה' שנזכה הלאה להפיץ ממעינות הנצח להרוות גרונותיהם של עמלי התורה מבארות המים החיים של גדולי וצדיקי הדור וזכות מרן זצ"ל תעמוד לנו ולכלל ישראל.

מערכת

'קובץ גליונות'

בחדש שבט תש"ע, במהלך מסע חיוזוק שערך מרן רבנו זי"ע א הגיע אל העיר נהריה לישיבתו של האדמו"ר רבי דוד אבוחצירא, שם השתתף בכנס מיוחד לתלמידי ישיבות תיכוניות שנערך בישיבת "אביר יעקב" בנהריה של האדמו"ר רבי דוד אבוחצירא.

בכינוס המיוחד, נשא תחילה דברים רבי דוד אבוחצירא שאמר בין היתר כי ראשי התיבות של המילה ישראל זה "יהודה שטיינמן רבי אהרן לייב".

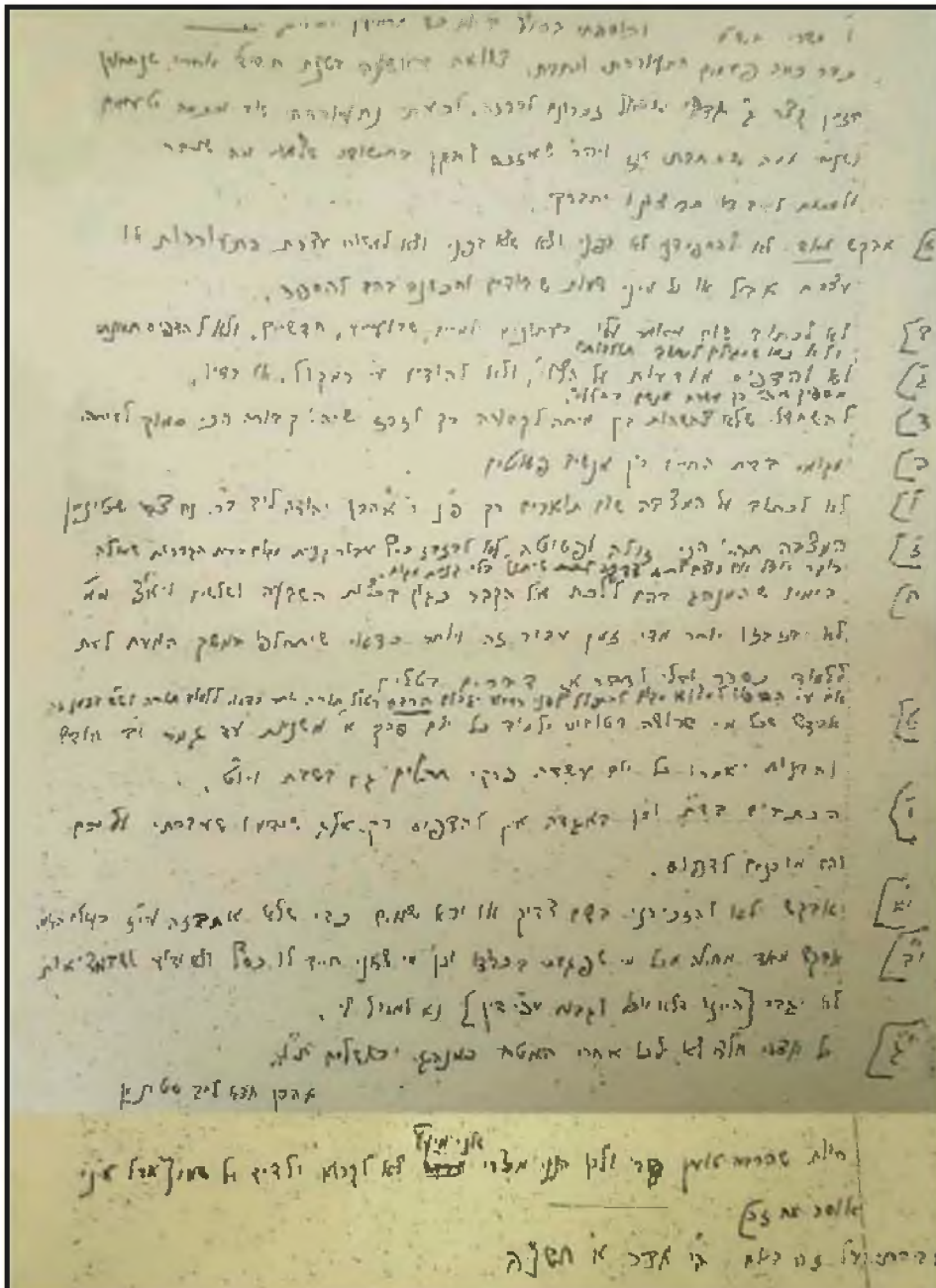
במהלך המאורע ההיסטורי, שיגר האדמו"ר רבי דוד שאלה בכתב אל מרן הגר"א ל' שדשיב לו אף הוא בכתב ידו

[illegible]

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי עניינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטינמן זצוקללה"ה

צוואת רבן של ישראל זצוקללה"ה

העתק מה שכתבתי ו' תשרי תש"מ. והוספתי בסוף
ביום כ"ד מרחשון תשמ"ג עיין מעבר לדף.

כבר כמה פעמים התעוררתי וכתבתי צוואה,
בראשונה בשנת תשי"ד אחרי שנסתלק בזמן קצר
ג' גדולי ישראל זכרונם לברכה, וכעת נתעוררתי
שוב מכמה טעמים, ושניתי ממה שכתבתי אז,
ויהי רצון שאזכה לתקן בתשובה שלמה מה
שעבר ולזכות לעבדו כרצונו יתברך.

א] אבקש מאד לא להספידיני לא בפני ולא שלא
בפני, ולא לעשות עצרת התעוררות או עצרת
אבל או כל מיני שמות שבודים והכונה בהם
להספיד.

ב] לא לכתוב שום מאמר עלי בעתונים יומיים,
שבועיים, חדשיים, ולא להדפיס תמונתי, ולא
כמו שרגילין לכתוב תולדותיו.

ג] לא להדפיס מודעות על הלוייה, ולא להודיע
ע"י רמקול, או רדיו. מספיק שיהי' רק עשרה
אנשים בהלוייה.

ד] להשתדל שלא להשהות בין מיתה לקבורה,
רק לזרז שיהיה קבורה הכי סמוך למיתה.

ה] מקומי בבית החיים בין אנשים פשוטים.

ו] לא לכתוב על המצבה שום תוארים, רק פ"נ ר'
אהרן יהודה לייב ב"ר נח צבי שטינמן.

ז] המצבה תהיה הכי זולה ופשוטה, לא לבזבז
כסף עבור קניית מקום בבית הקברות שעולה
ביוקר, אבל אם רוצים לתת צדקה שיתנו בלי
קניית מקום.

ח] בימים שהמנהג בהם ללכת אל הקבר כגון
בכלות השבעה ושלשים ויא"צ, מ"מ לא יבזבזו
יותר מדי זמן עבור זה, ויותר כדאי שיתחלפו
במשך המצת לעת ללמוד כסדר ובלי לדבר אז
דברים בטלים.

אם ע"י החיפוש למצוא מקום להתפלל לפני
העמוד יגרום הרבה בטול תורה, יותר כדאי
ללמוד תורה לש"ש בזמן זה.

ט] אבקש שכל מי שרוצה בטובתי, ילמוד כל
יום פרק א' משניות עד גמר י"ב חודש. והבנות
יאמרו כל יום עשרה פרקי תהלים גם בשבת
ויו"ט.

י] הכתבים בד"ת וכן באגדה, אין להדפיס רק
אלה שידעו שעברתי עליהם והם מוכנים לדפוס.

יא] אבקש לא להזכירני בשם צדיק או ירא שמים כדי שלא אתבזה עי"ז בעולם העליון.
יב] אבקש מאד מחילה מכל מי שפגעתי בכבודו, וכן מי שאני חייב לו כסף ולא ידוע ושכמציאות לא יגבה [היינו דלא יוכל לגבות עפ"י דין]
נא למחול לי.

יג] כל יוצאי חלצי לא ילכו אחרי המטה כמנהג ירושלים ת"ו.

אהרן יודא לייב שטינמן

י"ד] כל רכוש ששייך לי חוץ מהמגרש שבהרצלי' הקניתי לאשתי בקנין סודר.

ט"ו] הס"ת המופקדת בישיבת גאון יעקב שייכת רק לי. א"ל שטינמן

הוספתי ביום כ"ב מרחשון תשמ"ג

היות שהרבה טועין בי, ולכן הנני מצדי אני מיעץ לא לקרוא ילדים על שמי [אבל איני אוסר את זה]
עברתי על זה ביום ב' אדר א' תשנ"ה

אבל יחיד עשי לך

תורה חגרי שק והתפלשי באפרים

דבר המערכת

הנה בתשרי תשע"ד עלה על דעתנו להוציא לאור מדי שבוע גליון מדברי רבנו זצ"ל, והתחלנו בס"ד בפרשת בראשית תשע"ד והדברים החלו להתפרסם ובס"ד הגיעו לתפוצה רחבה עד מאד בכל ארץ ישראל וארצות תבל.

וזכינו שב"ה רבים התעלו והתחזקו מהדברים בהרבה ענינים.

ורבנו זצוק"ל ראה ושמע על כך מרבים שהגיעו לפתחו. וכן היו נכדיו שליט"א מקריאים לפני חלקים מהגליון והיה לו קורת רוח מדברי החיזוק שיש שם שמחזקים לתורה ויראת שמים. וכשזכינו להיכנס כמה וכמה פעמים לרבנו זצוק"ל בירך אותנו בחום על זיכוי הרבים שיש מך, והפליא בברכות בסגנון בלתי רגיל אצלו.

וכאן באנו בדברי שבח והודאה לכל אלו שסייעו בידינו במשך השנים והביאו מאוצרותיהם, וכן בני ונכדי מרן זצ"ל שסייעו בידינו בכל עת, לשאול קמי רבנו זצ"ל דברים הטעונים בירור וכדו'.

והנה על אף שזכינו והדפסנו כ-235 גליונות, עדיין אנו מרגישים את דברי הגמ' בסנהדרין (סח, א) הרבה תורה למדתי - ולא חסרתי מרבתי אפילו ככלב המלקק מן הים. בכל נושא ובכל ענין יש עוד הרבה מה להאריך ולהוסיף. אך הרגשנו דברי המשנה לא עליך המלאכה לגמור, אבל אין אתה רשאי ליבטל ממנה.

ובזה באנו בבקשת מחילה ממרן רבנו הקדוש רבי אהרן יהודה ליב בן רבי נח צבי שאולי יצאה שגגה תחת ידינו והיו הדברים ח"ו שלא לרצונו, וגלוי וידוע שלטובה התכוונו.

ע"פ הוראת מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א נשתדל אי"ה ובל"נ להוציא עוד מדברי תורת רבנו, לדובב שפתותיו הקדושים ויגור באהלי התורה עולמים.

ופ"א ישבו אצל רבנו ומישהו אמר בשם המגיד מדובנא שהסביר היאך משפיעים על השומעים שיקבלו את מה שאומרים להם, ואמר משל, כמו כוס שאחד רוצה למלאות אותה, וממילא אחרי שימלא אותה, ישפך מהכוס גם על הכוסות שמסביבה, אבל אם לא ימלא את הכוס היא לא תישפך החוצה, וכך הוא בנוגע להשפיע על אחרים, שהאדם שבא להשפיע צריך להיות מלא, ואם הוא מלא ביראת ה', הוא מלא בדבר טוב, אז הוא יכול להשפיע על אחרים, ואם לא - הוא לא יכול להשפיע. ואמר לו רבנו שאלו הם דברי הגר"א אותם ענה לשאלתו של המגיד מדובנא ומובא בס' אהל יעקב פר' אמור. ואז הסביר רבנו דבר נורא, דהנה הגר"א ודאי הגיע לדרגה עליונה בעוה"ב, אבל כעת הוא לא יכול להוסיף עוד זכויות בעוה"ב, אבל אם אנחנו הקטנים נגיד דבר תורה בשמו, אז ממילא שפתותיו דובבות בקבר והוא מתעלה יותר.

עוד הביא רבנו זצ"ל שמעתי שמרן הרב שך זצ"ל אמר שבחייו לא אכפת לו שמזכירים דברי ממנו ללא שמו אבל לאחר מותו אינו מסכים.

בכוונתנו לחדש אי"ה את המדור 'ונהנים ממנו עצה', על כן אנו מבקשים מכל מי שיש בידו עצות והדרכות מרבנו זצ"ל אנא שישלח לנו בהקדם לתועלת הרבים.

כמו"כ בשנה זו לא נדפס הגליון בדר"כ רק דרך קובץ גליונות וכדו', וכעת שרבים רבים מכל מקום ומקום מבקשים להחזיר את ההפצה הגדולה, אנו פונים לנדיבי עם שיעזרנו בידינו להוציא לאור כבשנים קודמות לעילוי נשמתו הטהורה של מרן רבנו זצ"ל.

ניתן לתרום מכל עמדות "נדרים פלוס" ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות. בחיפוש יש להקיש כאיל תערוג. כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת 24 שעות ביממה, בחיגו לטל' 037630585 שלוחה 198.

נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש

דברים שנשלחו מיד בעת חימום

פלא לכולם שלקח את בנו הגר"מ שהיה אז ילד קטן ללוויה, ולכך נשא הספד, והסביר להם את גודל הענין, והיה שם רבי משה שיינפלד, והוא כתב את ההספד. וראה לעיל במאמר על הגר"ר חיים עוזר.

והוסיף רבנו שזה זמן קבלת התפילות כיון שיש טהרה עצומה בעולם.

קריעה על גדולי ישראל

כשנפטר הגר"ז, קרע רבנו את מעילו העליון כדין קריעת תלמיד על רבו שמת, ולאחר זמן תפרו בתפירת שולל ולא איחה לעולם, והינו תפירה שאינה שוה שהקריעה נשארת תמיד כנפסק בשו"ע (יו"ד סי' שמ סעי' יז) בדין רבו מובהק.

ובן רבנו הגר"ש סיפר, שמאחר שרבנו קרע את מעילו העליון לא נשאר לו מעיל אחר, וגם כסף לקנות מעיל חדש לא היה בידו, והלך במשך תקופה עם המעיל הקרוע בתפירת שולל, עד שנתן לו אחד מידידיו חליפה ישנה שהייתה אצלו ולבש את זה בשמחה זמן רב אע"פ שהיה מלבוש חסידי ולא כמלבוש הנהוג אצל רבני הישיבות. (צדיק כתמר יפרח עמ' שפט)

וסיפר לנו הגר"ר אליקים פשקס, שבהלוויתו של הגר"ז הוא ראה את רבנו הולך לצד הגר"י ליס, וכל הזמן הולך עם ידו על החליפה, ולא הבין מדוע, עד שהבין שרבנו קרע קריעה בחליפתו, אבל כדי שלא יראו את זה הסתיר זאת בידו.

כשנפטר מרן הגראמ"מ שך הורה רבנו לכל השואלים שצריך לקרוע על גדול הדור שמת.

במהלך ההלוויה של מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ביקש רבנו לקרוע קריעה טפח כדין, ושלח לשאול את הגר"ח קניבסקי שהיה בסמוך לו, האם צריך לברך דיין האמת בשם ומלכות. והשיב הגר"ח קניבסקי שכאשר הגר"ז נפטר, אמר לו אביו בעל הקהלות יעקב שיברך בשם ומלכות. ורבנו בירך בשם ומלכות וכן אמר למלוויו. (צדיק כתמר יפרח עמ' יג)

נביא כאן דברי רבנו בהספדו על מרן החזון איש כדי שנידע להתבונן מה תפקידנו בשעה זו.

ההוא יומא דאשכבתיה דרבי, נפקא בת קלא ואמר כל דהוה באשכבתיה דרבי מזומן הוא לחיי העולם הבא (כתובות קג, א) מה טעם של אחים בהספידא, ומה טעם גונז השי"ת את הדמעות שמורידים על אדם כשר, מה נשתנו דמעות אלו מאחרות, אלא בני אדם מבוגרים אינם מורידים דמעות על נקלה, אלא אם כן הצער נוגע להם באופן אישי נזקי גוף, או ממון, או אבדן קרוב משפחה, אולם כאשר אדם מתעורר בהספדו של חכם ומוריד דמעות על העדרו, הרי אלו הן דמעות של צער רוחני טהור, והם תיקון לנפשו של הבוכה ומתאבל, ואגרא דלוייה המצטערים מתעלים משום כך כמו באשכבתא דרבי שהכריזה בת קול, שכולם מזומנים לחיי עולם הבא.

הגר"ח מוולוז'ין סיפר, כי בשעת פטירתו של הגר"א, אמר הגלגול שנמצא אז בוילנא, כי עליו לברוח מחמת הקדושה וטהרה שממלאה את האויר כולו, כי נשמות כל התנאים, והאמוראים, והגאונים, שהגר"א האיר את דבריהם כל ימיו, ירדו לקבל את פני נשמתו של הגר"א. כן גם באשכבתא של החזון איש הקדוש ירדו נשמות כל חכמי ישראל, שהוא עמל ויגע להכין את דבריהם עד עמקם, לקבל את נשמתו הקדושה, והאויר שלנו שהוא מעובה תמיד מחילוניות וטומאה, טוהר ונתקדש בשעות אלו, וממילא נתעלו כל אלו שהיו נוכחים בשעת האשכבתא, והרהורי תשובה מלאו את כל הלבבות, בגלל האויר שנתטהר ונתקדש ותשובה כזאת, בהמון של רבבות יהודים בודאי זיכתה את כולם לחיי העולם הבא. (וראה בס' 'ימלא פי תהלתך עניני תורה עמ' כ)

[הנה בגליון כאיל תערוג פר' וירא תשע"ד הבאנו את הספד הנ"ל, וביליל שבת קודש הקריא נכד רבנו, רבי גדליהו הוניגסברג קטעים מהגליון לרבנו, והזכיר את ההספד שנשא רבנו בכפר סבא, וסיפר לו רבנו שאמר את הספד בעיקר לצעירים שגרו שם, שהיה

"שנהיה מרכבה לשכינה"

והעיד הגבאי של בית הכנסת מאקאווא שהיה תקופה של כמה שנים שרבנו ביקש ממנו את המפתח של בית הכנסת ושם הגה בשקט ובהחבא לילות שלמים.

וכן ליל שישי וליל שבת שהדברים ידועים שכמעט לא ישן בהם מאומה במשך עשרות שנים.

וכשחלה רבנו בשנת תשנ"ד והיה חלש מאוד אמרה הרבנית להג"ר אברהם רייסנר זל"ה שהוא משלים עכשיו את עשרות השנים שהוא לא ישן. והוסיפה שעל הלילות של לימוד היא לא מספרת בעולם הזה והיא שומרת את זה למעלה....

וכן בעומק התורה להתייגע על כל סברא וסברא, כפי שהעידו רבים במהלך השיעור כיצד לפעמים יכול לחשוב על קושיא זמן ממושך עד שהורידים התנפחו מרוב יגיעה ועמל. וכן שמענו מח"א שהגיע לבית רבנו לפני עשרות שנים וראה את רבנו יגע במס' עירובין עד שאגלי זיעה נושרים מפניו.

ואם זה בידיעת התורה, שמי שהבחין ראה שבקי בש"ס ובדברי רש"י ותוס' על הלשון, ובשנים האחרונות שכבה כמעט מאור עיניו והיו לומדים לנו תמידין כסדרן, וכשהיו מתחילים דיבור של רש"י היה ממשיך אותו בע"פ. ובעידנא חדא אמר בצער שכעת הוא מזקין ומתחיל לשכוח, ופעם כשהיה צעיר לא היה גמ' רש"י ותוס' שלא ידע בע"פ. והעיד הגאון המופלא הגרא"י צוקר שליט"א ששוחח עם רבנו בכל חלקי התורה, וראה שהוא בקי בכל חדרי תורה לעומקן

וכשלמדו בשמיטה האחרונה רמב"ם הל' שביעית פתאום ראו התלמידים שרבנו מקריא קטעים שלמים מהרמב"ם בע"פ, והבינו שעדיין לא ידעו עד כמה עוצם ידיעתו בתורה.

והיה יחיד ומיוחד בכך שהיה בקי בחלקי התורה לסוגיהם, אם זה בלימוד הישיבתי שמסר שבעים שנה שיעורים במסכתות אלו. אם זה בסדרי זרעים מועד קדשים וטהרות, שמסר בהם שיעורים עמוקים לגדל ת"ח ואף חבר עליהם ספרים. ולפלא היה שבגיל שמונים החל ללמוד זבחים בחבורה ויצאו ג' כרכים אילת השחר על מסכת זבחים, וכלשונו של הגאון הגדול רבי אברהם גרבוז שלמרות שכבר היה נראה שבית בריסק לימדו את קדשים, בא האילת השחר וגילה שעדיין יש מה להוסיף בקדשים.

ואם זה בחולין, שנכנסו פעם באיזה ענין הנוגע לשחיטה, ורבנו החל לדבר עמהם ונבהלו כי לא ידעו רב כוחו בענינים אלו וכבר העיד הגרדצ"א רבה של ביתר שסיפר לו השוחט מכפר סבא שהיה שואל את רבנו שאלות בטריפות וכו' וראה שהוא בקי בזה כאחד הגדולים ולא נתקל בשנים שלפני השואה בבקאות גדולה כזו. [ורבנו קיבל הרבה בענין זה מש"ב מרן הגרש"ז ריגר זצ"ל מבריסק וקיבל סמיכת חכמים]

ואם זה באגדה ובקבלה, שרב הנסתר בכך, אבל ידועה היגיעה העצומה שיגע רבנו בספרים קדושים אלו. וכפי שהעידו כמה וכמה שראו בשנים מוקדמות יגע בס' עץ חיים ובעוד הרבה ספרים. אכן הי' אמן ההסתרה וההעלם, ופעם כשנשאל על ספרי קבלה שהיו בביתו השיב שראה שזורקים את זה לגניזה לקח את זה לביתו כדי לשמור את זה.

וכך העיד הג"ר גדליה רבינוביץ להגרא"א דסלר לפני למעלה

אור לכ"ה כסלו נר ראשון דחנוכה. הרהורים במוצאי אשכבתיה דרבי לא נוכל לבוא ולתאר ולכתוב על רשכבה"ג מרן רבנו הגאון הקדוש והטהור זצוקל"ה, וכמה כרכים נוספים נצרכים לזה, ונכתוב מעט דמעט בשעת חימום בעקבות מסילת ישרים.

סיפר הג"ר אברהם ארלנגר שליט"א, אחיו של הג"ר חיים אריה ערלנגר זצ"ל, שבאחד הלילות באישון לילה, כשרבנו היה בחור בשוייץ בהיכל ישיבת עץ חיים במונטריי והיה שרוי בחדוותא דאורייתא והתענג בלימודו במתיקות ובניגון משובב לב, ניגש אליו הג"ר חיים אריה ערלנגר ושאל אותו מה תכלית האדם בעולם, ואמר לו רבנו 'להגיע עד הדרגה שנהיה מרכבה לשכינה', והראה לו את הפרק האחרון במסילת ישרים שמאריך בזה. ואת דברי הב"ח הידועים באו"ח סי' מ"ז שכתב: ...ונראה דכוונתו יתברך מעולם היתה, שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה, ולכן נתן הקדוש ברוך הוא תורת אמת לישראל במתנה שלא תשתכח מאתנו, כדי שתתדבק נשמתנו וגופינו ברמ"ח איברים ושס"ה גידין, ברמ"ח מצוות עשה, ושס"ה לא תעשה שבתורה, ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת היו המה מרכבה והיכל לשכינתו יתברך שהייתה השכינה ממש בקרבם כי היכל ה' המה ובקרבם ממש הייתה השכינה קובעת דירתה והארץ כולה הייתה מאירה מכבודו, ובזה יהיה קישור לפמליא של מעלה עם פמליא של מטה, והיה המשכן אחד, אבל עתה שעברו חוק זה שלא עסקו בתורה כי אם לצורך הדברים הגשמיים, להנאתם, לידע הדינים לצורך משא ומתן, גם להתגאות להראות חכמתם, ולא נתכוונו להתעצם ולהתדבק בקדושת ורוחניות התורה ולהמשיך השכינה למטה בארץ וכו'". והוא גם דברי התנא דבי אליהו בפ"ד שחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי, והאבות הן הן המרכבה. וא"כ נלך בעקבות הסולם ונביא מעט על כל מדה ומדה.

איתא בגמ' ע"ז כ"ב, מכאן אמר רבי פינחס בן יאיר: "תורה מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות, זריזות מביאה לידי נקיות, נקיות מביאה לידי פרישות, פרישות מביאה לידי טהרה, טהרה מביאה לידי חסידות, חסידות מביאה לידי ענוה, ענוה מביאה לידי יראת חטא, יראת חטא מביאה לידי קדושה, קדושה מביאה לידי רוח הקדש, ורוח הקדש מביאה לידי תחית המתים".

תורה

קצר המצע מלהשתרע לתאר את עמל התורה הבלתי פוסק ימים ולילות. ואם בשחר נעוריו ידוע ומפורסם שלמד ללא הפסקות עד שלא עלה על מיטה כלל מרוב שקידה.

וכן במשך השנים בשוויץ שמענו עדות אישית מרבי יעקב נטע בעק תלמידו של רבנו מתקופה זו שהמטה של רבנו היתה מוצעת כרגיל, ולא ניכר בה כלל שעלה על יצועו רק כשהתעייף היה מוריד מעט את ראשו ונרדם.

ואח"כ בכפר סבא העידו תלמידיו שעמדו מאחורי דלתו ושמעוהו לומד כל הלילה, וחיכו מתי יפסיק אך הם נרדמו קודם.

כמו"כ בבני ברק העידו שכניו שתמיד ראו את האור דולק בבית ללא הפסקה.

שלא יטלטל את טיפות הגשם שיש במעקה והיה נוגע רק בראשי אצבעותיו וכשהיה מגיע לסוף המעקה היה משפשף את ידיו שלא ישאר בהם מים.

וכן הזהירות העצומה בהל' ברכות שניתן לומר בלי פיקפוק שקיים דברי הגמ' האי מאן דבעי למהוי חסידא ילמד הל' ברכות.

ורבנו במיעוט אכילה שאכל כל פעם היו לו חששות וספיקות עצומות בהל' ברכות

ולדוגמא נציין שמימינו כמעט לא בירך על מים לבד שהכל כי חשש שאי"ז לצמא ותמיד היה לוקח עוד משהו אחר כדי לברך עליו שהכל ועוד כהנה וכהנה רבות.

וכן גודל הזהירות בבין אדם לחבירו שהוא אך למותר להאריך בזה כל מיני דקדוק של זהירות ח"ו לא לפגוע במשהו.

ופ"א ביקש ממנו ח"א הסכמה על ספרו, ואמר לו רבנו הרי אתה גר בעיר פלונית ומסתמא רב המקום יתן לך הסכמה [שהיה ת"ח גדול] ואתה תשים קודם את הסכמה שלי ואז יהיה חלישות הדעת לאותו ת"ח ולכך אני לא מסכים [למרות שרבנו היה יותר מבוגר ממנו וכן היה זקן הדור] ורק לאחר שהבטיח לו שהרב דמתא יהיה הראשון הסכים ללתת לו הסכמה. וכן יש בזה עוד הרבה דברים ואכמ"ל.

ופ"א אמר שיש בידו עובדות ומימרות ששמע מפי החזון איש אשר יכולות להכיל ספר שלם, רק הרבה מהם זה דברים שהחזון איש אמר על אנשים או שהתבטא משהו שנוגע לאנשים וגם אם יספר בעילום שם אפשר ח"ו שמישהו יעלב מכך ולכן לא מספר אותם.

זריזות

מידת הזריזות היה לפלא גם בעת זקנתו המופלגת שראו מתאמץ בכל כוחו לא להתעצל, ופעם שכב בכלות הכוחות על מיטתו ואמר לתלמידו רבי משה ס. שליט"א אולי זה עצלות והתרומם והתחיל להגיד תהלים.

וכן ראו רוב זריזותו במסעות הגדולים לחו"ל ובארץ ישראל שהתבטא בזה הגאון רבי יוסף הורביץ שליט"א ראש ישיבת חידושי הרי"ם אתם צעירים ולא מבינים כמה קשה לאדם זקן לעשות דברים כאלו, והוא זצ"ל הלך ממקום למקום בלי להתעייף והתייחס לכל אחד ואחד. וכפי שאמר כ"ק מרן האדמו"ר מגור שליט"א שנסע איתו במסעות: "הוא מלאך".

וכל המתבונן יראה דבר פלא שהיו שנים שהיה רבנו מוסר כעשר שיעורים ביום, ומלבד זה מכריע ומורה לרבים הוראות ומלבד זה מחזיק מאות מוסדות והכל על אדם אחד.

ולדוגמא נציין שיש בידו קלטות של שיחות מחודש אלול תשס"ח שרבנו מסר שיחות בחודש זה בלבד! בלמעלה ממאה מקומות שונים.

נקיות

מה נאמר ומה נדבר הרי כבר אמר עליו רבנו הגרי"ש אלישיב שאין בדור נקי כמותו, ומי יבוא אחר המלך.

אבל נביא מעט מאשר ראינו ומאשר שמענו, שעמל בזה הרבה להיות נקי מנגיעה להיות נקי מדברים חיצוניים, וכי אמר לתלמידו 'שמעולם לא חנף לאיש'.

וכן נקיות עצומה בממון שמכיון שחילק מאות אלפי

מששים שנה שאם אתה רוצה לדבר עם מישהו בקבלה זה הגראי"ל שטיינמן והרב דסלר אכן המתיק עמו סוד שעה ארוכה בדברים שמכבשונו של עולם.

וכן שמענו מהאדמו"ר מקופטשיניץ שליט"א שאמר לו הגאון המקובל רבי חיים ארלנגר זצ"ל שרבו בקבלה היה רבנו שהיה אז בשוויץ [פחות מגיל ל'] וכן יש עוד כגון דא והדברים ארוכים.

וכן בליבון הלכה לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא שהיה ממש פוסק מובהק, וכפי שח לנו הג"ר שמואל חיים דומב: בבחורותי שמעתי שיעורים כל ליל שבת מהגר"צ פלמן ופעם שאלתי אותו מתי הוא התחיל עם השיעורים בהלכה, וסיפר לי שראה בבחורות שאנשים לא נזהרו בהלכות והתחיל ללמוד את הלכות ולמסור שיעורים. ופנה לגרא"מ שך ושאל אותו האם להמשיך בזה, והגרא"מ שך ענה לו: ודאי זה דבר גדול.

וביקש ממנו הגר"צ, שאם יש לו שאלה בהלכה וכדו' יכול להיכנס לשאול אותו, ואמר לו הגרא"מ שך: לי אין זמן, אני טרוד בשיעורים בישיבה, אבל אני מציע לך שכל שאלה בכל חלקי שו"ע שיש לך, תלך להגראי"ל ואתה יכול לסמוך עליו בכל נושא. וכך עשה, ומני אז החל הקשר של הגר"צ עם רבנו.

וכן היה ידוע עשרות שנים בקרב חכמי התורה שאפשר לדבר עמו בכל ענין בתורה עד עומק הלכה למעשה.

זהירות

כבר אמר הגאון הגדול רבי דוב לנדו שליט"א, שלא ראה כמעט בדורינו דחיל חטאין בדרגה של רבנו שהוא ממש יחיד ומיוחד בזה. וכך אמר אחרי ששמע על פטירת רבנו: ובעיקר המעלה הגדולה שלו שהיה ירא חטא, שזוהי מעלה יותר גדולה מאשר אדם ירא שמים, כשכל דיבורו ומעשיו והליכותיו היו ביראת חטא של אדם הידוע שכר ועונש עד הסוף מה הם, והוא לא רק היה אומר את זה אלא היה חי את זה ממש.

ופחד היה לראות כיצד חושש רבנו מכל נדנוד של איסור, והעיד חתנו של הגר"צ פלמן זצ"ל הרה"ג ר"י וינמן שליט"א שכמה פעמים דיבר עם חמיו הגר"צ בגדלות רבנו שליט"א ופ"א אמר לו: ראיתי אצלו דרגות נשגבות שאיני יכול לפרסמם. וסיפר עוד שפ"א נתעורר שאלה בהלכות ריבית, ודיבר ע"ז עם רבנו וברוב אימת הדין שהיה לרבנו, ארכבותיו דא לדא נקשן ורעד ממש עם ב' ידיו וב' רגליו בלי שום גוזמא.

ונביא כמה דוגמאות מהל' שבת, שהיה לו הנהגה לחשוש לשיטה יחידאה בהל' שבת [כפי שקיבל שכך החמיר ע"ע הגר"ח מבריסק]

עד לפני כארבעים שנה היה רגיל רבנו לאחוז בזקנו בשעה שלומד, ועלה לו חשש שמא מתוך ההרגל יגיע לכך גם בשבת, וח"ו יתלש ממנו קצת. ולכן מני אז מקפיד רבנו לא לגעת כלל בזקנו גם בימות החול. (מפי בנו הגר"מ שליט"א)

אמר רבינו: נסתפקתי דהנה יש חלק משערות הזקן שנשרו מחיבורם לגוף, אך נשארו בין שאר השערות, ואין להם עיקר (שערות תלושות שמעורכות ומסוככות בתוך השער) אי הוי הוצאה בשבת כשיוצא לרה"ר.

שמעתי מרבינו כמה פעמים: שמתפלל שבשבת לא יהיה לו איזה ענין שכרוך בחשש הלכתי ויוכל להזהר בשמירת כל הלכותיה בדקדוק הראוי, ויש לו מזה ממש מתח.

בשבת שירדו גשמים היה נזהר מאוד לא לגעת במעקה בשביל

כשמדבר הגר"ד עימו בלימוד בסוגיות עמוקות מאוד הוא שולט בסוגיא ומחשב חשבונות, שאפי' מי שאינו בתענית קשה לו מאוד להתאמץ ולחשב.

טהרה

אשריך רבנו שגופך טהור בכל מיני טהרה, מלבד הדבר הפשוט שעשרות שנים היה טובל מידי יום ביומו באישון לילה, היה לו מפתח של המקוה ברחוב חפץ חיים והיה מרבה בטבילות והרבה מן הדברים בזה נסתרים מאיתנו כי לא היה אנשים במקומות אלו בשעות אלו.

וכן הטהרה בשמירת העינים וכדו' שכל פעם שהיה פותח את הדלת מיד היו עיניו נעוצות בקרקע וכן כל דרכו והילוכו כל השנים היה שלא מרים עינו מד' אמותיו. וכן שכמעט לא קיבל נשים ופעמים שהיה נצרך לזה היה יושב וכולו בחרדה בעינים עצומות וכדו' וכבר שהיה מופלג ביותר בשנים שהוצרך לדבר לפני בנות הסמינרים דיבר רק אחרי מחיצה.

וכן שלא הביט בכלותיו וכו' ויש בזה דברים נוראים עד מאוד שא"א לכותבם וכבר נתפרסם שבפגישה הראשונה עם רעייתו לא הביט בה רק עד שראה במהלך השיחה שמתאים לו השידוך ורק אז הרים את עיניו הק' כדי לקיים דין אסור לקדש את האשה עד שיראנה.

חסידות

ב"ק ל' א' ת"ר חסידים הראשונים היו מצניעים קוצותיהם וזכויותיהם בתוך שדותיהן ומעמיקים להן ג' טפחים כדי שלא יעכב המחרישה רב ששת שדי להו בנורא רבא שדי להו בדגלת אמר רב יהודה האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין רבא אמר מילי דאבות ואמרי לה מילי דברכות.

על הלי' ברכות כבר הבאנו לעיל גודל החסידות

ובענין נזיקין נציין את הפחד שהיה רבנו מלגעת בחפץ שלא היה שייך לו, והיו מונחים על שולחנו בעת השיעורים טיפ וכדו' ומעולם לא נגע בזה כי זה אינו שלו וח"ו שיכול לצאת נזק. ופ"א שראו שבטעות נגע בזה קפץ כמו שנשכו נחש, [והתברר שבאותה עת חלה מאוד ידידו הגר"מ סולובייצק לכן היה שקוע בזה ולא שם לב לכך].

וכן מילי דאבות הזהירות בבין אדם לחבירו ובמידות שהיה בזה עד להפליא ופעם מסר שיחה באיזה מקום ואמר אח"כ ששינה קטע בשיחה כי חשש שאפשר יהיה לפרש דבריו שזה כעין ביקורת על מה שיש שם, ויכולים ליפגע בזה. וזה היה דבר דק מאוד. וכן אמר ע"ע שחושש על א' שאולי נפגע ממנו במשך השנים [למרות שסבר רבנו שאי"ז נכון שפגע בו] וע"כ במשך עשרות שנים נותן כל יום פרוטה לצדקה לעילוי נשמתו...

ענוה

כל הרואה את צוואת רבנו יביט מעט בעולמו הפנימי ובענווה היתירה, ותמיד התבטא על עצמו שאינו צדיק וכדו'.

וכתב נכדו שליט"א: אמר לי רבינו [בנוגע לענין ציבורי שלא קיבלו דעתו] וז"ל דע לך שאין לי תאוה שיעשו את רצוני, וכי אני הקב"ה שצריך לעשות את רצוני? [ובאותו ענין למרות שלא עשו כרצוני טרח רבנו הרבה מאוד לעזור לאותו פעולה ויותר על כבודו עד לעפר]

אחד אמר לרבינו שרוצה לבקש מחילה שע"י שהשאל השיעורים לאחד יצא מחלוקת, וביטלו כעפרא דארעא, ואמר בתקיפות: שום דבר! פעם אמרתי לרבינו שיש במדרש רבה

דולרים בחודש למוסדות וכדו' תמיד נזהר שח"ו לא יהיה בזה טובת הנאה שלו. והוא לפלא גדול בדורינו שמאות אלפי דולרים הסתובבו בביתו ולעצמו חי בקבא דמוריקא ואפי' עבור צאצאיו לא ביקש דבר.

ומעולם לא ביקש משרה וכדו' לצאצאיו ולמרות שיכול היה לבקש בחינוך העצמאי וכדו', ופעם הרבנית ע"ה שאלה אותו למה לא מבקש שיכניסו את בנו למסור שיעורים בישב"ק אמר לה שמעולם לא ביקש כגון דא, ומה שנותנים נותנים.

פרישות

אהה, בדורינו המלא תענגות הראה לנו הקב"ה שעדיין שייך לא ליהנות מעוה"ז ורבנו הקדוש יכול היה להרים עשר אצבעותיו בסוף ימיו ולומר שלא נהנה מעולם הזה.

וכל מחשבתו תמיד היה טרוד בכך האם צריך לכוין אכילה לשם שמים גם באכילה של שבת או אכילת מצה וכדו' וראו בחוש היכן נמצאו מחשבותיו.

וכן העיד לנו תלמידו כ"ק האדמו"ר מקופיטשניץ שליט"א שעקב בימי בחורותיו על רבנו וראו שהיו תקופות שצם משבת לשבת ממש בלי הפסק. [ורבנו עצמו פעם נשאל מנכדו האם יש בדורינו כזה דבר שצמים משבת לשבת ואמר שהוא הכיר כמה כאלו ודוק]

ואם זה בשאר מיני מאכל שמיעט לאכול עד המינימום, ופ"א כשהגיע לחו"ל ביקשו כמה מחסידים לאכול שירים מאכילתו וקיבלו כאבי בטן נוראים מכך שזה כמעט לא היה ראוי למאכל אדם ופ"א היה ת"ח מופלג מקרוביו שהיה לו בעיה בריאותית ואמר לו רבנו שיאכל דבר מסוים, ואכל קצת ואמר שאין מסוגל כי זה מאכל בהמה, ורבנו אכל דבר זה כמה וכמה שנים].

וכבר הבאנו שאמר ע"ע שמעולם לא שתה משקה מתוק וכדו', ואולי ג"פ שתה קפה או תה במשך כל מאה שנותיו, די לו לרי חנינא בן דוסא בקב חרובין מערב שבת לערב שבת וכל העולם כולו לא ניזון אלא בשביל חנינא בני.

והיו תקופות של כמה שנים שכל שני וחמישי היה צם בה' עיניים, והיה מגיע לישיבה קטנה עם הערדלים, [כי לא הלך בנעילת הסנדל]

וכמה שנכתוב בדברים אלו נמצית, כי כל הנכנס לביתו וראה קירותיו קלופים וכדו' ראה וידע שכל העולם הוא פרוזדור ופ"א ניסו בהערמה מסוימת להתחיל לסגור את החורים שבקיר ע"י שילד קטן אחד מילא את זה בשפכטל וראה רבנו דבר זה רצעק 'מורידם לי מהעולם הבא' מורידים לי מהעולם הבא! ומן הראוי לציין דבר זה שכל ענין זה של הצומות והפרישות לא הפריעו בכי הוא זה בעבודת התורה והמצוות והשמחה כי כל מי ראה ושהה בבית רבנו ראה את השמחה הפנימית שבקעה שם.

והעיד ח"א פ"א דיברתי עם הגר"ד בעניין תענית בה"ב ושובבי"ם וכדו' שהם מנהגים קדומים. אמר לי הגר"ד ביודעי קאמינא שבמשך כל ימות השנה הגראי"ל שטיינמן נוהג להתענות שני וחמישי וק"ו בתעניות בה"ב, או תענית צדיקים [ראה סימן תק"פ] או שובבי"ם. ועוד הרבה תעניות בסתם ימים רגילים.

והוסיף הגר"ד ועל כולנה שהוא מסתיר זאת באופן מופלא, ואני הבחנתי בזה כי חשדתי בו שזה מתאים לו וכשנסיתי לדבר עימו ע"ז נתחמק והשתמט. והוסיף הגר"ד שיש בזה עוד חידוש ופלא שאי"ז גורע מעומק עיונו, וגם בימי התעניות

לו בעלות על אחד העיתונים הגדולים בארצו. פ"א נכנס א' לרבנו לבקש ברכה לזיווג, ואמר לו רבנו איזה מילה שהוא חוטא בדבר מסוים, והנכד התבייש לומר לו אבל אחרי שאמר לו את זה היה לפלא אצלו שרבנו יודע את זה. סיפר בנו הגר"ש שליט"א: ד' אייר תשע"ו הייתי אצל אבי מרן זצ"ל ושאלתי אותו כמה שאלות, אחד השאלות היתה בנוגע לזוג בחוץ לארץ שהבעל ל"ע מוגדר כצמח ואשתו שלחה אלי שליח לבקש מאבי ברכה עבורו וגם הם רוצים לדעת מה להתחזק. אבי זצ"ל נתן ברכה לרפ"ש, וכששאלתי מה להתחזק הוא אמר לי להוציא גמרא קידושין מהארון. הוצאתי קידושין.

תפתח בדף פ"א, אמר לי מרן זצ"ל.

פתחתי.

- מה אתה רואה? שואל אותי אמר"ר מרן זצ"ל.

עניתי שאני רואה הסוגיות של יחוד.

זה מה שתגיד להם. שהאשה תתחזק בנושא זה.

הייתי ממש בהלם. אשה מבוגרת, מה לה ולנושא זה, ומדוע בחר מרן זצ"ל בנושא זה. אבל לא אמרתי לו דבר ויצאתי.

בערב התקשר השליח לשמוע מה ענה מרן זצ"ל, אמרתי לו דברים כהווייתם. בתחילה הוא היה מופתע ממש אך לאחר כמה שניות פרץ בהתרגשות ואמר לי "מרן זצ"ל ראה ברוח קודשו דברים שאף אחד לא הבחין בהם, לא יאומן" ומיד הסביר לי כי בני זוג אלו לא זכו להיפקד בזרש"ק, וכעבור כמה שנים החליטו לאמץ לעצמם ב' ילדים, והנה, עד לאחרונה הכל היה טוב ויפה, אך לפני כחודש ה'אבא' המאמץ עבר למוסד מיוחד, והאמא המאמצת נשארה לבדה עם ב' הילדים ואף אחד לא עלה על דעתו להבחין בבעיה הלכתית זו. כמובן שמיד הועברו הדברים לאמא שלהם וזכו להינצל מאיסור גמור. בסייעתא דשמיא של כוח התורה.

והדברים היו לאלפים ולרבבות כוח חכמי התורה וקדושתו. ועתה חסרנו כל זה וביום כ"ד כסלו עלה רכב ישראל ופרשיו והמרכבה לשכינה הלכה לה למקומה, וכפי שעל יום זה היה נבואת חגי (פרק ב' פסו' כ- כג) ויהי דבר ה' שנית אל חגי בעשרים וארבעה לחדש לאמר: אמר אל זרבל פחת יהודה לאמר אני מרעיש את השמים ואת הארץ. וגו' והפכתי מרכבה ורכביה וגו'. ביום ההוא נאם ה' צבא- ות אקחך זרבל בן שאלתיאל עבדי נאם ה' ושמתיך כחותם כי כך בחרתי נאם ה' צבא-ות:

ונסיים בדברי גאון ישראל בעל ספר עמק יהושע בבאור מאמר חז"ל (חולין ז') גדולים צדיקים במיתתם יותר מחייהם וז"ל: והטעם הוא משום דהצדיק בא לעולם להנהיג את הדור ולקרב העולם לתשובה. וא"כ אם יהיו הצדיקים בקדושתם עד שלא יכלו ליגע בהם א"כ לא יזכו להנהיג את הדור ולא יוכל להתעכב עם הכל ולפקח בעינים ולהדריכם לתורה ולעבודה, אך כשמת והולך האדם לבית עולמו אז אינו צריך להיות בין החיים ומתעוררת הקדושה שיש בו, וע"כ המשילה התורה מיתת הצדיק לבגדי כהונה כשם שבגדי כהונה מועלים בהם דוקא לאחר שכלו שאין צריכין להשתמש עוד, וכן נמי הצדיקים עיקר הקדושה שיש בהם מתעוררת לאחר מיתתן. הקב"ה יעזור שנוכח לתחיית המתים בקרוב ומה כאן עומד ומשמש אף שם יעמוד וישמש וימליך טוב בעדינו כן יהי רצון.

על מי שאינו נוהג כבוד לרבו כ"כ כששואלו שנענש טובא, וביטלו רבינו לגמרי, פעם שאלתי את רבינו על שמשמשים בביתו במטבח בבית הכסא וכו', ואמר רבינו כאן זה אחרת. [הכל הפקר]

משפ' ביקשה לשאול לרבינו מה התיקון שלהם על מה דלא שמעו בזמנו לעצתו של רבינו על שידוך מסוים, ועכשיו מתעכב שידוך בתם כבר תקופה וחוששים מקפידתו, השיב רבינו זה שלא שמעו זה שום דבר, ולא אכפת לי כלום, העיקר שה' יעזור שיהי' להם רק טוב.

יראת חטא

פ"א זכינו לשמוע איך רבנו בשנת תשע"ו מדבר על הגהינום ובוכה בכיה גדולה מאימת הדין.

וסיפר הגה"צ ר' דן סגל שליט"א שפ"א בערב ר"ה ביקש ממנו רבנו ברכה לשנה החדשה וביקש ממנו ברכה שלא ימות בלא תשובה והתחיל לבכות ואמר הגה"צ ר' דן שאמנם יתכן שהיו עוד שמבקשים על כך ברכה אבל לבכות על זה לא ראה במקומות אחרים.

קדושה

מי יבוא לתאר קדושת רבנו ורק נציין נקודה את שכתב רבנו הסכמה על אודות הספר הקדוש משך חכמה השלם ח' מר חשון תש"ס. בני ברק יצ"ו. לכ' הרב הג' הנעלה ר' שמואל חיים דומב שליט"א ולכל אשר לך אך טוב וברכה כל הימים.

כיבדתני לבוא במלים לרגלי הדפסת הספר הקדוש משך חכמה והנה לבוא בדברי שבח על הספר ומחברו לא שייך לאנשים בדורנו ודבר שפתיים בזה אך למחסור יחשב, רק אביע זכותך כי אשרי מי שזוכה לברר מקחו של גאון וצדיק ובה אתה עושה חסד עם מחברו הגאון זצ"ל ועם דורנו, שיתבדרו דברי תורתו כבי מדרשא, ויפוצו מעינותיו חוצה וזכות מצוה גוררת מצוה שתזכה להמשיך ולהפיץ דברי תורתו ועוד, כהנה להגדיל תודה ולהאדירה. כחפץ לב כל מבקשי השי"ת. (קובץ אגרות סי' ריג)

כשנשאל רבנו מהרב הנ"ל על נוסח שכתב על המשך חכמה הקדוש, הסביר רבנו דהרי יש קטעים במשך חכמה שאדם שהוא לא קדוש לא יכול לכתוב אותם.

וכבר לפני עשרות שנים העיד החזון איש בו שהוא קדוש וטהור. וכפי הידוע כך אמר האדמו"ר מסטמ"ר זצ"ל שהוא קדוש מרחם ולא פגם בקדושה.

רוח הקודש

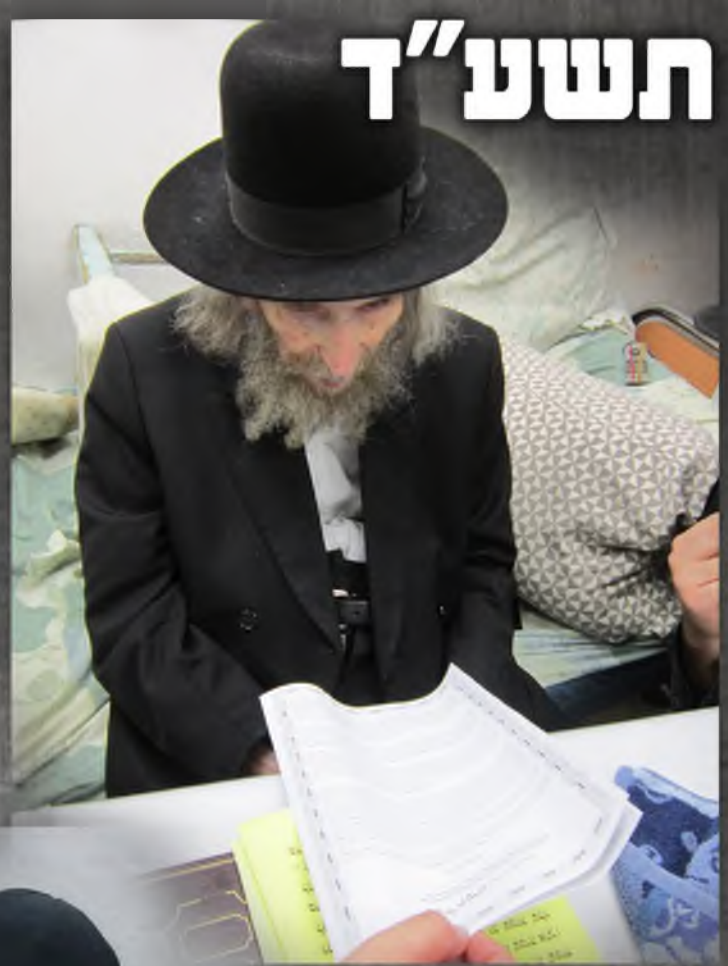
כבר אמר מרן הגרי"ש זצ"ל על רבנו בכוח הנקיות שלו, שזה קרוב למדריגת רוח הקודש, ונביא כמה מעשים נוראים שיש עמנו מכלי ראשון ויותר מהנכתב יש בידינו כמעט קונטרס שלם של דברים כאלו.

שמענו מג"א שהגר"מ סולובייצק זצ"ל אמר לו לפני כשלושים שנה שהוא בדק בכמה וכמה זמנים וראה שלרבנו יש רוח הקודש.

ונביא כאן כמה מעשים מעדי ראיה פ"א נכנס לרבנו גביר אחד מחו"ל והתחיל רבנו לדבר עמו על עיתונים פסולים ולא הבינו מפני מה, והנכדים ניסו להעביר את הנושא לענין אחר, אבל הגביר סימן להם שהוא מבין את הדברים היטב, והתברר שיש

תשע"ד

אבי אבי רכב ישראל ופרשיו

תשע"ה

תשע"ז

תשע"ו

מרבין הגדול מרן בעל "אילת השחר" זצוק"ל

לעילוי נשמת הבחור היקר חיים בן ציון ז"ל בן יבלחט"א הרה"ג ר' אברהם צבי טויב שליט"א

אוי... אוי... אוי...

שבת משיש לבנו, נהפך לאבל מזולינו.

נפלה עטרת ראשנו אוי נא לנו כי זטאנו.

האיך אפשר? האיך אפשר? האיך אפשר לחשוב כזה דבר בכלל..

האיך יעלה על הדעת, עולם בלי רבינו.... אוי לנו... מה נאמר, מה

נדבר, אין לנו פה להשיב ולא מצוז להרים ראש.

הרי בכל פעם שנסתלק בעוה"ר לבית עולמו א' מהמיוזדים שבדור,

היינו רצים לשמוע את המילה הנכונה, את ההגדרה המדויקת, את

המעשה אשר נעשה, אך עכשיו מי יורנו עצה ומי יביננו שמועה,

בהסתלק מעלינו נשמת אפינו, רוז קדשך..

ובהיות וכעת בזמן אשכבתיה דרבי, המוזשבות מבולבלות, לא כרבינו

זצוק"ל הכ"מ שלא הי' מאבד לרגע קט, אף פעם את מנוחת הנפש,

באופן מופלא ביותר, אבל בעניי לא זכינו לאפס קצהו, ואין סדר ואין

כיוון, זשך אור העולם, נשמת רוז אפינו, אשר אמרנו בצלו נזיזה

בגויים. מה נעשה ולהיכן נפנה?

אך לכל הפוזות ננסה לראות ללמוד משהו שבמשהו ממדרגותיו

הנוראות והעצומות של רבינו, ויהיה לו ולנו לזכות.

ראשית - תורה

התמדתו הנוראה של רבינו, אין לתאר ואין לשער. כאשר שנים על גבי שנים לא פסק פומיה מגירסא ממש, ולא יכולנו לראות את רבינו בלי שמעין בגמרא או כותב חידושים. ואף כשהיו נכנסין אליו לשאול, היה שומע את השאלה תוך כדי שממשיך לכתוב, ועונה תוך כדי כתיבה, רק בסיום ממש היה מרים ראשו ואומר שלום.

ואף בשנים המאוחרות יותר, כשראה שאין מנוס והכרח הציבור לקבלם ולענות לשואלים, מתחילה היה מקבל בעמידה ליד דלת הכניסה לבית, במשך שעה ושעתיים, באמרו שבאופן כזה אנשים מקצרים, וחוסך זמן. עד שפעם אחת התעלף באמצע השיעור, ואמר לו הרופא שאסור לו לעמוד כ"כ הרבה זמן, התחיל לקבל בחדרו כשהוא יושב, אך היה מוציא את הכסאות מהחדר, כדי שלא יתעכבו אנשים, ואמר לי שהרש"ש לא היו לו כסאות בחדר מטעם זה.

וכן בתקופה מסוימת, כשהתחנן לפניו הרופא, שילך לטייל עשרים דקות כל יום, הסכים לצאת באישון לילה, ורק עם מלווה אחד, שידע שלא יטרידנו עם שאלות. והי' שקוע במחשבותיו כל הדרך.

וזוכרים תלמידי ישיבת פוניבז' לצעירים, את המשמרות שהי' עושה רבינו הכ"מ בחדרו, ואח"כ בשעת השיעור הי' שם ידו על עיניו לכמה רגעים, ומנמנם, וממשיך את השיעור. אוי.. האיך אפשר לחשוב שרבינו איננו אתנו... אוי.. אוי..

תפילה

כמה שיחות וכמה עבודה השקיע רבנו כל ימי חייו בתפילה, מבהיל על הרעיון. "עבודה" כפשוטו. לא מדבר על הקפדתו לבוא מוקדם לפני התפילה, ולשבת רגוע כדי להתכונן לתפילה. וכשהיה יוצא למנחה או מעריב לבית הכנסת שהי' מהלך חמש דקות, היה יוצא הכי מאוחר רבע שעה לפני זה.

ואיני יכול לשכוח האיך שפעם אחת הזמינו ת"ח יקר לעשות בביתו שילוח הקן, והי' מרחק כמה דקות מבית הכנסת. ועלה רבינו שלש קומות, ודפק עם מטאטא מתחת לרגלי היונה, ושילחה, ורצה בעל הבית שיעלה על הסולם להוריד את הביצים, לקיים ואת הבנים תיקח לך, אך ראה רבינו שעוד כמה רגעים מתחילים מעריב, אמר אלך למעריב, ואחזור לקחת את הביצים, וכך עשה ירד למעריב, וחזר עוד פעם ועלה שלוש קומות, כדי לסיים את המצוה. וכל הטירחא היתה, כדי שלא לאחר מעריב אפילו בדקה. וזה אחד מהרבה מעשים.

והתפילה עצמה, באיזה מתיקות אמר פסוקי דזמרה, כמונה מעות ממש, עם ניגון מיוחד נעים מאד. ובעיקר תפילת שמונה עשרה, איזה עמל השקיע בכונת ברכה ראשונה. עד שהיה ניכר שבזמן שהיה תשוש וחלש, הי' מאריך יותר בברכה ראשונה, כי היה מתאמץ מאד לכוין כל מילה ומילה. והרבה פעמים היה מוליך אצבעו על תיבות התפילה, מילה מילה. איי, מה יהיה אתנו?

גמילות חסדים

כמדומני שהיסוד של גמילות חסדים, היא "המחשבה על השני", וממילא כבר מסתעף כל המעשים בפועל. וכזה ראינו אצל רבינו הכ"מ, אוי.. יום יום, לחשוב על השני באופן מופלא ביותר.

ובשעתו כשהיה רבינו מקבל קהל בלילה, משעה תשע ורבע עד עשר וחצי, ולאחר מכן ברבע לאחת עשרה התחיל השיעור בזבחים. [הודות להשקעתו הגדולה של ידידנו היקר הר"ר יעקב צ. רוזנשטיין שיחי', שהיה דואג במיוחד לסיים את האנשים לקראת השיעור שיתחיל בזמן]. אי איזה שנים טובות, איזה גן עדן היה. מה יהיה אתנו? ועכ"פ הרבה פעמים הי' רבינו יושב כמה רגעים תפוס בשרעפים, ולא יכלו לדבר אתו. וכמובן שלא העזנו לשאול מה קרה. אך פעם אחת נכנס המוהל המפורסם מפ"ת הרה"ג ר' שלמה מילר זצ"ל, ואמר לו רבינו, אתה רואה את כל הפתקים עם הצרות שמונחים כאן על השולחן, אם תקרא מה שכתוב כאן לא תוכל לישון שבועיים. והוסיף רבינו שמטעם זה הרבה פעמים אחרי ששומע במשך שעה ארוכה את צערן של ישראל, אינו יכול לרכז את ראשו ללמוד, וצריך למשוך את עצמו בכח כדי שיוכל להתרכז. וכך היה תמיד דואג לכל יחיד ויחיד באופן מופלג ביותר. אוי לנו מה אבדנו. איי, לבן של ישראל כפשוטו.

והרבה אנשים היו המומים כשהיו רואים האיך שרבינו הכ"מ זוכר את צרתם שנים ע"ג שנים, אומר רבינו, בני ברק האט זאך גענדערט.. בני ברק השתנתה.. היא כבר לא בני ברק שהיתה... אחרי שלאחרונה נסתלקו לבית עולמם פוסק הדור מרן הגר"ש ואזנר זצוק"ל ועוד תלמידי חכמים מופלגים... ומענין לענין זכורני לפני הרבה שנים, שאל א' את רבינו מה היא המעלה במיוחדת של בני ברק, ואמר לו רבינו מפני שהעמידו אותה החזו"א הסטייפלר והרב מפוניבז'.

מה נאמר ומה נדבר

דברים בענינא דיומא מרשכבה"ג מרן ראש הישיבה זללה"ה
 לוקט ונערך מתוך כתבי יבדל"ח תלמידו - החברותא הגרמיי"ש שליט"א
 לע"צ ידידיו היקר הגה"ח חיים בן ציון ז"ל בן הרה"ג ר' אברהם צבי שיינדלחסי"א

אָבִי אָבִי רֶכֶב יִשְׂרָאֵל וּפָרֶעֱוִי

קשה לכתוב על אביהן וליבן של ישראל, אך דברי רבינו בענין
 סילוקו של רועה ישראל, הם יבטאו את הכאב.

לאחר היוודע הבשורה האיומה על פטירת מרן פוסק הדור זיע"א אל מרן רבינו זללה"ה, לבשו
 פניו קדרות, וקרא עליו מה שכתוב במסכת שמחות פרק ח'
 כשמת שמואל הקטן תלו מפתחו ופנקסו בארוננו וכו' והיה ר"ג הזקן ור"א
 מספידין עליו ואומרים על זה נאה לבכות על זה נאה להתאבל, מלכים
 מתים ומניחים כתריהם לבניהם, עשירים מתים ומניחים עושר לבניהם,
שמואל הקטן - נטל כל החמודות שבעולם והלך לו.

מי שיקבל עליו כעת קבלה אמיתית להיות מתמיד גדול יכול לזכות בזה

דבר אחד מה שנוגע למעשה לכל בן עליה, אמר רבינו, כי הדבר נכון שבשעת פטירת אדם גדול
 כל מדותיו והנהגותיו הם בבחינת הפקר, וכל מי שרוצה יכול לזכות בהן, ולמשל מדת ההתמדה
 המופלגת שזכה בה מרן פוסק הדור זצוק"ל, **מי שיקבל עליו כעת קבלה אמיתית להיות
 מתמיד גדול, יכול לזכות בזה.**

בזמננו רבינו - רזומנות אויף כלל ישראל, אגרויסע אבירה - אבירה גדולה!

כל זמן שפוסק הדור זצוק"ל היה חי היה לתורתו השפעה בכל העולמות, והכריע את העולם לכף זכות, וכל זה אבדנו.
 ושאלו התינוח בזמן שהיה בכח לעסוק בתורה, אבל מה הכח העצום של החכם בזמן שמנוע מללמוד.
 והביא רבינו על זה את דברי החפץ חיים כפי שהביא בנו בספר שיחות החפץ חיים על הגמ' במועד קטן דף כ"ח ע"א
 דרב חסדא לא היה יכול מלאך לקחתו דלא הוה שתיק פומיה מגירסא. ואמר החפץ חיים איך האב אגרונטאוונע
 קשיא, פירוש יש לי קושיא יסודית, וכי רב חסדא לא אכל, לא ישן, לא עשה צרכים, הרי בודאי אכל וישן וכו', ולמה
 באותו זמן לא היה יכול מלאך לקחתו. ומחדש החפץ חיים חידוש גדול מאד, כי כל מה שהוא עושה לצורך
 הלימוד, זה נקרא לימוד תורה.

ולפי דבריו יוצא שבזמנים אלו אפילו שהוא לא לומד, אבל כיון שאוכל כדי ללמוד, ישן כדי ללמוד, עושה את כל
 הדברים שצריך כדי ללמוד, זה נחשב תורה.

א"כ נמצא לפי החפץ חיים דמי שכל ימי חייו לא פסק פומי' מגירסא, וניצל כל הזמן לתורה, ממילא גם
 בזמן שאינו לומד מפני שהוא אנוס, נחשב בשמים כמי שלומד, וזה מקיים ומכריע את העולם לכף זכות,
 ויש לזה השפעה בכל העולמות, וכל זה אבדנו...

דבר גדול מאד שבאו ר"ח הרבה אנשים לכתוב

אמר רבינו אחר לויית מרן פוסק הדור זצוק"ל, שדבר גדול מאד מה שבאו כל כך הרבה אנשים לכבד את
 הנפטר הגדול באשכנזי, עד שנעשית כל ירושלים כמרקחה, באשר זכות כבוד התורה הוא דבר גדול מאד.

כל מי שהי' באשכבתי' דרבי מזומן לחיי עוה"ב

ומצינו בעוד מקום כע"ז, מה שמבואר בכתובות (דף ק"ג ב'), שכשרבינו הקדוש נפטר ובאו האנשים מכל האזור ללוותו, יצאה בת קול ואמרה, כל מי שהי' באשכבתי' דרבי, הרי הוא "מזומן" לחיי עוה"ב. ובתוס' שם הקשו מה היא הזכות המיוחדת שזכו כאן, הרי כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא? ובמעשה של רבי פרידא לא שואלים תוס' קושי' זו, מפני ששם נאמר שכל הדור יזכו לעוה"ב ובכל הדור בודאי יש כאלה שלא ראויים, והחידוש הוא שבכל זאת יזכו לחיי עולם הבא. אבל כאן מי בא להלויי' של רבי, הרי בודאי לא באו אפיקורסים, רק יהודים כשרים. ואף שיכול להיות שנכשלו פעם בעבירות, הרי כל יהודי שייך שנכשל פעם בעבירה, אך בכל זאת יש לו חלק לעולם הבא. אמנם הוא יקבל גיהנם, יקבל יסורים, אבל בסוף יהי' לו חלק לעולם הבא. ולכן הקשו תוס' מה החידוש בזה שכולם מזומנים לחיי עוה"ב.

ותירצו תוס' שכל מקום שנאמר "מזומן" לחיי עולם הבא. היינו בלי דין, אלא תיכף נכנס לגן עדן. והכוונה היא כמו שידוע בספרים שכל בן אדם, אפילו הצדיק הכי גדול, צריך לעבור כל מיני דינים, ויש שצריך לקבל כל מיני עונשים וכל מיני יסורים, כמו גיהנם וחיבוט הקבר. וכאן היתה זכות מיוחדת שזכה כל אחד "תיכף ומיד" לחיי עוה"ב. עד כדי כך זה דבר גדול, מה שבאו להלוייתו של רבי.

כבוד התורה שוקל יותר מהכל

ומה גדול כ"כ בזה, משמע כיון שקהל גדול, ציבור גדול כ"כ, מתאספים כדי לקדש שם שמים! לכבוד את התורה! שזה הרי הי' תכלית בואם לאשכבתיה דרבי, כדי לכבד את התורה, כי רבינו הקדוש הוא הי' מוסר התורה שבעל פה, וכל התורה שיש לנו היום, ששה סדרי משנה, שזה כל התורה שבעל פה הכל נמסר על ידי רבי. ובלי תורה שבעל פה הרי אין שום דבר! וכמו שרואים כי כל אלה שרצו לקיים רק תורה שבכתב לא נשאר מהם יהודים! כי תורה שבכתב בלי תורה שבעל פה אי אפשר!

והיות שרבינו הקדוש הוא זה שמסר את כל התורה שבעל פה לכלל ישראל, באו כלם להלוייתו מפני שרצו לכבד את התורה, וכשמתאסף כזה קהל גדול כדי לתת כבוד לתורה, זה שוקל יותר מהכל! אפי' יותר מכל העונשים שהי' צריך כל אחד לקבל, "מזומן" לחיי עוה"ב, הקב"ה שוקל שהמצוה הזאת היא גדולה יותר מהכל! וזה אנחנו רוצים ללמוד משם את חשיבות הדבר, מה שציבור גדול מתאסף לשם שמים. כדי להרבות כבוד התורה, שזה שוקל הרבה מאד, ואמנם אי אפשר לנו לומר מה שהי' אז, מה שחז"ל אומרים, אבל בודאי שזה שוקל מאד מאד...

ובודאי שהציבור כאן באו רובו ככולו כדי לכבד את התורה, וכוונתם היא שרוצים להתחזק ולכבד את התורה. ע"י שידעו האיך להמשיך את הדורות עם תורה, ובודאי זה דבר גדול מאד מאד.

ירדו נשמות כל חכמי ישראל, שהוא עמל ויגע להבין את דבריהם עד עמקם

וכאשר הזכירו לפני רבינו את הדברים שאמר בשעת פטירת מרן בעל החזו"א זצוק"ל, הסכים רבינו בפטירת מרן פוסק הדור זצוק"ל, שהדברים היו שייכים גם אז. ואלו הן הדברים שנאמרו אז - כפי שכתב הרב משה שיינפלד ז"ל בדגלנו.

מה טעם של "אחים בהספידא" ומה טעם גזון השי"ת את הדמעות שמורידים על אדם כשר? מה נשתנו דמעות אלו מאחרות? אלא בני אדם מבוגרים אינם מורידים דמעות על נקלה, אלא אם כן הצער נוגע להם באופן אישי, נזקי גוף או ממון, או אבדן קרוב משפחה ח"ו, אולם כאשר אדם מתעורר בהספדו של חכם ומוריד דמעות על העדרו, הרי אלו הן דמעות של צער רוחני טהור, והם תיקון לנפשו של הבוכה ומתאבל, ואגרא להספידא דלויי, המצטערים מתעלים.

משום כך באשכבתיה דרבי, הכריזה בת קול שכולם מזומנים לחיי עולם הבא. רבי חיים מוולוז'ין סיפר, כי בשעת פטירתו של הגר"א אמר ה"גלגול" שנמצא אז בוילנא, כי עליו לברוח מחמת הקדושה והטהרה שממלאה את האויר כולו, כי נשמות כל התנאים והאמוראים והגאונים שהגר"א האיר את דבריהם כל ימיו ירדו לקבל פני נשמתו של הגר"א. כן גם באשכבתא של החזון איש הקדוש, ירדו נשמות כל חכמי ישראל, שהוא עמל ויגע להבין את דבריהם עד עמקם, לקבל את נשמתו הקדושה, והאויר שלנו שהוא מעובה תמיד מחילוניות וטומאה, טוהר ונתקדש בשעות אלו, וממילא נתעלו כל אלה שהיו נוכחים בשעת האשכבתא, והרהורי תשובה מלאו את כל הלבבות, בגלל האויר שנטהר ונתקדש. ותשובה כזאת בהמון של רבבות יהודים בודאי זיכתה את כולם לחיי העולם הבא.

והוסיף רבינו שהתועלת מזה הוא כאשר מתעורר האדם להרהורי תשובה ומקבל על להבא, וממשיך אח"כ במה שקיבל על עצמו, אז אפשר לזכות מאד.

~ ~ ~

הקב"ה נתן מתנה את החזו"א עוד ארבעה ימים

מספר רבינו כי יום הולדתו של החזו"א הוא י"א חשון, וכשנפטר בליל ט"ו חשון אמר מרן הגרי"ז זצ"ל שבאמת היה זמנו להסתלק מן העולם ביום הולדתו כמו שאחז"ל שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום, רק עשה הקב"ה הנחה לכלל ישראל ונתן מתנה את החזו"א לעוד ארבעה ימים...

~ ~ ~

בשרונות לבד לא זוכים

אומר רבינו בדרך כלל גדולי עולם היו בעלי כשרונות גדולים, אבל בזה לבד לא היו זוכים, ורק בזכות ההתמדה העצומה שעמלו בתורה זכו להיות מה שהגיעו. ומשבח רבינו כי מרן פוה"ד זצוק"ל אף בילדותו כבר היה נחשב לעילוי... ועמלו בתורה היה נורא! עד שהיה מגיע בצהרים הביתה לאחר הלימוד תשוש לגמרי.

~ ~ ~

בענין קריעה על פטירת מרן פוה"ד הגרי"ש זצוק"ל, היתה דעת רבינו שצריך לקרוע, וכן לענין ברכת דיין האמת בשם ומלכות.

~ ~ ~

הספד על הגאון הצדיק ר' משה סאלאוויצ'יק זצ"ל

בהלוייתו ליל ב' כ"ב אייר תשנ"ה ירושלים

כתוב במלכים (ב' ב') ויעל אליהו בסערה השמים, ואלישע רואה והוא מצעק "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו". ובמועד קטן (דף כ"ו) אמרי' ת"ר ואלו קרעין שאין מתאחזין הקורע על אביו ועל אמו ועל רבו שלימדו תורה. ומפרש בגמ' ורבו שלימדו תורה מנלן דכתיב ואלישע רואה וגו', אבי אבי זה אביו ואמו, רכב ישראל ופרשיו זה רבו שלימדו תורה, מאי משמע כדמתרגם רב יוסף, רבי רבי דטב להון לישראל "בצללותיה" מרתיכין ופרשין. ולכא' מה שייכות יש לזה עם רבו שלימדו תורה, אם הפסוק מדבר על תפילה שמתפלל על ישראל והאיך אפשר ללמוד מזה על רבו שלימדו תורה. וכתב המהרש"א לפרש ע"פ הגמ' בב"ב (דף קט"ז) מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים. אלמא דחכם הוא מי שתפילתו נשמעת.

ואפשר דמבואר כאן בגמ' חידוש בגדר ת"ח, דהנה אליהו הנביא היה חכם, ולא סתם חכם אלא ה' אחד מגדולי מקבלי התורה, דמשה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו' ואחד מהם היה אליהו הנביא, וכדי שיזכה להיות ממקבלי התורה זוכה רק מי שתפילותיו מראין שכל הדאגות של כלל ישראל מונחין עליו, וזהו מאי דמתרגם רב יוסף, דטב להון לישראל בצללותיה מרתיכין ופרשין, דהיינו שכל תפילותיו היו על כל כלל ישראל, וזהו על ידי שכל יהודי ויהודי היה נוגע ללבו, והיה מתפלל עליו בכל הלב, ומבואר כאן בגמ' שבלי דרגא זו חסר לו בדרגת ת"ח, דהתלמיד חכם הגדול, הוא רק זה אשר מלבד גדלותו בתורה מונח עליו גם הדאגות של כלל ישראל, וכל יהודי תופס אצלו מקום בלב, בדרגא כזו שיהא טב להון לישראל בצללותיה מרתיכין ופרשין.

וכן אמרינן במכות (דף י"א) על מאי דכתיב וישב בה עד מות הכהן הגדול, לפי שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו, ולכא' וכי לא התפלל, והרי כל יהודי מתפלל וכולל בתפילתו את כל הכלל ישראל, אלא דמה שאדם מרגיש יותר את הצער של השני, התפילה היא אחרת, ולכן הכהן גדול אם היה מרגיש יותר את הצער של כל יהודי, היה מתפלל יותר חזק וממילא לא היה מגיע מצב שיהי' רוצח בשגגה, ואם יש רוצח בשגגה זוהי תביעה.

וזהו מה שאמרו על אליהו הנביא דמקרי רבו שלמדו תורה. כי אליהו הנביא היה לו בלבו את כל הכלל ישראל, וזה היה מתבטא על ידי תפילותיו, שהיה מתפלל עליהן בכל לבו, והיה טוב להם לישראל מרתיכין ופרשין. [וכע"ז איתא דבי אליהו רבא פ"ו, זכרו תורת משה

עבדי וכי תורת משה היא והלא שלך היא וכו', אלא הואיל ועמד בתפילה ד' וה' פעמים והציל את ישראל מן המיתה העלה עליו הכתוב כאילו כל התורה כולה של משה היא ע"ש. ומבואר ע"פ הנ"ל].

מי שידוע והכיר את הנפטר הגדול החסיד וצדיק ר' משה, יודע כי כל יהודי היה תופס אצלו בלב, והצער של כל יהודי ויהודי היה עולה לו ממש בבריאות, ולא רק עכשיו אלא כל ימיו היה כן, ואפי' בהיותו צעיר כבן י"ג היו אנשים מבוגרים ממנו הרבה, מרגישים קירבה להיות בסביבתו. וזה בלי שעשה והשפיע עליהם, רק כל אחד ידע שיש לו מקום אצלו בלב. ואדם כזה עליו אפשר לומר באמת שהוא החכם מה שחז"ל קוראים אותו חכם, שניכר עליו שאינו סתם חכם, אלא שלבו של כל יהודי תופס אצלו מקום.

בספרים איתא שיש נשמות פרטיות ונשמות כלליות. ונשמות כלליות היינו שכל הכלל תופס אצלו מקום בלב. ואינו רק איש פרטי אלא איש כללי, ואצל הנפטר זצ"ל היה ניכר תמיד שהוא איש כללי וכל אדם היה תופס אצלו מקום, והיה לב כל ישראל מונח על לבו.

ומי שידוע והכירו הרבה שנים יודע כמה שהכל היה אצלו בהצנע לכת. ממש בהצנע לכת. ומה נוכל לדבר על מעלותיו הגדולים. ואינני יכול להספיד אבל דבר אחד אוכל לומר שהוא היה אדם שהיה כולו לשם שמים, ואהבת הבריות. ממש מיחידי סגולה שאין הרבה בעולם כמותו. וחסרים כאלה אנשים, והיה מבקש האמת, וכל שאיפתו היתה רק להיות עם אמת, בין בתורה ובין בחסד. ולא לחפות על האמת עם נגיעות.

בספרים כתוב שלכל אחד יש דינים גדולים, יה"ר שיעזור השי"ת שיזכה בדין, ויזכה תיכף ליכנס להיות במחיצת אבותיו הקדושים. ויזכה להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, שזהו התכלית. וזה היה כל שאיפתו. וברצוני לבקש ממנו מחילה על כל השנים מה שהטרחתיו הרבה. ויעזר השי"ת שנזכה שיקויים ובלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים. אמן.

להתעלה – רק הרב שך!

הגאון רבי ברוך שפירא שליט"א הזכיר לרבינו שלפני כעשרים שנה היה אצל מרן הגרא"מ ביחד עם הגאון רבי יוסף חיים קופשיץ שליט"א בנוגע לאיזה נושא ציבורי כאוב בירושלים, ואמר להם מרן הגרא"מ "איך האב שוין נישט קיין כוח" אין לי כבר כוח, ושלח אותם לרבינו להתייעץ בענין. וכשבאו אצל רבינו וסיפרו לו את הדברים אמר להם רבינו שידוע המעשה עם המהרי"ל דיסקין זצוק"ל שסיפר כי בהיותו ילד ונתעוררה איזה שאלה במאכל, ולא רצה אביו הגה"צ רבי בנימין לאכול מזה, נתנו לרבי יהושע ליב שיאכל, ושאל רבי יהושע ליב למה אני אחרת מאבא? אך אח"כ היה מעשה שבאו לבית אביו בגרודנא יהודים מעיירה סמוכה עם גוילין שרופים של ספר תורה, וכשראה את זה רבי יהושע לייב התחיל לבכות, אך כשנכנסו אצל אביו – מיד כשראה את הגוילין השרופין – התעלה! ואמר רבי יהושע ליב עכשיו אני מבין את ההבדל ביני לאבי, אני בוכה, ואבא מתעלה...

וכך אמר להם רבינו: הרבה תלמידי חכמים כשישמעו את הענין הנ"ל יכאב להם ויעשו קרעכץ – אנחה, אבל להתעלה מזה – זה רק הרב שך... ואז כשנזכר בזה רבינו, התבטא: מה אפשר לעשות הדורות יורדים...

הספד על... שאנני, שזה מביא תועלת

כאשר באו אצל רבינו בחודש אלול תשע"ב מתלמידי מרן פוסק הדור זצוק"ל ושאלו עד כמה עליהם להיענות לבקשת הכלל לבוא להספיד. אמר להם רבינו כי באמת בדרך כלל הוא אוהו שאין תועלת למעשה מהספדים, ורק דנים אח"כ מי הספיד יותר טוב... אבל הספד על מרן פוסק הדור שאנני, שזה מביא תועלת, ובפרט כשמספרים על ההתמדה העצומה שלו, זה מכניס בלבבות אהבה ותשוקה גדולה לתורה.

שני מלכים

קשרי רבינו מרן רה"י הגר"ג אדלשטיין שליט"א
עם מרן ראש הישיבה רבינו הגר"א'ל שטינמן זצוקללה"ה

לא לחכות לו

בעשיית תשס"ג אחר השיחה בישיבת פוניבז' ניגש בן רבנו הגר"מ לתפילת מעריב [שהיה בשנת האבל על אמו הרבנית ע"ה] ולפני מעריב קרא לו רבנו ואמר לו בשמונה עשרה ובק"ש תחכה לרה"י דפה מרן הגר"ג שליט"א ובשום פנים ואופן אל תחכה לי.

החזון איש שולח

סיפר רבינו כי מרן החזו"א ז"ל שלח את אחד מבני משפחתו לשמוע שיעורים מאת הגר"ר גרשון אדלשטיין שליט"א שמסר שיעורים בישיבת פוניבז' ואמר שאפשר לקבל אצלו בלומדות ובהבנת התורה. (אעלה בתמר מתורת החזו"א עמ' ע"ו)

עם מרן הגר"ג שליט"א

וז"ל מכתב רבנו: בס"ד. כ"ד אב תשנ"ח לפ"ק בני ברק יצ"ו לכ' ידידי עוז הגאון הגדול מפארי הדור מוה"ר ירחמיאל גרשון אדלשטיין שליט"א אך טוב וברכה כל הימים ... מוקירו מברכו כערכו הרם. ואמר לנו מרן הגר"ג שליט"א שעשרות בשנים כבר היה בקשר עם רבנו זצ"ל וכמה פעמים דיבר עמו רבנו על צורת השיעורים בישיבה ועוד הרבה ענינים.

בעשיית תשס"ז לא חש הגר"ג בטוב ולא היה בכוחו לעלות להשתתף בשיחת רבינו בישיבה כמדי שנה בשנה, ולאחר השיחה כאשר נודע לרבינו מחולשתו נכנס לבקרו במעונו שבשיפולי גבעת הישיבה. במשך שנים רבות מסר הגר"א'ל שיעור במשניות פעם בשבוע בבית המדרש שבבניין פנימיית 'שוגרמן', בהשתתפות אברכים ובחורים רבים מהישיבה.

מרשימות א' התלמידים: אלול ה'תשנ"ד, היה לי שאלה באם לנסוע לחו"ל לחתונת חבר, ומו"ר הגר"א'ל שטינמן הורה כי בכל ענינים שכאלו יש לשאול את פי מו"ר הגר"ג שליט"א, באומרו כי החזו"א דיבר עליו בהפלגה גדולה מאד, ונגשתי למו"ר הגר"ג ואמר לי כי אסור לו להשיב כי הוא מורה הלכה בפני רבו כיון שיש כאן את מרנן ראשי הישיבה, אבל מסתמא הייתה כוונת הגר"א'ל שאני אציג את צדדי השאלה לפני רה"י, ולכן תחזור אלי בעוד כמה ימים שאדע כיצד להציג את השאלה, וכשחזרתי לאחר כמה ימים אמר הגר"ג כי לא מצא צד היתר בזה שיוכל להציגו... וכשסיפרתי על כך למו"ר הגר"א'ל התפעל מאד מענוותנותו הגדולה של הגר"ג מחו, שלא הסכים להכריע במקום רה"י, ומאידך, מחכמתו המופלאה שהצליח באופן עקיף לגרום שאבין מעצמי את התשובה.

כמה וכמה פעמים התבטא מרן רבינו זצ"ל כי הוא מכון על מרן הגר"ג שליט"א כשמוכיר בתפילתו "ועל זקני עמך בית ישראל", ופ"א כשהדפיסו ספר מא' מגדולי האחרונים, באו לבקש הסכמת רבינו זצ"ל, ואמר שביקשו קודם מא' מהזקנים שיסכימו על זה, וכשהראו לו שיש על זה הסכמה ממרן הגר"ג, אמר הלא כשאני אומר בתפילתי על זקני עמך בית ישראל - עליו אני מכון, וצירף חתימתו (מפי הרי"מ שליט"א).

לשמוע מהמקור

ופ"א אמר לבחור שילך לפוניבז' כי רוב הראשי ישיבות שבדור הם תלמידים של הראשי ישיבות של פוניבז' שליט"א וא"כ עדיף לשמוע תורה מהמקור.

סיפר הגאון רבי דניאל יעקובוביץ שליט"א ראש ישיבת נחלת בנימין:

כשעמדו ללמוד בישיבה פרק 'נערה המאורסה' התבטא רבינו כי יש בהם סוגיות מורכבות. אמר לו רה"י הגר"ד יעקובוביץ כי מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א טוען שהקושי ללמד נערה המאורסה זה תלוי במלמדים ולא בלומדים, אם המלמדים יודעים את היסודות והם יודעים כיצד ללמד הסוגיות הם נקלטות טוב מאוד. הדברים מצאו חן מאוד בעיני רבינו זצ"ל שביקש לשמוע שוב כיצד רבי גרשון אמר זאת בדיוק וקילסם. למחרת הוא הגיב לנכדו: "הרי הוא יודע מה הוא רוצה!".

דברי מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א לעורכי הגליון כאיל תערוג [התפרסם בקובץ כאיל תערוג תשע"ד] זכינו שמרן הגר"ג עובר על הגליון מידי שבוע, ונהנה מהדברים, והתבטא שיש בזה דברים חדשים

ונפלאים.

וכשנכנסו קמיה (ער"ש פר' יתרו תשע"ד) יחד עם אחי הרה"ג ר' צבי שליט"א להביא לו את שאר הגליונות, סיפר לנו מעט על רבנו הגראי"ל [שליט"א] זצ"ל.

שאלנו ממתי התחיל הקשר ביניהם. ואמר יש לי קשר עם הגראי"ל עשרות שנים, שאני מתייעץ איתו בהרבה ענינים.

ושאלנו האם שהיה רבנו גר בכפר סבא כבר היה לו קשר עמו. ואמר שבישיבת בכפר סבא למד אחד בשם ר' קלמן גורביץ שהיה שכן שלהם. ובשבתות חופשה הוא לא נסע הביתה כי רצה לשמוע את הגראי"ל. ובכפר סבא הוא היה נחשב כמו החזון איש, ושם היה הולך עם חליפה קצרה כי הוא לא רצה שיכבדו אותו ויפגע המרא דאתרא.

וכשהיה בארץ שוויץ היה נחשב כמו החזון איש של שוויץ.

ומספרים שהרב מפונביץ פגש אותו בפעם הראשונה ויצא ממנו בהתפעלות יתירה.

גיסי הגאון רבי ראובן יוסף גרשנוביץ זצ"ל למד עם הגראי"ל בקוברין. והיה חבר חדר שלו. אמנם לא היכרו אחד את השני. כיון שבזמן שאחד היה מגיע לחדר לישון, השני כבר יצא ללמוד.

והתבטא מרן הגר"ג לאחד שבא לבקש עצתו, 'שכדאי לו לעיין בעלון כאל תערוג שיש בעלון זה גילויים נפלאים על רבנו הגראי"ל דברים מדהימים המחזקים בתפילה באמונה ובפקחות'

ושמענו מח"א שאמר לו מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א, שהסיבה שרבנו הוציא את ספרו הראשון רק כשהיה קרוב לגיל ס' הוא מחמת שחשש להוציא קודם לכן מפני עין הרע, ורק בגיל כזה שהרגיש שלא יהיה בזה עין הרע הוציא את ספריו. (כאל תערוג פר' בלק תשע"ד)

רגיל היה רבנו הגראי"ל להביא בשם מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א שאמר לו החזון"א זצ"ל שצריך להקפיד לאכול פת במלוה מלכה ולא לצאת ידי'ח במזונות, וכמדומה שאמר שמי שלא אוכל פת יצטער על כך עכ"ד

גדר ירושת הבעל

מרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א בשיעור כללי בישיבת פונביץ (פר' בחוקתי תשע"ה) אמר בתו"ד: "הנה בדין אישות נכללים שני חלקים, שארות, ובעלות. ואיסורי העריות באים מצד השארות והקורבה, וזכות הבעל להפר נדרי אשתו הוא מצד הבעלות, ויש לחקור בדין ירושת הבעל אם הוא משום שארות או מכח בעלות.

והנה איתא בנדרים (דף ע"ד) אליבא דרבי יהושע דיבם מיפר נדרי יבמתו דקסבר יש זיקה, ובשטמ"ק שם כתב וז"ל, "ואע"ג דאמרין דאפילו לבית שמאי דאמרי מאמר קונה קנין גמור גריע קנין יבמה מארוסה, הני מילי ליורשה וליטמא לה דכתיב בהו שארו דבעי שאר בשר וכו', אבל לענין הפרת נדרים למ"ד יש זיקה אלים קנין יבם מקנין ארוסה", עכ"ל. מבואר בדבריו דהיבם מיפר נדרי אשתו ואינו יורשה ומיטמא לה, והטעם בזה הוא, דהיבם יש לו בעלות ואין לו שארות, ומשום"ה הפרת נדרים דתליא ב"קנין יבם" אלים היבם כבעל, אבל ליורשה וליטמא לה דתליא בשארות, אכתי לא מיקרי שארו, ולמדנו מדברי השטמ"ק דירושת הבעל היא מטעם שארות.

וכן מבואר בתוס' (לעיל מט: ד"ה וכדבר כהנא) שכתבו בתו"ד שאם היה מועיל סילוק הבעל מירושת אשתו לא היו יורשים שאר קרוביה "דירשי האשה כנכרים הם באותה יורשה לגבי בעל", ובקובץ הערות (סי' מ') ובקוב"ש (ב"ב של"א) כתב להוכיח מדברי התוס' דס"ל דירוש מאוחר במקום מוקדם לאו יורש הוא.

והנה אי נימא דירושת הבעל היא מצד שארות וקורבה, א"ש דהיכא דאיכא בעל שהוא הקרוב קודם, חשיבי שאר יורשים כנכרים, דלית להו כח ירושת קורבה היכא דאיכא קרוב יותר מהם, אבל אי נימא דירושת הבעל היא מכח בעלות, צריך ביאור מה טעם חשיבי יורשי האשה כנכרים, הא אין הבעל יורש מצד הקורבה, וא"כ כח ירושת הבעל אינו מתנגד לכח ירושת הקרובים, דאיהו אית ליה כח יורשה מצד בעלות, ואינהו אית להו כח יורשה מצד שארות, וכיון שנסתלק הבעל מכח הזכיה ואינו יורש, מ"ט לא יירשו הקרובים מצד השארות, ומוכח מדברי התוס' דס"ל דירושת הבעל היא משום שארות, וכיון דאיהו קרוב טפי חשיבי שאר יורשים כנכרים באותה יורשה, וכן מבואר בתוס' (ב"ב קיג. ד"ה מתה) וז"ל, "שהבעל אינו יורש מחמת קורבה אלא מחמת שאירות שהן חשובין כבשר אחד" (והיינו דשארות עדיף טפי מקורבה, דחשיבי תרווייהו כחד).

ב. והנה בגמ' קידושין ד. גבי יציאת הבת מרשות אביה באירוסין, פרש"י (ד"ה והא) דבאירוסין "אכתי לא נפקא מרשותיה דאב למעשה ידיה ולירושתה עד שתכנס לחופה", וצ"ב דבשלמא מעשה ידיה הוא

מזכויות האב בבתו, אבל ירושת האב אינה מצד בעלות האב אלא משום קורבה, דאף בתו בוגרת יורשה, אלא דכשניסת לבעל הבעל קודם לאב, ומ"ט חשיב יציאה מרשות אב לגבי ירושה. ושמעתי ממרן בעל אילת השחר הגר"א שטיינמן [שליט"א] זצ"ל ליישב בזה, דס"ל לרש"י דירושת הבעל הוא משום בעלות, ואילו היתה ברשות האב לא היה הבעל יורשה, שירושת הבעל משום שהיא ברשותו, ואלו לא יצאה מרשות האב לא היתה ברשות הבעל, ואע"ג דהאב אינו יורש מכח בעלות, מ"מ רשות האב מעכבת מרשות הבעל, ומהא דבעל יורש וחשיבא ברשותו, ש"מ דפקעה רשות האב. ובזה נראה לבאר דברי התוס' בכתובות מו: (ד"ה לענין הפרת נדרים) שכתבו בדין יציאת הבת מרשות אביה באירוסין, "הוה מצי למימר דלענין אכילת תרומה נפקא לה מרשותו, דאם בת כהן לישראל היא אינה אוכלת בתרומה" וצריך ביאור, הא אכילת בת כהן אינה משום שהיא ברשות אביה, דהא אף בוגרת ויתומה שאין לה אב אוכלת בתרומה וע"כ דדין אכילתן מצד עצמן, אלא שאם נתארסה לישראל נפסלת מלאכול, וא"כ מ"ט חשיב ליה יציאה מרשות אב.

ונראה לבאר, דהנה הדין דאירוסין פוסלין מלאכול בתרומה הוא משום דרשות הבעל פוסלתה, וכשם שבת ישראל שניסת לכהן אוכלת בתרומה, דרשות הבעל מאכילתה בתרומה, כך בת כהן שניסת לישראל נפסלת מן התרומה, דרשות בעלה ישראל פוסלתה, ואי נימא דבאירוסין לא יצאה מרשות אב, לא הי' רשות הבעל פוסלה, דאכתי ברשות אביה היא, ומהא דרשות הבעל פוסלתה ש"מ דיצתה מרשות אביה. ונתבאר בזה בשיטת רש"י דירושת הבעל היא משום בעלות ולא משום שארות, וכן כתב הרמ"ה (אות מ"ב) בדינא דאין הבעל יורש את אשתו בקבר וז"ל, דירושת הבעל מחמת אישות דאתיא, וכיון דמת הבעל בחיי אשתו קנתה האשה עצמה לגמרי, ונתרוקנה לה הרשות בנכסיה ופקעה לה ירושת הבעל לגמרי עכ"ל, מבואר בדבריו דירושת הבעל היא מחמת קנין האישות, וכשמת הבעל וקנתה האשה את עצמה פקעה לה ירושת הבעל, ואכמ"ל.

לאוכל באונס מחוץ לסוכה

אמר מרן הגר"א אדלשטיין שליט"א בשיעור: וחקירה זו שייכא גם לסוכה אם גדר החיוב דהוי סתם מצוה בעלמא כשאוכל בסוכה, או שנאמר גדר כזה שכל היכא שרוצה לאכול שיעשה זאת בסוכה, דלהצד הא' כל היכא שאינו אוכל בסוכה מבטל הך קיום והחטא הוא באי הקיום. ולכאור' יש להגדיר חטא זה שאינו חטא גמור, שהרי לא חייב לאכול אלא הוי חטא מצד שלא חמד בנפשו יופי המצוה וכו' וכנ"ל, ואין נפק"מ מה שאוכל חוץ לסוכה שזה לא מוסיף בחומר החטא ולא הוי מעשה אסור מצד עצמו כך צריך לצאת לפי חשבון הדברים. אמנם דבר זה תמוה מאוד דבפשטות כשאוכל חוץ לסוכה יש בזה איסור דאף אם לא הוי עקירה במעשה סו"ס הוי עקירה בשב ואל תעשה, אבל להצד הב' הרי נאמר עליו שכשירצה לאכול שיעשה זאת בסוכה וממילא בשעה שאוכל חוץ לסוכה הוי עקירה בידים להך ציווי דהוי מעשה אסור מצד עצמו, ונפק"מ למקום אונס אם יהיה שרי לאכול חוץ לסוכה כל היכא דלא הוי פיקוח נפש.

ענין זה הראנו קמיה דמרן הגר"א שליט"א שטיינמן ואמר שזה חידוש גדול לדינא שגם במקום אונס יהיה אסור לו לאכול חוץ לסוכה. [ונאמרו לו שמרן הגר"א אמר כן רק בשיעור לפני התלמידים, ושמא לא הוי להלכה למעשה, ואמר שאם הגר"א אמר דין זה אף שאמרו רק בפני התלמידים הרי סבור שכן הוא האמת להלכה למעשה דבלא"ה לא היה אומר כן]. (קו' ענני כבוד)

דברי מרן הגר"א אדלשטיין שליט"א: באשר לשאלה ששואלים רבים ממחזיקי התורה, אם ראוי לתת כסף לבני הישיבות עבור לימוד בימי בין הזמנים, לעניות דעתי נדמה כיון שהדרך היחידה להצלת תלמידי הישיבות מניסיונות בין הזמנים הוא רק על ידי מסגרות של ישיבות בין הזמנים כנהוג עם פרס של כסף לכן ראוי לעשותו.

ושמעתי מפי אדם נאמן שכן ג"כ דעת מרן הגאון הגדול ר' אהרן יהודה ליב שטיינמן (שליט"א) זצ"ל. אשרי הזוכה להשתתף בזה ויזכה בכל ההבטחות המובטחות למחזיקי התורה. (גליון דרכי החינוך בין הזמנים)

ציבור קטן או ציבור גדול

שח מרן הגר"א אדלשטיין שליט"א (דרכי החינוך גליון 225 ועוד) בענין זיכוי הרבים יעץ מרן הגר"א שליט"א שטיינמן זצ"ל שאם מבקשים מאדם בשני מקומות שישפיע עליהם זיכוי הרבים, מקום אחד הוא מקום גדול עם מאות אנשים המחכים להשפעתו, ואילו במקום השני יש רק ציבור קטן כעשרה אנשים, אבל המקום הגדול יש עליו הרבה קופצים, וגם אם הוא לא ילך יהיו אחרים שילכו לשם, ואילו במקום הקטן אם הוא לא ילך - לא יהיה להם משפיע.

ולכאורה היה עדיף יותר ללכת למקום שבו יש ציבור יותר גדול, שכך זיכוי הרבים יהיה גדול יותר, אבל האמת היא לא כך, אלא עדיף ללכת למקום הקטן שאלמלא הוא יחסר להם זיכוי הרבים, שהרי במקום הגדול בין כך יקבלו את ההשפעה שהם צריכים, ולא יחסר להם זיכוי הרבים, ומאי נפקא מינה אם תבוא להם ההשפעה ממנו או מאחרים, הרי העיקר הוא שיתרבה כבוד שמים, ועדיף שילך הוא להשפיע במקום הקטן, כדי שבשני המקומות יתרבה כבוד שמים.

סיפר הגר"ש שטיינמן שליט"א: כי קודם שהוציא מרן את הספר אילת השחר מכות שבועות - שבעולם הישיבות כמעט לא היה ספר בסגנון ישיבתי על מסכתות אלו, רק אח"כ הופיע שיעורי ר' שמואל על מכות, ונתן למרן רבי גרשון אדלשטיין שליט"א לעבור על מכות, קודם ההדפסה, והעיר ע"ז כמה הערות [ובסוף כך זה נדפס יותר מאוחר].

שח מרן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א (דרכי החיזוק 232) היה עובדא בילד משיבה קטנה שהיה לומד ומשתתף בשיעורים ובכל הסדרים, אבל לא היה מתפלל בישיבה אלא בבית כנסת, וההורים חשבו להכריח אותו להתפלל בישיבה, אך כששאלו את מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל אמר להם כי אם רוצים שבנם יישאר יהודי אין להכריח אותו, כי אם יכריחו אותו בכפייה תהיה התוצאה הפוכה.

סיפר מרן הגרי"ג שסיפר לו רבנו הגראי"ל ששמע מהגאון רבי שמחה זליג ריגר על הגר"ר ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצ"ל גאב"ד שומיאץ ומח"ס בן אריה [אביו של הגרצ"י אדלשטיין וזקנם של מרנן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א והגר"י אדלשטיין זצ"ל] שהיה ידיד של הגר"ר שמחה זליג מוולוז'ין ואמר שכוחו הגדול היה יותר מאחרים שהתפרסמו בגלל שהיו ראשי ישיבות אלא שלא החזיק ישיבה ולכן פחות התפרסם והיו קוראים לו רבי גרשון קמינצער ע"ש עירו קמינץ. (ס' אעלה בתמר מתורת בריסק עמ' קנד, ורשימות השומעים)

ופעם אמר רבנו לרבנית ע"ה בעת שגרו בכפר סבא: הנה משפחת הגר"ר צבי יהודה אדלשטיין גרים ברמת השרון ויצאו להם בנים ת"ח מופלגים.

מרן הגרי"ג בניתוחם אכלים בבית מרן ראש הישיבה זצוק"ל

מרן ראש הישיבה שליט"א: זכורני שנתקשיתי פעם באיזה ענין, בביאור דברי רש"י בקידושין ותוס' בכתובות, ושאלתיו על כך, והשיב על אתר בתירוץ ברור מאד, תמיד אני מזכיר בשיעורים בישיבה את התירוץ, והשיב מיד, בלא להתעכב לחשוב על כך. הוא ידע ש"ס היטב, ידע ש"ס ממש. הבנים: היה בוחן תלמידים, ובשנים האחרונות נחלש מאור עיניו, והיה בוחן בעל פה מתוך הזיכרון, בלי לפתוח גמרא, היה בוחן בעל פה, תוספות אחרי תוספות.

מרן ראש הישיבה שליט"א: הוא זכר! היה לו הכישרון וגם סייעתא דשמיא. גם זה וגם זה.

הבנים: בזמן המלחמה היה בשווייץ, והיו צריכים לעבוד, הוא ורבי משה סולובייצ'יק...

מרן ראש הישיבה שליט"א: הרי רבי משה עבד במקומו...

הבנים: אמנם כן, אבל הם גם עבדו ביחד, סחבו עמודי חשמל ממקום למקום, ובתוך כדי כך חזרו על תוספות, אחד אמר "ואם תאמר" והשני אמר "ויש לומר", ואחר כך להיפך, השני אמר ואם תאמר והראשון אמר ויש לומר, וכך חזרו על כל התוס' שבמסכתות בבא קמא וכתובות, מתחילה ועד סוף, חזרו בעל פה בלי גמרות, ותוך כדי שסחבו משאות כבדות...

מרן ראש הישיבה שליט"א: זה דורות הראשונים.

*

מרן ראש הישיבה שליט"א: סיפרו לי שהוא אמר כבר לפני הרבה שנים, שהוא הרגיש אחריות על הדור, עוד לפני הרבה שנים, כשהיו עוד מגדולי הדור זצ"ל, הוא הרגיש אחריות! הרבה פעמים כשהייתי שואל אותו בדברים מסוימים כיצד לנהוג, היה משיב ואומר "האם יש בזה זיכוי הרבים?" ככה השיב הרבה פעמים, זיכוי הרבים הוא העיקר.

הבנים: הרי אמרו שהאדם לא נברא אלא להועיל לזולתו...

מרן ראש הישיבה שליט"א: כך ידוע ממרן הגר"ח מוואלוז'ין זצ"ל. היה זיכוי הרבים בעצות, ומסתמא גם בתפילות, יש הרבה סיפורים ששמעתי למעלה מן הטבע! מן הסתם יכתבו זאת...

הבנים: היה אחד מבני משפחת מרן החזון איש זצ"ל שלמד בכפר סבא, וכשהיה בא אל החזון"א, היה החזון"א שולח איתו פתקאות, שאבינו יתפלל עליהם, כשהיה עוד אברך צעיר...

מרן ראש הישיבה שליט"א: סיפר לי רבי מגדל שיינין שהיה תלמיד בכפר סבא, ואמר עליו כי הוא היה "החזון איש של כפר סבא". כך החזיקו אותו שם, כמו החזון איש.

בתקופה שלמד בכפר סבא, לבש מעיל קצר ולא ארוך, כדי שלא יחשיבוהו יותר מהרב שם.

הוא חסר לכל הדור, לדור חסר מנהיג. הוא השפיע על כל הדור, על כל העולם.

שיחת מרן ראש הישיבה הגרבי"ד שליט"א

דברי הספד והתעוררות על סילוקו של מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל

קשה היום לישראל, כלל ישראל עבר היום יום קשה, זעזוע גדול.

הנה להספיד אסור בחנוכה כמו שנפסק בשו"ע [או"ח סי' תר"ע], ורק חכם בפניו הותר, ומלבד זאת הרי גם ביקש בצואתו שלא יספידוהו, ואם כן משני הסיבות אי אפשר לערוך מספד כעת, אך עדיין מוטלת עלינו החובה להתבונן וללמוד מדרכיו, וענין זה אינו קיום של אבלות שיהי' אסור בחנוכה, לדבר בשבח ודאי אפשר גם בחנוכה, וגם מה שביקש שלא להספידו אין זה מפני שההספד הוא טובתו ואינו רוצה לקבל טובות מאחרים, כמו שמצינו [משלי טו, כז] שונא מתנות יחיה, דזה קאי על לקבל מאחרים אבל מה שמשבחים אותו גם בחייו כבר ביטל את זה לגמרי ולא התפעל מזה כלל, ולא זו הסיבה שביקש להמנע מלהספידו.

אלא שהרי כתב השו"ע [יו"ד סי' שד"מ] שאם מרבית דברים שלא היו בו הרי זה גורם רעה לעצמו ולמת, מזה חשש מרן הגראי"ל זצ"ל שבענוותנותו מיטע עצמו מאוד כמו שראינו בצואתו, ואני אינני חושש שאומר יותר ממה שהי' בו, והלואי שלא אמעט מידי בערכו, ולכן צריך לדבר כעת מעט כי הוא נצרך עבורנו.

אי' במדרש [ב"ר נז, א] אין דור שאין בו כאברהם ואין דור שאין בו כיעקב ואין דור שאין בו כמשה ואין דור שאין בו כשמואל; דברי המדרש הם סתומים ונעלמו מאיתנו מדוע נבחרו דוקא אלו הארבעה, ראינו שאת יצחק לא מנו כאן חז"ל, ועכ"פ מבואר בדבריהם שאת אלו הארבעה מוכרחים בכל דור ודור, ואמנם בודאי שאי"ז כאברהם אבינו ממש, אבל הוא בבחינת יפתח בדורו כשמואל בדורו כדאי' בגמ' [ר"ה כ"ה ב'], ואת מידותיהם של אלו הארבעה מוכרחים בכל דור ודור, ויתכן לבאר קצת דאברהם מידתו היא החסד וההטבה, ויעקב מידתו היא תורה, ומשה רבנו זה גאולה שהי' גואל ישראל, ומקבל התורה, ושמואל הי' נביא אולם הי' מיוחד מכל הנביאים שהוא משה את מלכי ישראל שאול ודוד, ובכל דור יש גדולי ישראל שיש בהם אלו ארבעה המידות.

וכשמדברים על מרן הגראי"ל זצ"ל הרי מובן לכולם שהוא הי' מאלו שהדור זקוק להם, וכשהראה הקב"ה למשה דור דור ודורשיו וכו' [סנהדרין ל"ח ב'] מרן זצ"ל הי' ביניהם, ובודאי גם כעת כשנסתלק הדבר צריך לעורר אותנו להתבונן במעלותיו.

ענין נוסף שצריך לציין הוא אריכות ימיו שזכה לאריכות ימים שאינה מצוי' כלל למעלה ממאה שנה, ובגמ' בתענית [כ"ז-כ"ח] מבואר ששאלו זאת, במה הארכת ימים, ושם אי' שכששאלו את רבי יהושע בן קרחה במה הארכת ימים א"ל קצת בחיי, אמר לו רבי תורה היא וללמוד אני צריך, ומפני שכדי לזכות לאריכות ימים צריך זכות מיוחדת, וכל אחד רוצה לזכות בזה, ולכן שאלו כדי לדעת מהי הדרך לזכות לזה.

ובגמ' שם נתבאר כל אחד מה השיב, ומצינו ענין אחד משותף בכל התשובות והוא 'מימי', אצל כולם לא היו מעלות בעלמא, אלא הם היו מידות תמידיות שתמיד עמדו והחזיקו בהם, בדרך כלל טבע האדם להיות דואג על איבוד דמיו, שאם איבד ממון הרי הוא מרגיש הפסד ומצטער, אבל אם ביטל יום מימי חייו אין זה מצוי שירגיש תחושת הפסד כל כך, אבל האמת היא שהחיים הם מתנת שמים, כל יום הוא מתנה מיוחדת מאת הקב"ה, ואם הפסידוהו הרי הוא דבר שאינו חוזר לעולם, וכל אותם שזכו לאריכות ימים הי' בהם ענין זה של 'מימי', שלא איבדו אפילו יום אחד, וכמו שכתוב באברהם, ואברהם זקן בא בימים, שבא עם כל ימיו 'כולם שוים לטובה'.

דבר זה אפשר לומר על מרן הגראי"ל זצ"ל שהחזיק בהנהגותיו המיוחדות מבחרותו ועד יומו האחרון, סיפר לי אדם שהי' בכפר סבא בתקופה שמרן הגראי"ל לימד בישיבה שם, שכשהי' בא בצהרים אחרי השיעור לביתו, והרי צריך לאכול ארוחת צהרים, הי' גדל בחצרו עץ של גויבה, ובדרכו הביתה הי' קוטף ממנו ונכנס לביתו והרבנית ע"ה היתה מגישה לו גם פרוסת לחם וארוחתו היתה מעט לחם עם גויבה וכוס מים, כך הי' כשהי' עוד צעיר, זה דבר שאינו מצוי כלל, וההנהגה הזאת של למעט את העולם הזה זה הי' כל ימיו, בלי שום הבדל היום אתמול מחר, אאמור"ר מרן ראש הישיבה זצ"ל גם הוא זכה לאריכות ימים, וגם אצלו ציינו ענין זה שהחזיק במעלותיו מתקופת בחורותו בישיבת מיר עד יומו האחרון.

וכעת אנו עוסקים בזה עבורינו לא כאבלות שאסורה בימים אלו, ולא כסיפור שבחיו בשביל התועליות של הנפטר, אלא לברר סוגי' זו 'במה הארכת ימים', כדי שנוכל ללמוד מדרכיו ונדע איך נוכל אנו לזכות לזה.

והענין בזה הוא כי מי שדואג על איבוד ימיו הקב"ה נותן לו ימים, כי אותם שהקב"ה נותן להם מתנה זו של ימי חיים והם מאבדים אותם, ודאי לא יוסיף הקב"ה לתת להם כיון שאינם מכירים ערך יום של חיים.

מצינו בצדקה שאחז"ל [ב"ב ט' ב'] כל הרודף אחר צדקה הקדוש ברוך הוא ממציא לו מעות ועושה בהן צדקה, והביאור בזה הוא שהאדם לעצמו אינו תמיד ראוי לעשירות כל כך, וגם כמה כבר נצרך לו עבור חיותו, אלא שמי שנותן צדקה הקב"ה נותן דרכו המעות שצריכים להגיע למקבלים, ובזכותם זוכה הוא לעשירות.

ובתנא דבי אליהו [א"ר כז, יח] עה"כ [ישעי' נח] כי תראה ערום וכסיתו אי' בדבר תורה איירי, שאין לך ערום בישראל אלא מי שאין בו תורה ומצות, והובא בבי' הגר"א הל' צדקה [יו"ד רמ"ה סק"ה] והיינו דיש מצות צדקה גם ברוחניות, ומלבד מצות תלמוד תורה יש בזה גם מצות צדקה, ולהלן שם אי' דכשמפרנס מתורתו לאחרים תרבה חכמתו ומוסיפין לו עלי', והביאור בזה כנ"ל דאף כשמצד עצמו אינו ראוי לתוספת זכי' בתורה, זוכה ומוסיפים לו עבור תלמידיו, דכשנוסף על חכמתו זוכים מכח זה תלמידיו.

על כל פנים מבואר ענין זה שהקב"ה נותן ומשפיע טובה רק למי שמכיר ויודע איך להשתמש בזה כראוי, וכשאנו מבקשים ללמוד במה הארכת ימים צריכים להתחזק, ואצל אהרן הכהן בהדלקת המנורה כתוב [במדבר ח, ג] ויעש כן אהרן, ופרש"י להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, וצ"ב האם זה שבח על אהרן שעשה כפי ציווי ה' ולא שינה מזה, והביאור בזה הוא לא שינה היינו שכל ימיו קיים זאת באותה שלימות כמו בתחילה, והרמב"ן שם כתב שכל ימיו הוא הי' מדליק את המנורה אע"פ שהמצוה כשרה בבניו, והיינו שודאי בני אהרן הפצירו בו שיתן להם לקיים גם הם את מצות הדלקת המנורה, אולם אהרן סירב וכל זמן שהוא חי הדליק בעצמו, כי איך יפסיד זכות זו של הדלקת המנורה, אדם שנמצא בהרגשה של בכל יום יהיו בעיניך כחדשים איך יוותר על קיום המצוה.

ובדבר הזה תאריכון ימים מי שכל ימיו חי בתחושה של התחדשות בלי מלומדה, וכל ימיו מקיים הנהגותיו עם כל החומרות בדקדוק בלא להקל מעצמו כלל, הוא מכיר ערך החיים ולו הקב"ה נותן אריכות ימים.

כל דברים אלינו דיברנו עבור עצמנו, ולא עברנו בזה על דברי מרן הגר"א זצ"ל, ולא ביטלנו מצות החנוכה, ובודאי יש הרבה על מה לבכות אך כעת בימי החנוכה אין זה זמן של בכי'.

נסתפק בזה, ואחר ימי חנוכה אז נשפוך את הבכי מהלב, ה' ירחם...

אור התורה בימי החנוכה

בשבת כ"ג ב' אמר רב הונא הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים וכו', ופרש"י דכתיב (משלי ו) כי נר מצוה ותורה אור, על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה בא אור דתורה, הכל חפצים שיהיו בניהם תלמידי חכמים, וכאן מבואר לכאורה שבקל יתכן לזכות לזה ע"י הדלקת הנר, אולם נקט רב הונא בלשונו 'הרגיל' בנר, וצ"ב עניינו.

והרמב"ם כתב בפ"ד מהל' חנוכה הי"ב מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודי' לו וכו', וכתב במ"מ ע"ז וז"ל שם כ"ג ב' אר"ה הרגיל בנר חנוכה הויין ל' בנים ת"ח ע"כ, והרי שפירש עיקר מימרא דר"ה על נר חנוכה וכן מבואר דענין זה מישך שייך לדברי הרמב"ם שהיא מצוה חביבה עד מאד, וצ"ב.

והרמב"ם להלן שם כתב עוד אפילו אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה שואל או מוכר כסותו וכו', וכתב במ"מ שלמד כן מדין ד' כוסות כדאי' בפ' ערבי פסחים, ופסק כן הרמב"ם בפ"ז מהל' חמץ ומצה הל' ז', וגם הובא ד"ז בשו"ע אר"ה ס' תרע"א סעי' א' וכתב בביאור הלכה שם דלפי"ז נראה שהגבאים מחויבים ליתן לו נרות להדליק כמו בד' כוסות ע"כ יעו"ש.

אמנם ד"ז צ"ב בדב' כוסות מבואר במשנה שם דנוטל מן התמחוי, והוא גם חידוש לדינא שהרי מן התמחוי אין נותנין לשאר עניני צדקה אלא לאכילה למי שאין לו מזון שתי סעודות באותו יום, ומה ענין זה לד' כוסות שהיא מצוה, אולם כבר נתבאר הענין דמצות ד' כוסות יסודה שבלילה זו בני מלכים אנו, וכך היא סעודת מלכים, וכבר י"ל שכשם שהדבר פשוט דמי שמחמת צרכי גופו צריך למאכל מיוחד מחמת מחלה וכדו', הרי נותנין לו מן התמחוי לסעודתו, וה"ה ד' כוסות דכותה שכך היא סעודת לילה זו, אבל מה ענין זה לנרות חנוכה, ואף שמצוה חביבה היא אבל אינה מעניי סעודה ואכילה, ולא שמענו בשאר מצות שנוטלים מן הצדקה עבורם, כד' מינים וכדו', ועאכ"ו שלא מן התמחוי שמיועד למזון אותו היום.

ולחבין קצת הדבר יש להתבונן בעיקר נס חנוכה כאשר היתה תקופה קשה לישראל ומלכות יון הרשעה באו "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך" לעקור תורה מישראל, והם חילותיו של שטן אשר באו בתכסיסי יצה"ר למשכם לכל תענוגי עולם הזה אשר זאת היתה דגל חכמת יונית, ועניני עולם הזה בכל תענוגותיהם ובכל שפלותם נהפכו לתכלית החיים, ואמנם רבים חללים הפילה והרבה מבני ישראל נעשו מתיונים ונהרסו משפחות מפוארות, וכח המשיכה רב הוא והיתה סכנה רבה לעם ישראל.

ויש להוסיף עוד דמצינו שגזירות יון נקראו חושך, במ"ר בראשית [ב"ר כד, א'] והארץ היתה תהו זו גלות בבל, ובהו, זו גלות מדי, (ויבהילו להביא את המן), וחושך זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהם וכו', וכן להלן בברית בין הבתרים [ב"ר מד, יז] עגלה משולשת זה בבל ועז משולשת זה מדי ואיל משולש זה יון (וכבר עמדו המפרשים דבדניאל פרק ח' כתוב והצפיר והשעיר זה מלך יון), ולהלן שם אימה חשכה גדולה, אימה זו בבל, חשיכה זו יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהם וכו', וצ"ב מה המיוחד בגלות יון שנקראת חושך, ולא מצינו כן בשאר גלויות וצרות שארעו עם ישראל, ואפילו תקופות קשות ביותר של הריגות ושחיתות כבתקופת נבוכדנאצר וכדו' לא מצינו שנקראו חושך, וצ"ב.

עוד ילה"ע דלשון המדרש הוא וחושך זה 'גלות' יון וכו', מבואר דגזירות היונים נקראו גלות, וכן מבואר במגילה יא. עה"כ ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים וגו' דאיירי בגלויות ואי' שם לא מאסתים בימי יוונים וכו', וצ"ב והרי לא היתה גזירת גלות כלל אלא גזירת עקירת התורה, והיו שוכנים בארץ ישראל.

ונראה שענין הגלות אינו רק מעניני הגוף ומנוחתו ומדרכי העולם והאומות בדרך הטבע, ומפני שנעים יותר להיות שוכן בארצו ובמלכותו ובשלטון בני עמו, דבר זה אינו עיקר כלל, והנה בימינו אהב"י תושבי ארזה"ב נהנים ממקום מגוריהם בשלוח ובחרבה, אמנם אין הם בשלטון המדינה אבל מבחינת חיי עוה"ז נוח להם מאד, אטו נימא כי אין עליהם דין גלות.

ענינה של א"י היא מעלה רוחנית, וגם קניין ישראל בה הרי מלבד זכיית הממון כשאר ארצות, הרי זה קנין רוחני, והוא עיקר ענינה ומעלתה, ואף שניתנה א"י לאבותינו וירושה היא לנו, אבל עדיין תלוי כל או"א במדת קנינו הרוחני בה לפי מעלתו, ולכן בשעת מלכות יון שגזרו על עקירת התורה, הרי מי שנמשך אחריהם כבר אינו בא"י כלל, ואין לו בה שום קנין רוחני, והרי הוא בגלות, וגם בזמננו שאנו רואים עקירת התורה והשבת בארץ הקודש הרי שרויים אנו בגלות, אף שאנו שוכנים בארץ ישראל.

עיקר מלחמתה של יון הי' בתורה שבעל פה דוקא, ואדרבה התורה שבכתב תורגמה על ידם לשפת יונית, ונראה שזה גם ענין שהחשיכה עיניהם של ישראל, עיניהם של ישראל הם הסנהדרין והם בית הדין הגדול שהם עיני העדה, והם עיקר תורה שבעל פה, ומלחמת יון היתה לבטל כחם של חכמי ישראל, ולהחשיך עיניהם של ישראל.

כל כחם של חכמי ישראל והסנהדרין שהם עיקר תורה שבעל פה כמש"כ הרמב"ם הוא מכח ענין זה שהם גופם תורה, והתורה היא דילי' ונמסר לה כח להיות מחדשי תורה ופוסקי הלכות וכל תקנותיהם וגזירותיהם הם מכח התורה מן השמים, ועל זה נאמר אלו ואלו דברי א' חיים, והוא אור התורה המאיר את העולם, אשר יסודו ושרשו במאמר ה' יהי אור ויהי אור והוא האור הגנוז, וענין זה בקשו יונים לעקור ואף שאהבו חכמה יותר משאר אומות והיא חכמת יונית, אבל חכמתם היא חיצונית ושכלית ואינה שייכת לעצמם ולכן גם כל הנהגתם בעניני הגוף הי' בתאות התענוגות והכלי עולם הזה, ואדרבה מפני חכמתם גדלה קנאתם על ישראל וחכמיה' בראותם אותם כבעלי תורה ובעלי חכמה בפנימיותם, שהוא האור האמיתי ואור זה הוא לצנינים להם, ועל זאת היתה מלחמתם להשכיחם תורתך, והיא עיקר תורה שבעל פה, ועי"ז זה להחשיך העולם, למען לא יבושו ככל עניני תענוגותיהם כבהמה.

ובמדרש תנחומא בפרשת נח כתוב העם ההולכים בחושך ראו גדול אלו בעלי התלמוד שהקב"ה מאיר עיניהם באיסור והיתר, ואולם כתוב שם גם שהתורה שבע"פ משולה לחושך שנאמר העם ההולכים בחושך וגו', ויסוד הדברים הוא שדוקא מתוך החושך הגדול הרי ע"י עמלה של תורה גם נבקע משם אור גדול והאור הגנוז משבעת ימי בראשית הוא בתורה שבע"פ שזוכים בה עמלי תורה, והנה על הכתוב וחושך על פני תהום, נאמר ויאמר א' יהי אור ויהי אור, והוא האור הגדול שיסודו מכח התורה וכמו שאמרו חז"ל מהיכן נבראה האורה מלמד שנתעטף הקב"ה בה כשלמה והבהיק העולם, וכבר ביארנו שיסוד האור הוא אורה של תורה ושרשו בתורה שבעל פה.

אור התורה שהוא אור הגנוז אינו במהותו אור פשוט הנראה לנו כדרך העולם, בקהלת נאמר "מתוך האור" אין מושג כזה באור היום הנראה לנו אלא הוא ענין פנימי ומוחשי שמאיר את הנשמה ויש בו מתיקות, ובמדרש תנחומא בפ' נח א"י שהעמלים בתורה שבעל פה זוכים לניצוצות של אור הגנוז והוא אורה של תורה.

וא"י גם בתנחומא שם ובגיטין ס' ב' אמר רבי יוחנן שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל תורה שבעל פה שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל.

ובביאור הענין נראה כי ענין ברית הוא התחברות יחדיו והתדבקות וכל אחד נותן משלו לחיבור הזה, וכח התורה שהיא אינה כשאר חכמות שהיא חיצונית אלא האדם עצמו נעשה חפצא של תורה.

וענין זה הוא ע"י תורה שבעל פה דוקא שהיא מציאותו של האדם עצמו, ואמנם שו"ר הדברים מפורשים בספר באר הגולה להמהר"ל וז"ל והנה יש להקשות למה דוקא בשביל תורה שבעל פה אבל פירוש הדבר כי כל ברית הוא בין השנים שיש בהם חיבור יחד בעצמם, והתורה שבכתב מונחת בארון ואינה עם האדם בעצמו, אבל תורה שבעל פה שהיא עם האדם עד שבזה האדם בעצמו הוא בעל תורה וכו' יעו"ש והן הן הדברים, ואמרו חז"ל וחי עולם נטע בתוכנו היא תורה שבעל פה, אור התורה המאיר את נשמתו עולה עמו למעלה לעולם הבא לנצח נצחים.

והחשמונאים הכהנים הגדולים אשר בהם בחר ה' להיות חלקו ונחלתו, וגם נמסר להם כח התורה והנחלתו לדורות, וכמו שכתוב יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, הם שיצאו למלחמת ה' ומסרו נפשם על קיום הדת וכח התורה בישראל כהלכתה בשלימותה בלי שום נדנוד וסטי', וענין מסירות נפש הוא מפני שכל אשר לו יתן האדם בעד נפשו, וכת' ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, כדי למסור נפשו ומאודו מוכרח שתקדם לזה אהבת ה' בתכלית גמורה עד לאחת, עד שמוכן להקריב עבור אהבה זו את חייו, וכמשל שאמר ר"ע לפפוס בן יהודה שהשיבו הדגים לשועל [בברכות סא:] שהתורה היא חיותינו, וענין זה שייך רק בישראל שיזכו לאהבה כזו עד שאין להם טעם וחפץ בחייהם אם עוברים על אהבה זו, כי עמך מקור חיים באורך נראה אור, אין אור אחר זולתו ית', ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום.

ובאומה"ע מה שאנו רואים שישנם כאלו שמאבדים עצמם לדעת הוא מפני שאינם מכירים בערך החיים, ולא מחמת חשיבות הדבר שעבורו נהרגים, וגם זה עושים משום ששוגים כאשלי' שיקבלו טוב עבור זה, אבל אצל ישראל מסירות הנפש היא מכח אהבת ה', וענין זה שייך על כל המצוות אלא שהתורה אמרה וחי בהם, שענינו יקרה בעינו נפשו של ישראל כמש"כ רש"י שם, ועל אותם המצוות שלא נאמר וחי בהם אנו מוסרים נפש מכח אהבת ה', וכמו שכתב רש"י בסנהדרין ע"ד א' שואהבת את ה' אלקיך הוא המקור למסי"נ על ע"ז.

ולתושבע"פ אי אפשר לזכות רק כשעוסקים מתוך תחושה זו שהיא חיינו, וכת"י אם בחקתי תלכו, ופרש"י שתהיו עמלים בתורה, לא כתב לומדים תורה, משום דלזכות למצב שכל תהלוכות החיים יהיו עפ"י התורה, שייך רק על תורה שבע"פ והיא אינה נקנית בלא עמל, ולכן דוקא עמלי תורה שבע"פ הם זוכים לאור הגנוז, וענין זה הנחילו לנו החשמונאים, מסירות נפש על קיום הדת, מתוך אהבת ה' בתכלית, ועל ידם נתחדש אור התורה שהוא בשרשו במאמר ה' יהי אור, ואור זה הוא שדחה ונצח את מלכות יון להחזיר עטרה ליושנה.

וע"י החשמונאים ומסירות נפשם זכו ישראל באותו הדור לשוב לנחלתם בא"י ולבית המקדש בהשראת השכינה ולהחזיר עטרה ליושנה.

והנה קצרה דעתנו לדעת ולהבין נסתרות ופנימיות התורה, אבל כבר אמרו חז"ל בכ"ד כי המנורה והדלקת הנרות בבית המקדש צפונה בהם סוד סגולת אור התורה, והמנורה סגולתה להשפיע שפע אורה הבוקע מאור של מעלה בתחתונים, והוא האור הצפון בתורה.

ולכן בזמן מלחמת היונים באור התורה כנ"ל והי' צריך חיזוק בכחה של תורה להאיר את החושך, נעשה עיקר הנס בהדלקת הנרות במקדש שיהא על טהרת הקדש ובשמן הטהור מחותמו של כהן גדול, ועי"ז נתחזקה השפעת אור התורה בטהרתו בעולם.

ובמ"ר בהעלתך אי' כשחלשה דעתו של אהרן שלא הי' לו חלק בקרבנות הנשיאים בחנוכה המזבח אמר לו הקב"ה בהעלתך את הנרות שלך גדול משלהם שהוא קיים לעולם, ופי' הרמב"ן שאף שחרב בית המקדש ובטלה גם הדלקת הנרות, מ"מ הדלקת נרות חנוכה קימת לעולם, ובזית רענן שם הוסיף לזה גם את מצות הדלקת נרות שבת, והרי שסגולת נרות חנוכה היא שצפון בהם כח השפעת אור התורה וכמו נרות המקדש, וכך היא גם סגולתם של נרות השבת, ולכן אי' בגמ' בשבת דהרגיל בנר זוכה לבנים ת"ח והוא מכח התורה.

וזהו ביאור הא דמצות נר חנוכה חביבה היא עד מאד, כי סגולה בה לאלו הזוכים להיות משרתי ה' ודבוקים בו שתהא מצוה זו המשך לעבודת הכהנים במקדש בהדלקת המנורה, וכיון שעבד כולו לרבו ואין לו לעצמו כלום הרי קיום המצוה היא חייו ובבחי' משה אכל מן התורה, וענין זה שעי' הדלקת נרות חנוכה כראוי זוכים להשפעת אור התורה כעין מה שהי' במנורה שבמקדש, הוא מפני שימי החנוכה הם ימי סגולה של השפעת אורה של תורה.

ולכן גם יש להבין הענין שנותנין לו מן התמחוי כי זהו הוא מזונו ממש, וגם נראה להוסיף כי הדברים אמורים במי שבא לבקש מן התמחוי עבור נרות חנוכה, ודבר זה עצמו כבר מוכיח שהם צרכי חייו, ולאדם זה כבר יש ליתן לו מן התמחוי ודו"ק, וגם יודעים הדברים כי בענינים אלו הרי כל אחד כפי מעלתו יש בו עכ"פ מקצת מעין הסגולה.

והוא ענין 'הרגיל' בנר שהכונה בזה שאינה מעשה מצוה בעלמא אלא שזוכה להרגיל את עצמו במעלת סגולתה שעי"ז יהא כעובד השי"ת במקדשו, ודבוק בו, ופרש"י כנ"ל שזוכה לאור תורה, אור התורה מתגלה בנפשו של אדם הדבוק בהשי"ת בתכלית, והרי הוא כבר במהותו עבד השי"ת, וזוכה לבנים ת"ח, והוא מה שכתוב בתהלים קי"ב אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד גבור בארץ יהי' זרעו דור ישרים יבורך פירוש במצותיו חפץ מאד הוא שכבר נתעלה ונתקדש גופו והתורה והמצוות הם חייו ממש בטבעו, ודבר זה הוא מנחיל באופן טבעי לבניו שהם עצמו ובשרו.

ואחר שנתבאר ענין זה שימי החנוכה הם ימי השפעה מיוחדת של אור התורה, ובהדלקת הנרות סגולת אור התורה שבעל פה כמו שהי' במנורה שבמקדש, ובזה נחמו הקב"ה לאהרן שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומיטיב את הנרות שאינו בטל לעולם, אם כן בלימוד התורה בימים אלו סגולה מיוחדת לזכות דברים שאין זוכים להם כל ימות השנה, ומי שלמד סוגי' ונתקשה בה הרי בימים אלו סגולה היא שיוכל לזכות לבהירות והבנת הדברים, מכח השפעת אור התורה שישנה בימים אלו.

כולנו יודעים גודל הקושי כשנתקלים בסוגיות עמומות, ופעמים שסליק בתיקן שהוא רמז וציפי' לתשבי שיבוא לתרץ קושיותינו, וימי החנוכה הם הזדמנות נאותה לזכות לאורה בדברים שאין זוכים להם בכל ימות השנה, וכמה מוזר הדבר שנתקבל בימים אלו לנהוג ימי פגרא ומנוחה, הרי אדרבה ימים אלו הם ימים להוסיף בהם עמלה של תורה יותר מכל הימים, וכל אחד יחפש איך להוסיף בעמל התורה לזכות עי"ז לשפעת אורה הניתן בימים אלו, ובודאי שלא לצאת מן הישיבה בימים אלו והשיעורים נמשכים במתכונתם תמידין כסדרן, וגם לשבת אין לצאת מהישיבה, ועי"ז נזכה להתרומם ולהרגיש מעט ענין זה שהתורה והמצוות הם שנותנים לנו חיים, וכמשי"נ שלמצות הדלקת נר חנוכה נוטלים מן התמחוי כי לזכות לאור התורה הוא עיקר חיינו, וכמשה רבנו שאחז"ל כי בארבעים יום שעלה למרום לקבל את התורה לחם לא אכל וכו', אבל מלחמה של תורה אכל.

ענין זה ראינו גם אצל מרן הגראי"ל זצ"ל מידת הסתפקותו במועט באופן מופלא בכל דבר השייך לענייני עולם הזה, וכמעט לא אכל ונהנה מן העולם הזה כלל, ותפקידנו בעת הזאת לומר זו הדרך לכו בה להתבונן וללמוד מדרכיו, ולהרבות חיזוק בעמלה של תורה ובפרט בימים אלו ימי החנוכה, שהם ימי סגולה לתורה.

דברי מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א על רבן של כל בני הגולה זצוק"ל

ואיך הוא ידע שלא לבטל כל רגע מלימודו בתורה, והיה ירא שמים אמיתי שהכל היה אצלו במוחשיות, עד כי ניתן לומר על רבינו זצוק"ל שהוא ראה את העולם הבא בחיי חיותו כל העת, ויכול היה למשש זאת בידיו, וכל זאת עשה אותו לגדול מרבנן שמו. זה יתן לנו כח ליטול פירורים מקצות דרכיו העילאיות להבין איך להתנהג וללכת לאורו, ואם נלך לאורו בדברים הללו בבחירות ובמיוחדות שלו, זה יהיה לנו למגדלור ולחיים.

רבינו זצוק"ל מעולם לא ירד אל הדור שלנו, אלא ראה נכוחה את המציאות של הדור, וידע מהו אהוב ומהו בין אדם לחברו, ולאור השלמות במידת האמת שהיתה לו ידע להנחיל אף לדורנו ערכי אמת ונצח.

אך העיקר בימי חייו ובשיחותיו היה שהוא תמיד דיבר על הליגען אין לערנען, שלא לזוז מלימוד התורה, ולהתעלות אל התורה ולא להורידה אלינו, וראו עליו כמה תמיד רצה להתעלות אליה, והיה שקוע תמיד בלימוד, ולכן כשידברו עמו בכל ענין ראו שהוא עדיין בתוככי הגמרא וכל עצותיו היו מתוככי הלימוד ממשי.

הפסד הוא לדור שאיכד מנהיג הדור מופת והדרו

הגאון הגדול רבי שלום כהן שליטא התבטא בכאב נורא על סילוקו של מנהיג הדור, בתארו, שעם ישראל הפסיד היום את קברניטו, כי הוא היה מנהיג הדור כשהיה שייך כל כולו לכלל ישראל.

כן התבטא באומרו, שהוא התפעל באופן מופלא מהחכמה הרבה שהוא נידון בה וזמן רב לא ראיתי פיקחות כה מופלאה בכל עניני העולם והדור, שניכרה היטב בכל דרכיו והוראותיו, וראוי לכל ירא ד' החפץ ללכת בדרכו, ואמר שזהו הפסד של עם ישראל שאין מי שיגן עלינו.

ובדבריו לבני הישיבה ששאלוהו כמה להתחזק וללמוד מדרכיו של רבינו זצוק"ל, השיב - שיש ללמוד ממנו את מידת הענוה שהיתה כל כולה בתכלית האמת כפי שכתב באגרת הרמב"ן, והזהירות המיוחדת שהיתה לו להתנהג בכבוד כל אדם. כן יש ללמוד ממנו מידת האמת שהיתה לאמיתיה של תורה ללא כל אינטרסים, וזה מגיע רק מעמל התורה והמוסר שהתייגע בהם כל ימיו לאמיתיה של תורה.

בחיים אמיתיים לתורה ויראה זוכים לכל הטוב

הגאון הגדול רבי ברוך דב פוברסקי שליטא בפתח שיחתו בהיכל הישיבה אמר בכאב נורא - קשה היום לישראל! האמת היא שבחנוכה אסור להספיד, וגם הוא ביקש שלא יספידו אותו, אבל האמת היא שמה שאסור להספיד זהו הספד של קינה ונהי, אבל לספר בשבחיו ולומר מי היה הנפטר, בזה אין איסור. ומה שהוא ביקש שלא יספידוהו, זה בגלל שהוא חשש שידברו עליו יותר ממה שהוא היה, אבל עליו אין את החשש הזה, כי כמה שנדבר לא נגיע לאפס קצהו...

הדור הזה הקב"ה בחר בו להיות מנהיג, והוא היה יחיד ומיוחד, והדור היה זקוק לו. רבינו זצוק"ל זכה לאריכות ימים מופלגת, ובגמרא מבואר על כמה וכמה תנאים ואמוראים ששאלו אודותם כמה זכו הם לאריכות ימים, ולבטח אם זכה רבינו לכזו אריכות ימים עלינו להתבונן בכך, ואין ספק שהמיוחד בגודל ימי חייו שהם היו כולם שוים לטובה כחטיבה אחת שכל ימות השנה היו כולם קודש רק להרבות כבוד שמים לד' ולתורתו. ולא רק שנהג כן כל ימיו, אלא שלא היו אצלו שינויים בין ימים אלו לאחרים, ובפרט

כל דיבורו היה כפי שמדברים בעולם האמת

הגאון הגדול רבי דב לנדו שליט"א ציטט בעומדו במסע ההלוויה, דברים מבהילים הכתובים בנביא חגי [פרק ב מפסוק י] בו אמר שלוש פעמים "שימו נא לבבכם", במקרא - "בעשרים וארבעה לחדש לתשיעי... שימו נא לבבכם מן היום הזה ומעלה מיום עשרים וארבעה לתשיעי... שימו לבבכם".

באומרו - שימו נא לבבכם מן היום הזה ומעלה, שנסתלק מאתנו אדם ישר שזכה להנהיג בסיעתא דשמיא גדולה את הדור המבולבל הזה שבו אנחנו נמצאים, בהיגיון, בשכל, כשראו בכל דבר כמה הוא שקול ומתון ובאחריות.

ובעיקר המעלה הגדולה שלו שהיה ירא חטא, שזוהי מעלה יותר גדולה מאדם ירא שמים, כשכל דיבורו ומעשיו והליכותיו היו ביראת חטא של אדם היודע שכר ועונש עד הסוף מה הם, והוא לא רק היה אומר זאת אלא היה חי את זה ממש.

והענין שלא הסכים שיכתבו עליו תארים, מלבד ענין הענוה שיש פה, הסיבה לכך היא מכיון שהיה רגיש למידת האמת עד הסוף, ואומרים בשם מרן הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצוק"ל, שאדם שגר באנגליה ידבר בשפה האנגלית, ואדם שגר באיטליה ידבר איטלקית, וכן על זה הדרך, אבל בעולם האמת ישנה רק שפה אחת שזוהי שפת האמת, ועל רבי אהרן לייב זצוק"ל אפשר לומר שהוא דיבר בעולם הזה בשפה שמדברים בעולם האמת...

שרביט ההנהגה מדורות קמאי

הגאון הגדול רבי יצחק שיינר שליטא התבטא בכאב נורא ובדמעות שליש - שזוהי אבידה שאין כדוגמתה, מאדם שחי את הדורות הקודמים בדורנו, ואף זכה לראות את הסבא קדישא מרן הגר"ד ליבונין זצוק"ל, וינק מגאוני קמאי והנחיל זאת בכל הדרתו לדורנו, ועל דא קא אמינא שהדור הפך לדור יתום. היכן ניתן לראות אדם שכל כולו רוחניות, וגופו היה רק היכי תימצא לנשמתו ולעבודת ד', שגם בה הקפיד על כל קצוץ של יו"ד.

אין לנו בימים אלו אלא להתחזק בימים שהם מסוגלים לעליה בתורה ויראה, ללמוד מדרכיו בחיזוק עמל התורה, ובדביקות במידת האמת כפי שהנחיל לנו כל ימיו, ויהיו הדברים לעילוי נשמתו הטהורה.

ועלינו לדעת שמלבד שאיבדנו את זקן גדולי הדור, לא ניתן שלא להתייחס למי שהיה ליבו כולו למען הגדלת התורה בדור, ועתה איבדנו את הלב של עולם התורה.

לחיות את כל עבודת ד' בחיות מתוככי עמל התורה

הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזרחי שליטא מתאר לנו בקול יגון ותוגה - אנו לא רק איבדנו היום את מנהיג הדור, אלא נאבדנו אנו בחסרוננו.

ניתן לומר שהיה לו לרבינו זצוק"ל כח מיוחד של 'איזהו חכם הרואה את הנולד', ולאור זאת שהקב"ה חנן אותו בכח המיוחד הזה, שהוא קיבל זאת רק מעמל התורה והיראת שמים המופלגת שהיתה לו כל ימיו, והם עשו לו את כל הערכים שפעל לאורם כל ימי חייו לערכים חיים, גם מה שראה בראייתו למפרע ולהבא, והכל היה משל חי, שאין לנו תמורה לכך.

מה שאנו יכולים לעשות בימים אלו לעילוי נשמתו הטהורה, הוא להתרכז ולקבוע להעביר מעט מההלך ילך שלו, כיצד היה אדם שידע לשמר כל רגע רק לכבוד שמים,

דברי מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א על רבן של כל בני הגולה זצוק"ל

ומסר עצמו ומאודו כל כולו למעו כבוד השי"ת, ובכך הנהיג את עולם התורה בתבונה ובדעת תורה צרופה, ומסר נפשו למען ציבור אברכי הכוללים בארה"ק, ומכוחו ובשליחותו הוקמו מקומות התורה לאברכים לאלפי עמלי תורה אשר נשא אותם על שכמו באהבה ובמסירות עד אין קץ.

ובספר "ערוך דבש" מובא, שבזמן הסתלקותו של אדם גדול,

זהו זמן מיוחד לזכות במעלות המיוחדות שעליהם עבד את ערוגת חייו כל ימיו, והרי זמן זה של הסתלקותו של רבינו זצוק"ל הוא הזמן הראוי שבו מוטל עלינו החיוב להתחזק בדרכיו ובמעשיו, שהיו היסוד לדרך החיים שלו, ולימד זאת לכל שומעי לקחו.

ואם חפצים ליטול מדרכיו ולהתחזק בהם, ישנם ג' דברים יסודיים במשנתו של רבינו זצוק"ל, והם מהדברים הנצרכים מאד בדורנו כאשר החושך מכסה ארץ והחיצוניות שולטת בה. והענין הראשון הוא בצורת החיים של הסתפקות במועט וכנגד כל רדיפת המותרות ותענוגי עוה"ז, שרבינו היתה הנהגתו שלם בכך לפי ערך דורנו, והוא יסוד החיוב לחיי תורה אמתיים, כמש"כ אדוננו הגר"א בשם שלמה' כל העבירות והחטאים באים מהמדה של לא תחמוד כי לא תחמוד' (שהיא הדברה האחרונה) כולל כל הדברות וכל התורה, וההסתפקות שהיא ההיפך, הוא יסוד של כל התורה. והענין השני הוא החיים באמונה וביטחון בהשגחת ד' בכל דרכי החיים, שזו היתה משנת חייו של רבינו, ומבואר שם בדברי הגר"א דהאמונה והביטחון הוא יסוד החיוב של הסתפקות במועט שלא לדאוג דאגת המחר. והענין השלישי הוא במידת האמת שהיתה נר לרגליו ויסוד משנת חייו, שהיתה במושגים שאינם מצויים בדורותינו, כאשר היתה נפשו סולדת מכח נדנוד של שקר, מכל ערמה וחנופה, ושנא את השקר ואת החיצוניות, ואהב את האמת והחיים הרוחניים הפנימיים, והחזיק שענינים אלו הם אבני יסוד לכל בן תורה לעלות ולהתעלות במסילה העולה בית קל, כדי שתהא תורתו מרוממתו ומגדלתו, ועתה באשככתיא דרבי יש סיעתא דשמיא מיוחדת לזכות ולבנות ממעלותיו ומהליכות דבריו, כל אחד ואחד לפי כוחו ודרגתו, וככל שנתחזק בדרכים אלו, נזכה לקנות קניני תורה נצחיים ויהיה לזכרו ולעילוי נשמתו הטהורה.

מנהיג שאבד מחייב את הדור כולו

כ"ק האדמו"ר מצאנו שליטא שהיה קרוב מאד לרבינו זצוק"ל כל ימיו, התבטא בכאב נורא בפני באי הבית - כי עתה בסילוקו של רבינו זצוק"ל ניתן לומר שבאמת אנו נעשינו דור יתום, כי הגדלות המיוחדת שהיתה לו הן בתורה בעמילות שאין לשער ולתאר, והן בהנהגת הדור כגאוני קמאי מדורות קודמים, זהו מנהיג אמיתי, שעתה חסרנו כל זאת.

בתארו אודות החלל הנורא הנפער בסילוקו, התבטא כ"ק האדמו"ר שליטא שמן הראוי לכל אחד מעמנו ללכת בדרכיו כמי שכל ימיו עמל רק על התורה בתכלית האמת, והיה מופת הדור והדרו, כשנשא את כל משא העם כולו על שכמו בדעת תורה צרופה, ואם נלמד משהו מדרכיו יהיו הדברים עילוי לנשמתו הטהורה בעלמא דקשוט.

(באדיבות יתד נאמן)

עתה בימי החנוכה שיש החפצים לנסוע לביתם וכדומה, אצל רבינו זצוק"ל לא היה כל חילוק בין ימי חול ליומי דחנוכה, כל ימי חייו כל הימים בשנה היו חטיבה אחת של גדלות ועמלות בתורה ויראת שמים צרופה, ולכן זכה לאריכות ימים ושנים.

ואם מתבוננים שכל חייו היו חטיבה אחת בהנהגה מופלאה כל ימיו, ניתן לחזות זאת אף בהסתפקות במועט שמגיל רך ממש עד אחרית ימיו לא נהנה כמלוא הנימה מהעוה"ז, וסיפר לי אחד שלמד אצלו עוד בישיבה בכפר סבא, וראה מה היה מאכלו, פרוסת לחם עם גויאבה, וככה היה מצעירותו עד יום מותו.

זה אנחנו חייבים להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, ולהתבונן איך הוא היה חי, ובמה זכה להגיע לדרגות גבוהות כאלה, על ידי עבודה תמידית ללא שום שינוי יום יום, וזה ההיתר שלנו לדבר עליו כעת ולהתבונן בתמצית חייו וללכת בדרכיו.

השפעתו מחייבת ללכת בדרכו בעומק ובתכלית האמת

הגאון הגדול רבי משה הלל הירש שליטא התבטא ביגון קודר - ראשית עלינו לדעת, שמה שחסר לנו עתה בסילוקו של רבינו זצוק"ל, שכל זמן שהוא היה חי עמנו היתה לו השפעה גדולה על כלל ישראל כולו מכח הצדיק, כפי שמצינו בדרשות הר"ן שבכל דור דור כמו שהיתה השפעה מהקב"ה על ביהמ"ק וממנה התפשטה לכל כלל ישראל, כך לאחר חורבן בית המקדש, בכל דור דור יש לצדיק ולחכם בדור השפעה המתפשטת אף היא על כל כלל ישראל, וזאת איבדנו היום בסילוקו של אדם קדוש וטהור לשמי רום.

ומה שראוי לכל אחד מעמנו לחזק ולעשות לאורו, ניתן לומר שאצלו ד' עמודי העולם שהנחילו את אורחותיו היו, החשיבות לתורה, מידת האמת והאחריות שהיתה לולכל הנעשה בדור, והיג' עמודי הברית שבלטו בכל פסק והוראה שהורה ואמר כל ימי חייו.

זאת ניתן לראות מכך שיצר את כל הכוללים ועמל שיהיו כולם רק תורה בטהרה, ובמידת האמת שהיתה אצלו בצורה מופלגת שלא היה שייך כלל שיסטה מעט ממנה, ומידת הענוה המופלגת שהיתה לו, והאחריות המיוחדת שהנהיגה את כל אורחותיו, שלא הכל ראוי ונגלה, אבל מה שראינו היתה זו מידת האמת שאין לה אח ורע בכל צעד ושעל.

וכשמדברים כמה עלינו להתחזק, בהיות והוא שנא את השקר של הדור וכל הגוזמאות המצויות כל כך בדורנו, כשהיתה לו אחריות מיוחדת בכל דבר שהחליט במלא המחשבה. ובדורנו שהוא דור שהשקר בו כה מוכח, ונוהגים בו בחיי שטחיות, אם נוכל להעמיק מעט וללמוד מהפנימיות שהיתה לו, ונתחזק בכך ביראת שמים אמיתית, זה יהיה מנת חלקנו להשיב לו לזכרו הטהור.

החזיון הנדרש לנו לילן בעקבותיו בג' עמודי עולמו

הגאון הגדול רבי דוד כהן שליטא, התבטא ברגעי החימום בכאב נורא - קשה מאד לומר דברים בשעה קשה זו, כאשר חשכו המאורות, והדור איבד את מנהיגו ורבו שנסתלק מעמנו, מי שהיה האדם הגדול שבענקים, אשר עמל בתורה כל ימיו בקדושה ובטהרה ובהצנע לכת, בבחינת הרב הדומה למלאך ד' צבאות אשר מאס בכל הבלי העוה"ז,

שביבי אור והתעלות מהשקפתו ואורחותיו של מרן רה"י זצוק"ל

שנמסרו ע"י נכדו הרב גדליה הוניגסברג שליט"א

אני רוצה קודם כל להתנצל שתי התנצלויות, התנצלות ראשונה בפני התלמידי חכמים, איך אני מעז לעמוד לדבר בפניכם, על זה הראש כולל אשם.. הוא ביקש ממני.. התנצלות שניה אני בטוח שאין אחד שהגיע כאן וחושב איזו חוצפה של עיקבתא דמשיחא חוצפה ישגה, שאני מעז לדבר על הרב שטינמן, אני אגיד לכם מה התשובה ומקווה שתקבלו, הייתי פעם אצל ר' חיים קניבסקי שליט"א, והגיעה אשה ואמרה שהיא היתה מנקה בבית של אדם גדול אחד, אז הרבנית ע"ה אמרה לה, יופי שבאת, בואי תספרי לנו סיפורים על אותו אדם גדול. מה רע? היות והיא הייתה מנקה, הסתובבה, היה לה מה להגיד. מאד יפים על אותו אדם גדול, מה רע? היות והיא הייתה מנקה, הסתובבה, היה לה מה להגיד. אז רבותי אני באתי בתור כביכול "מנקה" של הרב שטינמן, זכיתי להיות שם ב"ה, ואני רוצה לשתף אתכם אני נעמד ליד הארון קודש ומבקש מחילה באתי בתור מנקה..

אני רוצה לפתוח בכמה דברים שזכיתי לשמוע ולראות ואם ירצה ד' יהיה לתועלת. יש דברים שזה נשמע דרגות גבוהות, אבל הוא כל פעם היה אומר, שאני עצמי מדבר על דברים כ"כ גבוהים אבל בשביל להתרומם מוכרחים לדבר על דברים גבוהים גם אם זה לא שייך לנו..

אני רוצה לספר סיפור שזה נראה לי פתיחה טובה, להראות לכם איך הבית שם התנהל, בנסיעה הראשונה שהוא נסע לאמריקה עם האדמו"ר מגור ופתחו אז הרבה מוסדות, כל הנסיעה היתה קודש. הוא נסע לשבועיים, לפני שהוא נסע הרבנית עמדה לידו והכינה לו את המזוודה, שמה לו שקית קצת פרורי לחם, בשביל הדיסה שהיה אוכל 21 חולצות ופתאום קרא לה, אמא לאיפה אני נוסע, לאמריקה, ארץ שיש בה הכל. לכמה זמן אני נוסע? שבועיים. תראי איך שאת עוזרת לי להתארגן את מכינה לי מזודה צריכים פריטים.. אמא, בואי נחשוב, אנחנו בנסיעה ארוכה לעולם האמת, כמה מזוודות אנחנו צריכים להכין לקחת איתנו, מפה לשם. אם את רואה כמה אנחנו צריכים להתארגן עכשיו..

במאמר מוסגר ... שחשבתי שם, מי התלמיד האמיתי שלו? אשתו! כי אשתו היתה אשה מאד גדולה מאד פשוטה וענווה ובאה מבית חשוב, אבל היא התחתנה איתו והצליחה להתאבק בו וללמוד ממנו בצורה בלתי רגילה, עם כל העבודת ד' והסתפקות במועט בצורה בלתי רגילה, היא עצמה טרם שנפטרה היה לה את המחלה בעצמות והתייסרה בצורה בלתי רגילה, את זה אני עצמי ראיתי ומה היא היתה לוקחת להרגעה כוס מים 15/16 טיפות אופטלגין. שאלתי אותה פעם, למה את לא לוקחת משהו יותר חזק, היא ענתה לי שהיא רוצה לשמר על צלילות הדעת עד הרגע האחרון שח"ו אני לו יעזוב את העולם בלי שאני.. יוכל להתכונן כראוי ככה חיו שם.

ביומיים שלושה האחרונים אשפזו אותה והאופטלגין כבר לא הספיקו לה, המצב היה מאוד קשה וביום האחרון, הוא ביקש שיבררו לו אם אפשר לבוא אליה ואז אחרי צהריים אמרו שעכשיו היא ערה, הוא אמר אני רץ, וביקש מכולם לצאת מהחדר והוא נסגר איתה בתוך החדר רבע שעה ויצא. הראשונה שנכנסה היתה מי שמכיר זה היה הנכדה אשתו של ... ובשנייה שהיא ראתה אותה, אמרה איך אני שמחה עכשיו, אבא אמר איתי וידי, חיכיתי שהוא יבוא. וגם הוא עצמו היה רגוע ושלם כאילו הוא הצליח במשימה שלו. תמיד הוא אמר שאי אפשר לעשות את מה שכתוב ברמב"ם, להתוודות עם החולה.. כי החולה יבהל.. איך אתה עושה את זה לאשתך? ככה הם חיו.

אתה הולך ואומר, ככה, ככה הם חיו 24 שעות. השווער שלי רבי שרגא שטינמן שליט"א, מעיד, חיו ככה כל החיים, פעם חמי אמר לי, שאביו, כל פעם אומר לך, שאדם בגיל הזה מותר לו ככה לחשוב, אבל מאז שאנחנו מכירים אותו, תמיד אמר לנו, מה יהי' אתנו בשמים.. לפני כארבע שנים היה לו דלקת ריאות מאוד קשה, כל פעם שהיה לו דלקת ריאות עד שיצא מזה נורא ואיום, אז הוא היה בטוח שזהו.. והוא התכונן וכו' מינה אחראים וכו' ואמר וידידי כל הזמן. הלכתי לר' חיים קניבסקי ובכיתי, אמרתי לו, רב'ה הוא כבר מתכונן. ר' חיים אמר, אל תדאג הוא יחיה עוד שנים רבות.. אמרתי, מה יהיה הוא אומר וידידי.. ר' חיים אמר, מהבר מצווה שלו הוא מתכונן..

מותר לי לשאול, הרי ר' חיים נולד אחרי הבר מצווה שלו, והוא ענה לי, תכל'ס שהחזון איש אמר לר' חיים אחרי שר' אליה לופיאן נפטר... שהוא אף פעם לא כעס. אז סיפרתי את זה לרב שטינמן הוא ענה לי, מספיק לחזו"א בגדלותו, הפעמים אחדות שהוא ראה אותו, יכול להכיר בנ"א,

מספיק היה לו את הפעמים שהיה אצלו להבין שהוא לא כעס, השווער שלי אמר זה פשוט שזה כך..

עוד דבר עכשיו... נזכרנו, הדרישות שהיה לו מאשתו, הרבנית אמרה לי פעם עליו יש לי ככה סיפורים, אבל את הכל אני שומרת למעלה.. היא סיפרה לי שהיא רצתה משהו לעשות במטבח אז היא ביקשה ממנו רשות אז הוא אמר לה בקול גבוה, אבל זה באמת לא נוגע לנו אז הוא אמר לה בקול גבוה ממש, 'תדעי לך את יכולה לעשות מה שאת רוצה במטבח, אבל כל דבר שאת עושה פה ירד לנו שם.. שלא תגידי שלא הזהרתי אותך'.. אבל לאחרים היה אומר, בשמחה, תבנה ותרחיב שיהיה לאשתך טוב.. אבל לאשתו הוא ידע שהיא רוצה ללכת בדרכו וזה לטובתה היא התלמידה הכי גדולה שלו הוא היה כזה גדול עם מידות נעלות.

זכיתי, שבת אחרי השבעה של הרבנית ע"ה, הייתי בתורנות בסעודה לבד בחדר, הוא התנועע על הכסא וחשב וחשב ואמר לי, כל הנכדים לקחו משניות לעילוי נשמתה ללמוד היא הרי כ"כ התייסרה בטח כבר טוב לה עכשיו, שם הוא היה....

הוא עצמו סיפר לי בלוויה של ר' משה סולביצ'יק היה לו קשר מאוד טוב ביניהם עוד בתור בחורים וכו' והוא היה מדבר עליו בהערכה עצומה, אני פעם שמעתי ממהו שלמד בישיבת גאון יעקב, פעם הם היו בחו"ל אצל הרב סולביצ'יק אז הוא שאל אותם, מי אתם, הם ענו, אנחנו תלמידים של הרב שטינמן.. 'תלמידים של הרב שטינמן? אין דבר כזה! אתם בכלל יודעים מיהו... הוא היה איתו בכל המצבים הקשים, הצורת חיים שלהם היתה 24 שעות, סולם מוצב ארצה וראשו מגיעה השמימה, ר' דב לנדו אמר, 'איש של עולם האמת' היו שואלים אותו, הראש ישיבה צריך עזרה, כן, לעשות תשובה.. כשהתיסר וכל גופו היה יסורים, מה שהטריד אותו היה 'תשובה'..

פעם בשבת שכל גופו היה מלא יסורים, הוא הסתובב סהרורי בחדר, למה א"א להגיד וידוי בשבת... בהזדמנות אחרת הוא הלך לנחם את בני הרב זלושינסקי, כשהוא נפטר, הוא לא קם בבוקר.. אז הוא חזר בהתפעלות, שהם סיפרו לו שהיה לו מנהג להגיד וידוי לפני השינה. איזה חכם הוא היה, להגיד וידוי שזה נצח נצחים.. בלי וידוי ועם וידוי זה הבדל עצום, תארו לכם שהוא לא היה עושה את זה.. הוא לא יכל להירגע מהזכות שהיה לו. גם הוא נהג ככה בשני וחמישי אומרים י"ג מידות עם וידוי אז באותו ליל שבת הוא לא יכל להירגע שבנ"א לא יכול להתכונן..

בשנים האחרונות כל פעם שהיה נחלש הוא אמר אשמנו בגדנו וכו' בשנה האחרונה הוא היה חלש וקשה עליו הדיבור, לילה אחד שמו לב שהוא ממלמל משהו, אז שמעו אותו אומר 'כי לא יודע האדם את עיתו'.. זה היה בשנה האחרונה זה מראה...

לפני שנתיים הוא אומר לי בתוך חודש אדר, עוד מעט חודש ניסן, אתה יודע מה יש בחודש ניסן, כתוב שאין בחודש ניסן אין חיבוט הקבר.. המחשבה וההכנה היתה כל רגע. כמה פעמים היה אומר בליל שבת, אתה יודע הסטיפלער נפטר בליל שבת, הרב שך נפטר ביום שישי, החזו"א נפטר בליל שבת נראה לי שמה שכתוב ערב שבת זה ליל שבת וכל שבת מחדש... כך חזר.. אני רוצה לשאול אתכם אם כל חודש ניסן אין חיבוט הקבר אז גם בחנוכה אין אז מסתמא גם בחנוכה אין... (וכן איתא בפמ"ג) הוא חיכה לזה כ"כ. הוא אמר לי מפורש.

סליחה שאני אומר כאלה דוגמאות, סליחה שאנחנו מדברים דברים שלא קשורים אלינו, אמרנו את זה בהתחלה... ככה הוא היה אומר תמיד מדברים דברים גבוהים..

את חטאי אני מזכיר היום אני היתי זוכה לתת לו את הדיסה עם קצת חלה ופרורים. זה היה האוכל שלו פעם אחת לא עמדתי בניסיוני (הוא אמר לי אין לך מה לדאוג, אין שום תאוה לדיסה הזה) פעם הכנסתי קצת דבש.. שיתן קצת טעם.. הוא בירך מזונות, ומיד אמר לי בפליאה, מה שמת כאן? למה זה מתוק, מה שמת כאן.. תגיד את האמת. אמרתי, שמת דבש הוא אמר "כל שאור וכל וכל דבש ותקטירו ממנו" ולא לעשות את זה שוב.. לא עמדתי ביצרי ושבוע אח"כ שמת שוב. אחד מבני הבית אמר לי (השילוב של בנ"א לחברו עם עבודת ד' זה המדהים) שהוא אמר לו, 'אני רוצה לספר לך מה היה היום, גדליה שם לי דבש בדיסה מה עושים איתו, מצד אחד אני חייב לו טובה, מצד שני כל דבר שיש הנאה בעוה"ז זה עושה חיבוט הקבר.. זה כבר הספיק לי..'

פעם נכנסתי לפנות בוקר יש לי קביעות שיעור איתו הוא אומר ליד הארון ספרים ורועד אני שואל למה הר"י רועד אני עומד מול הארון ספרים וחושב יש כאן רמב"ם שו"ע וכמה ש"ס גם ש"ס חדש הביאו לי מה אני יענה איזה בושות יהיו לי תראה כתוב שמחסים את הפת בליל שבת שלא יהיה בושות... ספרים עומדים ואני מביש אותם יבואו וישאלו אותי היה לך את כל הספרים מה עשית עם זה אני לא לומד מספיק

הרבנית פעם סיפרה, שאלתי אותה, הרב אהב לקנות ספרים? היא ענתה לי, לא, שאלתי את הרב, למה אתה לא קונה ספרים, אז הוא ענה לי אני לא מסוגל לראות שיש ספר בארון ולא לומדים ממנו. מה את רוצה? שאני יקנה ספרים וסתם יעמדו.. לפי זה הכל מובן..

פעם הוא היה אדם מאוד עלומי ושתקן יחסית, הוא לא דיבר מילה, בשנים האחרונות התחיל יותר לדבר, תמיד היתי נותן לשוער שלי לעבור על הדפים שכתבתי ממנו.. הוא השתומם, מה קורה כאן שהוא פתאום מדבר.. שאלתי, אז הוא ענה לי כתוב 'שאל אביך ויגדך זקניך ויאמר לך בינו..'. הוא מרגיש שיש חובה להעביר לדור הבא, פעם הוא אמר לי היום קשה לי לראות וכו' אז היום אני מרשה לעצמי לדבר יותר דברי חיזוק.

לילות שבת הוא היה מגיע מוקדם לכולל בירחי כלה, לומד כל הלילה. פעם בליל שבת של חורף הוא שואל אותי מה השעה אמרתי לו שמונה, הוא אמר, שמונה? פעם היתי מספיק גם לאכול לישון ללמוד. בשנים האחרונות הוא היה מעביר בחשבונות את כל החיים, כל דבר שעשה, אם היה בסדר או לא, הוא היה מדבר רבות על אותם שנים שהיה בחו"ל, פעם שאלוהו, למה אתה כ"כ הרבה מדבר על השנים בחו"ל, ומה היה בא"י? אמר, כשהגעתי לא"י הייתי יותר בישוב הדעת, אני לא יכול להגיד שיש לי תרוץ על כל דבר שעשיתי שאז היתי יותר צעיר פחות בישוב בדעת ואני צריך לבדוק כל דבר בשנים שהיה בא"י פחות לחץ כי הכל היה יותר במחשבה..

היה פעם בליל שבת, השעון היה על השולחן, שעון גדול ששומעים את השניות, הוא אמר, 'אני רוצה להגיד לך דבר שאני חושב הרבה פעמים, אדם יבוא לשמים הוא צריך לתת דין על כל החיים, אדם שחי 80 וכו' מצד אחד אריכות ימים שד' נותן זה מאוד טוב, אבל מצד שני, השנים מתארכות אז החשבון יותר גדול.. אתה שמעת את השעון? אני יצטרך לתת דין מה עשיתי בכל שניה.. אני כ"כ מודה לקב"ה, אני יכול לחטוף כל מילה של תורה, זה היה הדרשות בשנים האחרונות. הוא אמר לי אני בא למקומות ואומר 'הקב"ה הוריד את הנשמה מכסא הכבוד בשביל מה? להוריד צלחת מרק זה המושגים!!'.

אני חושב .. כולם שמעו מהצוואה הגדולה מי שהכיר אותו זה לא היה פלא זה כ"כ אופיני, אבל אין ספק שהוא לא ידע את המעמד שלו הרי הוא שיתף פעולה והגיע למקומות וכולם מגיעים אליו. אמר, 'כל עוד שהקב"ה יתן לי כוחות אני ילך לחזק מקומות וזה זיכוי הרבים'. אמרתי לו פעם אנשים שבאים לשיעור הדף היומי שלי אמרו, שקופת העיר שואלים כל גדול מה להתפלל אצל ר' חיים ולווינר וכתבת 'לזכות לזכות את הרבים' אז שאלו אותי בשיעור, אולי לבקש פרנסה, בריאות, זה מה שמצאת לבקש? אז הוא לא התייחס, אבל הוא ענה, 'כתוב בחובות הלבבות אדם יכול להיות מלאך ועדיין לא להגיע לדרגה של מזכה הרבים, אם היו יודעים כמה זה דבר גדול לא היו שואלים את השאלה הנ"ל, זה משאת חיי'.

אמרתי לו יש לו ספר מנחת אריאל ובהקדמה הוא כותב אע"פ שאיני יודע כלום.. יום אחד שאלתי לשאול למה כתבת איני יודע כלום, אני רוצה שתסביר לי יש פה אילת השחר על הסידור על רוב הש"ס, ימלא פי תהילתך חמש כרכים על כל האגדה והמוסר.. תכתוב איני יודע מספיק.. אז הוא ענה לי המילה האחרונה לגבי אמיתות גדולות התורה נחשב כמישהוא שאינו יודע כלום ביחס לתורה..

פעם ישב אצלו יהודי שקרא בחוט המשולש שהחתם סופר לפני כל נדרי הוא לא היה מסוגל ללכת לקחו אותו בכסא, שאל אותו יהודי, אני לא מבין, החתם סופר כזה אדם גדול, מה פחד.. ענה לו הר"י 'ודאי החתם סופר שידע מה זה חטא, ויודע כמה הוא פוגם, אז כמה שאדם גדול הוא יותר מפחד, אני חושב שהוא ידע שהוא גדול, אז איך הצוואה.. זה פשוט, הוא יודע לאיזה דרגות בנ"א יכול להגיע.. הוא אמר על מילים טובות שאמרתי, 'בשמים יצחקו עליך, המלאכים יזרקו אותי' הוא תמיד היה אומר שהוא מלא ספקות כרימון, הוא היה אומר את הזמירות ועוצר למה כתוב ככה ולמה ככה וכו'. כל דקה נעצר ושאל, פעם הוא אמר זה בטח בשביל הגרמנים, אבל את הזמירות עשו אנשים גדולים.. ר' אלחנן וסרמן אמר שאנו חיל רגלי, פרושו שהם עוברים וממשמשין כל דבר אני חייב להבין עד הסוף. זה הפשט במה שהוא כתב.. 'בשמים יצחקו עלי'

זה היה כל מילה שניה.. הוא אמר לי כ"כ אני מפחד מה יהיה איתי מה אני יענה על זה, מה על זה.. אמרתי לו, זה זיכוי הרבים, הוא אמר לי 'נחומין של הבל נחמתני את הדברים הטובים עלי אתה יודע לא את הדברים הלא טובים הוא ידע', לאיזה דרגות ..

פעם זכיתי לעלות לו חיוך על הפנים, אנשים באו לבקש ממנו מחילה כסדר, פעם הוא אמר לי, 'אני מוחל על כל מי שדיבר עלי, תנאי אחד אני עושה, את הפקלע אני לא נותן בחזרה, הוי אומר, החפץ חיים כותב שאם ראובן דיבר על שמעון אז הוא מקבל את הזכויות וכו' את זה אני לא נותן חזרה אני מוחל לכולם את הפקלע שלקחו ממני אני לא לוקח חזרה.. אז לאיפה זה ילך הרי הוא ביקש מחילה תשליך במצולת .. לא יתכן שאדם שימחל לשני יפסיד אין בזה היגיון, הזכויות שלו ישאר אצלי, לקב"ה יש בשפע מה קורה שאני מוחל הפקלע שלי הולך לים הזכויות שלו אצלי, הקב"ה מוחל לכולם. היתי מנחם אותו כשהיה בוכה, שהפקלע שלו מזמן בים ע"פ הנ"ל, הוא היה מחיד זה היה קצת מרגיע אותו...

עכשיו נרד לארץ, זה מותר לי להגיד, היה לו ארון ספרים בחדר שלו, במסדרון, ובחדר השלישי. בחדר שלו בדרכ"כ היה ספרים שיותר היה משתמש, היה במדף במגע יד 'שערי קדושה' דרכו היה בכל ספר שהיה רוצה היה כותב על הכריכה בענין זה וזה, עמוד פלוני. אחד הדברים שהיה מסומן בשערי קדושה זה שערי קדושה חלק א' שער ו'.

היה פעם יהודי שהגיע לפני יותר מ-10 שנים עם לבוש ירושלמי, אמר שיש לו משהו אישי, בחוץ הוא אמר למישהו, היתי נהג של רכב שזרק עליו פאשקוילים, אבל כשהוא נכנס לחדר, הוא היה לבד ודיבר בקול אז שמעו אותו אומר בבכי, אני הדפסתי ואני היתי הנהג וזרקתי והוא אמר נולד לי ילד בשנה האחרונה והוא עבר כבר 7 ניתוחים בלב.. (הרב שטינמן אמר לי פעם אנשים באים לבקש ממני מחילה כסדר לפעמים נזכרים כבר מאוחר...עם כל הענווה..)

אז הרב שטינמן ניגש לארון ספרים וקורא לו בשערי הקדושה 'אם שכל לך היה לך לחפש מישהי שיצער לך, כי חיים אני מחפש לך.. ואמר פעם שניה, האיש ביקש סליחה למרות והוא אמר 'אני מוחל לך פעמיים'. כשהוא היה ליד הדלת הוסיף בחיוך, ' אבל לאחרים אל עשה את הטובה הזאת'

סיפר ר' יוסף אריה לורנץ: היה בשנים עברו תקופות שהבזיונות היו נוראות, ר' שלמה לורנץ קרא להנ"ל ואמר אני מבקש ממך לבוא איתי לחזק אותך, תמהתי, איך הוא יכול לחזק את הרב, ענה לו, גם אדם גדול מהנסיון שככה מבזים אותו, זה לא יכול להיות שזה לא משפיע עליו. באתי עם אבא שלי, קיבל אותנו ואבא שלי אמר וכו' באנו לחזק אז הוא אמר 'בחיוך ב"ה שיש בזיונות הלוואי שיהיה עוד בזיונות זה לא טוב רק בעוה"ב גם בהעו"ז" בסוף אנחנו יצאנו מחזקים..

כשהוא היה גומר את 'המעביר שינה' הוא לא הבין 'למה מבקשים אל תביאני לא לידי ביזיון זה כ"כ טוב, גם כתוב בשערי קדושה.. זה מודפס בשאלה על הסידור, אולי זה בא מחמת העברות? במנוחה ושמחה הוא כותב, מה אתה רוצה שח"ו מישהו במשפחה ימות עדיף שמישהו יפגע בך ואז אתה חוסך את כל הצרות. הוא אמר לי אני אגיד לך קבלה שעושה בשמים עת רצון, הגמרא בגיטין הנעלבים...כצאת השמש, שיקחו את הקבלה הזאת ויעמדו בזה' וזה אחד הדברים שהוא אמר.

סיפור מלפני שנה וחצי או שנתיים, היה תקופה מאד קשה שהיה צריך חיזוק, ואדם גדול כתב מיכתב שיכל לשנות, ככה טענו המבינים, יכול לשנות מאד מאד את כל המצב להגדיל את כולם וכו'. אותו אדם אמר, אני מוכן להדפיס אבל בתנאי שהרה"י יסכים, נכנסו לשכנע אותו טובי המשפיעים והוא לא מסכים בשופ"א. בליל שבת שהיתי שם הגיע אדם שיודע לדבר וביקשתי ממנו שישאל אותו מה אכפת לו. הוא ניסה לשכנע אותו, אחרי שחשב, ענה לו בשלוש מילים.. שוואג שוואג שוואג- לשתוק 3 פעמים.

בעצם זה ממש אחד הדברים הגדולים, אולי בגלל זה הוא זכה להכל, היה את כל הסיבות שכן והוא לא נתן את הרשות, למרות שזה לא היה נראה שיש סיבה. זה הצוואה הכי חזקה בשבילנו לשתוק.

(תומלל מדברי חיזוק שנאמרו אחר אשכבתיה דרבי בכולל אברכים שע"י הגר"י רפפורט שליט"א)

זקניך ויאמרו לך

גליון מס' 33

ישמח לב מבקשי ה', לכל החפץ להתחמם לאורם של רבותינו שליט"א, גליון נושא, קינה ונהי,

הלימוד שלמדנו מהצדיק כאשר ממשיכים את דרכיו זה הציון הכי גדול שיש.

חז"ל לימדו אותנו תפסת מרובה לא תפסת אין בכוחנו להקיף את כל ההשפעות העצומות שזכינו להתעורר על ידי רבינו זיע"א, ננסה לקחת כמה נקודות יסודיות שהם מועט המחזיק את המרובה, ובכך נוכל להמשיך הלאה את דרכו הקדושה, נתעכב כעת על שלושה ענינים שרבינו זיע"א היה רגיל תדיר לעורר עליהם שענינים אלו כוללים הרבה.

היסוד הראשון תורה, רבינו עזר ללא הפסק כל יהודי צריך ללמוד תורה אין מציאות של יהודי טוב שאין לו קשר לתורה אין דבר כזה, רבינו תבע מכל אחד ואחד לקבוע שיעור לתורה, הכלל הראשון והיסודי הוא תורה, בזה רבינו זצ"ל ראה עיקר הכל זה מפתח לכל מעלה, וכל חיזוק צריך להתחיל בתורה, אם אתה חושב מה אני יכול לעשות עילוי נשמה לרבינו תדע לך כי ראשית לכל זה תורה, כאשר רבינו נשאל במה להתחזק התשובה הראשונה היתה בתורה, נדע ונבין כי התורה מרוממת את האדם מקדשת אותו, אדם שלומד תורה ואדם שלא לומד זה שני מציאויות, זה כמו אדם ובעל חי, גם יהודים יקרים שהרבו לתת מהונם עבור לומדי תורה רבינו לא הסכים לוותר ותדיר היה שואלם נו מה אתם לומדים.

היה גביר אחד שכסדר היה נכנס לרבינו להתיעץ על עסקיו ורבינו היה משיב לו בספ"ק, פעם אחת כשנכנס לאחר שגמר לשאול את שאלותיו אמר לו רבינו כעת יש לי שאלה אליך מדוע אף פעם אין לך שאלות בלימוד למה תמיד אתה שואל רק בענייני מסחר, אמר לו אותו גביר אני מחזיק לומדי תורה אבל אני עצמי לא לומד אין לי זמן, רבינו השתומם מהתשובה הזו והוא שאל אותו תגיד לי ממתקים אתה אוכל אמר לו כן למה הרי אתה נותן למוסדות כסף למה לא מספיק לך שהם אוכלים במקומך דברים טובים, אמר לו הגביר אבל אני רוצה גם לאכול ממתקים אני רוצה גם להנות, אמר לו רבינו אני לא מבין אם דברים טובים אתה לא משאיר לאחרים אתה לא מסתפק במועט כי אתה רוצה גם להנות למה אתה לא דואג לעצמך ללמוד קצת תורה, למה אתה משאיר הכל לאחרים, למה אתה צריך שיהיה לך קשר עקיף עם התורה בזמן שאתה יכול ליצור קשר ישיר, אתה יודע מה שאמר חז"ל כי מי שאין לו אור תורה אינו יכול לקום בתחיית המתים אין לו מה שיחיהו אז נכון לך יש זכות של לימוד תורה שאתה גורם לאחרים אבל למה אתה לא רוצה את הזכות לעצמך.

אמרו חז"ל קשה סילוקן של צדיקים יותר מחורבן ביהמ"ק, המכה הקשה שהוכינו בה בימים אלו בסילוקו של צדיק מורנו ורבינו הגראי"ל שטינמן זצ"ל, מערכת זקניך ויאמרו לך מצטרפת לקינה הגדולה שנישאת בכל רחבי העולם החרדי, בחסד ה' נזכה להמשיך הלאה לשאוב מהמעין הקדוש הזה, ונזכה לקדש שם שמים.

עם ישראל בוכה על מורה הדרך שעלה בסערה השמימה.

בדור חשוך כזה היה נצרך אור גדול שיאיר את החשיכה, זכינו והקב"ה שתל בדורנו דמות פלאית שלא לפי ערך הדור בכלל, רבינו שזכה להאריך ימים ועוד ראה והכיר את גדולי הדור שלפני המלחמה היה כמו מגדלור שהאיר לכל עבר הן בצורה ישירה והן בצורה עקיפה, כל העולם היהודי התרומם בזכות היחיד הגדול הזה שבגדולתו השפיע רומם וגידל, וכמו השמש הזו שמאירה לכולם כך הוא האיר לכולנו את הדרך.

הוא נשא על שכמו את משא העם את מכאוביו ואת קשייו, למרות היותו ראשו מגיע השמימה עם זאת היה סולם מוצב ארצה, הוא היה מסוגל לרדת לכל אחד ולרומם אותו באשר הוא, הוא נשא על שכמו את האחריות לעמוד בפרץ ולגדור גדר, הוא נשא על עצמו את האחריות לחזק את הטעון חיזוק, וכעת אבדנו את כל זאת, והמוני בית ישראל מרגישים הרגשת יתמות.

כל יהודי ידע כי כאשר הוא שרוי בפרשת דרכים כאשר הוא נצרך לידע דעת תורה, בעת אשר הוא נצרך לדעת זקנים הרי אצל דלתו של רבינו הוא יוכל למצוא נוחם, הכאב הוא של היחידים בתורת יחידים ושל הכלל בתורת כלל, כעת איבדנו באחת את מנהיג הדור את הכותל המערבי את האורים ותומים, חשבנו כי בצילו נחיה עד ביאת גואל, אבל הנה באה השמש בצהריים חשך עלינו עולמנו ואנו מגששים באפילה.

הבה נשנן שוב מה שלמדנו מרבינו זצ"ל באשר קיבלנו מפיו ובכך נמצא נוחם לנפשנו, כבר אמרו חז"ל אין עושק נפשות לצדיק, ביאור הדבר נפש הוא כינוי למצבה שהיו רגילים לעשות על קברי מתים, וכאשר היה נפטר אדם חשוב היה נהוג להקים על קברו מצבה חשובה כדי לעורר אצל האנשים זכרון מהמת, ועל זה אמרו בגמ' לצדיק אין צריך לעשות קישוטים של קברות יפים, של מבני פאר, אלא דבריו של הצדיק הם זכרוננו, כאשר זוכרים את

מכאן צריכה לצאת הקריאה הגדולה לכל מי שרואה את עצמו קשור ושייך לרבינו הקדוש זצ"ל כל אחד אבל ממש כל אחד חייב קשר ללימוד תורה אין יהודי שלא משתתף בשיעור תורה כן אתה בעצמך תלמד תורה רק כך תהיה אדם טוב, רק כך תמלא את יעודך כאן בעולם, אם אתה מעונין לעשות משהו לעילוי נשמה לרבינו זיע"א זה הדבר קביעות בכל יום ללימוד התורה הקדושה.

והיסוד השני מאמר התנא באבות עולם הזה דומה לפרזודור התקן עצמך בפרוזדור, רוב האנשים כאשר הם נמצאים כאן בעולם הזה הם שוכחים שהם בעצם בתחנת מעבר שנמצאים בה קצת זמן והולכים הביתה, זה כוחו של יצר הרע להטעות את האנשים, בפרט שהעולם כולו חי את חיי העולם הזה זה מה שנושמים ברחוב, דמותו הגדולה של רבינו שהיתה כולה ההמחשה החזקה ביותר של אדם שלא שייך לחיי עולם הזה, החיים כולם עמדו במבט אחד ההכנה לעולם הבא, כל קשר ושייכות עם עולם גשמי היה רחוק ממנו לגמרי, בבית גרים כי אי אפשר לגור ברחוב אבל חבל להשקיע כסף על בית, אפשר לתת לצדקה, כמו שהתפרסם כעת רבינו כתב בצוואה שכידוע נכתבה כבר לפני שישנים שנה כי למצבה לקנות את המצבה הכי פשוטה ואת העודף אם נשאר כדאי לתת לצדקה, למה להשקיע בעולם הזה הארעי, הרי נמצאים כאן קצת זמן וממשיכים הלאה אז תמיד כדאי להשקיע בדברים חשובים, כמה בוז ולעג הוא לעג לכל קנייני העולם, לאדם ששאלו אמר רבינו תמיד תחשוב מה יצא לי מזה, האם אני אהיה יותר מאושר מזה, מה התכלית במה שאני משקיע.

והיסוד השלישי שרבינו זצ"ל היה חזק בו, לוותר, הרי לימדונו רבותינו כי המידות הטובות הם מלבושים רוחניים לאדם, ומידת הגאווה של האדם לא נותנת לו לוותר, וזה דבר שהיה ממש בנפשו של רבינו למה אנשים כ"כ מתקוטטים, זה הכל מידות רעות גאוה קנאה וכדו', שמעו מרבינו הרבה על דברים אלו, רבינו כסדר תבע הקב"ה רוצה שהאנשים יהיו אנשים טובים עם לב טוב לב מלא טוב, רבינו זצ"ל תמיד אמר מלוותר לא מפסידים, הוויתור מרומם את האדם, הוויתור מגיע מרוממות הנפש, הוויתור כוחו יפה נגד מידת הגאווה שלא נותנת לאדם לוותר.

בתוך הכוואבים על סילוקו של צדיק, בני הישיבות בוכים על השבר המיוחד שלהם, על הדמות הקמאית, על מעביר המסורת החוט המקשר אותנו לעולמות שהיו ואינם, העולם של ר' חיים בריסקער של רבי שמחה זליג וכל דורות העבר, נחתם כאן פרק של דורות, בני הישיבות בוכים על המורה הגדול שהלך ונטל עמו כל חמודות תבל, איה נמצא יהודי שכולו תורה, איה נמצא מי שירעיד את ליבנו ויפתח בו פתחים לעמל אק קץ בתורה, לתיקון המידות, לרוממות הנפש, למוחין דגדלות, כמה חסר לנו מהמצרך הזה שנקרא מוחין דגדלות, לחיות עם ראש גדול לחיות עם מושגים של רוממות.

הרי אמרו חז"ל עד שיתפלל אדם שיכנסו דברי תורה לתוך מעיו יתפלל שלא יכנסו מאכל ומשתה לתוך מעיו, כמה

רבינו זיע"א קידש את עצמו והתרחק מכל נידוד של תאוות של הנאות עוה"ז, כמה רבינו החמיר בעצמו לברוח מכל חשש מכל סרך איסור, כמה רבינו שמר על עיניו בקדושה עצומה ונוראה, תמיד הלך ברחוב בראש מורכן והשתדל לא להביט מחוץ לד' אמותיו.

בני הישיבות בוכים על המושגים שהולכים ונשכחים, כאשר ראית את דמותו של רבינו היה זה דמות שעוררה תביעה לשפר את המעשים להתקדם הלאה להתרומם להתקדש.

רבינו זצ"ל תמיד דיבר עם הבחורים על האושר שיש בלימוד התורה, ימים שלמים רבינו הלך ממקום למקום ואמר לבני הישיבות ברגש קודש בחורים יקרים כמה אושר יש ללמוד תורה כמה אושר יש לקיים מצוה בשלמות, תבינו היטב כי כאשר לומדים תורה כמו שצריך זה נותן סיפוק לאדם וסיפוק זה הדבר הכי יקר שיש, זה כמו אוכל לנפש של האדם, כאשר אין סיפוק מתחילים לחפש תחליפים לסיפוק וזה גורם לרעב תמיד, מאות פעמים שרבינו אמר בישיבות בחורים תבינו כמה אושר יש לכם שאתם צעירים ויש לכם את כל הכוח והיכולת ללמוד בראש רגוע ללא טרדות וללא הפרעות, תבינו זה אושר לא נתפס נכון שצריך להשקיע קצת להתאמץ קצת, אבל שוה להשקיע קצת מאמץ להגיע לתוצאה הנפלאה של אושר וסיפוק ושמחה זה מובטח לכל לומד.

כל בחור יגע בתורה היה אהוב אצל רבינו כבבת עינו, זכורני כי הביאו לפני רבינו בחור מוכשר שלא רצה ללמוד, ורבינו זצ"ל בדמעות ישב איתו ודיבר על ליבו, וכאשר לאחר תקופה הוא הגיע לרבינו ואמר כי כעת הוא נהנה מהלימוד והוא לומד היטב רבינו פרץ בבכי של שמחה, כעת חסר לבחורים הלב המלא אהבה של רבינו לכל צורב עמל בתורה, אבל דעו נא כי רבינו כאשר עלה לשמים כוחו גדול להיות למליץ יושר עבור כל הבחורים היגיעים בתורה.

אברכי הכוללים בוכים על חסרונם הם, על הפטרון הגדול שהקים בנה וביסס עשרות כוללים בכל הארץ ובכל העולם, על החום והאהבה שרבינו שליט"א הרעף כטל תחיה על רוחו של כל אברך צעיר, על הדאגה במסירות נפש על קיום וביסוס הכוללים בכל רחבי הארץ והעולם, כמה רבינו זצ"ל עורר בכל מקום בואו כי חובה לפתוח כוללים זה חומת המגן שלנו, באמרו, כל מקום תורה שנוסד כל מסגרת של תורה זה עצום ונורא, כמה כוללים שרבינו זצ"ל היה מחזיק במסירות נפש עשרות שנים, כבר נכתב בגליונות קודמים על מידת ההערכה שרבינו היה מעריך את לומדי הכוללים הצנועים שיושבים כל אחד בפינתו הוא ומקדשים שם שמים במסירות נפשם ללמוד עוד ועוד תורה לשמה, לשם אהבת התורה אהבת הקב"ה ללא שום מטרה אחרת, רק רצוננו להדבק בבוראנו ובתורתו הקדושה.

כבה המאור הגדול, אבל עדיין אורו זורח, דבריו הקדושים ודמותו הנוראה ימשיכו להאיר לנו את הדרך, עדי נזכה לביאת משיח צדקנו בב"א

נר לשולחן שבת

פרשת ויגש

גליון 592

מן האוצרות אשר עמנו

אודות רשיבה"ג ליבם של ישראל

מדין ראש הישיבה מלאך אלקים הגאון

רבינו אהרן יהודה לייב שטיינמן זצ"ל

י"ש לנו אהרן לייב זקן". (פ"ד כ')

בימים נוראים, ב"קדושה" כשהחזן מאריך בתיבה "איה", ישנה תפילה מהאר"י הקדוש שיש לכוון בה על אחד משלושה דברים: 'עושר מופלג, בנים צדיקים, או רוח הקודש'. נשאל מדין הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן, על מה מהם כדאי לכוון?

השיב מדין: תבקש על רוח הקודש, אולי תזכה לזה!!! שהרי תוס' בקידושין (עג) הביאו את שארע באבוב דשמואל שהיה במדינת הים, ובא לביתו על ידי 'שם' ללילה אחד, וחזר למחרת למקומו. בכך באו תוס' להכשיר תינוק שנולד אע"פ שאביו במדינת הים, שמה האב בא בקפיצת הדרך לביתו על ידי שם.

אמר רבי אהרן לייב: 'העולה מדברי התוס' שדרגה זו שייכת לא רק בקדושי עליון, כאבוב דשמואל, לא רק אצל תנאים ואמוראים, אלא גם אצלנו!'

היה זה בדרך הביתה לאחר תפילת ותיקין באיצקוביץ, אחד המלווים אמר לרבי אהרן לייב: "אני מוטרד". רבינו תמה: "מה מפריע לך? איזו סוגיה אינך מבין?..."

האיש שתק, לבסוף שאל: זה דבר שלא היה בהיסטוריה, אבא, בן נכד, שלש דורות שהם גדולי הדור, מנהיגי ישראל: ה"בית הלוי", רבי חיים מבריסק והרב מבריסק, איך זה?!

רבינו עצר מהילוכו, היה נראה כי הוא חושב עמוקות, ואז אמר: "ה'בית הלוי" ספג בזיונות רבים, והמשיך לעבוד את ה' בשמחה, על אף הבזיונות והקשיים. על דבר כזה זוכים לשכר הרבה!

גם ה"חפץ חיים" היה מתפלל בסוף ימיו שיזכה ליסורים של בזיונות, שכל ימיו לא זכה לזה."

יהודי הגיע אל הרב שטיינמן לבקש עצה, כידוע מבררים בשידוך על מידות, בריאות, משפחה וכדומה. שאל היהודי: לאיזה דברים לא צריך לחשוש כשניגשים לשידוך? השיבו רבינו: "מה יאמרו הבריות..."

יש לי חבר טוב לב, די תוסס... בנו של רבינו, הגאון ר' שרגא שליט"א היה השדכן של בתו. לפני החתונה נכנס להתברך. רבי אהרן לייב בירכו בחום ולאחר מכן אמר לו: "כדאי שההורים של שני הצדדים לא יבקרו את הזוג הצעיר עד שנה לאחר החתונה". והטעים עצתו: 'הרי זה כמו בנין שבונים אותו, יש עליו שלט סכנה - כאן בונים. הכניסה אסורה!'

שאל את רבינו: 'ומה עם הזוג הצעיר?' אמר רבי אהרן לייב: "הם יכולים לבקר אצל ההורים ללא הגבלה!"

במהלך ביקורו של מדין הרב שטיינמן בחו"ל ניגש אליו יהודי בן שמונים ושלוש לבקש ברכה. שאלו רבינו: "ברכה למה?" השיבו היהודי: "לשלוש בית" ... אמר רבי אהרן לייב: "יהודי בן שמונים ושלוש צריך כבר לדעת לוותר..."

אמר מדין: "היום יש יותר לומדים, וגם מבחינת הכשרונות יש רבים וטובים. מה שחסר מאד, זה עמל התורה!"

אמר מדין: "היום יש יותר לומדים, וגם מבחינת הכשרונות יש רבים וטובים. מה שחסר מאד, זה עמל התורה!"

אמר מדין: "היום יש יותר לומדים, וגם מבחינת הכשרונות יש רבים וטובים. מה שחסר מאד, זה עמל התורה!"

אמר מדין: "היום יש יותר לומדים, וגם מבחינת הכשרונות יש רבים וטובים. מה שחסר מאד, זה עמל התורה!"

אמר מדין: "היום יש יותר לומדים, וגם מבחינת הכשרונות יש רבים וטובים. מה שחסר מאד, זה עמל התורה!"

אברך אחד בא לפני רבי אהרן לייב בשאלה: אני מתפלל שחרית בישיבת פוניבז', ומבקשים ממני לבוא לבית האבל, למנין. השיבו רבינו: 'תפילה בישיבה זה ענין גבוה מאד, חשוב ונשגב, אבל צריך לדעת שתפילה עם כל מה שגבוה זה דרבנו, וחסד זה מן התורה!' (נר לשולחן שבת" מהרה"ג א"ל)

לפני כעשר שנים עלתה הצעת שידוך לבנו של ידידי, בחור מצויין. בת של ראש ישיבה, היה זה שידוך עם הבטחה למשרה, כמעט סידור מלא... הכל היה נראה מושלם, אלא שהיתה מחלוקת גדולה בישיבתו של אותו ראש ישיבה. ידידי פחד - נאמר "הזהרו בגחלתם" ... נכנס לשאול מה יעשו. רבי אהרן לייב השיב: "בשום אופן לא!"

לפני שנים, קבוצת בחורים מישיבת "נחלת שלמה" נכנסו אל בית רבינו. מדין האריך ודיבר עימם כעשרים דקות. ידידי, ראש ישיבתם שעושה עימם גדולות ונצורות, פנה אל מדין בשאלה: אחד הבחורים שנמצא כאן עשה תאונת אופנוע אתמול - הוא שואל במה עליו להתחזק בלימוד. ענה רבינו: "להתחזק בחסד!"

המשיך רבינו: 'כתוב "הם רצים ואינם מקבלים שכר ואנו רצים ומקבלים שכר". איך אפשר להגיד זאת, הרי הם גם מקבלים שכר, אין להם משכורות?! אלא תלמידים יקרים, דעו, על כל מילה של לימוד תורה מקבלים ש"י עולמות. מי שעובד, כמה יקבל הכי הרבה? מאה שקל לשעה, לעומת השכר של הלימוד זה כלום, זה לא נקרא שכר!'

תלמיד חכם מופלג וצדיק שהגיע לגבורות נכנס אל רבי אהרן לייב בשאלה: 'איני צעיר, אני רוצה להתכונן למבחן של בית דין של מעלה. מה עלי לעשות: האם לחזור על כל מה שלמדתי בחיי כדי להתכונן למבחן, או ללמוד כרגיל - כאלו מחשבות קדושות. מדין השיבו שכל זמן שהראש עובד טוב ישקיע בעיון, כשירגיש שהראש מתחיל לפספס, יתחיל להתכונן למבחן!'

ראש ישיבה שעמד לנסוע לחו"ל לאסוף כספים לישיבתו בא לפני מדין וביקש עצה להצלחה. אמר לו רבינו: "עצה - עין טובה! שתהיה לך עין טובה בהצלחת השלוחים האחרים!" (מזקנים אתבונן")

כשגמר הבחור ... את הש"ס בישיבת "אורחות תורה" בא להזמין את מדין ראש הישיבה למסיבת הסיום. אמר לו רבינו: "בשבילך אני אבוא, שהרי זו סעודת מצוה, אבל אני מציע לך, לא כדאי לך לעשות, יש בזה עין הרע!"

אמר מדין: "היום יש יותר לומדים, וגם מבחינת הכשרונות יש רבים וטובים. מה שחסר מאד, זה עמל התורה!"

אמר מדין: "היום יש יותר לומדים, וגם מבחינת הכשרונות יש רבים וטובים. מה שחסר מאד, זה עמל התורה!"

אמר מדין: "היום יש יותר לומדים, וגם מבחינת הכשרונות יש רבים וטובים. מה שחסר מאד, זה עמל התורה!"

אמר מדין: "היום יש יותר לומדים, וגם מבחינת הכשרונות יש רבים וטובים. מה שחסר מאד, זה עמל התורה!"

אמר מדין: "היום יש יותר לומדים, וגם מבחינת הכשרונות יש רבים וטובים. מה שחסר מאד, זה עמל התורה!"

אמר מדין: "היום יש יותר לומדים, וגם מבחינת הכשרונות יש רבים וטובים. מה שחסר מאד, זה עמל התורה!"

אמר מדין: "היום יש יותר לומדים, וגם מבחינת הכשרונות יש רבים וטובים. מה שחסר מאד, זה עמל התורה!"

אמר מדין: "היום יש יותר לומדים, וגם מבחינת הכשרונות יש רבים וטובים. מה שחסר מאד, זה עמל התורה!"

היתה זו שעת ערב בביתו של ראש הישיבה. רבינו ישב ולמד. לפתע נכנס משמשו הנאמן ואמר: "השעה שבע וחצי". רבי אהרן לייב היה אמור לנסוע לאחת הישיבות למסור שיחה. הביט רבי אהרן לייב בשעונו, חיך חיוך רחב ואמר: "יש עוד שתי דקות" וחזר לתלמודו.

בא ידידי, אברך יקר, אל רבינו בשאלה: אשתי מורה בדרום תל אביב. מספר התלמידות מצטמצם משנה לשנה ומספר שעות ההוראה יורד. כעת הציעו לה משרה מלאה במקום אחר, ההוצאות בבית לוחצות, והמזב לא קל. מה יעשו?

השיבו רבי אהרן לייב: "דברי חז"ל 'קשים מזנותיו של אדם' נכונים לכל מקום, מה שנשאר לעשות זה להתחזק באמונה ובטחון! ועל זה האדם יכול להתפלל!"

סיפר אותו אברך: הקשיתי "איך עושים את זה?" רבינו השיב: "יש להתבונן הרבה במעשה של 'איש חסיד היה!'"

מאז עברו שנתיים, וחסדי ה', מספר התלמידות בבית הספר הולך וגדל!

ידידי, ת"ח צעיר נכנס ושאל את רבי אהרן לייב: מה עושים כשהילדים משתובבים, קופצים ומתפרעים, לדוגמא בשולחן שבת, האם ראוי להכות ילד?

מיד כשרבינו שמע את השאלה נדרך, הזדקף והרים את קולו: "אם תכה אותו הוא יהיה פרא אדם!" וכפל דבריו. והוסיף: "אולי לפעמים אפשר, מכה קטנה על היד", והדגים...

אחרי תפילת ערבית, בבית ראש הישיבה, ניגש יהודי מבוגר אל רבי אהרן לייב. שאל היהודי: "איך מחדירים בתלמידים-בילדים יראת שמים?" רבינו התרומם ממקומו, הצביע על השואל ואמר בחום: "לך יש יראת שמים? כשתהיה לך יראת שמים גם לילדים יהיה!"

סיפר ידידי, הר"ר א"א, אברך יקר: היה זה לפני כעשרים שנה, היינו זוג צעיר, לפני פורים עמדנו בפני דילמה קשה, סבינו החילונים ציפו מאד לקבל מאיתנו משלוח מנות, אך אנו הסתפקנו אם הדבר מותר, הרי הם לא יברכו על האוכל.

הלכתי לבית ראש הישיבה, והצגתי בפניו את צדדי השאלה: 'סבי גר ברמת גן, הוא מצפה לקבל משלוח מנות ממני, אבל אני יודע שהוא לא יברך, מה עלי לעשות?'

בתחילה רבי אהרן לייב אמר בחיוך: 'תביא להם גרביים, מתנה יפה, למה צריך דווקא אוכל? את המצוה תקיים במישהו אחר... אולם לפתע השתק, ראיתי את עיניו נדלקות, ואז אמר: "כן, כן, תביא להם משלוח מנות גדול, הרבה אוכל, תביא הרבה". ופירט: "תביא להם סוכריות, עוגות, שוקולדים... מי יודע מה יש לו כשר ברמת גן, כך לפחות הוא יאכל כשר!"

היה זה לפני כעשרים שנה, בחתונת גיסו של כותב העלון. מרן סידר קידושין. בעת שיצא מן האולם, ניגשתי אליו עם בני בן הארבע, כדי שרבינו יאציל עליו מברכתו. אולם בני נרתע, פחד, לא הסכים להתקרב...

רבינו שראה את התרעומת ואי הנעימות על פני הרגיע אותי באומרו: "זה בסדר גמור, ילד קטן רואה אדם זקן עם זקן כזה ארוך זה נורמלי שהוא יפחד..."

התאונן רבינו - אנשים באים אלי שאני אומר להם איזה שם לקרוא לילד... הרי האר"י אומר שהקב"ה נותן להורים רוח הקודש לקרוא את שם התינוק, אז מה באים אלי?!

אברך הלומד עמי בכולל, ניגש למרן בשאלה, איזה חידור לבחור לבנו הבכור. תשובת רבינו היתה: "מה שהכי קרוב!"

היה זה לאחר שיחתו של מרן הרב שטיינמן בכולל פוניבז', ידידי הרה"ג ש"ו, אברך צעיר, שהיה בתוך שנת האבל על אביו ניגש לפני העמוד להתפלל ערבית ולאחר "עלינו" אמר את הקדיש. והנה ניגש אליו אחד בטרוניה: 'למה אמרת קדיש אחרי עלינו?! הקדיש הזה שייך לרב שטיינמן... כיון שהוא אינו יודע יום פטירת הוריו הוא אומר תמיד את הקדיש בסוף התפילה...'

סיפר: 'הרגשתי לא נעים, ניגשתי אל מרן וביקשתי סליחה: 'אני מתנצל, גנבתי לרב את הקדיש? לא ידעתי שהרב מקפיד לומר קדיש על הוריו'.

רבי אהרן לייב חיך חיוך רחב והרגיע אותי: דבר ראשון, אין פה כלל שאלה, אני לא יודע מתי היא צריכה של הורי ואצלך זה חיוב. דבר שני, קדיש זה לא משהו ששייך למתים, קדיש זה המצוה הכי גדולה שמצאו לעשות לעילוי נשמת הנפטר - קידוש ה'. מכל מקום עיקר הקדיש זה מה שאומרים "אמן יהא שמיה רבא", מה איכפת לי מי אמר את הקדיש, העיקר אמרתי "אמן יהא שמיה רבא!" הכל בסדר.

בפעם אחרת שאל את מרן אם צריך להתעקש על הקדיש, אם מותר לוותר?

רבי אהרן לייב השיב: זה קידוש ה'?! מה יגידו, הוא הצדיק לא מוותר... לא רק קדיש זה עליו נשמה, כל מצוה, כל דבר טוב שעושים זה לעילוי נשמת ההורים. בן לא צריך להתכוון לזכות אביו, לא צריך להגיד 'לעילוי נשמת' - הכל מכוחו!

וסיפר את המעשה ברבי שלמה לורנץ, שבעת היותו ח"כ היה עסוק יום שלם באיזה ענין. בלילה נזכר שלא אמר קדיש, שהיה בתוך השנה על אמו. בא אל מרן ה"חזון איש" ואמר: 'אני פורש מעסקנות, אם הגעתי לדרגה כזו שאני לא אומר קדיש על אמי... השיבו מרן: "עשית קדיש! העיקר זה להגיד קדיש! זה לעשות!"

לומר קדיש כמה אנשים ביחד - אמר רבי אהרן לייב: "מה היה בבריסק אני לא זוכר, אבל החתן שלי - הגאון רבי זאב ברלין אמר בשם הרב מבריסק שאם שני אחים אומרים זה בסדר. על אדם אחד אפשר ועל שני אנשים לא, זו בעיה - יתבלבלו הצינורות!" אך רבינו עצמו אמר: "אל תדאג, בשמים ידעו להסתדר, בשמים יש מספיק לכולם!"

גם הלומד משניות או גמרא, לא צריך לימוד מיוחד לזכות הנפטר, גם אם זה בדרך לימודו, אם לומדים לזכותו זה מועיל! והלומד לא מפסיד את זכויותיו, בשמים יש מספיק לכולם!!!

כמו כן, מי ששכרוהו לומר "קדיש", יכול לומר קדיש על כמה אנשים - "נר לאחד נר למאה".

תלמיד חכם יקר סיפר לרבי אהרן לייב שיונה מקננת בביתו - הזמין אותו לבוא לקיים מצוות שילוח הקן.

תשובת רבינו היתה: "אני עשיתי פעמיים או שלש מצוות שילוח הקן, יותר אני לא עושה, אני לא מסכים שיקראו לי לעשות.

אם זה היה אצלי בבית אזי מוטל עלי לעשות. אבל לבוא אליך לא. יש במצווה זו כל כך הרבה פרטים, שהרבה פעמים מתברר שלא קיימו את המצווה. לדוגמא: "חזון איש" היה על אחת הנברשות קן עם ביצים. האברכים עשו תורנות של שילוח הקן... בסוף התברר כי ביום מקנן זכר. הרי גרמו סתם צער לבעל חי. פעמים כשפותחים את הביצה רואים שהתחיל ריקום. יש מזה צער גדול ליונה, צער בעלי חיים, מצוות כאלה אני לא מחפש! אם יש בבית קן, זה משהו אחר, אבל ללכת לחפש, זה לא!" כאן רבינו עצר והורה את פרטי ההלכות, אימתי יפקיר וכו'.

("נר לשולחן שבת" מידידי הרה"ג ש"ו)

אישה בעלת תשובה מחיפה, מצאו לה פעמיים גידול שפיר. כאשר מצאו שוב ועמדו לנתחה. ביקשו מידידי, הרה"ג מ"ב שיכנס אל רבינו לקבל עצה וברכה. נכנס והציג את הנתונים. להפתעתו, התשובה היתה 'למה לנתח? למה לעשות ניתוח?'

בדיעבד הסתבר שהרופאים היו לחוצים ממצבה והיא נותחה באותו יום. למחרת, כאשר הוא התקשר לברר מה שלומה ואין היא מרגישה. נאמר לו שהרופאים במחלקה הפתולוגית לא מבינים למה ניתחו אותה בכלל...

("נר לשולחן שבת")

'איך להיות ר' אהרן לייב' הבא..'

יתומים היינו ואין אב

ההרגשה שהיתה לכל יהודי כל השנים, 'יש לנו אב זקן', יש מי שנושא על כתפיו את עולם התורה, עולם התורה בכללותו, וכל יחיד ויחיד בפרט, אותה ההרגשה הביאה היום הנורא הזה, יום שחשך עולם בעדנו, לזעקה הגדולה מסוף העולם ועד קצהו, 'יתומים היינו'.

כמה גדולה ההרגשה הזו, שהרי אין זה אבינו מולדינו, ואינו קרובי משפחתו, ורובנו אף לא תלמידיו באופן ישיר, וא"כ מניין היא הרגשת היתמות, למה חשך עולם בעדנו.

הרי זה רק בגלל שמציאות חיינו היא התורה, ולכך מי שהוא ארון הקודש, מי שנושא בקרבו את התורה, הוא נהיה מציאות של אבא לכולנו, ולכך אנו יתומים.

כל הישיבות והכוללים, כל מוסדות החינוך, כל הארגונים למיניהם, כל בתי הכנסיות ובתי המדרשות, בכל רחבי העולם, כולם זכו לינק מהאור הגדול, האור שזרח מהבית הצנוע ברחוב חזון איש.

וכל יחיד, בכל שאלה שהיא, לפני שידוך ולפני ניתוח, לקנות דירה ולהיכן להכניס לשיבה, ידע שיש לו את הכתובת, ועתה חסרנו כל זאת.

רבות דובר עוד בחייו, ועוד יותר ידובר עתה, על מעלתו העצומה של רבינו הקדוש והטהור צוקללה"ה, ולא אנחנו כאן ננסה לגעת בדמות הענקים.

ורק נתמקד בדבר אחד, שהוא **החשוב ביותר**, להבין מה כל זה שייך אלינו, מה נוכל ללמוד מדמותו הכבירה, ואיך אנחנו נוכל **להיות** ג"כ 'ר' אהרן לייב', הדמות **שהפכה לסמל**, ואשר דורות גדלו על ברכי הדמות הקדושה והטהורה, ועתה עלינו להחיות זכרה בלבנו, ולקחת את התועלת ללמוד מדרכיו.

יש סיפור ידוע, על מרן הגרי"ש זצ"ל, כשכנפטר הרב'ה מאוסטרובצ'ה זצ"ל, שהיה גאון עצום ושקדן מופלא, שמע הגרי"ש [שהיה אז בצעירותו] הספד עליו, על גדלותו בתורה ושקדנותו, והעיד הגרי"ש שזה הכניס בו כזו שאיפה, שהוא הרגיש שהוא חייב הכרת הטוב לרב'ה מאוסטרובצ'ה, והיה לומד בספריו.

א"כ ודאי יש תועלת גדולה, בהתבוננות בדרכיו, לקחת אלינו חיזוק, ולהיות **בעצמנו 'אילת השחר'**.

הזו מהותו של גדול הדור, שהוא רבו של הדור, וכולנו תלמידיו, כלומר שהוא במציאותו בשבילנו **ספר לימוד**, ואותו העמידה ההשגחה העליונה להיות לרב עבורנו, ועלינו ללמוד את הסוגיא.

ונתמקד כאן בקצרה בשני דברים, **דבר אחד**, איך נהיה הבחור אהרן לייב מהעיר בריסק להיות רבן של כל בני הגולה, **ודבר שני**, איך נבנתה דמות הענקים, איך נהיים גדולים, איך הוא נהיה 'ר' אהרן לייב הקדוש והטהור', כמו שרגילים בעולם לתארו, [כמובן הכל לפי השגתנו הדלה, אך כאמור דמות גדול הדור הוא ספר לימוד לדור, ולכך הרשות נתונה להתבונן וללמוד, מה שניתן לפי השגתנו].

לקדש שם שמים !

א' ממשאותיו האחרונים של מרן ראש הישיבה צוקללה"ה, היה לפני כמה שנים לפני הבחירות, ובו דיבר על כך, שכל אחד יכול לעשות או חלילה חילול ה' או קידוש ה', ומוטל עליו מה שיותר לעשות קידוש ה', ודבריו אלו כידוע, הוטמעו חזק בנפשו של הציבור.

כשנבוא להתבונן, הרי מרן זצ"ל היה רישא דגלותא, וכל עניני הכלל והפרט בכל המקומות בעולם היו נחתכים עכל פיו, ואין קץ למה שהרבה תורה בישראל, ואין קץ ל'נותנת לו מלכות וממשלה' שהתקיים בו ברבינו הגדול.

אך כשהכירוהו מקרוב, ראו כמה כלל אינו חש עצמו שייך לזה, וכאשר שמענו היום דבריו המרטיטים בצואתו הקדושה, הרי זה מפעים, כמה שפלות היתה לו.

וא"כ, איך זה קרה, איך אדם שכלל לא אחז מעצמו, ולא דחף את עצמו לשום מקום, וברח מכל מקום, באיזה אופן הוא נהיה רבן של כל בני הגולה.

נדמה שיש דבר שהוא סוד דמותו של מרן זצ"ל, והוא הלימוד בשבילנו.

מִרְן זצ"ל חי והרגיש עצמו בצורה העמוקה ביותר, שהוא **חייל** בצבאו של הקב"ה, וכל כולו משועבד לעבודת המלך.

וכמו שכתב ר' יונה בשערי תשובה, חייל בעבודת המלך אין מטלתו מסתימת רק במה שהופקד, אלא הרי הוא צריך לתת עיניו ולבו **על כל חייל** המלך, לראות שתעשה המלאכה באמונה.

זה היה סודו של רבינו הגדול, שהרגיש שעבוד גדול, שהיכן שהוא יכול להועיל הוא מחויב להועיל. וכמו שאמר לפני נסיעתו לאמריקה בפעם הראשונה, שאם יהיה יהודי אחד שיכל לחזק ולא חזק, ילקוהו ויחזרו וילקוהו.

ולכך, בכל שעה ותחנה בימי חייו, היה כל כולו משועבד, לקדש שם שמים, כי הוא חייל בצבא המלך.

ולכך מסר עצמו למסור שיעורים, ולייעץ למי שבא לבקש עיצה, ולחזק מה שצריך לחזק, שהרי הוא משועבד.

ומכח נתינת הלב ליזכות את ישראל, כדי לקדש שם שמים, **זה מה שעשה** אותו למנהיג הדור, זה מנהיג הדור, מה שחושב מה יוכל לעשות למלאכת עבודת המלך, וזה היה הראש ישיבה זצ"ל.

כשנמלט לשווייץ, והיה מרוחק ממרכזי התורה, וכל משפחתו נספתה בשואה, לא יכל לחשוב שהוא יהיה מנהיג הדור, אלא כל כולו היה מרוכז, מה יוכל לעשות למען לקדש שם שמים.

וכך מעולם לא עט על עצמו אדרת גדול הדור, וכל מי שראה איך מקבל קהל בביתו, היה נראה כאילו כל פעם זה איזה דבר חד פעמי, שאחרי התפלה פתאום בא משהו להתייעץ, ואם יהודי בא להתייעץ עושים איתו חסד, אך מעולם לא היה כאן משהו ממוסד.

כי כל מטרתו היתה לקדש שם שמים, ורק משום זה הסכים ליטול על עצמו אחריות, אף שלא החזיק מעצמו כלל.

זה מה שעלינו ללמוד, להיות אחראים לקדש שם שמים, וזה לא מתחיל בלמסור משאות חיזוק לאלפי איש, אלא מתחיל בקדוש ה' בישיבה ובכולל, בחזק מה שניתן לחזק בקהילה ובשכונה, במשפחה ובחברה, ובה **נהיה דומים** לר' אהרן לייב, ומי שיצמד לגמרי בדרך הזו, יכול גם להגיע לזכוי הרבים כמוהו, כי זה היה סוד גדלותו.

כל אחד, במה שהוא מסביר דברים לחברותא, ודואג לקרב את הנחשלים, ומתבונן מה יוכל לעשות בסביבתו הוא בשביל לחזק תורה וחסד, בסדרים ובין הסדרים, בזמן ובבין הזמנים, לגדולים ולקטנים, לאנשים ולנשים, זה ממש דמות מפעלות מִרְן זצ"ל.

נצח !

ועכשיו נדבר על איך בנה את קומתו האישית, דמות ענקים, של עמל התורה אין סופי, דקדוק הלכה שנדיר אם בכלל למצוא כמוהו, קדושה וטהרה, נקיות בבין אדם לחברו, והתבוננות המוסר, ועוד ועוד.

לא ידוע לנו ממה בנה את עצמו, אך יש נקודה שהיה מדבר עליה הרבה, ונראה שזה מה שהיה עבודת חייו.

זכור לכולם, איך היה מדבר בשיחות על **נצח ! נצח !**, היה מדגיש, איך הרוחניות הוא ענין הקובע לנצח, וכגון בשיחותיו הקבועות לפני יום הכפורים, תמיד בעיקר היה מדגיש את הנקודה שהכפרה היא הקובעת לנצח.

ומכח עומק **הכרה זו**, היה מהביל את כל עניני העולם, כי חי מול העיניים את יום המוות, ואת עולם הבא.

ולכך לא היה **שייך אצלו** מציאות של סיווד הבית, והיה מסוגל להתקיים עם מינימום אכילה, ועבד עבודת ה' בכוחות על אנושיים.

ולפני כמה שנים [כך מסופר בספר צדיק כתמר יפרח], לא חש בטוב, ואמר לנכד שכבר כמה פעמים היום אמר וידוי, ונבהל הנכד וסיפר לר' חיים שליט"א, ואמר ר' חיים אין מה לדאוג, את זה הוא כבר עושה מגיל שלוש עשרה.

כי זה היה מִרְן, כל כולו רוחניות, הוא חי את העוה"ב, ולכן ההביל לגמרי את העוה"ז.

וקשה לומר שנוכל להיות כמוהו, אך את העיקרון הזה **יש לנו ללמוד**, להשריש בקרבנו את השכר ועונש לעוה"ב, ועל ידי זה לרדוף מה שיותר להשיג בעוה"ז, כמו שהיתה תפלתו 'ליזכות ליזכות את הרבים', כדי להוסיף זכויות.

זהו הלימוד שיש לנו מהספר תורה שהיה בינינו, ובכך נמשיך לינוק מהאור הטהור, אורו של עולם שכבה.

מצוה לצלם ולהדפיס, ניתן לקבל במייל: 5793635@gmail.com

דברי מרן רשכבה"ג זצוק"ל האיך הדרך לזכות להיות מ"חכמי-הדורות"

מאמר

ולא געלתיים בימי יוונים – שהעמדתי להם חשמונאי ובניו

מאת: יוסף צבי רינהולד

מתוך 'ימלא פי תהלתך'

חלק ימים נוראים, חנוכה, פורים, שנת תשעד עמוד שסב

ה' מעמיד להם חכמי הדורות

הגמרא במגילה (יא.) דורשת את הפסוק: ואף גם זאת וגו' לא מאסתים – בימי כשדים, שהעמדתי להם דניאל חנניה ועזריה.

ולא געלתיים – בימי יוונים, שהעמדתי להם שמעון הצדיק, וחשמונאי ובניו, ומתתיהו כהן גדול.

לכלותם – בימי המן, שהעמדתי להם מרדכי ואסתר.
להפר בריתי אתם – בימי פרסיים שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי דורות.
כי אני ה' אלוקיהם – לעתיד לבא שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם.

וצריך ביאור, מה הכוונה במה שאומר "העמדתי להם", הרי בכל דור ודור יש את הצדיקים של אותו דור.

ובימי הכשדים היו דניאל חנניה מישאל ועזריה. ובימי היוונים היו שמעון הצדיק, חשמונאי ובניו. ובימי המן היו מרדכי ואסתר. ובימי הפרסיים היו רבי וחכמי הדורות. ומה הכוונה "שהעמדתי להם"?

ה' "שותל" צדיקים בכל הדורות.

ואף שיש "בחירה", יש נשמות גבוהות

ואפשר לפרש לפי מה דאיתא בגמ' (יומא לח:) **ראה הקב"ה שצדיקים מועטים, עמד ושתלן בכל דור ודור.** וזהו הכוונה בדבור הזה "העמדתי להם" את הצדיקים האלו.

אמנם קשה, שהרי יש בחירה, דאע"פ שהקב"ה יודע הכל, מ"מ, הנהגתו איננה על פי ה"ידיעה" אלא במהלך אחר?

ומה שכתוב בגמ' הנ"ל, עמד ושתלן בכל דור ודור, י"ל, שהקב"ה מוריד נשמות כאלו ש"שייך" שיהיו צדיקים. אבל גם "שייך" שיחטאו ח"ו. אלא בדבר כלל, מנשמות גדולים יוצא צדיק.

ומכל מקום, אי אפשר לומר שהקב"ה שולח צדיק ש"מוכרח" מתחילה שיהיה צדיק, כיון שיש "בחירה", והקב"ה לא מתנהג כפי "ידיעתו".

אמנם, אפילו אם אפשר לפרש כך, מ"מ, נראה לפרש בדרך זה.

**חנניה מישאל ועזריה מסרו נפשם, לא ביסורים קשים,
וגם לא על ע"ז ממש, אלא נשאו קל וחומר למסור נפשם
על דבר שיש בו קדושת השם**

דהנה בגמ' (בכתובות לג:) איתא, אילמלי נגדוה לחנניה מישאל ועזריה, פלחו לצלמא. דהיינו, שאם היו מייסרים אותם במכות, הם היו עובדים לצלם.

והתוספות (שם) הקשו, תימה מנא לך, דהא אמרינן בהרואה (ברכות סא:) כשהוציאו את ר"ע, אמר, כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה אימתי יבא לידי ואקיימנו, בכל נפשך. אלמא משמע דבכל נפשך מיירי אפי' היו מייסרין את האדם ביסורין קשין, דומיא דר' עקיבא שהיו מסרקין בשרו במסרק ברזל, וכ"ש לנגודי.

ואומר ר"ת, דאותו צלם לא היה עבודת כוכבים ממש, אלא היה עשוי לכבוד המלך. ואעפ"כ, היה בו קידוש השם, ולכך מסרו עצמן למיתה. והיינו דכתיב (דניאל ג) לאלהך לית אנן פלחין ולצלם דהבא די אקימת לא נסגוד. משמע, שהצלם לא היה תופס באלהות. ומיהו 'פלחו' לצלמא, משמע, שהצלם היה עבודת כוכבים, מדקאמר פלחו.

הרי, שאם היו מייסרים אותם ביסורים קשים, הם היו עובדים לצלם, כי לא היו יכולים לעמוד, ואף לא היו מחויבים בזה. ומה שהם מסרו את נפשם, צ"ל לפי התוס', דכיון שזה קידוש השם גדול, מותר למסור את הנפש.

וכן משמע מדאיתא בגמ' (פסחים נג:) מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו [עצמן] על קדושת השם לכבשן האש, נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהו ובאו [ועלו] בביתך [וגו'] ובתנורין ובמשארותיך. אימתי משארות מצויות אצל תנור, הוי אומר בשעה שהתנור חם. אנו שמצווין על קדושת השם, על אחת כמה וכמה.

ולכאורה, למה הוצרכו לעשות קל וחומר, הרי הדין הוא דבעבודה זרה אמרינן יהרג ואל יעבור? אלא משמע כדברי התוספות הנ"ל, שזה לא היה ע"ז ממש, ולא היה דין למסור הנפש, ובכל זאת הם סברו למסור הנפש כדי שייצא מזה קידוש השם ובזה מותר.

ואת זה הוצרכו ללמוד מן הצפרדעים שהם לא מצווים ומסרו נפשם, ואילו הם נצטוו, ועל אף שבאופן זה היו פטורים מן המצוה, אבל יש להם ציווי של מצות קדושת השם מה שאין לצפרדעים.

(ולדעת הרמב"ם יסודי התורה ה, ד במי שאינו מצווה ונהרג שחייב מיתה, הרמב"ם מפרש אחרת את הגמרא. אמנם לפי מה שביארנו לעיל (בספר ימלא פי תהלתך עמוד שנ"ו, שאם יוצא מזה "ענין", הדין שונה, מודה הרמב"ם שדינו כעובד ע"ז ממש לגבי למסור הנפש, עיי"ש).

כנגד כחו של היצר הרע, צריך סייעתא דשמיא מיוחדת.

אבל כנגד נבוכדנצר, היה צריך מסירות נפש יותר מהרגיל

והנה, בימי הכשדים היו עוד צדיקים, ומכרים במיוחד רק חנניה מישאל ועזריה ודניאל. כי כנראה, צריך כוח-מיוחד למסור הנפש להיכנס לכבשן מכיון שלא היה חיוב גמור.

ובאמת, בגמ' (קידושין ל:) איתא, ואמר ר"ש בן לקיש, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, ... ואלמלא הקב"ה עוזרו, אין יכול לו. הרי דתמיד צריכים לסייעתא דשמיא, מפני היצר הרע שכחו חזק מאד.

אבל כאן כנראה שהוצרכו לסייעתא דשמיא יותר מהרגיל, דמשמע שאלו הצדיקים הצליחו לשבור את כחו של נבוכדנצר, כי החזק והאמיצות שהיה להם ללכת במסירות נפש, זה ביטל את מחשבותיו ותכניותיו של נבוכדנצר.

ה' שתל כח-מיוחד על ידי צדיקים חכמי הדורות לעמוד כנגד הרע

ובכדי להשיג כח זה, לא היה מספיק הסייעתא דשמיא הרגילה של אילמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, אלא הוצרכו לכח המיוחד שהובטח לכלל ישראל, "לא מאסתים בימי כשדים, שהעמדתי להם דניאל וכו".

כי כיון שהדור ההוא היה לו שייכות לחטא ע"ז, כדאיתא בגמ' (יומא ט:): דבית המקדש ראשון חרב מפני ג' דברים שהיו בו, עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים. התיקון של זה היה על ידי שאנשים אלו שהיה להם מסירות נפש במידה כה גדולה, אפילו לדבר שאינו עבודה זרה ממש, ועל פי דין לא היו חייבים למסור נפשם עליו, אלא שהיה לזה שייכות עם ע"ז. ולצורך הצלת הדור הוצרכו לכח שאדם לא יכול להגיע לולא ההבטחה של "לא מאסתים", שיעמיד לנו כאלו אנשים.

יעוד הצדיקים חכמי-הדורות, בדיעת-ה', אינו סותר ל"בחירה". אלא יהיו שיעשו בכוחותיהם כמה שיכולים, ואז יקבלו כח-מיוחד של חכמי-הדורות

ואין הכוונה שהקב"ה יעשה אותם, שהרי יש בחירה. אלא, שלאחר שהם יעשו בכוחותיהם כמה שיכולים, ועל אף כל מה שיעשו, לא יוכלו להתגבר. אז משמים יתנו להם כח-מיוחד להתגבר על מצב זה בכדי שתתקיים ההבטחה של "העמדתי להם". ועל ידי שהתגברו, אז היה התיקון לכל הכלל, מחטא של ע"ז.

וכן מה שאמרו **"לא געלתים בימי יוונים"**, דהנה היוונים גזרו גזירות נוראות, והקב"ה העמיד את שמעון הצדיק, וחשמונאי ובניו, ומתתיהו כהן גדול. ובאמת לא היו כולם באותה תקופה, דשמעון הצדיק היה בתחילת בית שני (והיה כהן גדול לאחר עזרא, כש"כ הרע"ב אבות א, ב), והחשמונאים היו באמצע בית שני (עיין רמב"ם הלכות חנוכה ג, א, שמלכו יותר ממאתים שנים לפני חורבן בית שני).

כנגד גזירות רעות, הוצרכו ישראל להעמידם על ידי "חכמי-הדורות" שהיה להם כוחות-מיוחדים לעמוד כנגד הרע

ומכל מקום משמע, דכנגד הגזירות שגזרו היוונים לקלקל את ישראל, הוצרכו כוחות של שמעון הצדיק ארבעים שנה בכהונה גדולה. ובזמנו היה הכל על הצד היותר טוב, בזכותו. וכדאיתא בגמ' (יומא ט:): דכל ימיו היה גורל של השעיר לה' עולה בימין, ולשון של זהורית, מלבין, והיה נר מערבי דולק וכו'. ובכל זאת, הזכירו את אלו היחידים, כי כנראה הוצרכו לכוחם של שמעון הצדיק, והחשמונאים, ועליהם הובטחו "שהעמדתי להם" דלאחר שהשתדלו בכל כוחם, נתן להם הקב"ה כוחות מיוחדים על אנשיים לזה.

וכן מה שאמרו "לכלותם בימי המן, שהעמדתי להם מרדכי ואסתר", דהנה כתוב שהיה תביעה על עם-ישראל במה שנהנו מסעודתו של אחשורוש (עיין מגילה יב.), ולא כתוב שאכלו מסעודתו של אחשורוש, אלא נתבעו על מה שנתחברו לגוים.

וכנגד זה היה מרדכי שיא ההתבדלות של **"העמדתי להם מרדכי ואסתר"**, שהוצרכו לזה כוחות-מיוחדים. ואין הכוונה שהביאו משמים אדם מיוחד לכך, אלא לאותו מרדכי הצדיק שהיה באותו דור, נתנו כוחות-מיוחדים לקיום ההבטחה של "העמדתי להם".

לאחר שהחכמים עושים כל מה שביכלתם, ביגיעה וניצול הכחות, אז נותנים להם כוחות יותר מהרגיל לצרכי כלל-ישראל

וכן היה בשאר אנשים הנזכרים בגמרא, שנתנו להם כוחות-מיוחדים.

וכן מה שאמרו "להפך בריתי אתם בימי פרסיים, שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי הדורות", גם בזה הכוונה, דלאחר שאותם חכמים עושים מצד עצמם כל מה שביכלתם לעשות, אז נותנים להם כוחות יותר מהרגיל לכל מה שכלל-ישראל נחוצים.

דהיינו, שאותם אנשים שהתייגעו וניצלו את כוחותיהם מקבלים כח מיוחד, ועושים אותם לחכמי הדורות שיוכלו לעמוד כנגד כל הגזירות. וזה מה שאומר "העמדתי להם של בית רבי וחכמי הדורות" שמעמידים אותם ונותנים להם כוחות-מיוחדים לכך.

לעתיד לבא, לא יצטרכו גם לזה, בהבטחה

ומה שכתוב, "כי אני ה' אלוהיהם", דרשו חז"ל שזה לעתיד לבא שאין כל אומה ולשון יכולים לשלוט בהם, שאז כבר לא יצטרכו להגיע לשום דבר. וכל זה הוא בהבטחה.

בהיבט הדורות, ניווכח, על אף חולשת הדורות,

ה' נותן יותר ממה שאנו מעמידים עצמנו

ונמצאנו למדים, דאף על פי שהדורות שלנו חלשים, אבל כאשר מתבוננים לראות האיך אנו מחזיקים מעמד, רואים, שהקב"ה נותן הרבה יותר ממה שאנחנו מעמידים את עצמנו. ולולי זה, לא היו יכולים להגיע לכך.

יש השגות גם בדורנו,

רק יכולנו להתגדל ע"י רצינות והתמדה בלימוד,

לקבל מלא חכמה להיות בכלל "חכמי-הדורות"

ואנשים בדורנו מגיעים בהרבה דברים יותר ממה שיכלו להגיע בדורות הקודמים, ואם היו לומדים היום בהתמדה שלמדו לפני שני דורות, היו הרבה יותר גדולים.

וזה משום שמסייעים משמים לקיום ההבטחה של "כי לא תשכח מפי זרעו", דצריכים את כלל-ישראל, וחייבים בשביל זה את חכמי-הדורות.

ולמי שמתמסר ברצינות, ורצונו להתעלות, נותנים לו מלא חכמה, שיוכל להיות מחכמי הדורות.

צריכים לדעת: לא גדלים רק על הכוחות-העצמיים, אלא כאשר מתמסרים כמה

שיכולים אז מקבלים הרבה יותר כי הדורות צריכים לחכמי-הדורות

הרי כל אדם, ובפרט הצעירים שיכולים להתעלות מאד, צריכים לדעת דאף על פי שאנו חלשים, ויכולים לחשוב האיך אפשר להגיע למעלת הדורות הקודמים, מכל מקום, לא גדלים רק עם הזכויות העצמיים, אלא כאשר מתמסרים כמה שיכולים, מקבלים הרבה יותר ממה שהיה שייך בלא הסייעתא דשמיא המיוחדת, מכיון שהדור צריך לחכמי הדורות.

לכן, מוטל על כל אחד, בפרט הצעירים, לקבל להתמסר להיות עובדי-ה', בלימוד, בתפילה, ומידות טובות. דכאשר מתמסרים לזה, נותנים סייעתא דשמיא מיוחדת משמים לקיים ההבטחה של "העמדתי להם את חכמי הדורות". והדרך לזכות, הוא על ידי התמסרות ברצינות. והקב"ה יעזור שכל אחד יזכה לזה.

אסופת מכתבים למערכת ממשנתו של מרן רבן של ישראל ראש הישיבה זצוק"ל

במהלך הימים שחלפו מאז הועם נזם הזהב, וכבה אור העולם, בהסתלקו של מרן הגאון העצום רבי אהרן יודה לייב שטינמן זצוק"ל, הוצפה תיבת המייל של מערכת 'קובץ גליונות' ומכשיר הפקס פלט ללא הרף מכתבים נרגשים של אי אלו אשר חפצו לזכות את עם ישראל באמירות יחודיות, עובדות מרתקות, עצות טובות ושאר הני מילי מעליתא אשר זכו לשמוע ממרן זצוק"ל, ובשינוי עריכה קלים בדרונו מתוכם את המובחרים שבהם והתנצלותינו בפני הרבים אשר מפאת חוסר מקום וטעמים שונים נאלצנו להשמיטם. יצוין כי הדברים הובאו כאן לפי סדר קבלתם במערכת.

היה זה כאשר נכנסתי עמו עם תלמיד משיבה באיזור ירושלים (מטעמים מובנים לא הוסיף פרטים) כאשר היה לו איזה בעי' רפואית שבעקבות זאת הוא נכנס למשבר וירד בלימודים, הוא קיבלו בחום ובלבביות ושאלו למדת בב"ק, הבחור כבר מתחיל לחייך, אז תביא לי גמרא מהארון, והבחור ממש קפץ להביא לו מיד מהארון ותכ"ד הוא שואל אותנו, אתה מכיר את הרש"י הבחור מחייך ואמר איזה? והוא אומר לו על יאוש שלא מדעת, והבחור נהיה דרוך לשמוע ואז הוא כבר מראה לו, איך שרש"י מסביר שאין אדם מיאש על עצמו, הכל תלוי בך, והרחיב והתעניין אצלו זמן רב על מעלת הנסיון שהוא קיבל, והיה זה ממש למשיב נפש עבורו.

בדידי הוי עובדא

נגשתי למרן בשליחות אשה שסבלה ממחשבות בענין אמונה, מרן אמר שתקפיד להגיד כל יום קרבן התמיד. האישה נהגה כך ולאחר זמן באופן פלאי/ניסי התגלגל אליה סדר לימוד שגרם לחיזוק גדול באמונה [הערה: את זה מרן לא אמר, אבל ידוע שקרבן עולה מכפר על הירהורי עבירה]

זכורני איך שכל פעם שנכנסו אליו התעניין בדבר ארגון שמירת הלשון לבנות ישראל מידי שבת בשבתו שיהיה להם מסגרת מיוחדת לשעות נעלות אלה, ונתן את התמיכה והעידוד תמיד להמשיך בזה, ולא להתייחס לשום ענין שמפריע לזה, והוקיר והעריך אישית את כל מי שפעל למען ענין נעלה וחשוב זה.

רבינו, למה עזבתנו.....

"פרח לו איש האמת"-הרהורים ...

ברגעי התוגה הקשים הראשונים בהם אנו לא מצליחים לעכל כי רבינו הקדוש, אבינו רועינו, סבא קדישא לדור כולו חכימא דיהודאי אשר אמרנו בצילו נחיה פרח לו ועלה לעולם האמת אליו הכין עצמו כל ימיו בסילודין, עומדים אנו ליד גופו הטהור כלא מאמינים ומרגישים כי העולם נחרב וכי עולם אחר שומם עומד לפרקו. אהה, סבא קדישא.

חי חיי פרישות תוך הסתגפות מופלגת, לא נהנה מעולם הזה בחוט השערה ובז בזות מוחלטת תוך הוצאת כל ההנאות המדומות והרגעיות שלא להם מקום מעולם על מפתן ביתו. אהה, חכימא דיהודאי.

כל בני הנוער בפרט וכל בעיות וקשיי הדור בכלל נכנסו לחדרו והיו על שולחנו, הבין את מצוקותיהם בכל תחום ורוממם, תוך הבנה מעמיקה לרגשות ורחשי הלב של כל יחיד ויחיד. רבינו האמין ונטע תחושת חוזק אישית ביכולת של כל יחיד להתגבר על כל קושי. אהה, איש האמת.

סלד מכל נידנוד קל שבקלים מסטיה כלשהיא מהאמת הצרופה, גם סיפור פשוט ביותר היה חייב להיות סולת נקיה ללא אפשרות גוזמה ולו הקטנה ביותר. היה פחד לא להניח אמת ברורה.....

אהה. אבינו רוענו.

הוא הוא עשה שלא תשכח תורה מישראל,

העמיד את עולם האברכים במרכז החברה החרדית כולה בארץ ובתפוצות.

לא אפשר בחצי יובל שנים האחרונות בכל ישוב חרדי בעולם כולו שלא יהיה בו כולל אברכים, הפך את ה"אברך" כפאר ההישגים בדרונו ולפסגת ההצלחה אצל כל החוגים והעדות.

רבינו זצוק"ל כיתת רגליו בעולם כולו במסירות נפש שלא ניתנת לתיאור לרומם קרנה של תורה. לקח את גופו הצנום זקנתו המופלגת וכוחותיו הדלים, והפך עולם ומלואו להחזיר שפיות של מושגים רוחניים אמיתיים. אהה, רבינו אבינו רועינו.

כמה ברח מהכבוד תוך סלידה גמורה.

אבל למען הקמת עולם התורה "הסכים" בצדקותו הרבה לכל מעמדות "כבוד" התורה, העיקר להרבות כבוד שמים כשאיפתו הטהורה.

רבינו זצוק"ל, מעולם לא ביקש...דרש....אמר...תבע...

התביעה היחידה שלו הייתה לעולם של שועי העולם תמכין דאורייתא לתת עוד ועוד, כמה שנתנו דרש ותבע עוד ועוד...

עוד בן תורה...עוד אברך...עוד כולל...עוד ישיבה...

אהה, עזב אותנו לאנחות "השליך אמת ארצה" ואנו אנא אנו הולכים....סיפור מופלא על רוח"ק שנצנצה בבית מדרשו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל, בעדות אישית:

כך כותב מרן הגרא"ל בספרו איילת השחר עה"ת פרשת וארא: "פסוק ו'ד. כבד לב פרעה. במד"ר (ט ח איתא מה הכבד כועס אף לבו של זה נעשה כבד עכ"ד, א' הגיע לשוויץ בשנת תרצ"ט וסיפר כי הפרופסור של המוזיאון מלונדון

שנמצאים בו הגופות החנוטים של מצרים אמר דכשעסק בגופו של פרעה ראה שלבו עשוי מבשר כבד והשתומם, וא"ל את המדרש הנ"ל.

אמר הכותב: סיפר אחד המשפיעים שליט"א (שמעתי את הסיפור מגיסי ששמע את הסיפור מפי אותו משפיע), העוסק רבות בהשבת 'פירות הנושרים', בחורי חמד שנשרו מדדך ישראל סבא רח"ל - לדרך הישר והטוב, שהנה יום אחד מופיע אצלו בחור המבכה לפניו את מר גורלו שלאחרונה החלו לצוץ במוחו הרהורי כפירה רח"ל, ואינו מאמין כלל בתורת משה עפ"ל...

נטל המשפיע את הבחור והוליכו לביתו נאווה קודש של מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל, שם ביקש מהגרא"ל שיסייע לבחור היקר, בהוסיפו שהמקרה המדובר נוגע מאוד ללבו, והוא מבקש בכל לשון של בקשה שיואיל הגרא"ל לסייע לבחור ולחזק אמונתו.

כשמוע הרב שטיינמן את דבריו, החל לספר לבחור את הסיפור האמור בתחילת הדברים על לבו של פרעה שנהפך לכבד, וכך, בסיפור זה, רצה להוכיח לו כי התורה כולה אמת היא ומעוגנת במציאות.

לאחר שיצאו מביתו של הרב שטיינמן, ראה המשפיע את הבחור כשהוא ממרר בבכי ועיניו דומעות. לשאלת המשפיע על סיבת הבכי, השיב הבחור תשובה מפליאה: "דע לך, שהתדרדרות שלי החלה בו בשעה שלמדתי את דברי המדרש האמורים שלבו של פרעה היה ככבד, ולא האמנתי ששייך שיהיה כן במציאות, ומיני אז הפכתי לכופר מוחלט בכל הקשור לאמונה ותורה שנתנה מסיני, ומה מפליא הדבר שדווקא במדרש זה הוכיח לי הרב שטיינמן את אמיתות התורה..."

כל מילה מיותרת - - -

היה זה לפני 12 שנה, אחי רשם את שיעוריו של אחד הרמ"ם בישיבה, ערך וסידר ועמד להוציאו לדפוס כספר, אותו מגיד שיעור כתב לו מכתב הוקרה והיו כתובים גם דברי שבח על המו"ל ה"ה אחי שליט"א, וכמובן המטרה היתה שידפיס את המכתב בתחילת הספר מעין הסכמה לספר, ואחי התלבט מצד אחד הוא היה מחויב בכבוד רבו שהביא לו מכתב כדי להדפיסו בספר, ואם לא יכניס את המכתב בספר זה יהיה פגיעה ברבו, אמנם מצד שני אמר לו אביו שלא כדאי לבחור צעיר שיהיה לו כזה כבוד שכותבים עליו כך בספר שמתפרסם, החליט ללכת לרבינו זצוק"ל לשאול בעצתו, הגיע למרן ושטח בפניו את התלבטותיו, ומרן החזיק בידו וליטף אותו בחום ואמר ברגש אבהי 'ליהודי בן שמונים גם לא טוב כבוד' תוך כדי שמלטף את ידו בנעימות, אחרי דבריו של מרן כבר לא היה לו ספק בענין, הוא כבר יסתדר עם כבודו של רבו בצורה כל שהיא, אבל את המכתב בודאי לא יכניס.

נר ראשון דחנוכה תשע"ח

הוא ברח לנו

כל מי שעמד ברחוב חזו"א וראה באיזו מהירות הריצו את האמבולנס בה נמצא גופו הטהור של מרן ז"ל לכיוון בית החיים הרגיש שגם במותו הוא המשיך לברוח מהעולם הזה.

רבות ידובר על הצואה הנוראה שפשוט סטרה לכל אנשי דורנו סטירה מצלצלת. שום רצון לכולם. פשוט להעלם. דחיה בשתי ידיים של כל מה שנראה לנו שזה "כבוד התורה". ובאמת שזה נכון אבל לא עבור יהודי שבחר שלברוח מהכבוד זה משאת חיים.

מי שהיה קרוב למרן ז"ל לא הופתע. הבוז שרכש לעולם הזה התעצם ביום יציאתו מעולם השקר. לא רוצה שום נדנד של אחיזה בשקר האופף את מציאות העקבתא דמשיחא.

משחר ילדותו ברח ונס מכל שמץ של נגיעה בעולם הזה ובזה הזהיר והבהיק אורו על פני תבל. כמה שיותר ביזה ומאס בעולם הזה כך זרח אורו בעולם.

ולפלא שעם כל הבוז והלעג לשקרים בהם אנו חיים לא היה כמוהו שהבין היטב נבכי ה"קטנות". דרכי המלחמה בתוך עולם שכמעט ולא השתייך אליו. כיצד התישבו יחדיו ב' הפכים האלו בתוך הגוף הצנום.

אמת!!!! אמת נקיה וצורבת!!!! אמת נוקבת עד חדרי בטן!!!! אותה אמת שדרש מעצמו בלי שום רחמים, עם אותה אמת הצעיד את עם ישראל בדור האחרון. בתוך נפתולי החיים, בתוך קרבות נוראים נגד העומדים עלינו לכלותינו מכל צד עמד בנחישות וציביות הנובעת מאמת. כיצד להרים דור שסובל מכל כך הרבה נסיונות בתחום החינוך. דור כל כך ריק מפנימיות. דור שהרבה ביקורת ניתן להטיח בו וכל שכן מי שהוא "אמת'דיק". אבל מי שהוא איש אמת יודע שהדור הזה שייך לקב"ה ויש לשאת אותו בנאמנות למרות הקטנות שלו. ואת זה מסוגל רק איש אמת.

רק משום שכל חייו ברח מעולם הזה יכל להבין היטב את העולם הזה יותר מכל המבינים הגדולים.

הלב ממאן להאמין. היה בתוכנו יהודי שהוסמך לרבנות עלי ידי הדיין מבריסק עוד לפני שהסבא של רובנו נולד. היה כאן קשר לדור אחר. בורא עולם יודע שבכל דור צריך להשאיר חוליה מקשרת לדור הקודם כדי שנראה כיצד נראה עם ישראל בצורתו השלמה.

כמעט ניתן לומר שהוא האחרון. באמת נחתמה תקופה. ניתק הקשר. וכעת כולנו יתומים. שקועים בתוך עולם בו שקר סובב מכל צד. ואין איש אמת שיורה הדרך.

על עצמנו נבכה יומם ולילה עד שיראה בעוני עמו ויגאלו.

כשהתלוויתי לאחד מראשי הישיבות שהיה חבר במועצת (זצ"ל) בישיבת מועצת גדולי התורה האחרונה שהתקיימה בבית מרן זיע"א אזי לאחר דיון סוער בעניני השעה דפק מרן ראש הישיבה על השולחן ואמר לכל ראשי הישיבות חברי המועצת "אנחנו לא צריכים לדאוג נשאר לנו עוד קצת זמן למשוך את העגלה ואז להביא (נביא) אותה למשיח וניהיה פטורים" - והיה הרגשה בבית שאין צד שני וודאי שכן יהיה - ולא זכינו...

(ופעם כשהגעתי אליו ביום שישי ואמרתי לו שאני אברך מירושלים אז הוא שאל אותי איך הגעת, יש שלג? - היה אז שלג כבד בסוף אותו שבוע בירושלים, והיה אצלו אז איזה זוג חוצניקים והוא אמר להם גם לנו יש שלג.. ובהזדמנות כשנכנסתי עם חלק מילדי להתברך ולראות מה זה אדם שאין לו בעולמו דבר מלבד תורה ותורה ואמרתי לראש ישיבה שהם לומדים בחיידר של הראש ישיבה - עפ"י הדרכותיו (תורת העמק) אז הוא אמר לי נו ילדים טובים). וכשהייתי נכנס אליו בהזדמנויות שונות הוא נתן לי הרגשה שהוא פנוי ועסוק רק בשלי. וכשנכנסתי אליו בביתו נאווה קודש כמה ימים לפני ראש השנה האחרון ברכני. - אח חבל על דאבדין..

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

<p>גבע 25 054-8452828 (וייס) ישיבת עטרת מתתיהו 054-8479928 (סעידוב)</p> <p>עוצם ישיבת נר זרח</p> <p>חולה גבעת המורה</p> <p>עלי 052-8990135</p> <p>פתח תקוה גני הדור בבתי הכנסת: אוהל אברהם מקוה בעש"ט מרכז העיר אבי עזרי ישיבת לומז'ה כפר אברהם כולל אוהל רחל 050-4187771</p> <p>קריית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243</p> <p>קריית גת בבתי הכנסת: ביהמ"ד קרעטשניץ קהילת בני תורה</p> <p>קריית מלאכי בכולל שעל יד הישיבה</p> <p>קריית שמונה 052-7136824</p> <p>רמת השרון 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד כולל בר שאול לב לאחים</p> <p>רמת השרון גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 בביהכ"ס שבת אחים גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בנה ביתך בביהכ"ס היכל משה</p> <p>ראשון לציון מלון דבורה שפירא מכולת רח' ר' ישראל סלנט</p> <p>תל ציון 052-7626880</p> <p>תפרח 08-9924520 ישיבת תפרח-תושיה</p> <p>ניתן להשיג בבתי החולים:</p> <ul style="list-style-type: none"> • בלינסון-שניידר • מעייני הישועה • תל השומר 	<p>עזרת תורה בית הכנסת בית ישראל קריית יובל 052-7639488 רובע היהודי ישיבת אש התורה רוממה בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: משכן שרגא שערי תבונה רמות ג' בבתי הכנסת: חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) מרום הרים רמות פולין ביהכ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) רמת שלמה ביהכ"ס המרכזי שערי חסד 054-8498969 (קירט)</p> <p>פרמילא ישיבת רנה של תורה</p> <p>ליד אצל ידידנו ר' דוד קם הי"ו</p> <p>מודיעין עילית בכוללים: עטרת שלמה, ישכר באוהליך, הר"ן כתר תורה הרב אברמוב פוניבז' בית אבא מגדל עוז חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק בביהכ"ס המרכזי נאות הפסגה 052-7608620 קריית ספר בית הכנסת קהילת משך 053-3127555 בביהכ"ס קהילת קצוה"ח ברכפלד ישיבת מיר בביהכ"ס קהילת ר' עקיבא בבתי הכנסת אוהל תורה חניכי הישיבות רשב"י גרין פארק ביהכ"ס בני הישיבות גבעה הדרומית בביהכ"ס זכרון משה</p> <p>חפציבה רמון אצל ידידנו ר' איבגני בוגוסלבסקי הי"ו</p> <p>יצירת עלית הר יונה בביהכ"ס המרכזי</p> <p>נתיבות 054-8454356 (טרבלסי) ישיבת שחר שכי</p> <p>נתינה רמת אפרים 052-7664668 ביהכ"ס מנחם אברכים רח'</p>	<p>הדר ישיבת תפארת ישראל 04-8699455 (חסידים) בביהכ"ס צא"י</p> <p>טבעון בביהכ"ס קדושי השואה כולל איילת השחר</p> <p>טלז סטון 02-5335545 (כל בו אלן)</p> <p>יסודות ביהכ"ס המרכזי</p> <p>ירוחם ביהכ"ס המרכזי 052-7627788 (מיכאל)</p> <p>ירושלים בית וגן 02-6449498 (שעין) הפיסגה 46 בבתי הכנסת: אמשינוב מנחם אברכים בית ישראל ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) בר אילן/נוה צבי 054-8474651 גאולה 053-3172626 (אלה) חנות גל פז (מלכי ישראל) גבעת שאול זופניק בביהכ"ס אוהל יונתן בכולל ישכר באוהליך גוש 80 ביהכ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א גילה ביהכ"ס חזון נחום 052-7653820 הר נוף בבתי הכנסת: אמרי שפר קהילת בני תורה חניכי הישיבות-רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרוד) מאה שערים ביהכ"ס תפארת בחורים (הישן) מטרסדורף ישיבת בית שמואל בביהכ"ס היכל שמואל מרכז העיר כולל עטרת שלמה (רח' דוד ילין) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) בבתי הכנסת: בני הישיבות חניכי הישיבות מרכז מגן אברהם תורה ותפילה סורוצקין בבתי הכנסת: אהבת תורה באר שמואל היכל שמואל סנהדריה ביהכ"ס פאג"י</p>	<p>בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא בית הכנסת הגדול דברי שיר היכל צבי רח' סירקין הליגמן הליכות חיים המרכז - רמת אלחנן חניכי הישיבות רח' רמב"ם יד אהרון לדרמן משכנות יעקב נאות יוסף שבת אחים שיח תפילה רח' קה"י שם אבותי תפארת נחמן בכוללים: בית הלל ברסלב חזון איש ישכר באוהליך רח' סורוצקין נחלת משה עטרת שלמה (צעירים) פוניבז' (אוהל קדושים) רשב"י אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה אהבת אהרון בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה סלבודקא פוניבז' קהילות יעקב קריית מלך קרלין שערי תורה תפארת ציון מרכז חנות גל פז-ר"ע 88 חנות שאבעס חזו"א 49 פרדס נץ 052-7168580 (אבוהצירא 30) במקוה בבתי הכנסת: מנחם אברכים (אבוהצירא 9) שכון ה' ביהכ"ס המרכזי</p> <p>בתי ים 052-7119064 כולל בית יעקב כולל היכל התורה בביהכ"ס היכל הקודש</p> <p>הרצליה שכונת נווה עמל בבית הכנסת חפץ חיים רח' כנולסון</p> <p>זכרון יעקב בבתי הכנסת: חזון איש מסילת ישרים</p> <p>חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינזער) ישיבת נחלת הלויים בביהכ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה</p>	<p>אופקים 052-7635246 (סמיר) בבתי הכנסת: קיותי שיויתי נחלת שמשון אצל הבחור חיים טיטלבוים</p> <p>אלעד 054-8415551 (הופנר) אצל הנציגים בישיבות: בני ראובן כנסת יחזקאל תורה בתפארתה תורת חסד בבתי הכנסת: דרך החיים מאור שרגא אחיעזר</p> <p>אשדוד רובע ג' - קריית חרדים 054-8454846 (וינגרטון) רובע ז' 052-7668323 (מונק) רובע ט' 077-7656779 (בלומנטל)</p> <p>אשקלון 050-4181543 (לוי)</p> <p>באר שבע 052-7628911 (היקלי)</p> <p>בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) בביהכ"ס שערי תורה ישיבת אור לישרים רמה ג' ביהכ"ס אהבת תורה 02-9920797 יפה נוף 054-8488951 (וקסלר) רמה א' בבתי הכנסת: כולל עטרת שלמה ביהכ"ס לב אליהו</p> <p>ביתר גבעה A בביהכ"ס אשכנז זכור לאברהם ישיבת הר"ן קרלין גבעה B בבתי הכנסת: בני הישיבות דרכי תורה מנחם אברכים</p> <p>בית דגן אצל ידידנו ר' יוסף מוצרי הי"ו</p> <p>בית חלקיה 050-4156578 (מן) ישיבת שערי שמועות</p> <p>בני ברק שכון ג' / יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: אוהל משה ורחל-רח' פרל אוהל תמר אשכנז רח' יעל בית אהרון רח' רדק</p>
--	---	---	--	---

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

מערכת קובץ גליונות

בית ישראל ויראי ה' הוזילו כנחל דמעה

יחד עם כל בית ישראל בארה"ק ובתפוצות הגולה, אבלים ודוויים כי בא השמש בצהריים, וכבו המאורות, רבינו הגדול אשר אמרנו בצלו נחיה, ואשר נשא את משא העם, והנהיג את ישראל בעוז בגבורה ובתבונה יתירה, רומם קרן התורה ולומדי'ה בטהרה, אברכי הכוללים ובני הישיבות הק', הוא עשה שלא תשתכח תורה מישראל, כשחר אורו האיר לכל יושבי תבל, נשא על לבו הטהור משא העם וטרחותיו.

עמודא דצלותא - שפך לבו בדמעות על צרתן של ישראל, עמודא דנהורא - הורה תבונה ודעת אלוקים ליחיד ולרבים, עמודא דאורייתא - הרביץ תורה לאלפים וכיתת רגליו ממקום למקום להשמיע דעת תורה ויראת ה'.

רבינו הגדול אי חסיד אי עניו

רבינו בעל אילת השחר

זיעונכי"א

ייטיב ה' ולא יוסיף עוד ליסרה. אמץ ברכים כושלות
חלק יעקב ומושיע בעת צרה. לצדק ימלוך מלך
יאמר שלמו ימי אבלך. לאורו נסע ונלך.